

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Externis Regulis Amoris Et Morum, Legibus Utique, ac Præceptis
Virtutum Theologicarum, & Cardinalium, necnon Decalogi & Ecclesiae -
Libros Vndecim Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Liber Quartus. Amor Charitativus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73203](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73203)

unicuique secundum opera eius. Et vitam quidem aeternam promittit iis qui, secundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem querunt; non iis qui operarii sunt iniquitatis: quoniam tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum. Rom. 2.

62 Præsumptionis species quædam est tentatio Dei, cujus maïtia consistit in temeraria expectatione insolite seu extraordinariae providentiæ Dei, vel exploratione potentiæ, sapientiæ, veracitatis, aliorumve attributorum ipsius.

63 Duplex est, explicita & implicita. Explicitè Deum tentat, qui à Deo petit miracula, seu extraordinarium providentiæ modum, absque speciali circa hoc divinæ voluntatis signo, v. g. qui se exponit gravi mortis periculo, confidens quod ipsum Deus miraculosè liberabit. Quod ne faceret Apostolus, fugit, ut Augustinus dicit 22. contra Faustum: *Paulus fugit, non quasi non credendo in Deum, sed ne Deum tentaret, si fugere nolisset: cum sic fugere, fu-*

gundoque persecutorem evadere potuisset. Beata verò *Agatha* idèd medicinam recusavit, quia experta erat divinam ergà se benevolentiam, ut vel infirmitates non pateretur, pro quibus corporali medicinà indigeret, vel statim sentiret divinæ sanationis effectum, ait S. Thomas 2. 2. q. 97. a. 2.

Implicitè seu interpretativè tentat Deum, 64 qui, licet à Deo miracula formaliter non petat, absque iusta tamen necessitate petit, vel facere aggreditur, quod ex se miraculum poicit. S. Thomas ibidem ad 2. exemplificans in eo, qui ante orationem animam suam non preparat, dimittendo siquid adversus aliquem habet, vel alias ad devotionem se non disponendo. Quia dum non facit quod in se est, ut exaudiatur à Deo, quasi interpretativè tentat Deum.

Dixi absque iusta necessitate. Neque enim 65 Apostoli Deum tentarunt, dum petierunt à Domino, ut in nomine Jesu Christi fierent signa, ut dicitur Act. 4. Hoc enim petierunt, ad hoc quod virtus Christi infidelibus manifestaretur. S. Thomas ibidem in c.

LIBER QUARTUS.

AMOR CHARITATIVUS.

Divinorum donorum divinissimum est charitatis amor, quo nihil in tota domo Dei pretiosius, nihil præstantius, nihil sublimius. Divinorum charissimum charitas optimum est, donum super omne donum. O pretiolam margaritam, quam qui invenit homo, vendit omnia quæ habet, & emit eam! O thesaurum præstantissimum, quem qui possidet, etiamsi aliis omnibus careat, dives est; & quo si careat, etiamsi alia omnia possideat, pauper est! Si enim dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Hic fons proprius, cujus non est particeps alienus. Hæc vestis nuptialis, quam qui in nuptiis non habet, mittitur in tenebras exteriores. Hoc operimentum, quo omnis peccatorum multitudo operitur. Hæc sacra unctio, quæ docet nos de omnibus. Hic ignis, quem Salvator de cælo venit mittere in terram, & quid vult, nisi ut ardeat? Hoc donum non solum in se pretiosum, sed & aliorum omnium pretium. Hic sicut Sanctuarii, quo omnia ponderantur, de quo in Levitico: *Omnis estimatio sicut Sanctuarii ponderabitur.* Quid enim scientia, quid eloquentia, quid oratio, quid jejunium, quid eleemosyna, quid aliud quodcumque opus sine charitate? Hoc igitur cura, hoc præ aliis omnibus satage, ut isto sicut non careas, ut hoc dilectionis thesauro abundes,

Tom. II.

ut hæc margaritâ locupleteris, id est ut Deum charitate ames. Vacuum namque & otiosum tempus omne, quod in hoc non impenditur; vacuum, & absque fructu omne opus, quod ab hoc & ad hoc non dirigitur. Aridum omne cor, quod hoc fonte non irrigatur. Quo nos irrigare dignetur ipse Amor, & amoris Dator & Præceptor, & super omnes ardentissimus Amator noster Jesus Christus, cui cum Patre, & Spiritu sancto amor, honor, & gloria in læcula sæculorum. Amen.

CAPUT I.

Charitatis definitio, objectum, præstantia.

Charitas est virtus infusa à Deo, quæ Deus propter se diligitur, & proximus propter Deum. Communis est definitio, cum qua coincidit ea quam Augustinus tradit lib. 3. de doctr. Christ. c. 10. *Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter seipsum, & proximo propter Deum.*

Objectum itaque materiale charitatis primarium est Deus; secundarium proximus. Quo nomine nos ipsi comprehendimur: quia proximus quisque sibi. Comprehenditur & quicumque nobiscum capax est gratiæ & gloriæ.

Formale charitatis objectum est Deus, 3

Ec

quatenus summè in se bonus & perfectus, fonsque omnis bonitatis & perfectionis. Et bonitatis quidem nomine quæcumque divina perfectio intelligitur, si sermo sit de charitate generaliter dicta; sed si sermo sit de charitate præfilius accepta, prout ab aliis virtutibus theologis ex parte objecti formalis distincta, intelligitur bonitas infinita in omni genere entis & boni, quatenus scilicet omnem in se complectitur bonitatem, omnem excellentiam, omnem delectabilitatem, omnem perfectionem, secundum ea quæ dixi to. 1. l. 8. n. 598.

- 4 Atque hinc perspicua est excellentia charitatis, tanta, ut à sanctis Doctoribus merito vocetur *regina virtutum*. A Discipulo quem diligebat Jesus, *plenitudo legis*. A Gregorio Magno l. 6. in Psal. 60. *mater & custodia omnium bonorum*. A Doctore charitatis Augustino serm. 42. de temp. *decus sanguinis Christi*. Tr. 2. in epist. Joan. *margarita Evangelica*. Lib. 2. contra Julian. c.... *supereminantissimum donum*.

CAPUT II.

Charitatis supernaturalitas.

- 5 Charitatem esse donum supernaturale, constat ex ipsius definitione, *virtus infusa à Deo*, & ex iis quæ dixi to. 1. l. 9. c. 15. & seqq.

- 6 Quia verò de entibus supernaturalibus, charitatisque & aliorum actuum supernaturalitate frequentissima est apud Theologos mentio; in quo verò sita sit eorum supernaturalitas, adeò obscurum est, ut duos vix Theologos invenias eodem id modo explicantes; ad claram brevemque difficultatis istius explanationem sequentia observari possunt.

- 7 Primò, non omne illud supernaturale esse, quod superat exigentiam istius vel illius creaturæ particularis, in genere causæ materialis & efficientis. Quandoquidem ens supernaturale, ex communi Theologorum Philosophorumque Christianorum sensu, illud solum est, quod est supra naturalem facultatem creaturarum omnium, atque hoc sensu supra totam naturam creatam.

- 8 Secundò, sicut dantur quatuor causarum genera, scilicet efficiens, formalis, materialis, & finalis; sic considerari potest quadruplex supernaturalitas, videlicet in genere causæ efficientis, in genere causæ formalis, in genere causæ materialis, in genere causæ finalis.

- 9 Tertiò, supernaturale esse, illud omne, quod excedit totam naturam creatam, sive omnem facultatem naturalem creaturæ, secundum genus causæ, ad quod comparatur. Cum iste entis supernaturalis conceptus clarè explicet notionem ipsius, communi Theologorum Philosophorumque sensu recep-

tam; nec appareat quomodò melius explicari queat hoc quod dici solet, *supernaturale esse, quod superat facultatem totius naturæ creatæ*, nisi faciendo comparisonem ad diversa causarum genera, ita ut illud supernaturale sit in genere causæ efficientis, quod eo in genere superat vires naturales omnium creaturarum; in genere causæ materialis, quod per nullius creaturæ facultatem naturalem recipi potest in subiecto, respectu cuius supernaturale dicitur; in genere causæ formalis, quod per nullius creaturæ facultatem naturalem informare potest tale vel tale subiectum; in genere causæ finalis, quod respicit finem nullius creaturæ viribus naturalibus attingibilem.

Quartò, charitatem habitualementem, actualementem ex habituali procedentem, supernaturalem esse, tam in genere causæ efficientis, quam materialis & formalis: utpote inseparabiliter conjunctam cum gratia sanctificante, quæ secundum tria illa causarum genera, tam superat vires omnis creaturæ, quam unio hypostatica. Quam Cyrillus noster Alexandrinus in Concilio Ephesino absolute pronuntiat supernaturalem.

Charitas verò actualis, amplè & generaliter accepta, quæque nec procedit ex habitu charitatis, nec inseparabiliter conjuncta est cum gratia sanctificante, supernaturalis non est simpliciter & absolute, sed respectivè dumtaxat ad statum naturæ corruptæ, in quo donum est gratiæ actualis, sine quo nullus homo, in statu illo, Deum diligere potest finaliter propter se, ut pluribus demonstravi to. 1. l. 9.

An verò homo, in statu naturæ integræ, vel etiam Angelus, absque gratia actuali, Deum finaliter propter se diligere potuisset? Alii affirmant, alii negant, aientes, creaturam omnem rationalem, sibi relictam, finaliter reflecti ad seipsam, sive ad proprium bonum privatum, velut ad finem suum. Quod licet verum sit de natura corrupta, rationem non video quæ id demonstret de natura integræ.

CAPUT III.

Charitatis actus, seu affectus, & non solum effectus, omnibus ratione mentibus necessariis est necessitate mediæ ad salutem.

Charitatis actum, seu affectum, adultis peccatoribus necessitate mediæ necessarium esse ad justificationem, etiam per Sacramenta Baptismi & Poenitentiae consequendam, agendo de Sacramentis Baptismi & Poenitentiae, multifariam multisque modis probamus. 1º. ex sacris oraculis. 2º. ex communi traditione Sanctorum veterum ac novissimorum. 3º. ex Scholasticorum Principibus, Magistro Sententiarum, Alensi, S. Thoma, S. Bonaventura, Baconio nostro,

Scholasticisque omnibus, qui scripserunt usque ad Tridentinum. 4°. ex Concilio Tridentino, majorique parte Theologorum Tridentinorum, eorum quoque qui Tridentini tempore, & proximè post illud scripserunt. 5°. ex sapientissimis Cardinalibus, Archiepiscopis, Episcopis, & eorum Ritualibus, ac Manualibus. 6°. ex plurium Facultatum Theologicarum resolutionibus. 7°. ex denso agmine Theologorum, & aliorum modernorum. 8°. ex theologiarum rationibus efficacissimis, absurdissimisque ex adversa opinione confectariis.

14. Eandem omnibus ratione utentibus necessitate mediæ necessariam esse ad salutem, demonstratur ex hoc quod ratione utentibus vita æterna non datur, nisi per modum meriti, mercedis, & coronæ; ad hoc quippe significandum, vitam æternam sub ratione mercedis & coronæ nobis Scriptura proponit, Deumque necessariam necessitate mediæ credendum tamquam remuneratorem. Atqui nullum est opus meritorium, nisi ex charitatis affectu, uti docent S. Thomas, S. Bonaventura, & Theologi passim. Enimverò si habuero omnem fidem... & si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest ad salutem. 1. Cor. 13. Ubi sermonem esse de charitate operante, sive de charitate in actu, patet tum ex contextu, sequitur enim: *Charitas patiens est, benigna est...* omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet, &c. tum ex Galat. 5. 12. *In Christo Jesu neque circumciso aliquid valet (ad salutem) neque preputium, sed fides qua per charitatem operatur.*

15. Coronam etiam vita non reppromisit Deus, nisi diligentibus se. Jacobi 1. 12. Et 1. Cor. 2. 8. *que preparavi eis qui diligunt illum.* Unde Ecclesia in Collecta Domin. V. post Pentecost. *Deus qui diligentibus te bona invisibilia preparasti.*

16. Nullibi etiam vita æterna promittitur, nisi sub conditione servandi mandata. Joan. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata;* inter quæ primum maximumque est, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Unde Joan. 14. 24. *Qui non diligit me, sermones meos non servat.*

17. Denique qui non diligit me, manet in morte. Joan. 3. 15. Et, *si quis non amat D. N. J. C. sit anathema, Maran Atha.* 1. Cor. 16. 22. *Quomodo ergo salvus esse potest?*

CAPUT IV.

Charitatis actus, seu affectus, usdem necessarius est necessitate precepti.

18. **C**onstat ex primo maximoque mandato quod Deus tradidit Deuteron. 6. & Salvator renovavit Matth. 22. *Diliges Deum.* Tom. 11.

minum Deum tuum ex toto corde tuo. Quod cum in sensu proprio sit intelligendum, per consequens intelligendum est de dilectione per internum charitatis affectum. Diligere namque ex toto corde, in sensu proprio & obvio, cordialem internumque dilectionis affectum perspicue designat, non externum dumtaxat dilectionis opus: utpote quod ad summum dilectio est in sensu figurato, quo effectus pro causa, vel signum pro significato sumitur. Imò si quis diligentius attenderit, divinæ dilectionis effectus reverà non est talis, nisi quatenus ex Dei dilectione procedit (si enim ab alia aliqua dilectione procedat, non est effectus dilectionis Dei, sed alterius, nec per eum Deus effectum diligitur, sed aliud quidpiam, sive res illa ex cuius dilectione effectus ille procedit) igitur eo ipso quo divinæ dilectionis effectus præcipitur ut effectus ipsius, præcipitur & causa, sive affectus divinæ dilectionis.

Dices: *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit me.*

Respondeo id verum esse, non quia præcepta Dei dilectio in aliorum mandatorum custodia formaliter consistit; sed partim quia inde à posteriori colligitur (probatio enim dilectionis, exhibitio est operis) partim quia mandata Dei servari non possunt ut oportet, corde arido manus ad opus movendo, sed corde amoroso, opereque proinde exteriori cum interiori dilectione conjuncto, secundum illud Joan. 14. *Qui non diligit me, sermones meos non servat.* Et Sap. 6. *Dilectio custodia legum illius est.*

Merito proinde Alexander VII. hanc damnavit propositionem: *Homo nullo unquam tempore tenetur elicere actum fidei, spei, & charitatis, ex vi præceptorum ad eas virtutes pertinentium.* Docuerant eam Tamburinus l. 2. in Decal. c. 1. §. 1. n. 9. & 10. Et c. 3. §. 2. n. 2. Et Joannes Henriquez in qq. practicas q. 9. n. 703. Sed mirum est quod, post ipsius damnationem, Recentior Casuista veritus non fuerit sequentem docere impietatem, quam acriori censurâ Alexander VIII. velut hæreticam proteripit: *Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali; formalis verò in conformitate actus cum regula morum.* Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative. Hunc homo non tenetur amare neque in principio, neque in decursu vite sue moralis.

Neque isti hæresi favet S. Thomas 2. 2. q. 44. a. 6. ad 2. ubi solum vult non peccare mortaliter, qui primum mandatum in via perfecte non implet, sicut impletur in patria. Imò ei perspicue contradicit 1. 2. q. 100. a. 10. in corp. *Actus charitatis considerari potest secundum quod est quidam actus per se, & hoc modo cadit sub precepto legis, quod de hoc specialiter datur, scilicet, Diliges Dominum Deum tuum, &c.*

Non favet etiam Bernardus serm. 50. in 22

Cant. dum ait : *Est charitas in actu, est & in affectu. Et de illa quidem qua operis est, pu- ro datam esse legem . . . Nam in affectu quis ita habeat ut mandatur?* Quia per charita- tem in affectu ibi S. Bernardus non intelli- git internum quemcumque charitatis affe- ctum, sed pinguem & suavem. Triplicem namque distinguit affectionem. Primam, quam caro pigrit; Secundam, quam ratio re- git. Tertiam, quam condit sapientia. Prima dulcis, sed turpis. Secunda sicca, sed fortis. Ul- tima pinguis & suavis. Igitur per secundam opera fiunt; de ea proinde intelligit charita- tem in actu: sed non est ista charitas affe- ctualis (qua sale sapientie condita, pinguescens, magnam menti importat multitudinem dulcedinis Domini) sed quadam potius actualis, qua etsi nondum dulci illo amore suaviter re- fit, amore tamen ipsius vehementer accendit. Igitur est interna affectio charitatis (non sola externa ipsius operatio) tamen cum suavitate illa non conjuncta. De ea proinde cum dicit, *datam esse legem hominibus*, firmat, non infirmat assertionem nostram.

CAPUT V.

Exorbitantes sententia circa tempus quo divina dilectionis præceptum obligat.

23 **I**n hæresim impiam ab Alexandro VIII. condemnatam, non uno impetu, sed gra- datim prolapsi sunt, qui eam tradiderunt. Animadvertenter laborare cum Casuistis Scholasticos quosdam Doctores, in deter- minando tempore obligationis præcepti di- vine dilectionis, eaque quæ à plurimis de- terminabantur tempora illius obligationis, seu elicendæ Dei dilectionis, ab aliis im- probari. Inde cum concludere debuissent, sæ- pissimè elicendos actus divine dilectionis, ne quis certissimæ (quoad se) obligationi dees- set; e contra concluderunt, nunquam per se elicendos, eo prætextu (in quo se fundat Tamburinus l. 1. c. 1. n. 9.) quia nunquam præceptum aliquod obligat, nisi sit determinatum, cum non possit, ut indeterminatum, exire in executionem. Eoque tandem processerunt, ut dicerent, præceptum de Deo actu interiori diligendo per se & ratione sui nun- quam obligare, nec in principio vitæ mor- talis, nec in decursu, nec in fine; eique fieri satis per aliorum mandatorum custo- diam. Ita Sirmondus in defensione virtutis tr. 2. sect. 1. c. 2. Et in respons. ad libell. famos. Ita etiam ferè Thomas c. præcedenti relatus. Postquam enim c. 1. §. 1. n. 9. sic conclusisset de præcepto fidei, & c. 2. §. 1. de præcepto spei, c. 3. §. 2. n. 1. pariter philosophatur de præcep- to charitatis; cumque istis locis docuisset, actum fidei, spei, & charitatis necessarium quidem esse necessitate mediæ, sed hunc se- mel in vita elicere, satis esse; addit, nullum

istorum actuum per se & ratione sui neces- sarium esse, necessitate specialis de co præ- cepti, exillimans aliorum præceptorum im- plemente ei satisfieri. Juvabit ipsum verbis suis loquentem audire: *Laborant* (inquit lib. 2. c. 3. §. 2. n. 1.) *Doctores in assignan- do tempore quo debet fidelis ex obligatione actum positivum amoris elicere circa Deum, varique tempora, ut varia sunt hominum ingenia, assignant. Primum tempus quod aliqui assignant, est initium usus rationis. Secundum, finis vi- tæ. Tertium, tota vita indeterminatè sumpta, ut saltem semel in ea ametur Deus. Quartum, omnes dies festivi, in quibus debemus speciali- ter Deo vacare. Quintum, tempus quo adul- tus suscipit baptismum. Sextum, tempus quo suscipit Eucharistiam. Septimum, quando for- tè suscipitur martyrium. Octavum, quando magnum à Deo accipis beneficium. Nonum, quando audis aliquem contra Deum blasphemantem. Decimum, quando gravi urgeris tenta- tione, præsertim odii Dei, cum periculo con- sensus, nisi ad Deum per amorem te convertas. Quid de istis temporibus ipse? Numero se- quenti impugnari eâ dicit per ea quæ dixit c. 1. §. 1. n. 10. Idèdque sibi placere doctri- nam Azorii, qui docet, præceptum charitatis impositum fuisse ob justificationem impii: solum igitur tunc obligare, quando impius, quia Sa- cramentum Pœnitentiæ non est in promptu, non habet aliam viam quâ se justificet, nisi eliciat actum contritionis, quæ semper aliquo tantem modo actum amoris Dei super omnia dilecti in- volvit. Consequenter igitur & indirectè, ra- tione sua justificationis, ad actum charitatis fi- deles obligantur. Et ne indirectè quidem, dum in promptu est Pœnitentiæ Sacramen- tum, in quo Dei amorem ad justificationem putat haud esse necessarium. Num. 3. id confirmat esse doctrina non ignobilium Docto- rum, qui docent hoc præceptum: "Diliges Do- minum Deum tuum, & c." non esse speciale, & speciale tempore implendum, sed generale, imbricatum in omnibus præceptis. Num. 4. Pro- babilis ergo & tutissima sententia est illorum, qui negant, fideles initio usus rationis, & in fine vitæ, obligari ad se convertendum ad Deum illum amando. Ponere enim ejusmodi obliga- tionem, quæ certè solido fundamento non inni- titur, nihil aliud est nisi scrupulos ingerere, non quidem inductis (quia hi ad eam obligationem non advertunt) sed doctioribus, &c. Hacten- nus Tamburinus.*

Sirmondus verò in defensione virtutis tr. 25 2. sect. 1. c. 2. sic dicitur: *Diligendi Dei præcepto homines obligari, affirmat S. Thomas statim ab usu rationis. Huius tam citò? Scotus, singulis Dominicis. Unde peritum? Alii, cum urget tentatio. Responde, si non esset alia via effugienda tentationis. Sotus, post acceptum beneficium. Grati quidem animi istud indicium est. Quidam in articulo mortis. Nimis seruum est. Ne quidem quoties recipitur aliquod Sacra- mentum, eam obligationem urgere existimo.*

Sufficit enim atrox cum confessione, si commode fieri possit. Aliquo tempore teneri, censet Suarez. At quo? Tuo iudicio remittit, ipse nescit. At quod ille nescit, quis sciat nescio. Unde pag. 12. concludit, quod Deus non tam præcipit amorem sui, quam odium vetat, sive formale & actuale (quod non humanum; sed diabolicum est) sive materiale, quod in mandatorum transgressione possum est. Et pag. 16. necnon in respons. ad libell. famos. pag. 24. Non parum esset, si semel in vita uno amoris actu fungeremur, atque hoc plus fieret, quam quod in rigore præcipitur. Et rursus pag. 16. citat: Deus præcipiendo amorem sanis habet si sibi in aliis mandatis pareatur. Ita Sirmondus.

26 In cuius discursu observare licet ludificationes rationis humanæ, sibi relictae, dum nimis auscultatur. Siquis enim cum scholæ Angelo velit, divini amoris actum in principio usus rationis eliciendum, nimis festinum esse dicit. Si in fine vitæ, nimis ferum. Si tempore intermedio, quod Suarez determinare nesciat, quod ipse determinare nescivit, ab alio determinari non posse concludit. Et sic primum maximumque divinæ dilectionis mandatum eludit. Istiusmodi illusionibus elusionibusque pleni sunt Casuillarum libri, in ratione purè humana, magis quam in autoritate divina, Sanctorumque doctrina fundati.

27 Istis nimium insitens P. Tressus, Author Thecos in Mussipontano Societatis Collegio defensæ 1. Januarii 1689. cum Sculteto Lutherano tandem concludit, quod Deum ultimum finem homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decursu vite sue moralis. Vidit enim magnum divinæ dilectionis mandatum à Sirmondo suo figuratè exponi de dilectione non formali & interna, sed de externa & figurati, quæ sola in rigore præcepta sit. Hanc esse Sirmondi mentem à Wendroekio notà x. in x. epist. provinc. vidit perpicuè demonstrari, omnesque in oppositum cavillationes manifestè dissipari. Vidit ab altero Socio suo in libro cui titulus: *Reliqua Abbatis S. Cygerani*, opinionem illam probabilem asseri: *est in scholis valde probetur illa sententia, quæ iracundi præcipi cuique, ut in vita aliquid eliciat charitatis actum; etiam extra periculum moriendi sine confessione, contrarium tamen esse probabile, & cerè difficile esset ullum caput proferre, unde ista obligatio desinat.* Vidit ad istam opinionem proximè accedere Tamburinum, Azorium, imò & Magnum Suarezium suum, quoad istius opinionis probabilitatem. Istis ergo animatus Professor ille Mussipontanus, non erubuit impiissimam hæresim illam tradere, quæ unà totius naturæ vocem, tot divinæ Scripturæ oraculis consecratam, universam quoque legem & Prophetas, totam denique Christianam Religionem funditus evertit. Si-

quidem primo maximoque dilectionis Dei mandato, ac secundo (huic simili) dilectionis proximi, universa lex & Prophetæ, totaque Christiana religio finaliter continentur. Non alio quippe fine Dei Filii incarnatus & passus est, non alio resurrexit, non alio sanctum misit Spiritum, nisi ut divinæ dilectionis ignem accenderet in fidelium cordibus. Nec aliud (inquit Augustinus) Scriptura præcipit, nisi charitatem. Unà proinde illà hæresi universam legem & Prophetas P. Tressus destruxit, Incarnationis consilium exinanivit, Christianæ Religionis cor & animam invastit, primariamque Christiani hominis obligationem extinxit; cum præcipua Christiani hominis obligatio sit in spiritu & veritate adorare & amare Deum velut Creatorem ac Redemptorem suum, & velut finem suum ultimum, in quem omnes morales actus suos, totamque moralem vitam suam, & omnes partes illius ipsum referre oporteat, nec sibi vel momento vivere, sed Creatori, Redemptori & Glorificatori suo, ita ut Deus esse debeat hominis, & omnis actionis humanæ finis ultimus, uti to. 1. demonstravimus, velut ex sacris Litteris, sanctis Patribus & ratione certissimum.

CAPUT VI.

Designantur tempora, quibus obligat primum mandatum.

29 **N**Egari ergo non potest, primum maximumque divinæ dilectionis mandatum obligare nedum in principio & fine vitæ moralis, nec solum aliquoties intermedio tempore, sed in omni parte illius, prout eodem tomo 1. demonstratum, atque hoc loco breviter repetendum exponendumque est.

30 Recolendum itaque ex ibi dictis, primum mandatum ad duo obligare. Primum, sub mortali, ad hoc ut Deus solus, actu vel virtute, semper sit finis ultimus hominis, sive agentis. Secundò, sub veniali, ad hoc ut Deus sit finis ultimus cujuslibet actionis humanæ, seu deliberatæ.

31 Deum esse finem ultimum hominis, seu (ut alii) agentis, vel vitæ & cordis, est Deum esse finem ultimum simpliciter, cui utique præ cæteris vivitur, in quem vita & cor hominis præcipuè tendit, in quo præcipuè delectatur & requiescit, quique proinde super omnia alia amatur, amoreque cæteris amoribus prædominante diligitur. Deum verò esse finem ultimum cujuslibet humanæ actionis, est quamlibet actionem humanam in Deum propter se dilectum referre, ita ut quælibet hominis actio deliberata ex aliquo Dei propter se amore finaliter proficiatur.

32 Quoad primum ergo incunctanter affe-

rimus 1°. cum S. Thoma 1. 2. q. 89. a. 6. ad 3. & cum S. Francisco Salesio lib. 10. de amore Dei c. 6. hominem à primo momento usus rationis teneri Deum diligere velut finem suum simpliciter ultimum, & quidem super omnia, amoreque cæteris amoribus prædominante, idque sub mortali.

- 33 Ad cujus evidentiam, sapienter observat Denuntiator doctrinæ RR. PP. Collegii Anglicani Soc. Jesu denunt. XIII. pag. 8. dum hic sermo est de usu rationis, non usum qualemcumque intelligi, sed plenum ac perfectum, qui sufficiat ad deliberandum de rebus magnis, ut de fine vitæ sibi constituendo, de eligenda salute vel damnatione æternâ, de diligendo Deo vel mundo.

Quodque, usus iste non simul & semel, sed sensim acquiritur. Mens enim primùm carni & sensibus tota immersa, capere non potest nisi carnalia & spiritualia; nec ratione regitur, sed sensu: deinde à carne & sensibus paulatim emergens, nunc se veluti supra illa attollit, nunc iterùm iis obruta succumbit; donec tandem ad perfectum & plenum rationis usum enitatur.

Porro incertum est, quantum ad hoc temporis requiratur; an hebdomada, an mensis, an trimestre, an annus medius, an totus, an amplius. Videas enim pueros quinque annos aut sexennos, de quibus dubitare non possis, quin aliquando ratione utantur: sed an usus rationis adeò plenus & perfectus sit, ut sufficiat ad peccatum mortale, fortè non immeritò dubitabis usque ad septennium, vel octennium. Id certum, aliis citius, aliis tardius, plenum istum usum contingere: quamquam quo tempore alicui contigerit, definire difficillimum.

Dum autem plenus iste usus nondum contigit, nihil ob stare videtur, quominus adsit usus rationis sufficiens ad peccatum veniale. Si enim juxta omnium Theologorum sententiam, actus aliquis ex objecto mortaliter malus, fieri possit venialis propter inconsiderationem, seu imperfectum rationis usum, quo committitur: quidni propter similem rationis usum adhuc imperfectum, venialiter possint peccare pueri, priusquam usum perfectum acceperint ad peccandum mortaliter.

- 34 Ex his intelligitur, quale tandem sit primum istud instans rationis, quo docent Theologi teneri hominem amore prædominante Deum diligere, eumque sibi ut vitæ finem constituere. Neque enim hinc cogitandum instans physicum, quod ad plenum istum ac perfectum rationis usum acquirendum minimè sufficit; sed instans quoddam morale, quod plures dies, hebdomadas, menses, & fortè annum, aut amplius complectitur.

Nam primum instans morale illud dicitur, quod à primo rationis diluculo usque ad

ultimum rationis plenum & perfectum labitur. Hoc autem ad longum non raro tempus extendi, ipsa experientia convincit.

Sic explicata S. Thomæ doctrina de præcepto diligendi Deum super omnia primo instante usus rationis, nulli mira aut dura videri poterit. Quis enim miretur præceptum istud imponi pueris, non mox ut aliquem rationis usum acceperint, sed tunc cum post usum rationis imperfectum, satis fortè diuturnum, quo incipere potuerunt imperfectè Deum cognoscere & amare, tandem perveniunt ad usum rationis plenum & perfectum, quo possunt ipsum amare super omnia?

Cæterum quia verosimile est, imperfectum aliquem rationis usum incipere satis citò; incertum verò, quo tempore adveniat usus rationis plenus & perfectus; debet in hoc Parentum, Magistrorum, & Tutorum cura sollicitè desudare, ut parvulis ab ipsa infantia Deus tanquam super omnia amabilis proponatur, ut infusetur amor virtutum, horror vitiatorum, &c. Nam postquam se per actus amoris Dei imperfectos diù antè exercuerint, non adeò ipsis, dum ad perfectum rationis usum venerint, difficile erit amorem Dei super omnia elicere. Ubi alioqui, si non nisi mundum, dum usus rationis adhuc imperfectus erat, diligere didicerint, difficillimè profectò Deum diligere super omnia, dum venerint ad usum rationis perfectum.

Ad id verò ipsos teneri probant rationes sequentes. Prima: rationem ad hoc homo accepit, ut deliberet de fine suo ultimo, ad quem se debeat super omnia convertere, quamprimum potest. Istud est enim negotium negotiorum, cui per totam vitam rationalem, seu moralem, præ cæteris se debet applicare. Ad hoc quippe rationem accepit, ut verè sapiens & intelligens sit; vera autem sapientia intelligentiaque nulla est, nisi in cognoscenda & amanda beatitudine sua. *Creatura autem rationali alia beatitudo non potuit, nec potest esse, nec poterit, nisi ut agnoscens à quo non solum facta, sed etiam à quo rationalis facta est, majorem dilectionem exhibeat bono Creatori, quam sibi. Neque enim ei inesse posset ullatenus ratio, nisi ei inesse posset Creatoris dilectio. Quia nec est ulla, que vera sit sapientia vel intelligentia creature rationalis, nisi dilectio Creatoris,* inquit Fulgentius l. 1. ad Monim. c. 17.

Secunda ratio: innumeris homo titulis Deo debet primitias suæ libertatis, sui cordis, amorisque in se dominantis: ad hoc quippe significandum Deus olim exigebat primitias frugum, animaliumque primogenita.

Tertia ratio: cum quilibet (ut S. Thomas ait q. 28. verit. a. 3. ad 4.) à principio usus rationis teneatur peccatum vitare, & hoc fieri non possit, nisi præstiterit sibi debito fine ultimo; teneatur quilibet, cum primo sua men-

tis est compos, ad Deum super omnia se convertere, & in eo finem simpliciter ultimum constituere. Enimvero, uti D. Basilius ait in Psal. 1. ad v. 1. adhuc in prima etate existentes homines, neque in vicio sumus, neque in virtute. . . . Postquam vero ratio nostras fuerit completa, tunc fit quod scriptum est Rom. 7. v. 9. Ubi venit mandatum, peccatum revixit; ego vero moriebar. Nam revera, ubi venit mandatum, id est cognitio bonorum, si non pejori cogitationi dominatus fueris, eam per amorem Dei prædominantem subjiciendo, sed rationem ab affectionibus in servitium redigi concesseris, revixit quidem peccatum; moritur autem mens, per delictum mortua facta. Quasi dicat, rationem à pravis tunc affectionibus in servitium redigi, si eas ipsa non subjiciat divinæ legi per amorem Dei prædominantem.

38 Et hinc desumitur ratio quarta, quia, ut ibi Basilius innuit, & Augustinus expressè tradit, si dum ratio completa, seu plena & perfecta fuerit, in corde hominis per amorem pravis affectionibus prædominantem non regnet Dei charitas, regnare ac prædominari incipit carnalis cupiditas, per quam pro fine ultimo bonum habetur creatum, adeoque peccatum incurritur mortale. Siquidem regnat carnalis cupiditas, ubi non est Dei charitas, inquit Augustinus Enchiridii 117. Et duo amores sunt, ex quibus omnes procedunt voluntates. . . . Rationalis enim animus, qui sine dilectione esse non potest, aut Dei amator est, aut mundi, ait S. Leo serm. 5. de jejun. 7. mensis. Quod est dicere, quod rationalis animus, qui sine dilectione esse non potest, aut Deum præcipuè diligit, aut creaturam. Semper enim aliquid est, quod præcipuè diligit. Vel ergo Deum, vel creaturam. Cum medium inter Deum & creaturam non detur. Quod sine amore rationalis animus esse non possit, similiter asserunt Augustinus præfat. in Psal. 31. & 121. Fulgentius loco citato cap. 18. Gregorius 1. 18. Moral. c. 8. Author libri de substantia dilectionis (apud Augustinum) c. 6. Quia (inquit) vita cordis amor est; & idcirco impassibile est, ut sine amore sit cor, quod vivere cupit. Et sicut in corde hominis semper est aliquis amor, qui super reliquos affectus tenet principatum (in cor enim amor cum advenerit, omnes in se iraducit & captivat affectus, inquit Bernardus serm. 83. in Cant.) sic in corde hominis semper est aliquis amor super reliquos amores principatum tenens, sive qui præ cæteris amoribus possessor & dominator est cordis ipsius. Ideo enim (secundum Augustinum) regnat carnalis cupiditas, ubi non est, sive ubi non dominatur Dei charitas.

39 Ideo etiam duos tantum amantium ordines idem Augustinus agnoscit, quorum alii Deum super omnia amant usque ad contemptum sui; alii seipsos usque ad con-

temptum Dei: Fecerunt civitates duas amores aut, terrenam scilicet amor sui usque ad contemptum Dei; caelestem vero amor Dei usque ad contemptum sui. L. 14. Civit. c. ult. Igitur, secundum ipsum, inter has civitates medium non datur, sed unusquisque vel civis est civitatis terrenæ per amorem sui usque ad contemptum Dei; vel est civis civitatis caelestis, per amorem Dei usque ad contemptum sui. Per consequens unusquisque vel Deum habet pro fine simpliciter ultimo, vel creaturam. Nec medium inter duos hosce fines ultimos Augustinus magis agnoscit, quam inter duas illas civitates.

Denique istam etiam præcipuè ob causam 1. 2. de peccat. merit. & remiss. c. 18. dicit, quod voluntas mirum si potest in medio quodam ita consistere, ut nec bona, nec mala sit. Aut enim justitiam diligimus, & bona est; & si magis diligimus, magis bona; si minus, minus bona: aut si omnino non diligimus, non bona est. Quis vero dubitet dicere, voluntatem nullo modo justitiam diligentem, non modo esse malam, sed etiam pessimam voluntatem? Neque enim pessimam Augustinus esse dicit voluntatem nullo modo justitiam seu Deum diligentem, nisi quia eo ipso Deum non habet pro fine ultimo, sed creaturam.

Quinta proinde ratio est quia eo ipso quo 41 homo post adeptum completum & perfectum rationis usum non convertit se ad Deum, velut finem suum ultimum, convertit se ad creaturam, sive ad mundum, eoque fruitur, ei inhaeret, ei vivit, diligitque amore prædominante ea quæ mundi sunt. Alienus proinde est ab amicitia Dei, & ut phrasi utar discipuli, quem diligebat Jesus, non est charitas Patris in eo. Neque enim nullâ re fruitur, neque nulli rei vivit & inhaeret, velut fini suo ultimo (cum hoc fieri nequeat.) Vel ergo Deo fruitur & inhaeret, vel mundo. Non Deo, ut supponitur. Igitur mundo.

Ultima & præcipua ratio est quia eo 42 ipso quo homo adeptus est perfectum rationis usum, legibus adstringitur naturalibus & divinis. Adstringitur proinde primo maximoque mandato. Mandatum verò istud (ut D. Salesius ait loco citato) amorem inter mille amores electum præscribit, quemadmodum eo amore dilectus, electus est inter mille, ut dilecta Sulamitis notavit in Cantico. Est amor, quem omnes amores vincere, & omnibus nostris affectibus regnantis in modum dominari necesse est. Et hoc à nobis exigit Deus, ut sui amor, præ reliquis nostris amoribus, altius cordi impressus, toti cordi præsit ac imperet, ut ardentiori affectu totam animam nostram obtineat, & majori amplitudine nostras omnes facultates ad opus adhibeat, ut sit sublimior, omnemque nostram mentem impleat, ut denique sit fortior & robustior, omnemque nostram fortitudinem & vigorem exerceat. Et quia, per illum, Deum in supremum nostræ mentis obje-

Elum eligimus, amor est summa dilectionis, & electio summi amoris. Quia nempe Dei bonitas omnem aliam bonitatem infinitis partibus antecellit.... In summa est amor excellentia, vel excellentia amoris, qui omnibus mortalibus in genere & in specie, seu generaliter & particulariter unicuique mandatus est, & hoc à primo momento quo incipiunt uti ratione, amor sufficiens cuilibet, & necessarius singulis ad salutem. In ista primi mandati expositione Augustino Salestus concinit: utpote qui l. de morib. Eccles. c. 11. summum (inquit) bonum, quod etiam optimum dicitur, non modo diligendum esse nemo ambigit, sed ita diligendum, ut nihil amplius (imò nihil æque, ut dicit epist. 155. ad Macedon.) diligere debeamus; idque significatur & exprimitur eo quod dictum est, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Unde concludit: nihil nobis aliud esse optimum ad quod adipiscendum, postpositis ceteris, festinare oporteat, quam Deum. Quòdque mors anima sit taliter non diligere Deum, sed ei diligendo aliquid vel præponere, vel æquare.

44 Afferimus 2°. in fine etiam vitæ rationalis, sive in probabili periculo mortis, hominem sub mortali debere Deum super omnia diligere, velut finem suum simpliciter ultimum. Debet enim Domino mori, sicut debet Domino vivere, secundum illud Rom. 14. *Sive enim vivimus, Domino vivimus; sive morimur, Domino morimur: sive ergo vivimus, sive morimur, Dominus sumus.* Debet etiam tunc maximè ultimo se fini suo per amorem conjungere, quando fini illi maximè appropinquat. Debet item venienti Sponso suo gressu amoris obviàm ire. Debet denique tunc maximè sibi per pœnitentiam confutere (sine qua nullus migrare debet ex vita) pœnitentiam autem certam non facit, nisi viduum peccati, & amor Dei. Qui & aliunde tunc maximè necessarius est, ad munendum cor advertens graviores tentationes tunc maximè insurgentes. Suam proinde salutem graviter censetur negligere, qui Deum tunc super omnia negligit amare.

45 Afferendum 3°. intermedio tempore, amoris Dei super omnia, seu prædominantis actum non posse, sine mortali, notabili tempore intermitteri, sed adeò frequenter exercendum esse, ut morali quodam modo Deum super omnia semper actu vel virtute diligere censeamur; amorque ipsius principem in corde nostro locum semper obtinere. Tamen enim non teneamur ad continuum istius amoris exercitium (utpote possibilitatem nostram in præsentem superans statu) tenemur tamen eo saltem modo Deum semper habere pro fine ultimo, & ut talem amare, quo avarus quamdiù avarus, pecuniam habet & amat pro fine suo ultimo, ambitiosus honorem, libidinosus voluptatem, &c. etiam tunc quando de pecunia, honore, voluptate, &c. actu non

cogitat, vel per horam nihil agit ex amore pecuniæ, &c. sed (distractus) de alia re cogitat, eamque amat. Eo quippe non obstante semper in dispositione animi, in actum (oblatâ occasione) frequenter prorumpente, pecuniam amat velut finem suum ultimum, &c.

Dixi actu vel virtute, ad significandum 45 quòd non sufficiat Deum velut finem ultimum semper amare in habitu otioso, velut in actum rarò prorumpente. Neque enim divini super omnia amoris habitus esse potest taliter otiosus in iis qui finem suum ultimum verè constituunt in Deo, magis quam amoris super omnia pecuniæ, honoris, voluptatis habitus esse possit otiosus in iis qui finem suum ultimum verè constituunt in pecunia, honore, voluptate, cum amor sit vita cordis. Vita verò otiosa esse non potest; uti nec ignis & flamma, cui amor comparatur. Unde Augustinus in Psal. 31. *Da mihi vacantem amorem, & nihil operantem.* Et in Psal. 121. *Habet omnis amor vim suam, nec potest vacare amor in anima amanti.* Et Gregorius Homil. 30. in Evang. *Nunquam est amor Dei otiosus.... Si operari renuit, amor non est.*

Accedit quòd habitus otiosus solida non 47 admittat Philosophia: utpote quæ docet, quòd habitus, qui generatur ex actibus, per actus conservatur, & per non usum deficit. Quod potissimum verum est de habitu virtutis, & maximè de habitu charitatis. Quid enim virtus, etiam juxta Philosophum? Est, inquit, *dispositio perfectis ad optimum*, id est ad actionem, seu operationem, uti S. Thomas exponit. Igitur naturâ suâ iners non est & otiosa, sed actiosa. Virtus (ait S. Thomas 1. 2. q. 55. a. 4.) est *bona qualitas mentis, quâ rectè vivitur, &c.* Rectè autem vivere, agere est. Virtus (ait Gerson) est *bona inclinatio nature rationalis ad operationes nature sue congruas laudabiliter exercendum.* Ergo inertia & otiositas est contra naturam virtutis. Idque præ ceteris verum est de virtute charitatis, de qua Cantic. 8. *Lampades ejus, lampades ignis atque flammularum.* Flamma verò, ut dixi, otiosa esse non potest. Quamdiù extra centrum suum est, inquieta est, perpetuoque in motu versus illud. De amore idem dixit Idiota: *amoris requies, inquietudo. Vide flammam* (ait Bernardus serm. 4. de verb. Itã) *quasi volantem & stantem simul, nec miraberis jam Seraphim stantes volare, stare volantes.* Sed & actuosam charitatem, non otiosam Apostolus exhibet, dicens: *Charitas Christi urget nos. Charitas patiens est, benigna est, &c.*

Neque ergo otiosus virtutum habitus magis 48 admittit, vel permittit Christiana Theologia, quam Philosophia. Imò si de verbis otiosis rationem reddendam docet, nunquid non de habitibus & talentis otiosis? Quærit

rit Propheta Pf. 23. *Quis ascendet montem Domini? Et respondet: Qui non accepit in vano animam suam.* Animam verò suam in vano accipit, qui ipsam virtutum habitibus instructam, otiosam & inertem relinquit. Et de seruo inerte, qui talentum suum otiosum relinquit; *ligatis* (inquit Dominus) *manibus & pedibus projicite eum in tenebras exteriores.* Et quomodo cum virtutum habitibus otiosi permittimur, qui semper proficere, atque in iustitia crescere jubemur? *Veritatem facientes in charitate, crescemus in illo per omnia.* Ephes. 4. *Crescite in gratia, & cognitione Domini nostri,* &c. 2. Petr. 3. Incrementum verò istud in otiositate non est, sed in frequentissimis actibus charitatis, in qua consistit iustitia christiana, secundum illud Aug. *Charitas inchoata, inchoata iustitia est,* &c.

49 Quòd itaque modo dicto super omnia Deus semper sit diligendus (præter dicta) probatur ex verbis primi mandati, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima, & ex tota mente,* quibus jubemur Deum ex toto corde, &c. atque adeò super omnia diligere, non aliquà, sed omni parte vitæ sensu dicto. *Dicendo quippe toto corde, totà animà, totà mente, nullam vitæ nostræ partem relinquit, qua vacare debeat, & quasi locum dare, ut alià re quispiam velit frui,* inquit Augustinus l. 1. de doctr. Christ. c. 22. Enimverò totam vitam exigit, qui totum cor, totam animam, totam mentem creavit, redemitque, nec permittit vel momento quemquam vivere sibi, vel mundo. *Nemo enim nostrum sibi vivit, & nemo sibi moritur. Sive enim vivimus, sive morimur, semper Domini sumus, semper proinde Domino vivere debemus.* Et quia pro nobis *Christus mortuus est & resurrexit,* tota vita nostra ipsi debita est. *In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit, ut & mortuorum & vivorum dominetur.* Rom. 14. *Et pro omnibus mortuus est Christus, ut & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* 2. Cor. 5. Quid est autem Deo & Christo vivere, nisi ipsum pro fine totius vitæ nostræ ultimo habere? Denique Matth. 4. scriptum est: *Domini Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Nunquam ergo licet creaturæ servire, si creaturam pro fine ultimo habere. Creaturam verò eo ipso pro fine ultimo habet, qui quocumque tempore Deum non habet. Quia rationale agens nunquam non habet finem aliquem ultimum. Nunquam proinde non Deum, vel creaturam, ut supra est ostensum. Creaturam verò pro fine ultimo habere, etiam cum Deo, prohibet Christus, cum ait Matth. 6. *Nemo potest duobus dominis servire.* Porro creaturæ servit, quisquis eam pro fine ultimo habet, eamque super omnia diligit, contra id quod scriptum est ibidem cap. 10. *Qui*

Tom. II.

amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus. Denique nunquam in corde nostro regnare potest cupiditas. *Regnat autem carnalis cupiditas, ubi, & quando non regnat Dei charitas,* uti etiam supra est demonstratum. Per consequens, nisi semper in corde nostro regnare debeat Dei charitas, in eo regnare aliquando poterit carnalis cupiditas.

Et confirmatur 1º quia ex dictis duo tantum sunt hominum ordines, quorum alii vel iusti sunt, Deumque amant usque ad contemptum sui; injusti alii, seipsos amantes usque ad contemptum Dei. Semper ergo homo vel iustus est, Deumque amans usque ad contemptum sui; vel injustus, seipsum amans usque ad contemptum Dei. Porro nunquam homini licitum est, sed semper sub mortali illicitum, seipsum amare usque ad contemptum Dei. Semper ergo jubetur Deum amare usque ad contemptum sui.

2º paulò aliter sic: semper homo vel iustus est, & pertinet ad civitatem caelestem; vel injustus, & pertinet ad civitatem terrestrem. Si primum, in eo regnat charitas, sive amor Dei, usque ad contemptum sui. Si secundum, in eo regnat cupiditas, sive amor sui usque ad contemptum Dei. *Interroget ergo se quisque (ait Prosper sent. 221.) quid amet, amore utique regnante seu prædominante, & inveniet unde sit civis. Duas quippe in toto mundo civitates faciunt duo regnantes amores; Hierusalem facit amor Dei; Babylonem amor seculi.*

Cæterum dum dicitur, in corde iusti regnare charitatem, in corde injusti cupiditatem, sensus non est, quòd quidquid facit iustus, faciat ex regnante seu prædominante charitate, & injustus ex regnante cupiditate. Neque enim in homine, sive iusto, sive injusto, amor prædominans semper est in actu; neque ex prædominante amore iustus vel injustus facit quidquid facit (uti manifestum est in avaro, ambizioso, voluptuoso, in quibus prædominatur amor pecuniæ, honoris, voluptatis: qui tamen amor in ipsis non semper est actualis, nec ex ipso ipsi faciunt quidquid faciunt) sed iustus subinde agit ex cupiditate (licet non prædominante) per manfiosos creaturarum amorculos; similiter injustus subinde agit ex charitate, seu Dei propter se amore, licet in ipso nondum prædominante. Quemadmodum & avarus, in quo prædominatur amor pecuniæ, subinde agit ex alio affectu in ipso non prædominante. Et idem est de ambizioso & libidinoso.

Haftenus de prima, quam n. 30. proposuimus, primi mandati obligatione, nunc de altera dicendum foret, quæ docet, Deum, sub levi obligatione, esse debere finem ultimum cujuslibet actionis nostræ deliberatæ.

Ff

Verum de ea satis dictum est tomo 1. l. 8. per totum, ubi copiosissime obligationem istam exposuimus demonstravimusque.

CAPUT VII.

Momentosa observatione roboratur asserta obligatio primi maximique mandati.

54 **E**X dictis capite præcedenti manifestum videtur, immanè à veritate, à pietate, à sacris Litteris, à sanctis Patribus, à recta ratione aberrare propositiones n. 23. 24. 25. & 27. enarratas, sicut & istam, quam Socii Anglo-Leodienfes, Sanderus & Hyldestæus, in Thesibus tradiderunt 15. Maii 1684. conclus. 27. *Charitatis præceptum incipit obligare postquam quis fuerit sufficienter instructus de mysteriis fidei*: utpote ex qua sequitur fieri posse, ut præcepto isto totà vità numquam teneatur: cum (juxta Theologos passim omnes) fieri possit, ut quis absque culpa sua de mysteriis fidei nunquam totà vità sufficienter instructus fuerit, sed totà vità laboraverit infidelitate purè negativà erga Christum v. g.; prout Christus ipse videtur innuere, cum dicit: *Si non venissem, & locutus eis fuisset, peccatum non haberent.*

55 Quod cum ita sit, mirum quòd adversus propositiones istas zelum suum non demonstrarunt illi, qui pro lemmate habentes, ad majorem Dei gloriam, ad Romanæ Inquisitionis Tribunal eas non detulerunt, ne impiam quidem P. Tressi hæresim, sed piissimam, castissimam, sanctissimamque D. Augustini de referendis in Deum operibus doctrinam. Quam dum ab ipsis accusatam vidi, vix oculis meis credidi. Neque enim ad eam accusandam divinæ gloriæ zelus ipsos movere potuit. Cum eam non accusarint cum ædificatione charitatis, vel pietatis, imò cum scandalo totius Christiani Orbis, ita ut unus ex Qualificatoribus ad examen articulorum accusatorum deputatis, interrogatus, foret-ne periculum censuræ istius propositionis? Responderit: *Si articulus ille censuræ aliquà perstringeretur, ad minimum scandalosus dici deberet: esse autem scandalosum, dicere articulum illum esse scandalosum.* Cum eo & alium istum articulum accusarunt: *Amor Dei amorì creaturarum sub mortali semper prædominari debet: unde ex illo semper vivendum; quod non sit per habitus merè otiosos.* Aliosque ejusmodi articulos detulerunt, velut qui homines adigerent in desperationem. Quasi verò primum maximumque mandatum homines in desperationem adigeret, vel hominibus permetteret aliquo tempore vitæ suæ moralis vivere sibi, non Deo, vel finem suum ultimum in aliquo constituere extra Deum, vel amare supra Deum. Quod profectò si aliquo liceat tempore, difficile erit tempus istud determinare, ostendereque, quod non liceat vi-

vere sibi toto die, totà hebdomadà, toto mense, toto anno, toto quinquennio. . . . Per consequens difficile erit damnatis hæc propositionibus aditum præcludere: *Probabile est ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret? condemnare non audemus, &c.*

Difficultatem istam auget, tum ingenua confessio Adversariorum, sibi admodum difficile affirmantium determinationem temporis, quo primum obligat præceptum. Tum varietas atque ex varietate profecta exorbitantia circa hoc opinionum ipsorum. Siquidem, præter damnatas istas propositiones, aliasque quas cap. 5. recensuimus: Suarez, alique plures aiunt, præceptum istud graviter obligare aliquoties in vita; sed quoties? determinare nesciunt. Tametsi enim dicant, illius executionem diù differri non posse, quodnam sit tempus istud diuturnum, determinare non audent. Nisi quòd Escobar Th. Mor. tr. 5. exam. 4. c. 1. cum Henríquez determinet principium & finem vitæ moralis, & tempus vitæ intermedium, saltem singulis quinquenniis. Suarez verò solum negativè illud determinat, aiendo, dictum præceptum obligare ad non differendum per multos annos, id est (ut Coninck, Comptonus, & Unanoa exemplificant) ad tres vel quatuor annos. Palao ad tres annos. Andreas Meudo in statera dissert. 1. q. 13. n. 141. dicit semel in anno obligare.

Verum enimverò quo fundamento annuam ipse obligationem determinat, potius quàm alii biennalem, alii triennalem, &c.? Quam affert rationem, vel Scripturæ, aut Sanctorum auctoritatem, pro annua obligatione, quæ non probet, obligare semel sexto, quinto, quarto, tertio, secundo, uno quolibet mense; imò unà quolibet hebdomadà, uno quolibet die?

Ratio certè, quæ Sanchez l. 2. in Decal. c. 35. n. 8. cum Soto improbat opinionem eorum, quibus placet præceptum hoc solum obligare semel in vita, quia scilicet *lex dilectionis Dei totius vitæ Christiana fundamentum est*, probat non solum pro quolibet anno, vel biennio, &c. nec solum pro quolibet mense, vel hebdomadà, verum & pro quolibet die, imò pro omni moraliter tempore. Cum omni die, omnique tempore ducenda sit vita Christiana; quæ nec esse nec duci potest absque fundamento vitæ Christianæ.

Rectius proinde Joannes Maldonatus in Summula q. 3. a. 1. (quam sub ipso se nomine vidisse testatur Marcus Codognatus, ex sacro Minimorum Ordine) docet quòd *charitas plus à nobis exigit, nimirum ut sic Deum super omnia diligamus, ut eum non semel & iterum anieseramus rebus omnibus, sed*

& constanti, & in omni vita illi adhaereamus. Natalis quoque Alexander Theol. Dog. & Mor. l. 4. in explicat. 1. præc. Decal. pag. 268. edit. 1. Et in Paralipom. Theol. Mor. epist. 5. docet, quod divini amoris actum non semel tantum in vita, neque tunc solum, cum debet justificari, sed sæpius, imò quam frequentissime potest, homo exercere tenetur. Et loco cit. Th. Dogm. pag. 274. toto moralis hujus vita tempore divini amoris actus exercere debemus quam frequentissime possumus. Quod probat ex allatis verbis primi mandati, necnon ex eo quòd homo in justitia semel accepta semper crescere debeat. Quod justitiæ incrementum Tridentina Synodus sess. 6. c. 10. explicat per fidei, spei & charitatis augmentum.

60 Scio quòd laudatam Maldonati Summulam Southwellus neget esse Maldonati. Verùm audiendus non est Souhtwellus, quia Maldonati nomen præfert Summula à Cognato visa & laudata, atque in pluribus extans Bibliothecis. Nec verisimile est Maldonato suppositam esse. Quam enim ob causam ipsi supposita fuisset? Et quam ob causam eam ipsi Southwellus subducit? An quia fateri erubescit, sententiam ex Summula exhibitam Maldonati esse? vel quia sententia ista Southwello & Socii passim non placet? At placere debet, nec de ea Socii debent erubescere: cum in divinis Scripturis, Patribus & ratione fundatissima sit. Neque enim cor homini dedit Deus, ut semel in anno, sed ut semper morali quodam modo Deum amaret, folique Creatori ac Redemptori suo semper viveret; ipsum solum semper pro fine ultimo haberet, ipsoque solo frueretur, cæteris uteretur. Ad quod significandum, posteaquam Deuteron. 6. Deus dixit: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua; ita prosequitur: Eruntque verba hæc, qua ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, & dormiens atque consurgens. Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque & movebuntur inter oculos tuos, scribesque ea in limine atque ostii domus tue.* Quasi dicat (ait Natalis Alexander, post Episcopum Castoriensem) non cessatio sedentis ab hoc amore debet cessare: non quies dormientis ab hoc amore quiescere; non vigilia consurgentis, neglecto hoc amore, aliis intendere; non labor itinerantis ab hoc amore discedere: sive domi, sive foris, sive quocumque loco, quocumque tempore, quocumque in opere, homo Dei amator esse debet; non in habitu inertis & otioso, sed in actus frequentissimos prorumpente, uti supra ostensum est. Nec verò de habitibus otiosis dantur præcepta, sed de actibus, uti frequenter ait Doctor Angelicus.

Tom. II.

De sententia igitur ex Summula Maldonati deprompta erubescere non debet Southwellus, imò potius ingemiscere, quòd (ut Natalis Alexander ait epist. 5. citatâ) grafari pergat in dies prava doctrina, quæ primum & maximum Christianæ legis de diligendo Deo mandatum extenuare, & ad nihil penè redigere conatur.

CAPUT VIII.

Infundata non est opinio Theologorum, afferentium divini amoris actum ex debito exercendum, 1º. singulis Dominicis ac Festis. 2º. quando adultus suscipit Baptismi, Penitentia, Eucharistia Sacramentum. 3º. quoties gravis tentatio nobis periculum imicit, ne separemur à charitate Christi. 4º. quoties deponendus est affectus ad mortale peccatum; quoties proinde offerre volumus Missa sacrificium, vel Missam audire; quoties Deum peculiariter colere debemus aut volumus. 5º. quoties insignis beneficium à Deo accipimus. 6º. quoties Deum blasphemis impeti, vel grandi aliquo scelere offendi videmus.

PRIMUM docet Scotus, & probatur, quia dies festi non sanctificantur nisi Deum colendo. *Quis verò est cultus ejus, nisi amor ejus?* inquit Augustinus l. 12. de Trinit. c. 14. Et confirmatur ex dicendis circa quartum.

Secundum, de adulto peccatore baptif-
62 mum & pœnitentiam suscipiente, probatur, quia amor, saltem inchoatus, Dei tamquam fontis omnis justitiæ, necessarius est peccatori ad deponendum affectum peccati, & ad percipiendum effectum utriusque istius Sacramenti, uti probabitur to. 3. dum de Sacramentis istis sermo fiet. Eucharistiæ verò, seu amoris Sacramentum absque amore suscipere, pietas non permittit, uti etiam probabitur, cum de Eucharistia.

Tertium probatur, quia in ejusmodi pe-
63 riculo necessarium nobis est firmum propositum non peccandi, Deique charitatem non abjiciendi: quod profectò sine aliqua charitate non esse probabitur ubi de pœnitentia. Tunc igitur Deo adherere debemus in charitate radicati & fundati, ut similes simus arbori altis radicibus terræ adhærenti, quæ vix loco moveri potest.

Quartum probatur ex dictis n. 63. quia
64 scilicet peccati lethalis affectus solâ charitate, saltem inchoatâ, excludi potest, uti sapienter ostendit Natalis Alexander Th. Dog. & Moral. to. 9. c. 5. a. 6. Reg. 9. & in Paralipom. Moral. epist. xi. pag. 49. & seqq. nosque demonstrabimus to. 3. l. 5. Et hinc peccatori necessarius est charitatis affectus, saltem inchoatus, ad festos dies sanctificandos, ad Missam ritè audendam, ad Deum ut oportet colendum, &c.

Ff 2

utpote quem non sufficit exterius, verum oportet & interius colere. Constat verò interior cultus in hoc quòd anima conjungatur Deo per intellectum & affectum, inquit S. Thomas 1. 2. q. 101. a. 2. in corp. Ad debitum proinde Dei cultum necesse est per charitatis actum deponere peccati lethalis affectum. Quam ob causam Scotus in 3. dist. 2. docet, peccare mortaliter contra præceptum sanctificandi Festa, qui conscientiam habens peccati lethalis, affectum ipsius non deponit. Natalis quoque Alexander in Paralipom. Moral. pag. 43. & seqq. graviter peccare dicit eos, qui cum peccati lethalis affectu, Missæ sacrificio diebus Dominicis & Festis interfunt, nec à peccato (licet minus gravi) immunes, qui ei, dicto cum affectu interfunt diebus non Festis, non quia Missam audiunt, sed quia cum affectu debito non audiunt. Neque doctrina ista jure (inquit) accusatur novitatis. Cum in Scriptura sacra fundata sit (quæ Deum in spiritu & veritate adorare jubet) & à viris eruditissimis ante nos tradita, scilicet à R^{mo} D. Joanne Episcopo Cattoriensi in Amore tuo penitente, ab Authore eximii operis (ab erudito & pio Cardinale Bona commendati, atque ab Episcopis quinque, & septem sacræ Facultatis Parisiensis Doctoribus approbati) quod incipitur, *Morale Chrétienne sur le Pater* c. 3. sect. 3. Hæc etiam (inquit) Rupellensis Ecclesiæ doctrina est in collationibus Diocesis tradita & firmata c. 53. & seqq. Hanc denique plurimi Præsules & Doctores, ut saniores & tutiorem propugnant, ac in suis Diocesis doceri jubent ac prædicari. Nec certè minor dispositio ac animi puritas necessaria est ad Missam ritè audiendam, quam ad Orationis Dominicæ recitationem. At novi peccati fit reus, qui Dominicam Orationem recitat in peccati mortalis affectu, judice Bellarmino l. 1. de bonis operibus c. 6. ubi quærit: *an qui ex animo remittit injurias, & tamen in aliquo alio peccato voluntariè perseverat, possit hac oratione aliquid impetrare?* Respondet: si non capit gratiam conversionis, nec ex animo illam petit, sed vel orat solis labiis ex consuetudine, vel (quod gravius est) ut videatur ab hominibus, non solum nihil impetrat, sed etiam oratio ejus fiet in... peccatum: cum in singulis ferè petitionibus mentiatur. Quomodo enim potest dicere, *Pater noster*, qui non vult esse filius, nec filialem erga Deum habet affectum, sed hostilem? Et *sanctificetur nomen tuum*, per quem nomen Dei assidue blasphematur, atque etiamnum per criminolum inhonoratur affectum? Et *adveniat regnum tuum*, qui nihil magis quam adventum Domini timet, mavultque esse in regno diaboli, quam Christi? Et *fiat voluntas tua*, qui suam, non Dei voluntatem, semper facit, voluntarièque manet Deo rebellis? Et di-

mitte nobis debita nostra, seu peccata, dum adhuc affectu peccat? sicut & nos dimitimus debitoribus nostris, odio & vindicta in proximum exæstivans? Et ne nos inducas in tentationem, cedere volens tentationi, occasionemque amans peccandi? Talis ergo non potest in spiritu orare, nec in spiritu & veritate, sed in hypocrisis & simulatione Deum adorare, nec Salvatoris præceptum implere: quod enim de fratre Salvator ait Matth. 5. 23. à fortiori verum est de Deo: *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordans fueris quòd frater tuus (à fortiori Deus) habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum, & vade prius reconciliari fratri (vel Deo tuo) & tunc veniens offeres munus tuum.*

Ex his Merbesius in Sum. Christi. p. 1. q. 67. 8. concludit, pro certo lethali peccare, qui peccati lethalis affectu plenus, Missæ interest sacrificio, orationemque ipsius execrabilem esse, nisi affectu illo deposito, ad Deum quem precari vult, seridè reverti proposuerit. Scriptum est enim: *Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* Proverb. 28. Idque præclaris Gregorii Nysseni, Hieronymi & Augustini sententiis roborat. Et si graviter peccat (inquit) qui inter orandum notabili tempore voluntariè distrahitur, saltem dum orat ex præcepto, à fortiori qui corde avertitur à Deo, per affectum ad mortale peccatum, inter ipsa sacrificii Missæ tempora, quibus interiori cordis affectu Deum orare debet, & adorare?

Quòd hanc doctrinam Jansenianam ii vocent, qui in eam puerili more suo declinant, nihil moror (ait Natalis Alexander), præterquam enim quòd impingunt in Decretum Innocentii XII. *Istud polu. ca. à D. a. bolo ad imperium suum firmandum aique propagandum inspirata ingenium & consilium est, illos omnes invidioso Jansenianorum nomine suscitare, atque in suspicionem adducere, qui corruptam ac pestilentem Recentiorum quorundam Casuistarum doctrinam impugnant, & sanam Jesu Christi Moralem pro virili docent ac teneant, quamlibet sincerè ejurent propositiones omnes à Sede Apostolica damnatas. Sed confusos illos inimicorum veritatis & sanioris morum doctrina clamores & strepitus non curamus. Gloria nostra hæc est, testimonium conscientia nostra.*

Quintum probatur ex vulgata paræmia: 69 *Amor amorem poscit*, necnon ex eo quòd ingrati animi indicium sit, Deum insigni beneficio suum erga nos amorem demonstrantem non redamare.

Sextum denique probatur, quia anima 70 justis sponsa est Dei, cujus est zelare honorem divini Sponsi sui, quemadmodum S. Theresiæ Christus dixit: *Deinceps ut vera Sponsa meum zelabis honorem, sicque affectam esse, quomodo affectus erat David Psal. 118. dicens: Tabescere me fecit zelus*

meus, quia obliui sunt verba tua inimici mei. Zelus autem iste sine amore non est. Zelus namque iste omnes sibi inimicos putat, qui sunt hostes Dei. Nemo enim gravior hostis omnium, quam qui omnium laedit aurorem, inquit Aug. serm. 29. in Psalmum illum.

CAPUT IX.

Contra primum mandatum est, alia re frui velle, prater Deum.

71 Purima & perspicua ad id probandum Augustini testimonia to. 1. exhibuimus, ubi etiam fundamentis inconcussis ex divina Scriptura, Patribus, SS. Pontificum decretis, solidissimisque rationibus demonstravimus, solum Deum amabilem esse finaliter propter se; nullam vero creaturam licite amari finaliter propter seipsam, sed finaliter propter Deum dumtaxat.

72 At cui hæc rigorosa & austerior non videantur? quærit quispiam vir doctus è nostris?

Respondeo non Spiritui sancto dicenti: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Dilige Dominum in omni vita tua. Omnia in gloriam Dei facite. Nolite diligere mundum. Qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur.* &c. Non Augustino dicenti: *Quidquid se putaverit homo facere bene, si fiat absque charitate, nullo modo fit bene.* De grat. & lib. arb. c. 18. Et alibi frequenter ingeminanti, solo Deo fruendum (id est, inquit, amore alicui alteri rei inhærere propter seipsam) solumque Deo amore inhærendum propter seipsam; rebus vero creatis utendum, non quasi mansoria quædam dilectione... sed transitoria potius, tanquam via, tanquam vehiculorum, vel aliorum quorumlibet instrumentorum... in ea quibus ferimur, propter illud ad quod ferimur, diligamus. Non aliis maioribus nostris eodem to. 1. productis. Non celebrioribus etiamnum Doctoribus, qui de moribus philosophantur ex germanis Moralibus Christianæ fontibus. Non denique cæteris attentâ meditatione pensantibus, quem ob finem Deus dederit cor & esse homini. Quem finem ne ipsi quidem ignorant pueri, qui de eo in Catechismo interrogati, respondent, ad nihil aliud esse hominem, nisi ut Deum amet, eique soli serviat.

73 Quibus ergo rigorosa & austerior videntur? Secundum corruptam rationem, non secundum documenta sacra, & Sanctorum testimonia philosophantibus, laborantibusque præiudicio opinionum præconceptarum; quibus austerior & rigorosa videntur, quæ favent spiritui; benigna & suavia, quæ carni & sanguini; austerior vel ipsa Ecclesiæ doctrina, quod comedere & bibere non liceat, ob solam delectationem cibi & potus; nec licitus actus conjugalis ob solam voluptatem ipsi annexam; & adhuc austerior sententia Augustini 4. contra Jul. 14.

Movetur animus ad pietatis affectum a vno Cantico audito; tamen etiam illic, si somni, non sensum libido audiendi desideret, improbatur.

At (instat ille) dum Augustinus dicit non esse creaturis fruendum, sed utendum, nec ullam creaturam propter se finaliter amandam, fruitionem accipit pro amore rei propter se tanquam finem positive ultimum, ita ut res illa ametur tanquam finis ultimus simpliciter; Deoque creatura interpretative præferatur. Non vero pro amore rei propter se tanquam finem negative ultimum; pro amore utique rei ad Deum referibilis, quam quis amet absque actuali vel virtuali relatione in Deum; sic tamen ut eam deserere paratus sit ad minimum Dei de illa deserenda grave præceptum. Idque probare conatur 1. quia fruitio creaturæ, de qua Augustinus, est mortale peccatum, (quod de amore proxime dicto asseri nequit) eam quippe perversitatem seu perversiorem Augustinus appellat, dicens: *Omnis humana perversa est, fruendis uti velle, atque utendis frui.* 2. si omnis amor creaturæ propter se tanquam finem negative, non positive ultimum, esset fruitio, quam improbat Augustinus, nihil amaretur bene sine charitate; veræ proinde essent damnatæ propositiones: *Non est vera legis obedientia sine charitate. Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, aut laudabilis charitas.* 3. vera quoque foret ista: *Liberum arbitrium sine gratie Dei adiutorio, non nisi ad peccandum valet.* Nullum quippe opus bonum fieri posset; nisi ex charitate supernaturali. Quod si verum esset, peccator se per gratiam ad justificationem disponens per timorem & spem, virtutes à charitate distinctas, à justificationis semita deviare per novum peccatum quod committeret.

At (inquam ego) solida non est instantia: omnem quippe amorem creaturæ propter se, etiam tanquam finem negative, non positive ultimum, illicitam esse fruitionem, constans est Augustini sententia. Nec obstat primum objectum in contrarium. Dum enim Augustinus dicit, omnem humanam perversiorem esse frui utendis, uti fruendis, perversiorem nomine inordinationem intelligit, seu vitium, prout abstrahit à mortali & veniali; uti manifestum est ex eo quod perversiorem cum vitio confundat (*omnis humana perversa, quod etiam vitium nominatur*) eandemque ordinationi contraponat, uti constat ex antithesi, quam immediate subjungit: *ita & omnis ordinationis, fruendis frui, & utendis uti.* Denique dum Augustinus dicit, omnem humanam perversiorem esse fruendis uti, &c. eo id sensu dicit, quo lib. 10. de Civit. cap. 10. dicit: *Nec est alia vita hominis vitiosa, atque culpabilis, quam male mens, & male fruens.* Ista

namque propositio priori æquipollet, omnis humana perversio, &c. cum male uti, & male frui, secundum Augustinum, sit uti fruendis, & frui utendis. Quemadmodum ergo in posteriore illa propositione per vitam hominis vitiosam & culpabilem, intelligit tam venialiter, quam mortaliter talem; sic & in priori, per humanam perversionem, &c. Manifestum proinde est, per fruitionem, creaturarumque propter se amorem ab Augustino non intelligi solum amorem creaturarum propter se, velut finem positivè, seu simpliciter ultimum. Cum omnis fruitio hujusmodi absque dubio sit mortale peccatum; non sic fruitio de qua Augustinus: utpote qui mille locis docet, justos, in peccatis venialibus, frui, non uti creaturâ: quod sine errore in fide intelligi non potest de fruitione sumpta pro amore creaturæ, tamquam finis positivè ultimi. Mille etiam locis fruitionem cum cupiditate confundit, eodemque modo definit (tunc enim est cupiditas, cum propter se amatur creatura, tunc autem corrupti fruientem.) Cupiditatem autem non semper esse mortalem, adeo certa est Augustini sententia, ut infinitos Augustino errores imponeret, qui secus prætenderet.

76 Denique evidentia veritatis illam Adversarii glossam evertit. Cum meridianâ luce clariora sint Augustini testimonia, quibus dièrte culpatur fruitio, quâ creaturas de se in Deum referibiles, justis amant propter se, tamquam finem, non positivè ultimum, sed negativè tantum, ita scilicet ut eas Christo non præferant. Quandoquidem lib. 1. de Civit. c. 9. peccasse dicit infirmos, qui terrenis his bonis, quamvis ea non præponerent Christo, aliquantulâ tamen cupiditate cobabant. Lib. 21. de Civit. c. 26. loquens de Christiano uxorem suam carnaliter amante: Si (inquit) ei (scilicet Christo) nihil talis affectionis voluptatisque præponat, quamvis superadificet lignum, fœnum, stipulam (illum scilicet amorem) Christus est fundamentum... Erit ei qui adificavit, adificatio ista damnosa, quia non habebit quod superadificavit, & eorum amissione cruciabitur, quibus fruendo utique letabatur; sed per hunc ignem (de quo Apostolus, salvus erit, sic tamen quasi per ignem, Purgatorii utique) salvus erit. Exposit. in Psalm. 40. Omnis anima infirma in hac vita querit sibi aliquid terrenum, ubi requiescat. Quoniam intentionem laboris & mentis extense in Deum difficile potest perpetuo tolerare, aliquid sibi in terra conquiri ubi requiescat, & quodammodo pansionem quâdam recumbat, velut sunt ista qua diligunt & innocentes. Nam innocens acquiescit in domo sua, in familia sua, in conjugio sua, in filiis... in pradiolo suo, in novella manibus suis confisa... Acquiescunt innocentes in his. Sed tamen Deus volens nos amorem non habere nisi vitæ æternæ, istis miscet amaritudines, ut ex his patia-

mur tribulationes... ne viator, tendens ad patriam, stabulum amet pro domo sua. Ergo qua correctio ista... agnoscere debet homo propter peccata sua pati, convertat se, & dicat... Jana animam meam, quia peccavi tibi. Et exposit. in Psalm. 80. Sunt qui rebus infirmitati concessis inhaerent aliquantulum dilectione... Talibus dicitur: jam quidem omnino delictum est in vobis... Habent ligna, fœnum, stipulas super fundamentum, sed rerum concessarum (ad Deum proinde referibilibus) non illicitarum... Amas possessionem istam, non tamen præponis eam Christo... salvus eris, quasi per ignem... Christum habes in fundamento. Sed tamen quia diligis illam, & contristaris si perdas illam, super fundamentum posuisti, non aurum, aut argentum, aut lapides preciosos, sed ligna, fœnum, stipulam. Salvus ergo eris, cum ardere cœperis quod adificasti; sic tamen quasi per ignem... Num qui adificat amorem terrenorum super fundamentum regni colorum, id est super Christum, ardebit amor temporalium, & ipse salvus erit per idoneum fundamentum. Similibus sententiis plenus est Augustinus, ut videre est lib. 1. Civit. c. 26. Enchirid. c. 68. ferm. 121. de divers. exposit. 2. in Psalm. 29. &c. Clarissimè igitur Augustinus culpatur fruitio rei creaturæ, non solum dum præponitur Christo, sed & dum non præponitur, nec res illa amatur velut finis positivè ultimus.

77 Neque ex illa Augustini doctrina confectaræ sunt damnatæ propositiones: Non est vera legis obedientia, qua fit sine charitate. Omnis amor creatura rationalis aut vitiosa est cupiditas, quâ mundus diligitur; aut laudabilis illa charitas, &c. Contrarium enim tom. 1. non semel à nobis est demonstratum. Aliter enim vox charitas in damnatis illis propositionibus sumitur; aliter ab Augustino, & discipulis ipsius.

78 Imò ne quidem sequitur ista: Liberum arbitrium, sine gratia Dei adiutorio, non nisi ad peccandum valet; tamen si nullum opus ulquequaque bonum fieri queat sine charitate generaliter accepta, pro quacumque Dei propter se dilectione. Quamvis namque hæc absque gratiæ Dei adiutorio esse nequeat: equidem absque ea effici queunt opera ex officio bona, potestque etiam aliqua Dei propter se dilectio esse sine Dei adiutorio per Spiritum sanctum inhabitantem (de quo damnatam propositionem damnati intelligunt Assertores) etsi non absque Dei adiutorio per Spiritum sanctum moventem.

CAPUT X.

79 Hæresis est, illusioque pessima demonis, quod habens amorem Dei purissimum (qualem habere se iactant Quietiste) sollicitus esse non debeat de custodia mandatorum Dei & Ecclesiæ; nec de oratione seu precatione; nec de frequentia Sacramentorum; nec de

impugnatio tentationum; nec de exercitio jejuniorum, aliarumque carnis mortificationum; nec curare usum imaginum & indulgentiarum; quodque à ceterarum virtutum exercitio abstinere debeat, qui Deum amat.

- 79 **I**sta omnia vel explicitè, vel implicitè tradunt Quietistæ, ut constat partim ex Bulla adversus ipsos ab Innocentio XI. emanata, quæ incipit *Cælestis Pastor*. Partim ex libello cui titulus: *Breves considerationes in doctrinam Mich. de Molinos, &c.* Sed ipsorum hæresim laudatus Pontifex, toto orbe plaudente, meritò condemnavit, ex eaque damnatione apparuit, authores ipsius, voluptatum amatores esse magis quam Dei, habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes, decipientes mulierculas onustas peccatis, quæ, cum spiritu cœpissent, carne sunt consummatæ, ut Apostolus loquitur.
- 80 Itaque hæresis ista contrariatur 1°. divinis oraculis 1. Joan. 2. *Qui dicit se nosse eum, & mandata ejus non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est.*
- 81 Secundò, contrariatur aliis divinis oraculis, de pœnitentia, de carne mortificanda, de confitendis peccatis nostris, de sumenda Eucharistia, &c. quæ quæ humanæ sint infirmitatis remedia, nostræque sanctificationis instrumenta, à Christo instituta, Christi amator non est qui ea negligit.
- 82 Tertio, contrariatur aliis rursus oraculis, tam frequenter inculcantibus pugnam, sollicitudinem & vigilantiam adversus tentationes, ne ab iis abstracti, & illecti in peccatum corruamus. In quod ne corrueret Apostolus, castigabat corpus suum, orabat, &c.
- 83 Quarto, contrariatur divinis oraculis, præcipientibus, ut abundemus in omni opere bono, atque ut exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in laboribus, in vigiliis, in jeuniis, in castitate, &c.
- 84 Quintò, contrariatur Conciliis, legitimum imaginum atque indulgentiarum usum commendantibus, velut christianæ pietatis tesseram. Videri potest Natalis Alexander fufius ista deducens 10. IX. Theol. Dog. & Mor. c. 3. a. 10. Reg. 6.
- 85 Sextò denique contrariatur SS. Patribus, verum Dei amorem, non cessantem, sed operantem describentibus. Charitas enim operatur magna, sicut est. Si autem non operatur, non est. Et rursus: Probatio dilectionis, exhibitio est operis, &c.

CAPUT XI.

Deus super omnia diligendus est, non solum objective & appetitive, sed & intensive, non intentione affectus sensitivi, sed affectus rationalis.

- 86 **C**onveniunt Theologi, Deum à nobis super omnia diligendum objective &

appetitive. Objective, ita ut majus bonum Deo velimus, quam ulli creaturæ. Appetitive, ita ut Deum affectu præferamus omni creaturæ, parati creaturarum potius omnium, quam Dei jacturam facere.

Sed quaeritur, an etiam super omnia intensivè? Negant enim plerique Recentiores. Et bene quidem, si sermo sit de dilectione affectus sensitivi. Quia naturæ nostræ sensibilis affectus sensitivus magis movetur objectis sensibilibus, ob oculos nostros continuo positus, quam insensibilibus & spiritalibus. Quale objectum est Deus. Unde matribus facillimum est oculos suos in lachrymas resolvere, ob jacturam filiorum, vel maritorum; difficillimum verò, imò vix plerumque possibile, vel lachrymam unam ex oculis elicere, ob jacturam Dei per peccatum.

Si autem sermo sit de dilectione affectus rationalis, vera est sententia gravissimorum Theologorum, maximè veterum, S. Thomæ, S. Bonaventuræ, Richardi, Adriani VI. Petri Soto, Alberti Pighii, &c. Deum à nobis super omnia diligendum, etiam intensivè: non hoc sensu quòd à nobis diligendus sit dilectione intensivè summâ, adeoque intensivè infinitâ (utpote quæ vel dabilis non est, vel in nullo datur, ne quidem in beatissima Virgine, imò nec in Christo quâ homine, cujus dilectio in suo esse, seu ex seipsa non fuit infinita, inquit S. Salesius l. 3. de amore Dei c. 1. sed solummodò in æstimatione suæ dignitatis & meriti, quia scilicet est charitas personæ infinitè excellentis) neque hoc sensu quòd Deus præcipiat certum aliquem determinatumque gradum amandi: cum econtrà velit ut in amore sui semper crescamus. Sed hoc sensu quòd amor, quo Deum amamus, intensivè major sit & vehementius quocumque amore, quo nosmetipsos, vel creaturas alias amamus.

Quo sensu intellecta assertio, probatur 89 1°. ex verbis primi maximique mandati: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex tota fortitudine tua.* Quorum verborum sensus unus ex pluribus est, Deum affectu intensiori diligendum quam creaturas. Quomodo enim Deum ex toto corde suo, & ex omnibus viribus suis, & ex tota fortitudine sua diligit, qui fortius & intensius creaturam diligit quam Deum? Quomodo Deum toto corde, atque ex omnibus viribus, &c. diligit, qui modico & languido voluntatis conatu diligit; creaturas verò conatu magno & forti? Quomodo Adversariis convenit docere, satis esse Deum quocumque diligere conatu: cum tam perspicua sint in contrarium verba primi mandati? Quod ergo dicunt non reperiri in Scriptura præceptum de intentione aliqua, Petrus Soto in Instit. Sacerd. lect. 15. non

putat, dici posse sine errore. Nec certè doctrina ista esse videtur in ædificationem, sed in destructionem. Quomodo enim in ædificationem? quomodo ad majorem Dei gloriam id docere? Profectò satis ex nobis & infirmitate nostra proni sumus ad fugiendum laborem & conatum voluntatis, præcipuè circa divina (prosequitur Soto) nam quia corpus quod corrumpitur aggravat animam, violentià quãdam opus est sibi ipsi illatã, ut ad divina feramur.... Itaque stimulis opus est, non remissione, ut ad debitam perfectionem dilectionemque perveniamus. Denique quid aliud hac persuasionem sit, quàm ut in divinis rebus, & in iis que Deo offerenda sunt, putemus tepidè satisfieri, contra illud Hierem.

48. *Maledictus qui facit opus Dei negligenter?* Quid aliud, quàm ut, dum creaturis offerimus amorem fortem ac vehementem, Deo non offeramus nisi languidum & debilem? Quod Dominus per Prophetam sub typo sacrificii animalium reprehendit Malach. 1. dicens: *Maledictus dolosus, qui habens in grege suo masculum, & vorum faciens, immolat debile Domino.* Et jure optimo: si enim homines jure reprehendunt remissam & languidam amicorum in se dilectionem; quanto meliori jure Deus, infinite amabilis, & infinito amore dignus? An non oportet nos sic considerare Deum, dum amamus? At quid prodest sic eum considerare, si tepidè & remissius quàm alia quæ amamus, illum amare nobis liceat? Quòd verò Adversarii sese excusant, dicentes, à se tradi de amore Theologiam humanæ infirmitati accommodatorem. Parum eos juvat, quia (ut iterum Soto) tradunt dubiam & periculosam, nec consentientem doctrinam Patrum, imò nec divinam Scripturæ, nec rectæ rationi. Unde

90. Secundò probatur assertio nostra ex Matth. 10. & Luc. 14. *Qui amat patrem & matrem plusquàm me, non est me dignus.* Et, *qui non odit patrem, & matrem... adhuc & animam suam, non potest meus esse discipulus.* Ergo secundum Evangelium diligere oportet Deum usque ad odium patris & matris, &c. imò & usque ad odium sui, sive (ut Augustinus ait l. 4. de Civit. c. 28.) *usque ad contemptum sui.* Deum-ne verò usque ad odium & contemptum sui diligit, qui se fortius, intensius ac vehementius diligit, quàm Deum? Et quid minùs significare potest clausula illa *usque ad odium & contemptum sui*, quàm minorem seu minùs fortem, minùsque intensum, ac vehementem amorem sui, quàm Dei? Quid minùs significare possunt Evangelica oracula illa, quàm amorem Dei esse debere in nobis tam fortem, ut affectu efficaci parati simus separari à patre & matre, ab uxore, à fratre & sorore, adhuc & ab anima, seu vita sua, quàm à Deo, ita ut in nobis verificetur illud Rom. 8. *Quis nos separabit à charitate Dei? &c. neque*

mors, neque vita, &c. Cui verò dubium esse potest id ad fortitudinem, seu intentionem ac vehementiam divini amoris pertinere?

Tertiò, omnes conveniunt, ex vi primi 91 maximeque mandati, & vi Evangelicorum illorum textuum, Deum à nobis diligendum super omnia appetiati. Hinc autem legitime inferitur, quòd etiam super omnia intensivè. Quia ad hoc quòd homo verè censetur amare Deum super omnia appetiati, debet toto corde esse taliter ut omnia potius amittere velit, & efficaciter velit, quàm Deum, & omnia potius mala incurrere, quàm peccatum seu offensam Dei. Hoc autem fieri nequit sine amoris fortitudine, intentione, & vehementia. Neque enim fit, si amor Dei remissior sit & languidior amore creaturæ. Nam si amor Dei remissior sit & languidior; amor creaturæ, utpote fortior, intensior ac vehementior, prævalebit amor Dei, ipsumque vincet ac superabit, ubi vel Deum vel creaturam amittere oportebit. Per consequens homo toto corde efficacique voluntate paratus non erit amittere creaturam potius quàm Deum, sed Deum potius quàm creaturam. Quomodo enim toto corde, efficacique voluntate, paratus erit ad amittendum id, quòd secundum affectum rationalem fortius, intensius & vehementius amat, quàm id quòd debilius, languidius, ac remissius? Amor nexus est, seu vinculum, quo amans rei amatae alligatur. Si ergo fortiori amore, adedque fortiori vinculo creaturæ, quàm Deo alligetur, à Deo potius quàm à creatura avellatur, sicut homo qui duplici vinculo in diversa trahitur, ab extremo (cui vinculo debiliore alligatur) potius avellitur quàm ab opposito, cui fortius adstringitur. Experiencia quippe manifestum est, ipsum eò potius trahi, quò vinculum fortius, quàm quò vinculum debilius trahit. Amor verò & pondus est & vinculum. Quò proinde pondus illud seu vinculum me fortius trahit, eò feror quocumque feror, inquit Augustinus.

Quartò, duplex tantum appetiatio est, 92 intellectus scilicet & voluntatis: appetiatio intellectus est judicium quo judicamus Deum, utpote summum bonum, & bonum bonum, id est sine ulla mixtura mali, vel imperfectionis, omni creaturæ esse amore præferendum: appetiatio voluntatis est major amor Dei quàm creaturæ. Est ergo magnus amor, imò maximus respectivè ad amorem creaturæ. Quid (obsecro) est amor magnus & maximus, nisi amor intensus & intensissimus? Si naturam amoris consideremus, amor est qualitas quedam, sive actus, qui (secundum Peripateticos, communemque apprehendendi modum) vulgò appellatur qualitas. Qualitatum verò, seu eorum quæ vulgò qualitates appellantur,

tur, majoritas & minoritas, perfectioque & imperfectio ex majori vel minori earum intensio defumitur, prout in calore experientia docet. Quemadmodum ergo calor naturalis eo major & perfectior est, quo intensior, & quo intensior, eo fortior & efficacior; ita & divinus ille calor, de quo Veritas Luc. 12. dicit: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut accendatur?* Quemadmodum etiam calor naturalis eo minor est, languidior & imbecillior, quo remissior; ita & divinus calor, seu Dei amor.

93 Quinto, non est dubium, amorem Dei esse debere fortorem amore creaturæ: cum ei debeat prædominari, & per illum Deus regnare in corde nostro, uti docent D. Bonaventura in 4. dist. 16. a. 2. q. 1. dicens, oportere quod Dei amor in comparatione ad alios amores habeat prædominium. Adrianus VI. in 4. de Confess. q. 5. dub. 5. dicens, quod affectus, quo homo ad Deum convertitur, esse debeat omnibus aliis prædominans. Albertus Pighius in controversi. præcip. explic. controversi. 9. dicens oportere quod amor Dei primas teneat, & amori nostri præponderet. Et S. Franciscus Salesius l. 10. de amore Dei c. 6. ubi sic: *Est amor qui omnes amores debet excellere, & regnare super omnes nostras passiones, & hoc est quod à nobis Deus requirit, ut inter omnes amores divinus præcipuum in corde locum obtineat, ut toti nimirum dominetur cordis, ut ille dilectissimus sit, totum videlicet animum possidens, ut latissime regnet, omnes nimirum facultates sibi mancipans. . . . Hic amor omnibus & singulis hominibus generatim præcipitur, &c.* Quia scilicet regnat carnalis cupiditas, ubi non est regnans Dei charitas: vel enim homo peccator est, vel justus? Si justus, regnat in eo charitas, per quam Deum habet pro fine simpliciter ultimo, qui aliter finis ultimus vitæ, finis ultimus agentis, & finis ultimus cordis dicitur; in quo proinde cor ipsius præcipue requiescit, ipsum amore cæteris amoribus seu affectibus fortiore diligens. Alias justus non esset. Si peccator, tenetur e statu illo quantocius egressi, ad Deumque citò converti: hoc autem non potest sine amore Dei prædominante, seu majore, fortiore, & intensiore, quam sit, cupiditas seu voluntas peccandi: utpote quam alioqui vincere non potest, nec excludere. Quod tamen ad conversionem necessarium est, juxta Tridentinum sess. 14. c. 4. Confer quæ dixi supra n. 38. 39. 40. 49. 50. & 51. ex ratione quippe proximè deducta lucem accipiunt. Et adde necessitatem divini amoris, in corde nostro regnantis, & super reliquos humani cordis affectus dominantis, probari insuper ex hisce divinis oraculis: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Matth. 4. *Nemo nostrum sibi vivit, & nemo sibi moritur. . . sive erga vivimus, sive morimur, Domini sumus.* (Et ideo ipsi unice ac præcipue vivere &

Tom. II.

mori debemus) *In hoc enim Christus mortuus est & resurrexit, ut & vivorum & mortuorum dominetur.* Rom. 14. Per consequens pro omnibus mortuus est Christus, ut & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. 2. Cor. 5. Manifestum est ergo, quod Deus, seu Dei amor sic dominari debeat in corde nostro, ut ipsi vivamus tamquam soli fini nostro simpliciter ultimo, sive tamquam soli fini ultimo & primario vitæ nostræ, cordisque nostri; qui cum finibus omnibus intermediis & secundariis dominetur (utpote ultimo & primario subordinatis) amor quoque ipsius cæteris amoribus velut eorum rex dominatur. Nequit verò cæterorum amorum rex esse, & dominator, nisi ipsis fortior sit, & valentior; nec fortior valentiorque esse potest, nisi intensior, ut vidimus in calore naturali, qui frigore fortior esse nequit, nisi ipso sit intensior. Et idem vidimus in Petro tentato, cujus amor erga vitam suam, quia intensior fuit quam amor erga Christum, amore isto fortior fuit; & ideo timore mortis Christum negavit. Quo in exemplo conspicimus, quod si in homine fit amor alicujus boni creati, intensior amore Christi, ipso fortior sit, ipsumque vincat ac superet: ipsi proinde dominetur, non contra.

Sexto, innata ratio clamat, Deum, ut- 94 pote bonum longè excellentius quam creata omnia, longè perfectius & intensius, quam creata omnia esse diligendum. Id enim ordinata postulat dilectio, talem utique, cæteris paribus, esse oportere ordinem amoris, quoad ipsius amoris perfectionem intensioremque, qualis est ordo rerum quoad bonitatem & amabilitatem; eo quod gradus & mensura amoris proportionatus esse debeat rationi amandi: si enim amor illum habeat intensiorem gradum, quem in veritate habet ratio amandi (servatâ saltè proportionè) amor est ordinatus, quia gradus amoris respondet gradui amabilitatis; adeoque respondet rationi amandi objectum. Et quia servato hoc ordine amamus fortius & intensius, quod fortius & intensius est amabile; amamus minus fortiter & intense, quod minus est amabile. Denique amamus æqualiter, seu æquali intensioe, quod est æqualiter amabile; sicque sequimur rationem rectam amandi, dum sequimur rationem veram, id est rationem judicantem de rebus amabilibus, prout se habent à parte rei; siquidem revera à parte rei perfectiori intensiorique (cæteris paribus) amore digna sunt, quæ meliora, adeoque amabiliora sunt. Cum ergo Deus longè amabilior sit omni bono creato, secundum ordinem amoris longè perfectius & intensius est diligendus, quam bonum quodcumque creatum. Unde Augustinus l. 1. de doctr. Christ. c. 27. ad ordinatam dilectionem dicit pertinere, ut non amplius vel æquè diligatur,

Gg

quod minus est diligendum, vel minus diligitur, quod amplius est diligendum. Et l. de morib. Eccles. c. 11. *Summum bonum, quod & optimum dicitur, non modo diligendum esse nemo ambigit, sed ita diligendum, ut nihil amplius diligere debeamus: idque significatur & exprimitur, quando dictum est ex tota anima, &c. Amplius vero aliquid aliud diligitur, si fortius & vehementius diligitur.*

95 Septimo, S. Thomas 1. P. q. 20. a. 3. explicans quomodo una res plus aliā diligi possit, duos tantum assignat modos, scilicet ex parte boni voliti amato, & ex parte intentionis ipsius amoris: Duplici ratione potest aliquid magis vel minus amari. Uno modo ex parte ipsius actus voluntatis, qui est magis vel minus intensus: . . . alio modo ex parte ipsius boni, quod aliquis vult amari, &c. Et q. 60. a. 9. dicit simpliciter loquendo plus diligitur quod intensius. Et 2. 2. q. 26. a. 6. in corp. oportet. . . ut ad eos intensiorem charitatis affectum habeamus, quibus convenit nos magis beneficos esse. Et ibidem. . . etiam secundum affectum oportet magis unum proximorum quam alium diligere. Et ad 1. dilectio potest esse inaequalis dupliciter. Uno modo ex parte ejus boni quod amari optamus. . . alio modo ex parte actus. Et sic major dicitur dilectio propter intensiorem actum dilectionis, & sic non oportet omnes equaliter diligere. Et ibidem a. 7. diversas quidem dilectionis species esse dicit ex parte objecti, secundum diversa bona, quae volumus his quos amamus. Sed intensio dilectionis (inquit) est attendenda per comparationem ad amantem, & secundum hoc propinquiores intensiori affectu diligimus, sicut intensiori affectu nos ipsos diligimus, quam alios proximos. Vides ergo quod S. Thomas ignoret aliam rationem plus diligendi, quam secundum objectum, & secundum intentionem. Distinctio proinde appreciationis ab intensione, qua quidam magis diligitur appetitively, non magis intensio, nova est (inquit Soto) & S. Thoma incognita, nihil aliud habens quam nomina, nisi quod interim illa persuasionem ingeneratur hominibus securitas quadam & repudiat, quod velle timendam est. Cum ergo secundum D. Thomam eadem q. 26. a. 2. & 3. & q. 44. a. 8. ad 2. Deus super omnia sit diligendus, & non solum ex parte boni voliti, sed & ex parte diligentis, sive secundum proportionem dilectionis ad diligibile, ut loquitur a. 8. proximè laudato in corp. perspicue conficitur, secundum D. Thomam, Deum esse super omnia diligendum, non solum objective, sed & intensive. Idque palam asserit ibidem q. 27. a. 6. ad 2. cum enim allegasset Augustinum l. de moribus Eccles. c. 8. dicentem: *Audiamus, quem finem bonorum nobis Christus praescribit, nec dubium est, quin is erit finis, quo nos summo amore tendere jubet: Diliges, inquit, Dominum Deum tuum. Dic mihi etiam, quæso te, qui sit diligendi mo-*

du: vereor enim ne plus minas, quam oportet, inflammer desiderio & amore Dei mei. Ex toto, inquit, corae tuo. Non est satis: ex tota anima tua. Ne id quidem satis est: ex tota mente tua. Quid vrs amplius? Vellem fortasse, si viderem quid posset esse amplius. Quid ad hoc Paulus? . . . Dicat etiam ipse dilectionis modum. Quis ergo, inquit (quam fortis, quam proinde intensus ac vehemens esse debeat, exprimens) quis ergo nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Audiamus quid diligeret, & quantum diligere debeamus. . . . Quamobrem (prosequitur idem Augustinus c. 11.) paulo post idem Paulus, certus sum, inquit, quod neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Virgines, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profunditas, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, &c. Quae Apostoli verba pulcherrimè Augustinus ibidem exponit. Eaque cum (ut dixi) allegasset S. Thomas, is subscribit, & dicit, quod sicut Augustinus ibidem subjungit, modus diligendi Deum est, ut ex toto corde diligitur, id est ut diligitur quantumcumque potest diligi. Et hoc (inquit) pertinet ad modum, qui convenit mensura. Ad quod in argumento sed contra D. Bernardum profert in l. de diligendo dicentem, quod modus diligendi Deum est sine modo diligere, id est sine mensura. Quia, prout in corp. dicit, appetitus finis. . . est absque sine & termino, eorum autem qua sunt ad finem est aliquis terminus.

Propterea Apostolus Ephes. 4. monet 96
fios, ut in charitate crescamus. Et Philipp. 1. Oro ut charitas vestra magis ac magis abundet. Quia Deum nunquam satis diligere possumus, nec primum mandatum in hac vita plenè & perfecte implere. Plenè & perfecte in patria implebitur hoc praeceptum; in via autem impletur, sed imperfecte, ait S. Thomas 2. 2. q. 44. a. 6. post Augustinum l. de perfect. just. c. 8. Propterea etiam juxta sanctos Patres jubemur quotidie in justitia crescere, & nunquam dicere, satis est: scriptum est enim Prov. 4. *Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diem.* Crescere vero in justitia, est crescere in charitate. Nam, ut Augustinus dicit in l. de nat. & grat. c. 70. *charitas inchoata, inchoata justitia est: charitas provelta, provelta justitia est: charitas magna, magna justitia est: charitas perfecta, perfecta justitia est.*

Postremo, nulla creatura ordinate diligitur 97
finaliter propter se, sed quicquid extra Deum diligimus, primo mandato diligere jubemur propter Deum, velut omnis amoris nostri finem, uti demonstravimus to. 1. Nulla proinde creatura ordinate diligitur velut amoris nostri finis, sed velut medium, ordinatum ad Deum ultimum finem, in quo solo sistere potest amor noster ordinatus. Tota itaque finalis ratio ordinati amo-

ris creaturarum quarumcumque est Deus. At ubi tota finalis ratio amandi medium est finis, implicat, medium intensius, intentione rationali, amari quam finem. Si enim intensius amaretur, tota finalis ratio ipsum amandi effet finis, & non esset. Esset, ut supponitur. Non esset: quia propter quod unumquodque tale est, & illud magis. Est argumentum sed contra D. Thomae 2. 2. q. 26. a. 3. Et verò dum tota finalis ratio diligendi annulum sponsalitiū est sponsus, implicat quòd sponsa intensius annulum diligit, quam sponsum, vel infirmus intensius diligit medicinam, quam sanitatem, dum hæc est tota finalis ratio illam diligendi. Idque est contra experientiam, rectamque rationem, quæ dicit intensius ac vehementius amandum finem, quam medium; & id quod propter se, quam id quod solum propter aliud; id etiam propter quod cætera diliguntur, magis diligendum quam cætera, quæ non nisi propter ipsum diliguntur.

Solvuntur objectiones.

98 **O**bjicies 1°. Assertio nostra aperit multis scrupulis. Quilibet enim semper poterit dubitare, an non intensius, intentione rationali, creaturam aliquam diligit, quam Deum.

Respondeo negando antecedens. Quamvis enim habere non possimus exactam notitiam intentionis actuum nostrorum interiorum, sic ut sciamus ad quem præcisè gradum intentionis pervenerunt: scire tamen utcumque possumus, Deum à nobis intensivè magis amari quam creaturam, sicut utcumque scire possumus, Deum à nobis appetitativè magis amari, &c. Et ideò securi esse possumus, dummodò cor nostrum interrogantes, deprehendamus Deum à nobis appetitativè super omnia amari. Cùm amor Dei appetitativè super omnia, si sit efficaciter talis, (ut esse debere conveniunt Theologi) non sit sine amore Dei intensivè super omnia, ut ex suprâ dictis patet. Unde Augustinus tr. 5. in epist. Joan. consolatoriam hanc contra scrupulos regulam tradit: *Redeat unusquisque ad cor suum: si ibi invenierit fraternam charitatem, securus sit.* Et tr. 9. *Interroga viscera tua, si plena sint charitate, habes Spiritum Dei.* Et S. Bernardus epist. 107. *Nemo se amari dissidat, si jam amat, &c.*

99 Instabis: unde sciam quòd Deum efficaciter amem appetitativè super omnia.

Respondeo ex signis amoris prædominantis, quæ videri possunt to. 1. p. 2. l. 6. c. 19.

100 **O**bjicies 2°. Nemo violati primi mandati reus censetur, ex hoc quòd experiatur in se remissorem languidioremque amorem erga Deum, quam erga patrem & matrem.

Respondeo eum ideò non esse, si solum

Tom. II.

id contingat in parte sensitiva (tametsi motus vehementior ipsius reprimentus sit, ne à parte sensitiva in rationalem, ut sæpè fit, pertrahatur) secus si in parte rationali.

Objicies 3°. Non ideò mater peccati arguitur, quòd fleat amisâ prole; non fleat autem amisâ per peccatum amicitia Dei, Atqui fletus ille signum est amoris intensioris erga prolem, quam erga Deum.

Respondeo non semper esse signum amoris intensioris erga prolem in parte rationali; sed in sensitiva. Alias mater illa omninò peccati arguenda foret, si intensior erga prolem amor in parte rationali ipsius deliberatus esset.

CAPUT XII.

Dilectione charitatis, etiam formali & interna, post Deum jubemur diligere proximum.

Quid tibi videtur, amice Lector, pepercuntne secundo de dilectione proximi præcepto, qui primo & maximo de dilectione Dei non pepercunt? Ideò non pepercunt; quia etiam circa secundum præceptum istud sua ipsos ratio purè humana in tantum iudicavit, ut dicerent 1°. quòd non tenemur proximum diligere actu interno & formali. 2°. quòd præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos. Verùm duas hæc propositiones, totâ Ecclesiâ plaudente & probante, Innocentius XI. damnavit proposit. X. & XI.

Et reverà contrariæ sunt divinæ Scripturæ & Traditioni. Primò namque Salvator Matth. 5. *Diligite, inquit, inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, orate pro persequentibus vos.* Ubi interna dilectio, per verbum *diligite* significata, præcipitur distinctè ab externa; sequentibus verbis expressa, *benefacite his qui oderunt vos.* Dum ibi etiam præcipitur oratio pro persequentibus nos, præcipitur internus erga proximi bonum affectus: cùm sine eo, à Deo, ut oportet; petere non possumus, ut ipsi benè sit.

Deinde ibidem c. 22. Salvator addit: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo... Hoc est maximum & primum mandatum. Secundum autem est simile huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Atqui vi primi mandati Deum diligere tenemur affectu formali & interno. Igitur & proximum ex vi secundi mandati: utpote quod est simile primo, quodque ad litteram non implemimus, diligendo proximum sicut nos ipsos: cùm nos ipsos haud dubiè affectu interno diligamus, & externa dilectio sine interna, vera non sit dilectio.

Tertiò, Joan. 13. Salvator rursus ait

Gg 2

mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. Quod & repetit c. 15. Salvator autem certissime dilexit nos affectu formali & interno.

106 Quintò, 1. Petr. 1. Princeps Apostolorum, in fraternitatis (inquit) amore simplici ex corde invicem diligite. Quod profectò non facit, qui cordiali, sive interno & formali affectu non diligit.

107 Quintò, cetera omnia Scripturæ testimonia, quibus proximi dilectio præcipitur, idipsum evincunt: utpote propriè, non figuratè intelligenda, juxta hanc Augustini Regulam l. 3. de doctr. Christ. c. 15. *Servabitur in locutionibus figuratis (divinæ Scripturæ) regula hujusmodi, ut tandiu versetur diligenti consideratione quod dictum est, donec ad reginam charitatem interpretatio perducatur. Si autem hoc jam propriè sonat, nulla puetur figurata locutio.* Omnia ergo sacra testimonia, quibus Dei vel proximi dilectio præcipitur, in proprio sensu intelligenda sunt, non in figurato. Atqui in proprio sensu verbum *diligo* internum significat dilectionis affectum. Nec enim propriè diligit, qui externa officia absque interno dilectionis affectu exhibet. Cum ne effectivè quidem diligit, propriè loquendo. Externa quippe officia, seorsim à dilectione interna, propriè loquendo, effectus non sunt dilectionis, sed alterius causæ eos imperantis. Et ut diceretur effectivè diligere, effectus dilectionis solum figuratè dilectio dicitur, effectum pro causa fumendo.

108 Sextò, proximum interno affectu diligendum, unanims SS. Patrum traditio est, Basilii in reg. breviorib. Chrysostomi homil. 18. in c. 5. Matth. Hieronymi comment. in cap. 5. Matth. verba habes in Breviario fer. 6. post cineres. Gregorii homil. 27. & 30. in Evang. Augustini serm. 5. de iust. Jacob. *Dilige inimicum tuum, dicit Dominus.... Res in corde est.... Deus videt, si diligis.* Ita & frequenter alibi, sed nullibi præclaritè quàm tr. in epist. Joan. ubi ostendere volens, quòd solis actibus externis mandatum de proximi dilectione non impletur, observat actus externos, quibus proximo subvenitur, ab alia causa quam interna charitate provenire posse, v. g. à superbia, vel humanitate naturali, quam ipsi etiam Judæi, Gentiles, Mahometani habent ad invicem: nam proximum *pasce misericordia, pasce & superbia. Hospitem suscipit misericordia, hospitem suscipit & superbia. Intercedit pro paupere misericordia, intercedit & superbia. Quid est hoc? in operibus non discernimus.... Et tamen ille habet charitatem, ille non habet charitatem.... Ergo Scriptura divina intrò nos revocat.... Redi ad conscientiam tuam: ipsam interroga. Noli attendere quid floret foris, sed qua radix est interna.... Radicata est charitas? securus esto, &c.*

109 Denique si non teneremur interno proxi-

mo affectu diligere, sed externis dumtaxat officiis, proximos illos diligere non teneremur, qui officiis illis non indigent, v. g. beatos; nec Eremita, procul ab omni hominum conversatione soli Deo vacans, teneretur præcepto dilectionis proximi: cum nulla externa officia hominibus præstare queat, ne vocaliter quidem pro ipsis orando, si mutus sit.

110 Prorsus ergo indubitatum est præceptum interno affectu proximum diligendi. Non quidem proximum propter proximum, sed propter Deum. Quia, ut Augustinus dicit l. 1. de doctr. Christ. c. 22. *hæc regula dilectionis divinitus constituta est: Diliges proximum sicut teipsum, Deum verò ex toto corde.... Quisquis ergo proximum rectè diligit, hoc cum eo debet agere, ut & ipse toto corde diligit Deum. Sic enim proximum diligens tamquam seipsum, totam dilectionem sui & illius, refert in illam dilectionem Dei, qua nullum à se rivulum duci extra se patitur, cujus derivatione ipsa minuitur.* Idque significatur, cum dicitur: *Diliges proximum sicut teipsum. Nam nec seipsum debet homo propter seipsum diligere, sed propter illum, quo fruendum est, &c.* Itaque sic diligendus est proximus (ait Bernardus serm. Dom. in Cœna) *ut in illo semper diligatur Deus. Sic enim debet diligi proximus, ut amoris causa semper sit Deus, non autem proximus. Neque verà dilectione diligere mus invicem (ait iterum Augustinus) nisi diligentes Deum. Tr.... in Joan. Unde serm. 335. c. 11. Ille veraciter amat amicum, qui Deum amat in amico, aut quia est in illo, aut ut sit in illo.*

111 Si à me quis petat, quoties, & quando teneamur ad actum internum dilectionis proximi?

Respondeo, toties actum illum exercendum, quoties obligat præceptum affirmativum diligendi proximum. Cum vera proximi dilectio sine interno dilectionis affectu non sit, ut offendimus. Itaque quoties ex præcepto charitatis proximo succurrere debemus, vel onera ejus portare, toties internum affectum illum elicere nos oportet.

112 Hinc Augustinus tr. 8. in Joan. charitatem in proximum morali quodam modo docet esse debere actu vel virtute continuam, saltem in præparatione animi, ita ut externa quidem fraternæ charitatis officia subinde cessare possint, sed fraterna in corde charitas nunquam: *Nunquid semper panem dare indigenti? nunquid semper nudum vestire, &c. modo hoc, modo illud.... Charitas intus non intermittatur, officia charitatis pro tempore exhibeantur. Charitas igitur, sicut scriptum est, fraterna permaneat.* Et rursum scriptum est 1. Petr. 4. *Vigilate.... in vobismetipsis charitatem continentiam habentes. Hospitalis invicem, &c.*

113 Enimverò tot sunt hominum miseria, tam corporales, quàm spirituales (ait Cardinalis

Bona in princip. vit. Christ. p. 2. §. 43.)
ut vix gressum movere possimus, vel oculos vertere, quin multi occurrant ope nostrâ vel supportatione indigentibus. Quoties verò proximis opem ferre debemus, vel spirituales, vel corporales, quoties etiam onera ipsius, seu infirmitates spirituales portare, id nos ex interno charitatis affectu facere oportet. Non solum ergo dum proximis, in necessitate constitutus spirituali nostro indiget consilio, consolatione, exhortatione, correptione, oratione, &c. quoties item in necessitate corporali nostrâ indiget eleemosynâ, seu aliâ corporali misericordiâ; sed & quoties nostrâ indiget spiritualium infirmitatum suarum supportatione. Cùm officium dilectionis erga proximum sit illius onera portare, sicut scriptum est: *Alter alterius onera portare, & sic adimplebitis legem Christi.* Galat. 6. Ubi Apostolus hanc Christi legem dicere intelligitur, quâ ipse Dominus præcepit, ut nos invicem diligamus (ait Augustinus l. de divers. qq. 83. q. 71.)... *Id autem sit secundum diversa tempora, & secundum diversa genera infirmitatum. Verbi gratiâ, iram fratris nunc portas, cum adversus eam non irasceris, ut rursus eo tempore quo te ira præoccupaverit, ille te lenitate & tranquillitate suâ supportet. Loquacitatem tuam ille portat, tu illius pertinaciam charitate portare debes, donec illud in te, & istud in illo vitium sanetur. Neque ulla res officiosum istum laborem ad portanda onera aliorum facit libenter impendâ, nisi cum cogitamus, quanta pro nobis pertulerit Dominus. Huic cogitationi etiam accedit alia cogitatio, quia ille suscepti hominem; nos autem homines sumus, & considerare debemus, quod aegritudinem, sive corporis, sive animi, quam in alio homine videmus, etiam nos habere poterimus, aut possumus. Hoc ergo exhibeamus illi, cujus infirmitatem portare volumus, quod ab illo nobis vellems exhiberi, si forte nos in ea essemus, & ipse non esset....* Deinde etiam illud cogitandum, nullum esse hominem, qui non possit habere aliquod bonum, quod tu nondum habes, etiam si lateat, in quo possit te esse superior. *Qua cogitatio ad contumendam edomandamque superbiam valet...* Unde Apostolus ait... *in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes, non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorum.* Hoc enim sentit in vobis, quod & in Christo Jesu, qui... *semetipsum exinanivit, &c. Philipp. 2.* Iste cogitationes, deprimentes superbiam, & acuentes charitatem, faciunt onera fraterna invicem, non solum a quo animo, sed etiam libenter

quitate, congaudet autem veritati; omnia susefert, &c. Primò itaque charitas ut proximi salutem procuret, *patiens est in ferendis defectibus ipsius.* 2º. *benigna est*, id est (ait Dionysius Carthusianus ad illum locum) *clemens & facilis ad condonandum*, ut ipsum Christo lucrifaciat. 3º. *non emulatur*, id est ejus prosperitati non invidet. 4º. *non agit perperam*, id est, non est ipsi scandalo, ne saluti ipsius ponat impedimentum. 5º. *non inflatur*, ipsum contemnendo, seque illi præferendo; ob proprias dotes, animique vel corporis, aut fortunæ bona. 6º. *non est ambitiosa*, quærendo ipsi præesse vel dominari. 7º. *non querit quæ sua sunt*, sed charitatem habens omnium quærit salutem, omnibus omnia factus; ut omnibus proficit. Vel, ut rursus Carthusianus, *non querit quæ sua sunt*, id est, sua non repetit, cum scandalo alterius: non enim amat pecunias, sed animarum salutem. 8º. *non irritatur*, dum injuriis laceffitur, nec quærit vindictam, sed emendationem. 9º. *non cogitat malum*, id est nocumentum ipsi inferre, nec prona est ad malè de ipso judicandum, sed ad benè interpretandum dubia facta ipsius. 10º. *non gaudet super iniquitate*, id est super culpa proximi, imò compatitur. 11º. *congaudet autem veritati bonorum operum, justitiæ & doctrine ipsius.* 12º. *omnia susefert*, id est proximorum defectus piè sustinet. Videri potest Tertullianus hæc fraternæ charitatis dotes & officia pulchrè explicans in l. de patientia his verbis: *Dilectio... quam totis viribus Apostolus commendat, cujus nisi patientia disciplinis erudatur? dilectio (inquit) magnanima est; ita patientiam sumit. Benefica est: malum patientia non facit. Non emulatur: id quidem patientia proprium, &c.* Quis ista piè considerans, non videt continuas penè occasiones sese offerre proximo exhibendi officia charitatis?

CAPUT XIII.

Ordo in charitate Dei & proximi servandus.

DE isto ordine videri possunt quæ diximus to. 1. p. 2. l. 5. ubi c. 1. demonstravimus, bonitatem amoris petendam ex ordine amoris, istiusque ordinis custodiam totius vitæ Christianæ esse compendium. Cap. 2. ostendimus amabilitatem istius ordinis. Cap. 4. alium esse ordinem amandi, alium subveniendi. Cap. 5. duplicem in amore ordinem attendi: unum inter diligibilia; alterum inter diligentem & dilectum. Et inter diligibilia servandum ordinem amoris appetiendi, ut sit talis ordo amoris, qualis est ordo rerum quoad bonitatem seu amabilitatem; magis proinde amentur meliora (utpote magis diligibilia) & super omnia Deus, qui est summum & summè amabile

bonum. Sed inter diligentem & dilectum, servandum esse ordinem amoris benefactivi, id est quoad subventionis effectum, ita ut amore quidem appetiatio magis amemus meliores, sed amore benefactivo magis amemus nobis conjunctiores, cæteris paribus, ita ut in pari indigentia nobis ipsi primò subvenire debeamus quoad spiritualia & corporalia; deinde propinquieribus; postea per ordinem aliis, pro majori vel minori eorum ad nos conjunctione. Sed sicut non debemus nos amore appetiatio magis amare quàm alios proximos nostros. (hoc enim superbum esset) ita nec propinquos nostros malos, vel non tam bonos, quàm sint ii quos extraneos vocamus. Unde S. Leo ferm. 4. de jejun. 7. mens. c. 5. *Plus debemus nostris, id est fratribus in Christo, pro consortio gratia, quàm alienis, id est à Christo alienis, pro communione natura.* Et S. Prosper, vel Julianus Pomerius l. 4. de vit. contempl. c. 15. *Si propinquos nostros, quavis incompositos, turpes, ac malè morigeratos, plusquàm quoslibet sanctos, quos à nobis secundum sanguinem vocamus extraneos, diligamus, non solum carnaliter diligimus, sed etiam graviter in tali eorum dilectione peccamus.* Unde in caelo, ubi cessat necessitas subveniendi, totus ordo dilectionis beatorum observabitur per comparationem dilectionis ad Deum (ait S. Thomas 2. 2. q. 26. a. 14.) *ut sic ille magis diligatur, & eo propinquior sibi habeatur ab unoquoque, quò est Deo propinquior.* Cessabit enim tunc provisio in presenti vita necessaria; quã necesse est, ut unusquisque magis sibi conjuncto secundum quamcumque necessitudinem provideat, magis quàm alieno, ratione cujus in hac vita, ex ipsa inclinatione charitatis, homo plus diligit magis sibi conjunctum, cui debet magis impendere charitatis effectum.

116 Itaque quemadmodum non pervertitur ordo charitatis, quando propinquieres extraneis, licet melioribus, præferuntur quoad subventionis effectum; ita nec dum activa seu officiosa charitas superioribus inferiora, tamquam operã suã magis indigentia, præfert quoad eundem effectum; modò superiora inferioribus præferantur quoad appetiatio dilectionis effectum. Quod pulchrè S. Bernardus explicat ferm. 5. in Cant. cum dicit: *In bene affecta charitate, non dubium quin dilectioni hominis Dei dilectio præponatur, & in hominibus ipsis perfectiores infirmioribus, calum terra, aternitas tempori, anima carni.* Attamen in bene ordinata actione sapè, aut etiam semper ordo oppositus invenitur. Nam & circa proximi curam, & plus urgemur, & pluries occupamur; & infirmioribus fratribus diligentiori sedulitate assistimus; & paci terra, magis quàm cali gloria, jure humanitatis, & ipsa necessitate intendimus; & temporalium inquietudine curarum vix aliquid sentire de æternis permittimur; & languoribus nostri corporis postpositã anima curã pe-

nè continè inservimus. . . . Orantem denique hominem cum Deo loqui quis dubitet? Quoties tamen inde charitate jubente abducimur & avellimur, propter eos qui nostrã indigent operã vel loquelã? Quoties piè cedat negotiorum tumultibus quies? Quoties bonã conscientia ponitur codex, ut operi manuum insudetur? Quoties pro administrandis terrenis justissimè ipsi super sedem celebrandis Missarum solemnissimè Ordo præposterus, sed necessitas non habet legem. Agit ergo suum actualis charitas ordinem, juxta Patrisfamilias jussionem, incipiens à novissimis. Pia certè & justa, que non sit acceptrix personarum, nec pretia consideret rerum, sed hominum necessitates. At non ita affectualis: nam à primis ipsa ducit ordinem. Est enim sapientia, per quam utique quæque res sapiunt prout sunt, ut v. g. que pluris natura habet, pluris quoque ipsa affectio sentiat, minora minus, minima minime. Et illum quidem ordinem charitatis veritas facit, hunc autem veritatis charitas vendicat sibi. Nam & vera in hoc est charitas, ut qui indigent amplius, accipiant prius; & rursus in eo clara est veritas, si ordinem tenemus affectu, quem illa actione.

CAPUT XIV.

Amoris benefactivi ordine tenemur magis diligere nosipsos quoad animam, bona spiritualia, vitam corporalem, corporali vita proximi comparatam, quàm proximum; scilicet quoad temporalia bona, ad quorum conservationem præcepto non tenemur.

117 Prima pars, quoad animam, spiritualiaque bona, constat ex Matth. 16. *Quid prodest homini si mundum universum lucretur, anima vero sua detrimentum patitur; aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?* Necnon ex cap. 22. *Diliges proximum sicut teipsum, ubi ly sicut æqualitatem non significat, sed similitudinem, ita ut eadem bona proximo, si fieri possit, optare & procurare debeamus, quæ nobis, sed primò nobis: cum verbis illis doceamur, quò dilectio nostri regula fit dilectionis proximi.* Regula verò prior est regulato, ait S. Thomas 2. 2. q. 26. a. 4. Unde axioma est, ab ipsamet natura dictatum: *Charitas incipit à seipso.* Et, ut Augustinus dicit l. 1. Retract. c. 5. *meipsum magis mihi debeo, quàm proximo.* Eò quòd utique sibi ipsi quàm proximo conjunctior fit.

Et propterea idem Augustinus l. 1. de 118 doctr. Christi. c. 23. suo ordine declarans objecta ex charitate diligenda, primò loco statuit unum quod supra nos est, scilicet Deum. Deinde alterum, quod nos sumus. Tertium, quod juxta nos est, id est proximum. Quartum, quod infra nos est, scilicet corpus proximum.

In spiritualibus ergo non debet homo pati detrimentum peccando, ut proximum liberet à pec-

peccato, ait S. Thomas loco citato; nec vel minimum veniale committere, etiam si per illud procurare possit salutem totius mundi. Quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona. Rom. 7. Ponderent hoc Prædicatores, animarumque Rectores, & Directores (ait pius Contentionsus). Quid enim ipsis prodest si alios lucrentur, ipsi verò animæ suæ detrimentum peccando patiantur? Quod proinde detrimentum si istis in munis expectant, fugere illa debent, quantum in se est; nec ad illa reverti, nisi mundo melius crucifixi, sibi quæ ipsis sic mortui, ut iam illa, absque proprii dispendii periculo, obire valeant.

120 Nec dicas, Moysen Exodi 32. Deum sic orasse: *Aut dimitte eis hanc noxam* (adorationis vituli) *aut dele me de libro tuo quem scripsisti.* Paulum etiam Rom. 6. optasse esse anathema à Christo pro fratribus suis. Quia, ut Augustinus q. 147. super Exod. ait, Moyses id per magnam in Deum confidentiam dixit, sciens impossibile esse, ut absque peccato suo de libro illo deleteretur. Quemadmodum si filius Regis petat à patre vitam alicujus subditi, qui malè fecit, vel certè, ut ipsum unà cum illo interficiat, sciens Regem id nunquam concessurum. Vel per librum illum Dei, non intellexit librum vitæ, seu prædestinationis, sed Catalogum virorum illustrium, in quo à Deo descriptus erat, tamquam Dux populi Israëlitiæ. Apostolus verò id non optavit absolutè; sed sub tacita conditione, si liceret, nihil aliud per hoc demonstrans, nisi sui in fratres amoris flammam immentam, ait Chrysostomus homil. 16. in epist. ad Rom. Quemadmodum in epist. ad Galat. c. 4. Galatarum in se affectum demonstrat his verbis: *Testimoniam perhibeo vobis, quia si fieri posset, oculos vestros eruissem, & dedissem vobis.* Quod ergo hic expressit, si fieri posset, sibi subaudivit. Unde in originali hebraico non legitur *operabam*, sed *operarem*, si utique liceret. Sic enim constanter legitur in versione Chrysostomi. Sic etiam legit Erasmus; observatque Estius. Enimverò Apostolus non poterat absolutè optare esse anathema; id est separatus à Christo, pro quacumque causa (ait S. Thomas in hunc locum) est enim hoc contra ordinem charitatis, quò quis tenetur Deum super omnia diligere, & salutem suam plusquam salutem aliorum.

121 Non videtur tamen contra ordinem, nec contra perfectionem charitatis, imò actus esse heroicæ charitatis, Deo pro animabus purgatorii offerre satisfactiones omnium bonorum operum nostrorum, vel Missarum, etiam si aliqui fortè nobis ipsi in altera vita necessaria forent: quia nullum reverà spirituale detrimentum ex illa oblatione incurrimus. Cum aequè impossibile sit, ex spirituali elemosyna, de sibi aliqui ne-

cessariis facta, propter Deum (qui sibi factum deputat, quod fit uni ex minimis amicis ipsius) à creatura liberalitate vinci. Deus ergo centuplum reddet, elemosynamque illam offerenti longè plus prodesse faciet, quam sibi profuissent satisfactiones illæ pro se oblata.

Altera pars assertionis, quoad vitam corporalem, corporali vitæ proximi comparatam, probatur ab Augustino l. de mendac. c. 6. quia *si quis pro alterius temporali vita, ipsam suam temporalem perdat, non est jam diligere illum sicut seipsum, sed plus diligere quam seipsum, quod sana doctrina regulam excedit*, secundum quam homo, utpote sibi ipsi magis conjunctus quam proximo (sibi enim per identitatem; proximo solum per propinquitatem, vel societatem) se magis diligere debet, quam proximum. Magis proinde tenetur vitam suam servare, quam vitam temporalem proximi, nisi commune bonum aliud exigat, quod privato sit præferendum. Quo titulo privatus vitam suam ponere debet pro conservanda vita Principis sui, seu alterius personæ ad Republicam servandam necessariæ; si eam morte suâ servare queat. Debet enim quodlibet membrum periculo exponi, imò abscindi, dum id necesse est pro conservatione totius.

Existimo etiam cum S. Thoma in 3. dist. 29. a. 5. ad 3. Estio, Soto, Bannez, Lorino, Azorio, Valentia, Loria, Sylvio 2. 2. q. 26. a. 4. licitum & laudabile esse, propriam vitam corporalem pro corporali vita proximi exponere, ex motivo virtutis Christianæ, non in eo præcisè reluctans, quò vitam tuam exponendo, vitam proximi privati salvabis (cum hoc Christianæ charitatis ordo non permittat, ut supra ostensum est) sed in alio bono, quò prudenter censeripotest præponderare bono vitæ tuæ, v. g. quia sic salvabis proximum, cujus vita ad promovendam Dei gloriam, animarum salutem, &c. longè magis proficua est quam tua; vel quia sic insigne exhibebis gratitudinis exemplum, salvando vitam patris, vel intimi amici, cui pro beneficiis non potes condignè retribuere.

Ratio est, tum quia isti opinionioni favent Scriptura & Patres. Siquidem Joan. 15. Christus dicit, quòd *majorem charitatem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Quòd Chrysostomus li. 2. de sacerdotio intelligit à Christo non dictum pro sola ipsius salute spirituali, verum & corporali. Quòd & Apostolus Rom. 5. insinuat videtur, cum dicit: *Vix pro justo quis moritur; nam pro bono forsitan quis audeat mori?* Insinuat namque laudabiliter id fieri, dum necessitas exigat, sed raros esse qui id faciunt. Nec de spirituali loquitur necessitate (cum in ea non sint justii) sed de corporali.

Favent etiam (cum Chrysostomo) Hip. 125

ronymus in capit. 7. Mich. Ambrosius l. 3. offic. c. 12. ubi approbant exemplum duorum Pythagoreorum, qui sese alter pro altero vades Tyranno dederunt, pro vita alter alterius. Chrysostomus quoque loco citato laudat Basilium quemdam, quod pro alterius periclitantis vita, propriam in discrimen adduxerit. Et Gregorius Magnus l. 3. Dialog. c. 37. laudat factum boni Santuli, qui certissimo vitæ periculo se exposuit pro quodam Diacono. Quid dicam, quod ipsa etiam divina Scriptura factum Tobiae commendat, quod, pro sepeliendis corporibus confratrum Israëlitarum, tam evidenti mortis periculo se exposuit, ut eam vix evaserit. Tob. 2.

127 Tum quia bono corporis præferre licet bonum virtutis, præsertim Christianæ, dum id necessitas postulat. Neque tunc spectatur præcisè vita & vita, sed cum vita spectatur honestas Christianæ virtutis, quæ inclinatur ad exponendam vitam pro vita amici, in ordine ad salutem æternam, vel ipsius, vel aliorum, per datum ipsis Christianæ charitatis exemplum. Et ista est ratio S. Thomæ loco citato aientis, quod *trahere seipsum morti propter amicum, est perfectissimus actus virtutis. Unde hunc actum magis appetit virtuosus, quam vitam propriam corporalem. Unde quod aliquis vitam propriam corporalem propter amicum ponit, non contingit ex hoc quod aliquis plus amicum, quam seipsum diligat; sed quia in se plus diligit bonum virtutis, quam bonum corporale.*

128 Si objicias, quod exponere se certæ morti est se occidere, si non effectu, saltem defectu, certam mortem non fugiendo, cum possis.

Respondeo, quod ex justa necessitate certam mortem non fugere, cum possis, non semper est se occidere, ne quidem defectu; sed frequenter actus est heroicæ virtutis, ut ex plurimis constat exemplis: 1.º Christi, qui seipsum à morte potuit liberare. 2.º SS. Martyrum, qui cum possent contra mortem sese defendere, elegerunt pro Christo mori, potius quam se tueri. 3.º Tobiae, de quo supra. 4.º eorum qui se morti exponunt pro servitio pestiferorum; quod multum laudat Dionysius Alexandrinus apud Euseb. l. 7. c. 17. Et Ecclesia in Martyrologio Rom. ad diem 27. Februarii. 5.º eorum qui illatam sibi ab injusto aggressore mortem esturpere valentes, ipsum occidendo, ex Christiana charitate se potius occidi permittunt, ne in mortali ipse occidatur peccato. 6.º eorum qui certæ se morti exponunt ad salutem Reipublicæ, vel salvandam vitam Regis, à qua pender salus Reipublicæ. Quorum tamen nullus censetur se occidisse, vel occidere defectu.

129 Non ideo tamen justè damnatus ut fame pereat, cibum sibi clam oblatum potest respuere, ex motivo virtutis obedientiæ, quia

nulla id justa necessitas postulat; nec id Juxta præcipit, nec præcipere potest: utpote nimis inhumanum; sed solum præcipit, ne quis ipsi cibum offerat. Id proinde ab ipso non postulat virtus obedientiæ. Non etiam virtus penitentia pro peccatis, sed solum ut mortem sibi pro peccatis à Ministris Justitiæ illatam patienter sustineat.

130 Probanda superest tertia pars assertionis nostræ, quod utique non teneamur magis nosipsum diligere, quam proximum, quoad temporalia bona, ad vitæ nostræ nostrorumque conservationem minimè necessaria; ad quæ proinde conservanda nullo tenemur præcepto. Cujus ratio manifesta est, quia si ea nobis, vel nostris, conservare non teneamur, postumus ea contemnere; atque adeò rationabili de causa in proximum erogare. Unde in cælum usque à SS. Patribus extollitur factum S. Paulini, qui pro filio viduæ è captivitate liberando, post omnia sua erogata, seipsum tradidit in captivitatem.

CAPUT XV.

Unusquisque tenetur propriam vitam corporalem exponere pro æterna proximi salute, in extrema necessitate, si alius non adstet qui possit & velit ipsi succurrere.

131 Proximus esse potest constitutus in triplici necessitate salutis æternæ, vel scilicet in extrema, vel in gravi, vel in communi. *Extrema* illa est, in qua proximus, nisi hinc & nunc juvetur, æternum est periturus. *Gravis*, in qua salvari potest absque alterius ope, sed valde difficulter. *Communis*, in qua sine alterius ope salvari potest, absque magna difficultate.

132 Exemplum extremæ necessitatis est in infante morti proximo, absque baptismate morituro, nisi exponas te periculo, ut ipsi per baptismum subvenias: quia v. g. ob pestem inter infideles est derelictus. Item in adulto per somnum vel ebrietatem, vel aliâ sui non compote, morituro in mortali peccato, nisi vitam tuam pro ipso juvando exponas. Exemplificat etiam Sylvius in peccatore sui compote, extremè laborante, quem prudenter existimas absque contritione etiam imperfecta (ob defectum instructionis) moriturum, nisi opem ei præstes.

133 Exemplum gravis necessitatis est in pestiferis peccatoribus, Confessarii copiam non habentibus, quibus ob inveteratam peccandi consuetudinem valde difficile est veram habere contritionem, & ideo sine ea rationabiliter existimantur morituri, nisi ipsi auxilio sis.

134 Communis necessitatis exemplum est in illis qui constituti sunt in communibus peccandi occasionebus.

Quod

135 Quodd ergo vitam nostram corporalem exponere teneamur pro aeterna salute proximi, in extrema necessitate constituti, communis est sententia Doctōrum, contra Joannem Sancierum in select. disput. 10. n. 9. cum Emmanuele Sa dicentem, neminem, cum vitæ periculo, teneri infantem baptizare. Sed oppositum probatur, tum ex Scriptura 1. Joan. 3. docente, quod *es nos debemus pro fratribus animam ponere*. Cui conformiter Augustinus 1. de mendacio c. 6. *temporalem vitam pro aeterna vita proximi non dubitabit Christianus amittere*. Tum ex charitatis ordine, postulante, ut plus diligamus aeternam salutem proximi, quàm proprium corpus, seu vitam corporalem. Nam, ut S. Thomas ait 2. 2. q. 26. a. 5. *illud magis est ex charitate diligendum quod habet pleniorē rationem diligibilis ex charitate*. *Consociatio autem in plena participatione beatitudinis, quæ est ratio diligendi proximum, est major ratio diligendi quàm participatio beatitudinis per redundantiam, quæ est ratio diligendi proprium corpus*. Et ideo proximum, quantum ad salutem animæ, magis debemus diligere, quàm proprium corpus. Nec de eo dubitare poterit, quisquis magnum inter caduca mundi, & aeterna cæli bona intervallum æquâ lance perpenderit, sicut & extremam illam proximi indigentiam, in cujus comparatione temporalium omnium, ipsius etiam vitæ nostræ, indigentia nihil est facienda. Quisquis denique perpenderit animam proximi dignitate incomparabiliter præcedere inferiores creaturas, eò quod sit substantia incorporea, immortalis, insignita Dei imagine, decorata similitudine, desponsata in fide, dotata Christi sanguine, deputata cum Angelis, cælestis capax beatitudinis, hæres in spe divinæ bonitatis. Propter quod Augustinus dicit, *quod anima, etiam pessima, melior sit optimo corpore*.

136 Tenetur ergo quilibet infantem, de quo supra n. 132. cum propriæ vitæ periculo baptizare, si alius non adfit qui facere possit, & velit. Quilibet etiam Sacerdos tenetur adultum peccatorem, de quo ibidem, cum eodem periculo adjuvare & absolvere. Sed ad Sacramenta ista subditis & parochianis suis cum eodem periculo ministranda, præ cæteris tenentur Prælati & Pastores, & isti quidem non solum in extrema, sed & in gravi necessitate, ut benè (cum communi) docet Sylvius: utpote ex officio magis obligati ad pascendum oves sibi commissas necessariis Sacramentis, quàm quilibet alii. Qui cum ad id, cum vitæ suæ periculo, in extrema teneantur necessitate, consequens est quod ad id Pastor, cum eodem vitæ periculo, teneatur etiam in gravi.

137 Attendant proinde Pastores animarum, ad id quod Pastorum Pastor ait Joan. 10. *Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis*,
Tom. II.

mercenarius autem, & qui non est pastor, ... videt lupum venientem, & fugit. Attendant & ad verba Angelici Doctōris opusc. XVI. post Gregorium Magnum homil. 14. in Evang. dicentis, quod *de necessitate pastoralis officii est, ut periculum mortis non effugiat propter gregis sibi commissi salutem*. Obligatur ergo ex ipso officio sibi commissi ad hanc perfectionem dilectionis, ut pro fratribus animam ponat.

An verò mater gravida, in desperatione 138 partus naturalis, pati teneatur sectionem cæsaream, ut proles, quam utero gestat, baptizetur, aliàs sine baptismo moritura? Magna & difficilis quæstio est, in qua tam Theologi inter se, quàm inter se etiam Medici diversa sentiunt. Inter Theologos S. Thomas 3. p. q. 68. a. 11. ad 2. dicit, quod *non sunt facienda mala, ut eveniant bona*. Rom. 3. Et ideo non debet homo occidere matrem, ut baptizet puerum. Quæ doctrina haud dubiè verissima est. Cum D. Thoma proinde dicendum, sectionem illam esse illicitam, si per se lethalis sit, sive occisiva matris: innocentem quippe occidere non licet, quemcumque ob finem bonum, ut optimè S. Thomas. Et quia lethalem occisivamque esse censent Victoria in Summa de Sacram. Comitulus 1. 1. Responf. moral. q. 14. Coninck 3. p. q. 66. a. 7. prorsus illicitam esse docent.

Sed contra sentiunt Alensis 4. p. q. 14. 139 memb. 4. Pelbartus de Temiswar Rolar. 4. tr. de bapt. c. 5. Brianfonus in 4. q. 4. Coroll. 2. litt. K. aientes, matrem teneri consentire in eam sectionem, cum aliquo damno & periculo suo. Censent proinde sectionem illam periculosam quidem, sed non sic periculosam, ut destituta sit spe probabili incolumitatis matris, modò adhibeantur Medici & Chirurghi benè versati, & circumspècti, ac minimè præcipites. Quo casu Theophylus Raynaudus tom. 14. tr. de ortu infant. per sect. cæsar. c. 5. *Quod sectio (inquit) matris viventis, in desperatione partus naturalis, licita sit & honesta, si spes probabilis boni eventus (incolumi matre) affulgeat, habeo persuasissimum*. Spem verò ejusmodi non solum in casu metaphysico & rarissimo (uti censet Michael Balduinus, seu Boudewinus in Ventilabro Medico-Theologico p. 2. q. 20.) sed sæpè affulgere, cap. 4. n. 5. & 6. probat ex judicio & testimonio multorum recentium Medicorum Gallorum, Hispanorum, Italarum, Germanorum. Quos inter profert Franciscum Rousset de part. cæsar. sect. 1. c. 5. Mauritium Cordæum Comment. 1. ad l. 1. Hypocr. de morb. mulier. textu 11. Bauhinum in Append. ad Rousset, Kentmannum libello de calculo, Paulum Aeginetam lib. 6. c. 88. Mathiam de gradib. Comment. ad cap. de exitu & dispos. matric. l. 6. Rhafim ad Almanfor. Capite verò 5. n. 4. & 55. idipsum probat ex certissimis exemplis, certè quampluri-
Hh

mis, inter quæ memorabile profert de Patre Jacobo Robino Ord. Minor. Bituricensi, qui ipsi testificatus est, quintum se esse ex fratribus cæso semper matris utero editum, operam matri præstante Bruneto Chirurgo, qui adhibito remedio soporifero, dolores sectionis solerter præclufit. Iftis experimentis duo alia addit Gobat de quadam obstetrice, quæ eandem matrem bis feliciter secuit; duo item alia videre licet in Germanico exemplari Guilielmi Fabricii Medici Bernensis fol. 1178. edit. Hanoviensis, de duabus puerperis, unâ Viennensi in Austria, alterâ Salinensi in Burgund. Comit. quæ sanissimæ vixerunt, postquam ex earum uteris, in umbilico scētis, extractæ fuerunt proles, jam ante sectionem mortuæ, tetrumque exhalantes odorem. Suprà relatis Medicis adde Bononienfes Medicos, qui (ut refert Gobat in Theologia experim. de Sacram. tr. 2. n. 259.) proximis annis judicarunt posse, imò debere secari illustriſsimam quamdam matronam, quæ in eam sectionem consenserat; sed visis instrumentis ita cohorrui, ut viâ ordinariâ fœtum feliciter ediderit.

¹⁴⁰ Propter eâ Gobat, mutatâ opinione, quam cum Victoria, Comitolo, & Coninck antè tenuerat, Theophyli Raynaudi opinionem amplexus est. Et quamvis argumentis Raynaudi respondere conetur laudatus Boudewinus, responsiones ipsius non videntur ad eam efficaces, ut Raynaudi opinio non sit probabilis. Probabilem certè negare non possum, ob plurima experimenta suprà memorata, iudiciumque ac testimonium tot. celeberrimorum Medicorum.

¹⁴¹ Opponit quidem Boudewinus tres rationes, quarum primam petit ex intolerabili dolore, quem causat faciendâ incisiō epigastrii, peritonei, & matricis, ad dimidii pedis ad minus longitudinem: putat enim matrem, in extremis constitutam, post tam vehementes labores, nisus, & irritos ad pariendum conatus, tanto dolori, salvâ incolumitate, ferendo non esse parem, tamque certò (moraliter loquendo) morituram, ut casus metaphysicus sit, si quæpiam evadat: cum è mille vix una evadat, ut videre poterit (inquit) quisquis contulerit sinistros eventus hujus sectionis cum rarioribus in contrarium exemplis. Secundam rationem petit ex ingenti sanguinis effluvio, qui peritoneo, & epigastrii musculis dissectis, necessariò in cavitatem ventris inferioris influet, ibique putrescens, intestina cum partibus vicinis corrumpet.

Tertiam petit ex omnibus impuritatibus, totaque saburra, per novimestrem uteri clausuram coacervata; quæ non per epicrasim, vel paulatim, sed simul & semel impetu factò, cum plurimis vitalibus spiritibus, quæ datâ portâ ruentes, extremam in circumstantiis illis debilitatem causant.

Ob istas rationes, variasque mali successus experientias, sectionem illam lethalem censent Jacobus Guillemeus, Ambrosius Paræus, & cum ipsis totum Chirurgorum Parisiense Collegium; postquam quæstio illa duabus ea de re orationibus à Domino Marchand egregiè eventitata fuit, inquit Guillemeus l. 2. de felici partu c. ult.

Verùm, etsi rationes istæ probabiles sint, ¹⁴² atque ob eas sectio, de qua agitur, videatur periculosa, non videntur convincere, quòd sectio illa, saltem respectivè ad mulieres robustas, per se lethalis sit, seu ad eò periculosa, ut spes probabilis non sit, matrem robustam supervicturam. Cùm spem illam fundent tot experimenta n. 139. allegata, atque à tot fide dignis Medicis testificata; ex iisque satis appareat, rationes Boudewini non esse convincentes: cum iis non obstantibus sectio cæsarea toties facta fuerit incolumi tam matre, quàm prole; dolorumque intolerabilitas adhibito soporifero remedio præclusa; sicut & adhibitis aliis convenientibus remediis provifum fuerit, ne nimio sanguinis, impuritatumque illarum effluvio, matrem nimia debilitas è medio tolleret; ne etiam sanguis in cavitatem ventris inferioris putrescens, vicinas partes & intestina corrumpet. Atque, ut verum sit eiusmodi sectiones aliquando sinistram habere eventum, verumtamen non videtur quòd ex mille scētis, vix una evadat. Nec id probat Boudewinus; imò contrarium probant non rara experimenta, de quibus suprà.

Quæ cum ita sint, sectio illa licita videtur, ¹⁴³ dum, omnibus consideratis, iudicio peritorum circumſpectorumque Medicorum spes probabilis est non fore fatalem matri, non obstante aliqui in contrarium periculo, uti docent Alenſis, Pelbartus, Brianſonus, & alii suprà relati. Tunc proinde mater robusta videtur ex charitate debere in eam consentire, periculoque illi se exponere, ne sua proles sine baptismo moriens, aternùm pereat, ut benè Raynaudus. Quemadmodum si infans ex parentibus Christianis natus, ab ethnicis raptus, animam ageret, moriturus sine baptismo, nisi ipsum ego baptizarem, ad id tenerer, etiam cum periculo propriæ vitæ, certitudineque gravissimorum suppliciorum, mihi propterea ab ethnicis inferendorum, uti docent Sylvester, Navarrus, Coninck, Bonacina, Palao. Quisque enim tenetur vitam propriam exponere pro salute aterna proximi, in extrema necessitate, uti docet S. Thomas, constatque ex suprà dictis.

Sed quid de casu sequenti: mulier obstetrix, saga, plurimos infantes, non in nomine Patris, & Filii, &c. sed in nomine dæmonis baptizavit, nec de isto baptismo Parochus supplevit, nisi ceremonias accidentales; personæ autem taliter baptizatae, non uno loco, sed variis in oppidis & regionibus ¹⁴⁴

dispensæ consistunt. Si omnibus confideratis, nullus modus excogitari queat, quo illis baptismi sui defectus significetur, nisi mulier illa Magistratui se prodar, extremum consequenter supplicium subitura, ad idne ipsam Confessarius obligare debet, & nisi consentiat, absolutionem ei denegare?

145 Respondent Layman l. 2. tr. 3. c. 3. n. 3. & Gobat ubi supra n. 220. absolvendam esse, si Confessarius excitarit in ipsa firmum propositum emendandi se, faciendique ea quæ Confessarius necessaria judicaverit ejus salutis. Deinde inducendam ad subeundam libenter mortem pro sua aliorumque à se deceptorum salute. Quod si non sit spes id ab ea impetrandi, esse ipsi dissimulandam obligationem sitendi se Judici: eò quòd eam probabiliter ignoret, eisque manifestatio paritura sit plus mali, quam boni.

146 At isti responsioni subscribere non possum. Quia Confessarius prudenter judicare nequit sagam illam dispositam ad absolutionem, nisi prudenter judicet ipsam paratam satisfacere suæ obligationi in re tanti momenti, in qua agitur de tot animarum salute periclitante, ob ignoratum ab ipsis defectum sui baptismi. Quomodo verò prudenter id judicare poterit, nisi de ea ipsam monuerit, ab ipsaque didicerit, an ei satisfacere parata sit? Alias namque an ad rem tam difficilem parata sit saga, ad minus dubitare debet. Eo ipso verò quo de eo dubitat, de ipsius ad absolutionem dispositione dubitat, vel debet dubitare. Nec dubium istud deponere potest, nisi ipsam ea de re interrogando. Quòd si existimet, interrogationem obfutura magis, quam profutura, consequenter existimat, vel existimare debet ipsam taliter affectam, ut monita de sua obligatione, non sit ei satisfactura. Igitur existimat, vel existimare debet ipsam carere dispositione necessariâ ad legitimam absolutionem. Per consequens ipsam absolvere non potest.

147 Nec ad rem præsentem facit quod Gobat allegat ex Augustino dicente (ut ipse putat) *si scirem tibi non prodesse, non te monerem.* Tum quia licet Canon Collector can. *si quis autem* de pœnit. dist. 7. illa verba alleget, velut Augustini homil. 41. inter 50. non sunt tamen Augustini: utpote qui non dicit, si scirem tibi non prodesse, non te monerem; imò potiùs, *si scirem tibi prodesse, non te admoneam.* Tum quia de casu nostro Augustinus ibi non agit, sed de moribundo, qui pœnitentiam distulit usque ad proximum vitæ terminum, cujus pœnitentiam idèò dubiam dicit, quia pœnitentia tam fera, rarè vera. Quia tamen non omninò constat, pœnitentiam tunc factam non profutura, absolutionem dicit ei dandam ista in extremitate. Et pro isto casu dicit, *si scirem, id est certò cognoscerem, nihil tibi prodesse absolutionem tunc datam, non tibi darem.* Item, *si scirem tibi prodesse, non te ad-*

Tom. II.

monerem, non te terrem, exaggerando pericula pœnitentiæ ad tempus ultimæ infirmitatis dilata. Ex quo videt cordatus Lector, nihil prorsus ex Augustino erui posse, ad persuadendum, quòd Confessarius pœnitentem monere non debeat de sua obligatione reparandi, quantum in se est, tantum damnum tot animabus illatum, per baptismum tam evidenter nullum. Ad quod non solum tenetur ut Doctor pœnitentis, sed & ut Judex, ut judicare possit, an pœnitens sit vel non sit dispositus ad absolutionem. Sed de ista Confessarii obligatione plura suo loco.

Tenetur ergo Confessarius sagam illam monere de obligatione damnum spirituale tot animarum reparandi. Quòd si aliter reparare non possit, nisi prodendo seipsam Magistratui, ad id tenetur, etiam cum periculo suæ mortis. Quia salutem corporis sui postponere tenetur æternæ salutis tot animarum, à se per summam impietatem & injustitiam deceptorum. Fortassis tamen damnum illud reparare poterit, dando licentiam Confessario accedendi Judicem, seu Principem, ipsique sub secreto confessionis, promissioneque impunitatis, factum revelandi, ad procurandum illius remedium publicè præconis voce, etiam de eo chartis publicè affixis, in vicinis civitatibus & oppidis, ut ab ipsa taliter baptizati, curent se ritè baptizari. Quà factà licentiâ, poterit saga illa ad locum remotum fugere, sicque vitæ suæ securiùs consulere, tamen si Judex teneatur tunc stare promissioni suæ, si sanctè promiserit impunitatem.

CAPUT XVI.

Exponitur præceptum dilectionis inimicorum.

INimici nostri sunt, qui nos, vel conjunctos nostros lædunt in bonis animæ, corporis, honoris, aut fortunæ, tamen si reciproce non habeamus inimicum erga eos animum. Quòd ipsos tam interiori, quam exteriori affectu diligere teneamur, manifestè docet Salvator Marth. 5. *Dilige inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, orate pro persequentibus vos.* Quibus verbis contineri præceptum, unanimes est doctrina Patrum. Unius Augustini verba referam term. 68. de temp. *Dominus in Evangelio, ut inimicos diligere debeamus, non dedit consilium, sed præceptum.* Quod præceptum explicans epist. 18. *Teneatur (inquit) in secreto animi patientia cum benevolentia; in manifesto autem id fiat, quod iis videtur prodesse, quibus bene velle debemus.*

Præceptum proinde istud, interiorem charitatis affectum, diligite, ab externis dilectionis indicis, benefacite his qui oderunt vos, orate pro persequentibus vos, accuratè distinguens, ad duo obligat, ad internum

Hh 2

scilicet dilectionis affectum, ab Augustino designatum per hæc verba, *teneatur in secreto animi patientia cum benevolentia*; necnon ad præstanda ipsis exteriora dilectionis officia, ipsis beneficiando, proque ipsis orando, ut ipsis proficui simus, quibus bene vellemus. Totum verò istud nos facere oportet propter Deum, ut bene Author libri de modo bene vivendi ad sororem (apud D. Bernardum) dicens: *Debemus diligere inimicos nostros propter Deum, sicut & ipse ait in Evangelio*. In quo præcepti rationem addit, *ut sitis filii Patris vestri, &c.* quasi dicat, filii non eritis, proinde nec hæredes, nisi hoc feceritis.

151 Tam igitur affectu interno, quam externo, seu effectibus illius, oportet nos inimicum diligere, si vitam æternam consequi velimus. Unde Joannes in 1. Canonica sua c. 3. *Fratres, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate.*

152 Estque obligatio ista de jure naturali, non positivo evangelico dumtaxat. Unde eadem adstricti fuerunt etiam Judæi in lege veteri, uti contra Maldonatum bene ostendit Contensonus hic differt. 6. in appendice, docetque S. Thomas.

153 Nec obstant verba Christi ad Judæos Matth. 5. 43. *Audistis, quia dictum est antiquis, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.* Quia verba ista, odio habebis inimicum tuum, non sunt jubentis justo, sed permittentis infirmo, ait Augustinus l. 1. de serm. Dom. in monte c. 21. nec intelliguntur de odio inimici, in quantum est homo, sed in quantum peccator, ut addit sanctus Doctor l. 19. contra Faust. c. 24. nec dicta sunt antiquis à lege, sed à Phariseis & Scribis, legem finitè interpretantibus: quandoquidem Exodi 23. Deus Judæis e contra præceperit, *si occurreris bovi inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum. Si videris asinum odientis te jacere sub onere, non pertransibis, sed sublevabis cum eo.* Et Levit. 19. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, non queras ultionem, nec memor eris injuria.* Et Prov. 25. *Si esurieris inimicus tuus, ciba illum, &c.*

154 Cæterum ut amplius explicemus, ad quæ se extendat præceptum dilectionis inimicorum, dicendum, esse indubitatum, ex vi illius quemque teneri inimicis ex corde remittere offensam, quatenus importat animi exacerbationem, impediens fraternam dilectionem, etiam si inimicus veniam non petat, dederitque gravissimam istius exacerbationis causam. Quia equidem nunquam licet animo vel ad momentum fovere quidpiam contrarium internæ dilectioni, quam ostendimus esse præceptam. Offensam autem remittere, est omnem odii ac vindictæ affectum sic deponere, ut offensus ab offensâ non solum non moveatur ad illi malè volendum, sed & sincero corde

paratus sit ipsi exhibere debita internæ dilectionis signa.

Imprimis generalia, quæ aliis communiter hominibus ejusdem conditionis exhibere solemus. Nam, ut S. Thomas ait 2. 2. q. 25. a. 9. *sunt quadam signa, quæ exhibentur proximis in communi, puta cum aliquis orat pro omnibus fidelibus, vel pro toto populo, aut aliquod beneficium impendit toti Communitati.* Et talia beneficia, vel dilectionis signa, inimicis exhibere est de necessitate præcepti. Si enim non exhiberentur inimicis, hoc pertineret ad livorem vindictæ, contra id quod dicitur Levit. 19. *Non queras ultionem, & non eris memor injuria civium tuorum.* Et alibi: *Mibi vindicta, & ego retribuam, dicit Dominus.* Alia verò sunt beneficia, vel dilectionis signa, quæ quis exhibet particulariter aliquibus personis; & talia signa exhibere non est de necessitate salutis, nisi secundum præparationem animi, ut scilicet subveniatur eis in articulo necessitatis, secundum illud Prov. 25. *Si esurieris inimicus tuus, ciba illum.*

Omninò proinde illicitum est, inimicum 156 à communibus excludere orationibus, vel eleemosynis, quæ toti fiunt Communitati, vel certis hebdomadæ diebus fiunt omnibus pauperibus, pro ea ad januam sese offerentibus, vel ipsum excludere à refectatione, vel à mercium expositarum venditione, &c. Per consequens illicitum est, per se loquendo, cognatos omnes visitare, excepto solo cognato inimico; omnes obvios de vicinia, vel Collegio salutare, solo excluso inimico; invitatum ad prandium, ad quod aliqui solitus es accedere, ideò solum nolle venire, quòd ad idem invitatus sit inimicus; nolle loqui inimico petenti te alloqui, &c.

Deinde ex præcepto beneficiandi inimicis, quisque tenetur ipsos in necessitate constitutos pro posse sublevare, cibare, bovem, vel asinum ipsius errantem ad ipsum reducere, injustum malum ipsi aliàs imminens in honore, fama, corpore, vel fortunis ipsius, si faciliè possis, impedire. Aliàs graviter peccas, si grave est malum. Si enim præcipimur inimico benefacere, consequenter præcipimur malum ipsius, dum commodè possumus, avertere, sicut nobis fieri vellemus.

Tertiò, si inimicum (ante injuriam) 158 lebas salutare, alloqui, ad conversationem admittere, tametsi ista sint specialia dilectionis signa, ad eadem & modo præstanda teneris, nisi circumstantiæ speciales aliud exigant, vel ab eo excusent. Ita Suarez, Coninck, Bonacina, &c. Quia scilicet constans est Theologorum sententia, ne specialia quidem dilectionis signa ex solo motivo injuriæ acceptæ, vel inimicitiae, denegari unquam possent: cum hoc pertineat ad livorem vindictæ. Experientia quoque docet, quòd solita illa signa, extra circumstantias speciales denegare, odii fomitem submini-

- stret, proximumque scandalizet; eò quòd denegatio ista communiter aestimetur signum esse odii, vindictæ, vel contemptus.
159. Quartò, specialia illa dilectionis signa tunc maximè præstanda sunt, cum per ea spes probabilis affulget Deo lucrandi, sibi-que reconciliandi proximum, aliàs in odio, & inimicitia perstiturum, vel etiam magis exarsurum. Tunc enim oportet nos infirmitati proximi ex charitate subvenire, & super caput ipsius carbones igne charitatis succensos projicere, uti Doctores communiter tradunt, contra Marcum Vidal, dicentem, ad ea neminem teneri, ob spem probabilem lucrandi proximum, etiam si signa illa exhibere possemus absque ullo damno nostro. Quia si ex hoc in odio ipse persistat, vel magis exardescat, soli malitiæ ipsius imputandum; quemadmodum si se occidere vellet, eò quòd centum ipsi aureos donare nollem.
160. Verùm opinio ista videtur parùm Christiana, & ratio illius frivola. Tum quia in casu nostro plurimum est infirmitatis; secus in casu objecto. Tum quia centum aureos donare non possem absque notabili damno meo, sine quo supponitur me signa illa exhibere posse. Quemadmodum ergo indubitatum est, me teneri ex charitate impedire, ne proximus ex malitia sua se corporaliter occidat, si sine notabili detrimento meo possim; similiter indubitatum est, me teneri ex charitate impedire, ne occidat se spiritualiter, uti amplius patebit ex dicendis de præcepto fraternæ correctionis.
161. Nec quicquam dicere potest, incurrere se detrimentum honoris, in salutatione inimici, quem ante inimicitiam salutare consueverat. Quia econtrà sapientum omnium iudicio, veri honoris acquirunt incrementum, Christianæ charitatis veræque generositatis insigne perhibendo exemplum: cum generosior ac fortior sit, qui se, quam qui fortissima vincit meenia. Nec hoc ingeneroso animo imputare possunt, nisi insipientes, qui nec secundum Deum, nec secundum regulas Evangelii iudicant, sed secundum fatuas mundi maximas, cujus sapientia, stultitia est apud Deum. Unde & ipsi ingeneroso animo similiter deputant, acceptam non ulcisci injuriam: tamen si ultio ista, Dei & omnium verè sapientum iudicio, verè signum sit ingenerosi animi, nescientis sibi suisque passionibus dominari.
162. Hinc etiam Christiana non est opinio dicentium, te non teneri prius alloqui inimicum, quamvis certò prævideas, ipsum per hoc ad sanio rem mentem perducendum, & alloqui in inimicitia & odio perstiturum. Quid enim? Estne hoc sincerè diligere inimicum, ut Patris cælestis filius sis? An non velles in casu simili, tam exiguo incommodo salvari à proximo animam tuam? An non oportet te inimicum, utpote proximum

tuum, diligere sicut te ipsum? Quomodo tam parva tibi cura de anima ipsius, pro qua Christus mortuus est? Quomodo in te vel ipsius Dei charitas est, cujus grandem offensam cum tam modico tui dispendio removere detrectas? Quomodo misericors es, sicut Pater cælestis misericors est: cum viscera misericordiæ ocludas fratri tuo, dum renuis lucrari ipsum Deo, cum tam facile possis? Quomodo Christianus es, sive imitator & discipulus Christi, qui, cum adhuc inimici essemus, prior dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo, ut ex inimicis Dei, amicos nos faceret & filios. Non dedigneur, quod fecit Christus, facere Christianus (inquit Augustinus tr. 5. in Joan.) non dedigneur ergo proximum verbulo prævenire, ut ex suo Deique inimico utriusque amicum faciat. Nam Christus exemplum dedit nobis, ut quemadmodum ipse fecit, ita & nos faciamus; nec proinde ingenerosum existimemus inimicum prævenire, amore illius, qui nos inimicos suos dilectione, imò & morte suâ prævenit; nosque peccatores gratiâ suâ quotidie prævenit, atque ad reconciliationem prior invitat.

Dixi n. 158. nisi circumstantiæ speciales 163 aliud exigant, prout exigere videntur. 1º. si prudenter existimetur, quòd inimico profutura non sit specialis illa benignitas nostra; imò potiùs obfutura; eò quòd eâ sit abusus, peiorque futurus, cum iis de quibus S. Ignatius Martyr in epist. ad Romanos: *quibus cum benefeceris, peiores fiunt.* Tunc enim charitas dicitur signa illa omit-tenda, ne quod pro charitate fit, contra charitatem militet.

2º. si inimicus prævideatur ad meliorem 164 mentem potiùs reducendus, à novisque injuriis revocandus signorum illorum specialium omissione. Quia tunc charitatis est illa omittere.

3º. si superior à subditis, pater à filiis of- 165 fensus fuerit, solita specialis dilectionis signa potest ad tempus ipsis per modum correctionis subtrahere, exemplo David, qui faciei suæ conspectum Absaloni denegavit, etiam post remissam ipsi offensam. Qua tamen in re prudentia & circumscriptio necessaria est, ne ex passione faciant, quod ex zelo se facere putant; ne etiam officio desint, quo turbatos subditorum animos ad sanam mentem reducere tenentur.

4º. sunt qui putant, eos quibus atrox 166 vel infamis facta est injuria, ad tempus excusari ab exhibendis solitis illis signis dilectionis. Eò quòd suspensio illarum tunc prudenter oriri non censeatur ex odio, sed ex iusti doloris sensu, austeriorem exigente vultum, ne injuriæ atrocitatem vel infamiam parvipendere videantur. Sed hoc suadere nolim, ne ex melle isto sugatur venenum. Facile enim sub ejusmodi coloribus vindictæ vel passionis livor delitescit.

CAPUT XVII.

Mundanorum hominum excusationes & argumenta contra assertam obligationem confutantur.

167 **O**bjicies 1°. Specialia dilectionis signa exhibere non tenemur proximo non inimico (non enim tenemur quemlibet salutare, alloqui, &c.) ergo nec inimico: utpote cui post offensam exhibere non tenemur majora dilectionis signa, quam ante offensam.

Respondeo, esse quædam, ad quæ licet non teneamur absolute, tenemur tamen certis in circumstantiis, speciali de causa, id exigentibus, v. g. abstinere à nonnullis licitis, ad vitandum scandalum infirmorum. Sic ergo licet, absolute loquendo, specialia dilectionis signa inimico præstare non teneamur, in circumstantiis tamen, in quibus eorum omisso signum esse videretur livoris, vel vindictæ, ad ea præstanda tenemur. Tales verò circumstantiæ sunt, dum signa illa inimico ante offensam præstare solebamur, certoque adhuc præstaremus, si ab ipso offensus non essemus. Neque enim illa omittere possumus ob inimicitiam, nec ullum livoris vel amari cordis aut vindictæ signum exhibere. Nec dubium, quin specialia circumstantiæ frequenter obligent ad exhibenda inimico majora post offensam signa dilectionis quam antè, dum utique prudenter id necessarium censetur ad excludendum odium, in quod propensi sumus, sicut & ad scandalum vitandum, vel ad inimicum Deo lucrandum.

168 **O**bjicies 2°. sententiam nostram videri nimis duram.

Respondeo 1°. duram non esse iis qui spiritu Dei aguntur, sed qui aguntur spiritu mundi. Nec duram esse spiritui, sed carni & sanguini; maxime cum assertam obligationem proposito præmio Legislator noxiter temperaverit, dicens, *ut suis filiis Patris vestri, qui in calis est.*

169 **R**espondeo 2°. propter verba laborum Dei custodiendas esse vias duras carni & sanguini, nec hoc durum esse Deum & proximum diligenti, imò suave & leve, Legislatore ipso teste, qui dicit, *jugum meum suave est, & onus meum leve.* Enimverò quomodo durum & grave, cum sit dilectionis mandatum? ait Augustinus l. de nat. & grat. c. 69. *Omnia quippe sunt facilia charitati.* Ibidem. Nam qui amat, non laborat, vel ipsum laborem amat. l. de bono viduit. c. 21. Cui concinens Doctor Seraphicus l. 2. pharetræ c. 25. *Nullo modo sunt onerosi labores amantium, sed etiam ipsi delectant, sicut venantium, aucupantium, & piscantium.*

170 **O**bjicies 3°. Quomodo potero solitam cum inimico prosequi conversationem: quomodo

ei loqui, cum eo comedere, &c. cum ad primum conspectum ipsius sanguis meus ebulliat?

Respondeo verbis Bellarmini l. 1. de septem verbis à Christo prolatis in cruce c. 3. ebullitionem istam ex hoc provenire, quia sunt homines animales, & nondum didicerunt motus partis inferioris, quæ nobis cum bestiis communis est, frano rationis coërcere. Qui enim spirituales sunt, & motibus corporis non subjacere, sed præesse noverunt, non irascuntur inimicis, sed misentur, & beneficiis illos ad pacem atque concordiam allicere student. ... Idque facile est: nam jugum Christi, qui legem istam sectatoribus suis imposuit, suave est, & onus ejus leve, ut Evangelia testantur, & mandata ejus gravia non sunt, ut S. Joannes affirmat 1. Joan. 5. *Quod si afflictia & gravia nobis videntur, id nobis accidit, quia charitas Dei modica, aut nulla est in nobis. Nihil enim difficile est charitati, dicente Apostolo, charitas patiens est, benigna est, omnia sustinet, omnia credit, omnia sustinet.*

171 **O**bjicies 4°. Si velimus inimicis reddere bona pro malis, beneficia pro injuriis, benedictiones pro maledictis, insolecent improbi, audaciores fient grassatores, justii opprimuntur, virtus calcabitur, ovis devorabitur à lupis.

Respondeo cum eodem, non ita esse. Nam saps, ut Sapiens loquitur Proverb. 15. *responsio mollis frangit iram; nec raro patientia justii admirationi fuit persecutori, & de hoste amicissimum reddidit. Neque desunt in terris Magistratus politici, & Reges ac Principes, quibus cura est, ut severitate legum coërceantur impii, & detur opera ut justii quietam & tranquillam vitam ducant. Sed etiam aliquando dormitaret alicubi humana justitia, vigilet semper providentia Dei, quæ nullum malum impunitum, & nullum bonum irremuneratum relinquet, & admirabili ratione facit, ut improbi, dum se justos opprimere arbitrantur, illos exalcent, & illustriores evadant.*

172 **O**bjicies 5°. seu potius dices cum animalibus hominibus: Condo inimico quod mihi iniquè fecit, nec ultionem volo, nec aversum ab ipso animum gero, imò ipsi benè precor, oroque pro ipso. Solùm ipsi loqui nolo.

Ecce quomodo mentitur iniquitas sibi. Si enim aversum non habes ab inimico animum, cur aversum habes faciem & linguam? si ipsi benè precaris, quomodo ne verbulo quidem dignaris? si ipsi verè sicut te ipsum diligis, velle sine sic tecum simili in casu fieri? velle sine ut sic Deus tecum? Porro sic tecum faciet Deus, si sic tu cum proximo. Eadem namque mensurà, quæ mensus fueris, remetietur tibi. Esto ergo benignus & misericors proximo, si Deum tibi misericordem exoptas & benignum.

173 **O**bjicies 6°. Quoties inimicum meum accedo, vel ipse me, toties inter nos jurgia sunt, novaque peccata. Ad ista ergo vitanda præ-

præstat consortium ipsius, alloquiumque vitare.

Respondeo, discutiendum quis jurgiorum istorum causa sit? Tu, an ipse? Si tu, causam amovere te oportet, factoque ostendere tuam in ipsum dilectionem: cujus oppositum ostendis, dum non potes ipsi quidquam pacificè loqui, sed inurbano vel exasperante tuo loquendi vel agendi modo ipsum ad jurgia provocas.

174 Si ipsemet inimicus ditorum jurgiorum causa sit, noli equidem vinci à malo, sed vince in bono malum, in patientia tantisper sustinendo, officiaque dilectionis continuando. Hoc enim si feceris, spes probabilis est quòd ipsum Deo lucraberis; & tametsi dilectionem dilectioni statim non rependat, tandem erubescet, ubi passio deferverit, ad tuamque erga se dilectionem reflexerit.

175 Si tamen, præter ordinariam hominum consuetudinem, hiæc nihilo placatior factus, indurescat, & inde pejor insolentiorque semper fiat, consultò tunc vitabis consortium ipsius, orando interim pro ipso, secundùm oraculum istud: *Orate pro persecuentibus & calumniantibus vos.*

176 Obijcies 7°. Determinare non possumus, quisnam ex duobus prior alterum salutare, vel alloqui debeat, in circumstantiis, in quibus salutationem vel allocutionem debitam asserimus.

Respondeo negando antecedens: prior enim salutare debet, qui injuriam prior intulit, rixæque primus excitator fuit; inferior quoque superiorem debet salutare primus, & qui notabilius offendit, tametsi in offendendo posterior. In casu verò æqualitatis, & similitatis injuriarum, & ubicumque spectatis omnibus ratio non apparet, cur unus præ altero, utriusque incumbit obligatio præveniendi fratrem suum. Quòd si contingat occasio, vel circumstantia, in qua uni potius quàm alteri, secundùm mores regionis conveniat fratrem suum prævenire, ille tunc in salutando vel alloquendo præveniat. Quia sic recta ratio tunc dicitur. Et ideò regulariter loquendo inter æquales, ei incumbit prius salutare, qui coram altero pertransit, vel ad ipsum de novo accedit; non ei qui stat. Similiter ei qui alterius indiget auxilio incumbit prius loqui, auxilium postulando. Et pari modo in similibus.

177 Porrò nulla de causa filius patri subtrahere potest salutationis vel allocutionis officium, nec inferior superiori. Cùm officia ista ipsis strictissimè debita sint ex quarto Decalogi præcepto: utpote qui nobis loco Dei sunt, atque (ut Catechismus Romanus loquitur p. 5. c. 3.) sunt *immortalis Dei quasi quedam simulachra*. Quod etiam dicitur *L. veluti s. de just. & jur.* Accedit quòd licet salutatio & allocutio respectivè ad extraneos signa sint specialia; respectivè ad valdè conjunctos (quales jure censentur fra-

tres ejusdem Religionis) generalia communiaque reputentur; ipsis proinde debita sint, etiam post acceptam injuriam. Et quamvis (speculativè loquendo) subinde justa de causa subtrahi possent; practicè id vix fieri potest absque peccato, tum ob scandalum, tum ob depravationem partis nostræ irascibilis.

Propterea peccant mortaliter Religiosi, 178 rixæ causà intra septa domestica se se non salutantes, nec alloquentes, si antea se invicem salutare & alloqui solebant. Est enim hoc signum odii, causaque scandali. Nisi à mortali excuset compesta virtus ipsorum, rixæque causa sciatur fuisse levis; ideòque judicentur, non ex odio gravi, sed ex levi quòdam passione, melancholicovè humore, in signum accepti gravaminis, moveri ad omittendam salutationem. Sed hoc longo tempore durare nequit, absque gravi scandalo, justaque suspitione passionis gravis; tametsi causa rixæ non fuerit nisi levis. Quomodo enim tanto tempore duraret passio, nisi scintilla levis in animo ipsorum grande causasset incendium? sine gravi enim passione id ordinariè non contingit; sine ea proinde contingere non præsumitur, quidquid dixerit Tamburinus l. 5. in Decal. c. 5. n. 18.

CAPUT XVIII.

Exteriora condonationis signa inimico veniam legitimè petenti, etiam statim post acceptam injuriam, privatus quisque exhibere tenetur; tametsi non prohibeatur apud Judicem agere pro satisfactione damni in fama, honore, vel fortuna bonis, siquod ultra offensam acceperit: nisi damnificator satisfactionem prudentium arbitrio sufficientem amicabilem facere paratus sit.

Sunt qui putant exteriora condonationis 179 signa inimico veniam legitimè postulanti exhibenda non esse statim post injuriam. Quia hoc ipsis videtur nimis violentum, & supra humanam fragilitatem. Ita Trullem. l. 1. c. 5. dub. 5. & apud ipsum Azorius & Filiutius, magis humanè (si tamen humanè) quàm christianè, isto in puncto similes iis, qui idem olim dixerunt de præcepto dilectionis inimicorum, de quibus Hieronymus & Augustinus: *Multi præcepta Dei imbecillitate nostrà, non Sanctorum viribus estimantes, putant impossibilia esse quæ præcepta sunt, &c.* Quemadmodum ergo, ob similem rationem, negandum non est istud præceptum: utpote possibile viribus gratiæ, licet non viribus naturæ corruptæ; ita nec præceptum inimicis exhibendi signa condonationis, statim atque veniam petit: utpote satis expressum Luc. 17. *Si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te dicens, pœnitet me, dimitte illi. Nec solum septies in die, sed & septuagies septies, prout habetur*

Matth. 18. Vult enim statim remitti, qui vult septies, imò septuagesies septies in die remitti. Nec solum remitti vult interiùs, sed & exterius. Id enim tum subiecta parabola de domino & seruo, tum etiam præcedentia significant verba, *lucratu eris fratrem tuum*, qui internam remissionem tuam seorsum ab externa non cognoscit.

180 Et reverà charitas externam tunc postulat remissionem. Tum quia specialia dilectionis signa inimico veniam petenti vult ostendi, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 83. a. 8. & in 3. dist. 30. a. 2. ad 5. Tum quia veniam petenti exterius non condonare, reputatur odii signum, parit scandalum, ad novumque, imò majus odium provocat inimicum; denique in praxi vix contingit, absque interno affectu odii, vindictæ, vel contemptus. Tum denique quia qui offensam verè interne remittit, inimicumque sincerè ex corde diligit, non tam acceptà movetur injurià, quam injuriatoris humiliatione, humanæque fragilitatis compassione, memor quòd. & ipse fragilis homo sit, quòdque id proximo facere debeat, quod sibi factum simili in casu vellet. At sibi veniam legitime postulanti statim vellet exterius concedi.

181 Recogitet proinde quisquis hoc violentum putat, primò quòd *regnum calorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*. Matth. 11.

182 Secundò Christi recogitet exemplum, qui latroni in cruce supplicanti peccatorum veniam statim concessit; Paradisumque ipso die obtinendum promisit, nec Cananæam supplicantem, nec mulierem in adulterio deprehensam, nec in telonio sedentem, nec publicanum orantem, nec discipulum negantem, nec Saulum, minarum & cædis spirantem sprevit, qui Malchi alapam auriculæ præcisæ restitutione vindicavit, proditorem amicum vocavit, ipsi donaturus veniam, si postulasset misericordiam.

183 Tertio recogitet Stephanum, pro inimicis actu lapidantibus flexis genibus deprecantem, Apostolumque 1. Cor. 4. dicentem: *Maledicimur, & benedicimus; persecutionem patimur, & sustinemus; blasphemamur, & obsecramus.*

184 Quarto recogitet exemplum Theodosii Imperatoris, qui (ut narrat D. Ambrosius de obitu Theodosii) *beneficium se putabat accepisse, cum rogaretur ignoscere; & tunc propior erat venia, cum fuisset commotio major iracundiæ. Prærogativa ignoscendi erat, indignatum fuisse. Et optabatur in eo, quod in aliis timebatur, ut irasceret. . . . qui nunquam veniam consistenti negaret. . . . Theodosius . . . plenus misericordiæ. . . bonum est misericors homo, qui, dum aliis subvenit, sibi consulit, & in alieno remedio vulnera sua curat. Agnoscit enim se esse hominem, qui novit ignoscere, & vias Christi sequitur, qui carne suscepta, maluit in hunc mundum Re-*

demptor venire, quam Judex.

Si dicas, sanctos illos, perfectosque fuisset; nos verò infirmos, & imperfectos. Respondedo cum Bellarmino conc. 16. de Dom. 3. Quadrag. *Sancti erant, fateor; sed interim homines erant, carnem & ossa gestabant, sensum, & sanguinem, & choleram habebant. Denique sancti erant & perfecti; sed tu quoque sanctus & perfectus esse debes; alioqui in regnum calorum non intrabis. Tibi enim, & mihi, & omnibus dicitur Matth. 5. Estote perfecti, sicut Pater vester caelestis perfectus est.*

Tandem recogitet unusquisque apud semetipsum, in quantis Deum quotidie offendimus omnes, & toties nihilominus ab ipso veniam obtinemus quoties legitime petimus. *O homo!* (ait Chrysologus serm. 67) *quis vis semper tibi dimitti, dimitte semper; quantum vis dimitti tibi, dimitte tantum; quoties vis dimitti tibi, toties tu dimitte; imò quia vis totum dimitti tibi, totum dimitte. Homo, intellige quòd remittendo alii, veniam tibi tuisque dedisti.*

Dixi tamen in assertionem 1°. *privatus quisque*. Quia superior offensus aliquando potest externæ condonationis signa differre, in justam subditi punitionem, emendationemque. Cum id amoris potius signum sit, quam odii: utpote tendens in bonum subditi, vel Communitatis. Multa tamen in eo prudentià opus est, ne plus æquo subditus exacerbetur.

Dixi 2°. *veniam legitime petenti*, simul utrique debitam offerendo satisfactionem, si in potestate ipsius sit. Quia si eam non offerat, ipsi quidem veniam petenti significare debebis, nullum te odii affectum animo fovere; satisfactionem tamen justam exigere; quam donec offerat, completæ remissionis seu redintegrationis pristinae amicitia signa externa poteris suspendere. Neque enim per hoc odii fomitem ministrabis; sed ipse potius, negando tibi quod jure debet.

Duo insuper observanda sunt. Primò, eadem reconciliationis signa ab omnibus exigenda non esse. Neque enim ab omnibus exigendum, v. g. ut veniam petant (ait Sylvius 2. 2. a. 9.) cum quibusdam satis sit, ut vel amicæ salutationis officium, vel aliud benevolentia signum priores exhibeant. Alia enim debent filius patri, servus domino, subditus superiori, plebeius nobili; quam pater filio, dominus servo, superior subdito, nobilis plebeio. Alia sibi mutuo debent nobiles, vel Clerici, aut Religiosi æquales. Nam pater, dominus, superior ita parcere tenetur filio, servo, subdito veniam petenti, & benevolentia demonstrationem ita temperare, ut necessariam correptionem & disciplinam non remittat, uti præclare ostendit Augustinus serm. 5. aliàs 1. ex iis quos Sirmundus edidit.

Secundò, tametsi inimico veniam petenti

ti oporteat nos condonare, ut supra, non prohibemur tamen satisfactionem pro damno vel injuria juridicè à Judice petere, si eam ipse non offerat, & ultra offensam, in fama vel honore, vel in fortunæ bonis graviter nos læserit. Quia unicuique licet jus suum prosequi apud legitimum Judicem. Imò ad id subinde tenemur, dum scilicet ex una parte fama bona nobis necessaria est, ad proficuum impositi nobis officii vel muneris executionem (uti necessaria est Prælati, Pastoris, Prædicatoribus, Confessariis, &c.) ex alia verò parte fama læsa aliter reparari non potest.

191 Dum tamen is qui læsit, ultra veniæ petitionem, offert satisfactionem prudentum arbitrio sufficientem, quamvis alicui speculativè probabilis videri posset opinio plurimum Doctorum, quòd injuriatus possit nihilominus juridicè agere pro satisfactione, pro eaque, solius justitiæ, non inimicitiae affectu litem intentare. Cum hoc non sit petere nisi quod justum est, per media legitima, Judices utique, utpote ad hoc institutos, ut delinquentes puniant, & justitiam administrent.

192 Ista nihilominus opinio parum consona videtur christianæ benignitati, misericordiae & charitati, practicèque admodum periculosa. Opposita proinde sententia prorsus in praxi sequenda est, per se loquendo, id est extra casum, in quo experientià compertum esset, juridicam satisfactionem necessariam esse ad injuriatorem à novis novisque injuriis compescendum.

193 Primò, quia jubemur inimicos ex charitate sincera diligere, sicut nosmetipsos, atque erga ipsos benigni & misericordes esse. Cum tanto verò rigore agere contra eum qui læsit, non obstantè sufficienti quam offert satisfactione, non est ipsum sicut nosmetipsos diligere. Neque enim vellemus tanto cum rigore agi nobiscum. Et quomodo ipsum ex charitate diligimus, cum charitas benigna sit & misericors? Quæ est verò benignitas ista, & misericordia, tam rigidè ipsum tractare, ut si tam rigidè tractaret nos Deus, vix aut ne vix quidem quisquam fieret salvus?

194 Secundò, Christi parabola de debitore 1000. talentorum Matth. 18. rigorem illum condemnat. Servus namque, cui misericordiam petenti debitum 10000. talentorum Rex dimiserat, egressus invenit unum de servis suis, qui debebat ei 100. denarios, & tenens suffocabat eum, dicens, redde quod debes. Cumque procidens confervus ejus convenientem offerret satisfactionem, habità tantisper patientià cum illo, ille noluit, sed ipsum in carcerem misit (auctoritate scilicet Judicis) donec redderet universum debitum: servus (inquam) ille per istum rigorem adeò Regem offendit, ut eum increpans, suamque ipsi immisericor-

Tom. II.

diam exprobrans (cum ipsum oporteret misereri confervi sui, saltem habendo tantisper patientiam cum ipso, sicut ipse Rex miserus fuerat) tradiderit tortoribus, quoadusque redderet universum debitum, ut per hoc instrueretur, quòd sic faciet nobis Pater caelestis, &c.

Tertiò, id in praxi plenum est periculo procedendi ex affectu odii vel vindictæ: utpote quem difficile est prorsus exuere, in tam rigorosa proximi sufficientem satisfactionem offerentis tractatione: maximè si injuria, quam accepisti, in Deum non redderet, nec in Ecclesiam, vel Rempublicam; si etiam satisfactionem à Judice postules per penam valde gravem, vel cum magnis proximi expensis, ex quibus nullum vel modicum tibi proveniat emolumentum. Tunc enim charitas exigit, ut, cum parvo incommodo tuo, grave proximi incommodum avertas, vel saltem istud non procures, excepto saltem rarissimo casu, quo familia tua maneret intamis, nisi is qui te læsit, secundum leges puniretur. Quod plusquam rarissimum videtur, dum sufficientem arbitrio prudentum offert tibi satisfactionem. Neque enim sufficientem offerret, nisi talem offerret, quæ infamiam istam sufficienter averteret.

Quartò, tot ex litibus ordinariè proveniunt mala spiritualia, ut secundum Apostolum, & sanctos Patres, Christianis non liceat eas, etsi justas, intentare, suaque per eas repetere, nisi ex litibus bonum sperari queat, majus spiritualibus malis illis, sive ordinario earum periculo, quemadmodum in simili ex Chrysostomo ostendimus, ubi de scandalo. Et reverà graviter in re gravi culpandi sunt, qui pro modica re temporali, modicavè injuria sibi illata, statim ad lites convolant, quasi gaudentes habere se occasionem lite proximum aggrediendi, quem prævident graviter inde contristandum, vel in acerba exarsurum odia, vel magnis gravandum expensis: maximè enim tunc procedit objurgatio Apostoli 1. Cor. 6. *Audet aliquis vestrum, habens negotium adversus fratrem, judicari apud iniquos... frater cum fratre judicio contendit, & hoc apud infideles. Jam quidem omnino delictum est in vobis, quod judicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini? Sed vos injuriam facitis, &c.* Ad quem Apostoli locum Chrysostomus duplex observat in prioribus verbis peccatum: 1º. in eo quòd litigarent. 2º. in eo quòd apud infideles. Et tamen *nondum dicitur Apostolus (inquit) quis injuriam inferat.* In verbis autem posterioribus designari dicit rursus duplex crimen, fortasè autem & triplex, & quadruplex: unum quidem, nefcire injuriam perferre; alterum, inferre; tertium, injustis de hoc judicium permittere; quartum, injurià adicere fratrem. Igitur

li

Apostolus, iudicio Chrysofomi, culpam agnoscit in litigatione, etiam non iniusta, nec coram infideli.

197 Clarius adhuc Augustinus Enchirid. 78. eundem Apostoli locum explicans: *Hic posset putari, inquit, iudicium habere adversus fratrem, non esse peccatum; sed tantummodo id extra Ecclesiam velle iudicari, nisi secutus adjungeret: „ Jam quidem omnino delictum est apud vos, quia iudicia habetis vobiscum, „ & ne quisquam hoc ita excusaret, ut diceret, iustum se habere negatum, sed iniquitatem se pati, quam vellet à se iudicium sententiâ removeri; continuo talibus cogitationibus vel excusationibus occurrit, atque ait: „ Quare non magis iniquitatem patimini? „ quare non potius fraudamini? „ ut ad illud redeatur, quod Dominus ait Matth. 5. „ Si quis voluerit tunicam tuam tollere, & iudicio tecum contendere, dimitte illi & pallium. „ Et alio loco Luc. 6. „ Qui abstulerit (inquit) tua, noli repetere. „ Prohibuit itaque suos de secularibus rebus cum aliis hominibus habere iudicium. Ex qua doctrina dicit Apostolus esse delictum.*

198 Duplici porò de causa frequenter peccant (juxta Apostoli, Patrumque doctrinam) qui lites, etiam iustas, intentant. Primò, quia pro bonis temporalibus, minoris incomparabiliter pretii, bona sine comparatione majora, contra ordinem amoris exponunt. Secundò, quia ejusmodi lites ferè procedunt ex nimio amore temporalium (ait Cornelius à Lapide in cap. 6. prioris ad Corinth.) & vix carent periculo odii, malevolentiae, calumniae. Accedit jactura temporis, pacis, & tranquillitatis internae, quae nisi majori bono compensentur, non sine peccato lites suscipiuntur.

199 Si quæras quodnam sit bonum illud majus, quo compensantur? Respondet esse necessitatem propriam, publicam, familiae, pietatem, justitiae obligationem, ut cum Monasterii vel pauperum bona publico iudicio tutari vis, aut recuperare.

200 Vel dic cum S. Thoma 2. 2. q. 108. a. 1. bonum majus, seu iustam litigandi causam, vel injuriae in iudicio reparationem prosequendi, esse, dum id sit ad emendationem peccantis, vel saltem ad cohibitionem ejus, & quietem aliorum (maximè pupillorum, & resistere non valentium, ne per ipsum opprimantur, vel inquietentur) & ad justitiae conservationem, & Dei honorem, quando scilicet Dei honor & justitia id postulant; in his tamen omnibus sollicitè cavendo, ne mentiatur iniquitas sibi.

201 Nec dicas te habere jus, tua in iudicio repetendi, vel acceptae injuriae reparationem juridicè prosequendi. Neque enim Christianis semper licitum est uti jure suo, maxime ad temporalia, praesertim non magna. Cum certum sit id non licere 1º. cum jactura pretiosissimae charitatis margaritae, vel christia-

nae patientiae: siquidem qui damni impatientia concitatur, terrena caelestibus anteposendo, de proximo in Deum peccat (ait Tertullianus l. de patientia) spiritum enim, quem à Domino sumpsit, secularis rei gratia concussit. Libentes igitur terrena amittamus, caelestia tueamur. Totum licet seculum pereat, dum patientiam lucrifaciam. Oportet etiam Christianum esse paratum ad injuriam potius quamlibet perferendam, quam ad lædendam, vel deperdendam charitatem fraternam, quae (ut idem Author prosequitur) summum est fidei Sacramentum, Christiani nominis thesaurus, quam Apostolus totis viribus Spiritus sancti commendat, dicens: *charitas magnanima est... benefica est... non emulatur... nec protervum facit... non irascitur... nec sua requirit, si offert sua dum alteri profuit.* Teste quoque Augustino l. 1. de ferm. Dom. in mont. c. 20. *In his omnibus generibus injuriarum, Dominus docet, patientissimum, & misericordissimum, & ad plura perferenda paratissimum animum Christiani esse debere, dum sic Dominus ait (Matth. 5.) „ Qui voluerit tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte illi & pallium. „*

2º. certum est id non licere cum certo, vel multum probabili periculo peccandi mortaliter: utpote cui se exponere non licet, pro ullo temporali bono. *Quid enim prodest, si mundum universum lucretur, anima vero sua detrimentum patiatur?*

3º. certum quoque est cum gravi scandalo proximi non esse nobis licitum uti jure, quod ad plurimas habemus actiones, ex se alioqui licitas & bonas. Cum constans sit Theologorum sententia, plurimas ejusmodi actiones, etiam subinde praecipuas, ob infirmorum scandalum praetermittendas esse, juxta illud 1. Cor. 8. *Si esca scandalizet fratrem meum, non manducabo carnes in aeternum, ne proximum scandalizem.*

Propterea S. Thomas in cap. 6. prioris ad Corinth. docet, iudicium adversus aliquem esse illicitum, quando causa illius est cupiditas, & quando sit cum contentione & detrimento pacis... & propter scandalum quod sequitur. Unde & Dominus mandat Matth. 5. *„ Qui vult tecum in iudicio contendere, &c. „* ut supra. Similia habet Gregorius Magnus l. 31. Moral. c. 8.

Litigatio tamen in universum prohibita non est, sed certis in circumstantiis licita. Cum à Deo ordinati sint in Republica Judices, qui in officio contineant debiliū & pupillorum oppressores, arceant & puniant iniquitates, justitiam regnare faciant inter homines. Nisi enim ita esset, janua pateret furtis, rapinis, & infinitis concussionibus, insultationibusque. Licitum proinde Christianis est litigare sine cupiditate, contentione, odii vel vindictae livore, fraternae charitatis diminutione & scandalo. Sed ob periculum ne oppositum contingat, melius

est tunicam tollenti dimittere & pallium, quàm in iudicio contendere.

CAPUT XIX.

Prorsus illicitum est proximo cuiumque optare malum, ut inde nobis obveniat bonum, proximi malo postponendum.

206 **A** Pud Recentiore Casuistam de charitate disp. 7. n. 1. sic lego: Creaturæ sibi invicem optare possunt malum, non quæ malum proximi præcisè, sed ob finem extrinsecum bonum... v. g. possum desiderare mortem alicujus, ut illi in bonis succedam, vel ne in eo sustentando, aut curando graver... tristari etiam de vita alicujus, sive tibi amici, propter pingue testamentum quod speras... sive mariti, quia uxori valde molestus; sive filiarum, quia nimium turpes, ut juxta conditionem suam nubant; sive tui ipsius, quia ob graves habituales infirmitates tabescis, & eontrà de morte naturali gaudere, illamque optare, ob emolumentum inde secutum. Pro quo refert Sa verbo *charitas*, Azor. 1. p. Sum. l. 3. c. 12. q. 2. & Castropalaum. Qui rationem (inquit) omnium reddit; quòd hujusmodi desiderium & gaudium de malo proximi, non sit de malo illius, quæ malo illius præcisè, sed potiùs de bono inde secuto. Quod & repetit n. 9. dicens: gaudere de malo alterius, morte v. g. ob bonum nostrum præcisè, nullum est peccatum.

207 **A** pud Tamburinum etiam l. 5. in Decal. c. 1. §. 3. n. 29. proposita quæstio ista legitur: *An possit filius mortem patris optare, vel de illa gaudere, non ut malum patris (hoc enim esset odium execrandum) sed ut ipse filius paternam hereditatem finatur? An mater possit desiderare mortem filia, ne illam alere vel dotare cogatur? An possit subditus mortem cupere sui Pralati, ut pralatura ipse succedat, vel ut ab eo Pralato sibi insensò liberetur? Et respondet: Si solum desideres, vel cum gaudio excipias ejusmodi effectus, hereditatem, molestiam carentiam, pralaturam... licet hæc optas, vel amplecteris; quia non gaudes de alieno malo, sed de proprio bono. N. 30. Si desideres sub conditione, facilis item est responsio, licet posse. N. 31. denique si absoluto desiderio desideres in hunc modum: cupio mortem patris, non ut malum patris est, sed ut bonum meum, seu ut causam boni mei, nimirum quia ex illius morte ego ejus hereditatem adibo. Vel sic: unquam moriatur mea filia, nam sic sexcentas sollicitudines excutiam, &c. Si (inquam) sic desideres, major est resolvendi difficultas: quia tunc eligis velle malum illis, quamvis ut causam tui commodi. Quod non videtur culpam vacare. Et ita quidem putat Bonacina. Sed Bonacina opponit Castropalaum contendentem ejusmodi desiderium esse licitum. Et n. 33. concludit, opinionem Castropalæ esse satis pro-*

Tom. II.

babilem. Consequenter in praxi tutam. Ut enim dixit in præliminari monitione ad Lectorem: Cum sententiam aliquam probabillem... in his in Decalogum libris, uti & alibi appello, illud dico, eam se sine peccati scrupulo amplecti, atque in praxi sequi tuto posse.

Verum probabilis non est, multò minùs 208 in praxi tuta, imò ad minus scandalosa, & in praxi perniciofa, & ut talis ab Ecclesia per Innocentium XI. meritissimè damnata, sub pœnaque excommunicationis prohibita in praxim deduci: in hæc utique propositione, quæ est XIII. in Decreto ejusdem Innocentii: *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali (plus dicit Castropalaum, posse utique absque ullo peccato) de via alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & desiderare; non quidem ex displicentia ipsius persone, sed ob aliquod temporale emolumentum.* Sicut & in hæc XIV. *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis: quia nimirum ei obventura est pinguis hæc reditas.*

Refellitur proinde pseudo-dòctrina illa, 209 iustissimèque damnata esse ostenditur: primò, quia non solum adverfatur fraternæ charitati, quæ non cogitat, minùs optat malum, sed & pietati filiorum erga parentes, & dilectioni matrum in filias, & conjugali affectui uxorum erga maritos, &c. Quæ est enim ista pietas, & observantia filiorum erga parentes, iis optare mortem, à quibus acceperunt vitam, ut ipsorum adipiscantur hereditatem? Quæ ista dilectio matrum in filias, pariter desiderare terminum vitæ, quam ipsas dederunt, ne illas alere cogantur, vel quia ipsas ad nutum suum nuptui se tradere posse diffidunt? Quis iste conjugalis affectus, tantum malum optare maritis, eò quòd uxoribus molesti sint? Quæ amicitia in cupiente tantum malum amicis, propter expectatum ab ipsis pingue testamentum? Isti sunt fines, quos laudati Authores vocant fines extrinsecos bonos: cum tamen non sint nisi fines cupiditatis, quam toties divina condemnat Scriptura, velut radicem malorum omnium, & velut charitatis venenum, quæ jubemur proximum diligere sicut nos ipsos. Nullus autem vellet tantum sibi optari malum, ad captanda citius sua temporalia bona.

At (inquis) proximo non opto malum, 210 quæ malum ipsius, sed quæ bonum meum. At excusatio calva (inquam ego) uti demonstrant argumenta sequentia.

Secundò: si desiderium, quo amicus amico optat mortem, ut ipsi in bonis succedat, vel de morte ipsius gaudet, quia in bonis successit, non esset desiderium & gaudium de malo amici, quæ ipsius malo, sed quæ bono tuo; ideoque desiderium illud & gaudium licitum esset. Similiter licitum esset desi-

derium & gaudium de morte patris, eodem modo considerata. Et sic vera esset XIV. propositio ab Innocentio XI. damnata. Quod licet concedat Castropalao, Sancius, Escobar, Hurtado, apud Dianam p. 5. tr. 14. resol. 99. filialis tamen pietatis utcumque participibus animi horrorem, auriumque tintinnum incutit, ut bene Sinnichius. Et verò quis pater (inquit) in sua familia tolet filium, suæ morti inhiantem, nec aliud obtendentem, quam quòd eam non optet quatenus patri malam, sed quatenus sibi proficuum? Hoc certè divina improbat Scriptura: utpote quæ Prov. 20. cum v. 20. dixisset: *Qui maledicit patri suo, & matri, extinguetur lucerna ejus in medijs tenebris*; etiam prætèxtu citius succedendi in hæreditatem, id illicitum esse, seu licitum non esse malè optare patri & matri, v. 21. immediatè sequenti declarat, dicens: *Hæreditas, ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebis.*

212 Tertiò, si licitum esset proximo optare malum, non quà malum ipfius, sed quà bonum meum; licitum quoque esset gaudere de malo ipfius, non quà malo ipfius, sed quà bono meo. Et sic licitum esset gaudere de occisione patris, imò & parricidio patris, non quà ipfius malo, sed similiter quà bono meo, sive quatenus causà ingentium divitiarum inde à me ex hæreditate adeptarum. Hoc verò est horribile dictu, estque propositio XV. ab Innocentio XI. damnata, hæc utique: *Licitum est filio gaudere de parricidio parentis, à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.*

213 Quartò, si ob adipiscendam hæreditatem liceat optare mortem patris; ad primogenituram adipiscendam, fratri secundo-genito licebit similiter optare mortem primo-geniti; ad adipiscendam quoque coronam regiam, licebit optare mortem Regis, & ad prælaturam adipiscendam optare mortem Prælati, denique ad thiarum adipiscendam optare mortem summi Pontificis. Si enim ratio Castropalai bona sit, & justa, tantò melior & justior erit, quantò amplius bonum, propter quod adipiscendum mors optatur. At hoc dicere non solum horret charitas, sed & pietas, solaque non horret ambitio & cupiditas. Et si hoc liceat, quomodò jubet Apostolus fieri orationes pro Regibus, 1. Timoth. 2. pro vita scilicet & conservatione ipsorum, ut dicitur Baruch 1. *Orate pro vita Nabuchodonosor Regis Babylonis, & pro vita Balbazar filii ejus.* Et Psal. 19. 20. *Domine saluum fac Regem.* Quomodò & Ecclesia orare jubet pro S. Pontifice: *Dominus conservet eum, & vivificet eum, & beatum faciat in terra*: cum hoc orare non possint nisi labia dolosa eorum, qui ad dictos fines mortem optant ipsorum?

214 Quintò, fieri potest (ait Augustinus En-

chirid. c. 101.) *ut hoc velit homo voluntate malà, quòd Deus vult bonà: velut si malus filius velit mori patrem, ut ipfius possideat hæreditatem, velit hoc etiam Deus.... Et tamen bonæ voluntati Dei.... consonat.... pietas illius potius consonat, qui patrem vult vivere, quòd non vult Deus, quam hujus impietas, qui vult patrem mori, licet & hoc velit Deus.* Talem ergo voluntatem nedum malam, sed & impiam pronuntiat Augustinus. Et quomodò impia non esset, quæ paternam mortem refert in obsequium cupiditatis suæ, inhiantis ad mammonam ipfius? Quomodò non impia, quæ pro citius assequendis terrenis divitiis tristatur de vita illius, à quo accepit ipse vitam? Audi ingræte fili Salomonem Proverb. 28. 20. dicentem: *Qui festinat ditari, non erit innocens, maxime si ad id festinet per desiderium tantarum consonum pietati.*

Sextò, juxta amoris ordinem tenemur 215 proximi, & maxime parentum vitam, utpote bonum nobilioris & superioris ordinis, plus amare quàm bona nostra temporalia, utpote bona ordinis inferioris. Ergo inordinatissimum est, & omninò contra amoris ordinem, optare ut pater amittat vitam, ut ipfius acquiramus temporalia bona. Qui enim hoc optat, certissimè plus amat bona sua temporalia, quàm proximi, v. g. patris sui vitam.

Septimò, si liceret gaudere de malo al- 216 terius, quatenus est bonum nostrum, liceret & tristari de alterius bono, quatenus est malum nostrum (cum ejusdem rationis sit de malo alterius gaudere, & de bono ipfius tristari). Atqui non licet de bono alterius tristari, quatenus est malum nostrum. Aliàs invidia non esset peccatum. Cum tristitia de bono alterius, quatenus est malum nostrum, invidia sit, saltem quando bonum alterius reputatur ut malum nostrum, quatenus gloriæ nostræ seu excellentiæ est diminutivum. Sic enim docent Theologi omnes cum S. Thoma 2. 2. q. 36. a. 1. & 2. in corp. post S. Augustinum l. 11. de Genesi ad litt. c. 14. dicentem, quòd causà invidendi superbia est.

Respondet Casuista num. 206. laudatus, 217 invidiam non esse peccatum, nisi hoc modo explicetur: invidia est tristitia de bono alterius, quatenus ita est diminutivum tui boni, ut diminutio ista sit bonum alterius.

Sed contra: si hoc esset verum, invidia non esset peccatum, nisi quatenus foret tristitia de bono alterius, quà bono alterius. Adeòque invidia non foret, quatenus invidia, sed quatenus odium proximi. Certissimum namque est, tristitiam de bono alterius, in quantum est bonum alterius (qualis est tristitia de bono alterius, quatenus ita est diminutivum tui boni, ut diminutio ista sit bonum alterius) esse actum odii, non invidiæ ab odio distinctæ. A quo tamen

invidiam Theologi omnes distinguunt; invidia namque est tristitia de bono alterius, quatenus est excellentia quaedam, in qua invidus tristatur se habere parem, vel superiorem, vel timet ne parem aut superiorem habeat. Nam, ut Augustinus ait ibidem, amando quisque excellentiam suam, vel paribus invidet, quod ei coequentur; vel inferioribus, ne sibi coequentur; vel superioribus, quod eis non coequentur. Et sic invidus aestimat bonum seu excellentiam alterius, ut malum proprium, in quantum est diminutivum propriae gloriae vel excellentiae, & de eo ut sic tristatur, inquit S. Thomas a. 1. citato. Qui vero odit aliquem, tristatur de bono seu felicitate ejus, non in quantum est excellentia quaedam, in qua nolit habere parem, sed in quantum est simpliciter bonum quoddam ejus quem odit. De ratione prouinde invidiae, ut speciale peccatum est, non est tristitia de bono alterius quatenus ita diminutivo tui boni, ut diminutio ista sit bonum alterius. Neque enim ad invidiam hoc requirunt Theologi, nec eorum Princeps S. Thomas, nec Augustinus, vel alii Patres.

CAPUT XX.

Peccatoribus & inimicis licitum est optare aliqua temporalia mala, ut corrigantur.

218 Ita S. Thomas 2. 2. q. 83. a. 8. ad 3. ubi sic: *Licitum est impugnare inimicos, ut compeſcantur à malis. Quia hoc cedit in bonum eorum, & aliorum. Et sic etiam licet orando petere aliqua temporalia mala inimicis, ut corrigantur.* Atque hoc modo in S. Scriptura inducuntur multae imprecationes contra inimicos. Dicitur enim in Psal. 6. *Erubescant, & confundantur omnes inimici mei: convertantur, & erubescant valde velociter. Quae quidem imprecationes, quae in S. Scriptura ponuntur, quadrupliciter possunt intelligi (ait S. Doctor ibidem ad 1.) primo modo, secundum quod Propheta solent in figura imprecantis futura predicere, ut August. dicit in lib. de ferm. Dom. in monte. Secundo, prout quaedam temporalia mala peccatoribus quandoque à Deo in correctionem immituntur. Tertio, quia intelliguntur petere, non contra homines, sed contra regnum peccati, ut scilicet correctione hominum peccata destruantur. Quarto, conformando voluntatem suam divinae voluntati, circa damnationem perseverantium in peccato.*

219 Hinc ad 2. dicit, quod liceat à Deo petere vindictam de peccatoribus, ut peccati regnum evertatur, secundum illud Apocal. 6. *Usquequò non vindicas sanguinem nostrum de his qui habitant in terra? Idque petiſſe Martyres, dum vindicari sanguinem suum petierunt: quia, ut Augustinus dicit ibidem, vindicta Martyrum est, ut evertatur regnum peccati, quo regnante tanta passi sunt.*

220 Hinc etiam Apostolus ad Galat. 5. ait:

Vinam abſcindantur, qui vos conturbant! Et D. Gregorius l. 22. Moral. c. 11. Evenire plerumque solet, ut gloria peccatoris sine invidia culpa contristet: cum & ruente eo, quoddam bene erigi credimus; & proficiente illo, plerisque injuste opprimi formidamus.

Hinc denique tristitia de bono alterius, 221 quatenus ex eo timet quis sibi, vel aliis bonis grave malum injustè inferendum, sine peccato est, si ordo charitatis servetur. Quia eo ordine servato, Esther & Mardocheus v.g. meritò dolere potuerunt de nimia auctoritate Aman, apud Persarum Regem: quia ex ea totius Gentis suae cladem sibi imminere cernebant. Potuerunt ergo optare, Deumque orare pro ipsius depressione, ad avertendum tantum malum. Tunc nihilominus valde necessarium est subtilissimae discretionis examen (ait Gregorius ibidem) ne cum nostra odia exequimur, fallamur sub specie utilitatis alienae.

CAPUT XXI.

Sensus verborum Salvatoris Matth. 5. Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo; & tunc veniens offeres munus tuum.

Sensus est, quod qui alterum læsit, debeat 222 quamprimum reconciliari ei quem læsit, etiam veniæ petitione, si necesse fuerit, vel certè aliis signis convenientibus pro ratione personarum, factæque læsionis, antequam offerat munus suum ad altare, si frater præsens sit, id est non longius absens (cum jubeatur munus suum relinquere ante altare, eoque relicto, ire ad fratrem, reconciliationis causâ) per altare intelligendo, sive illud in quo fideles cum Sacerdote incrementum offerunt sacrificium, vel sacramentum communionem; sive per altare intelligatur cor nostrum, vel fides; & per munus intelligatur oratio, psalmus, sacrificium laudis, & quodcumque spirituale munus. Antequam ergo munus istud offeratur, vel Missa celebretur, vel sacra communio sumatur, reconciliatio faciendâ est, ad eamque faciendam accedendus est frater, nisi sit longius absens. Quo casu sufficiet ad ipsum ire pedibus animi, humilique affectu, coram Deo (cui munus oblaturus es) protestari te velle congruam satisfactionem fratri læso præstare, etiam veniæ petitione, si necesse fuerit; sufficiet (inquam) hoc facere, donec opportunitas se obtulerit id reipsâ præstandi. Ita Salvatoris verba intelligunt SS. Patres, specialiter Augustinus l. 1. de ferm. Dom. in monte cap. 10. dicens: *Fubemur ergo illaturi munus in altare, si recordati fuerimus aliquid adver-*

sum nos habere fratrem, munus ante altare relinquere, & pergere ac reconciliari fratri; deinde venire, & munus offerre. Quod si accipiat ad litteram, fortasse credat quis ita fieri oportere, si praesens frater sit: non enim diutius differri potest, cum munus tuum relinquere ante altare iuberis. Si ergo de absente, & quod fieri potest, etiam trans mare consuetudo, aliquid tibi tale veniat in mentem, absurdum est credere, ante altare munus relinquendum, quod post terras & maria pererrata offeras Deo. Et ideo prorsus intro ad spiritualia (isto casu) refugere cogimur, ut quod dulum est, sine absurditate possit intelligi. Unde paulo infra, posteaquam per altare, fidem; per munus, orationem, psalmum, sacrificium laudis, & quodcumque spirituale munus intellexit: Si (inquit) in mentem venerit, quod aliquid habeat adversum nos frater, id est, si nos enim in aliquo laesimus: tunc enim ipse habet adversum nos; nam nos adversum illum habemus, si ille nos laesit: ubi non opus est pergere ad reconciliationem. Non enim veniam postulabis ab eo qui tibi fecit injuriam, sed tantum dimittes. . . . Pergendum est ergo ad reconciliationem, cum in mentem venerit, quod nos foris fratrem in aliquo laesimus. Pergendum autem, non pedibus corporis (si longius absit) sed motibus animi, ut te humili affectu prosternas fratri, ad quem chara cogitatione currens in conspectu ejus, cui munus oblaturus es. Ita enim, etiamsi praesens sit, poteris cum non simulato animo lenire, atque in gratiam revocare, veniam postulando, si hoc prius coram Deo feceris, pergens ad eum, non pigro motu corporis, sed celerrimo dilectionis affectu. Atque inde veniens, id est intentionem revocans ad id quod agere cuperis, offeres munus tuum.

224. Observatione etiam digna est expositio Chrysostomi homil. 16. in Matth. O admirabilem (inquit) benignitatem, atque ineffabilem erga homines amorem Dei! Horem suum despicit, dum in proximo charitatem requirit. Interrumpatur, inquit, cultus meus, ut charitas tua integretur. Sacrificium mihi est fratrum reconciliatio. Propterea quippe non dixit, postquam obtuleris, aut priusquam offeras; sed munere ipso jam posito, & inchoante sacrificio, reconciliandum mitit ad fratrem. Quam igitur ob causam istud fieri jubes? Duo sunt, qua per ista designat, unum quidem, quod jam dixi, ostendere scilicet velle, quod honoret maxime charitatem, & hanc acceptissimum esse sacrificium ducat: absque ista vero nec illud profecto suscipiat. Aliud vero quo irrefutabilem quamdam necessitatem reconciliationis imponat. Qui enim iustus est, non prius munus offerre, quam reconcilietur offenso; etiamsi non ob proximi charitatem, saltem ne sacrificium maneat imperfectum, currere ad contritum jubet, inimicitiasque dissolvere. Propterea & discretè cuncta memoravit, terrenum videlicet ac suscipians. Cum enim dici-

tur: "relinque munus tuum," non ibi substitit, sed intulit, "ante altare." Rursus ab ipso etiam loco horrorem injiciens, " & vade." Nec tantum dicit, "vade;" sed adjungit, "prius; & tunc veniens offeres munus tuum." Per omnia ista significans, quia per aliquas inter se inimicitias dissidentes, nequamquam mensa illa suscipiat. Audiant hi, qui sacris mysteriis initiati, cum inimicis ad communionem altaris accedunt. Audiant etiam illi, qui nondum initiati sunt. Offerunt namque & ipsi munus, & hostiam, orationem dico, & eleemosynam. Quia enim & hoc sacrificii instar obtineant, audi Prophetam loquentem: "sacrificium laudis honorificabit me." Et rursum: "immola Deo sacrificium laudis." Et "elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum." Itaque etiam se orationem cum tali offeras voluntate, melius est orationem relinquere, & ad reconciliationem fratris excurrere, & tunc orationem consequenter offerre. Propter hoc enim facta sunt omnia. Idcirco & Deus homo factus est, atque omnia illa gessit, ut nos in unum sine dubio congregaret.

Itaque qui proximos, vel oderunt, vel odii causam (ipso graviter laedendo) dederunt, absolvi non debent, nec ad Eucharistiae participationem admitti, nisi praevia reconciliatione, saltem rationabiliter oblata. Nec aliter olim recipiebantur oblationes ipsorum, nec ad Conventus Ecclesiasticos, nec ad sacram communionem admittebantur, ut videre est in Concilio Cartaginensi IV. can. 93. Arclateni II. can. 50. Agateni can. 31. Toletano XI. can. 4. Trosleiano can. 12. & Nannetensi can. 1. Quibus conformiter S. Franciscus Xaverius lib. 1. epistolae. epist. 1. iis qui se accusant de odio proximi, dicit non dandam statim absolutionem: Jube (inquit) prius reconciliari palam cum inimicis, &c. Sed de his alibi plura.

CAPUT XXII.

Eleemosyna eroganda praeceptum.

Optime S. Thomas 2. 2. q. 32. a. 8. Motivum (inquit) ad dandam eleemosynam est ut subveniatur necessitati patienti. Unde quidam definiens eleemosynam, dicit, quod eleemosyna est opus, quo datur aliquid indigenti, ex compassione, propter Deum. Quod quidem motivum pertinet ad misericordiam, cuius actus proprius est compassio aliena miseria. Unde manifestum est, quod dare eleemosynam proprie est actus misericordiae. Et hoc apparet ex ipso nomine: nam in Graeco, eleemosyna à misericordia derivatur. . . . Et quia misericordia est effectus charitatis, dicitur in definitione, propter Deum. Ex consequenti dare eleemosynam est actus charitatis, misericordiam mediante.

Est autem duplex eleemosyna, corporalis 227 & spiritualis. Siquidem eleemosyna non tantum

tum consistit in collatione pecuniæ, sed etiam in aliis obsequiis, propter Deum proximo indigenti factis. Unde etsi alicui pecunia desit; non tamen facultas dandi eleemosynam desit. Et si desisset omnino facultas, respectu eleemosynarum corporalium, propter penuriam rerum, & corporis debilitatem; non tamen desisset facultas, respectu eleemosynarum spiritualium: quia posset, vel consilia salutaria dare, vel orare saltem. Etsi etiam ad ista facultas omnino desisset, voluntas completa sufficeret. S. Thomas in 4. dist. 15. q. 2. a. 1. quaestione. 2. ad 4. Unde aliquod beneficium est quod possumus omnibus impendere, si non in speciali, saltem in generali, sicut cum oramus pro omnibus fidelibus & infidelibus. S. Thomas 2. 2. q. 31. a. 11. ad 2. inde probans, quod omnis Christianus habere debeat in animi præparatione, ut omnibus beneficiat.

228 Porro septem ponuntur eleemosynæ corporales, scilicet pascere esurientem, potare sitientem, vestire nudum, recolligere hospitem, visitare infirmum (ad curam & operam impendendam; non præcisè ad consolationem: utpote quæ pertinet ad misericordiam spirituales) redimere captivum, & sepelire mortuum. Quæ quidem omnes hoc veru continentur:

Visto, potio, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

229 Similiter ponuntur septem eleemosynæ spirituales, scilicet docere ignorantem, consolere dubitanti, consolari tristem, corrigere peccantem, remittere offendenti, portare seu supportare onerosos & graves, & pro omnibus orare. Quæ etiam hoc veru continentur:

Consulo, castiga, solare, remitte, ser, ora.

Ita S. Thomas citat q. 32. a. 2. observans, in hoc veru, sub verbo *consulo*, doctrinam & consilium intelligi.

230 De præcepto verò, seu obligatione eleemosynæ a. 5. sic dicitur: *Dicendum quod cum dilectio proximi sit in præcepto, necesse est omnia illa cadere sub præcepto, sine quibus dilectio proximi non conservatur. Ad dilectionem autem proximi pertinet, ut proximo non solum velimus bonum, sed etiam operemur, secundum illud 1. Joan. 3. „ Non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. „ Ad hoc autem quod velimus & operemur bonum alicujus, requiritur quod ejus necessitati subveniamus, quod sit per eleemosynarum largitionem. Et ideo eleemosynarum largitio est in præcepto. Sed quia præcepta dantur de actibus virtutum, necesse est quod hoc modo donum eleemosynæ cadat sub præcepto, secundum quod actus est de necessitate virtutis, scilicet secundum quod recta ratio requirit. Secundum quam est aliquid considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte ejus cui est eleemosyna danda. Ex parte quidem dantis considerandum est, ut id quod est in eleemosynas erogandum, sit ei superfluum, secundum illud Luc. 14. „ Quod superest, dante eleemosynam, & superfluum non solum ref-*

pectu sui ipsius, id est supra id quod est necessarium ipsi in individuo; sed etiam respectu aliorum, quorum cura sibi incumbit. Quia prius oportet, quod unusquisque sibi provideat, & his quorum cura ei incumbit: & postea de residua aliorum necessitatibus subveniat... sicut & natura primò accipit cibum ad sustentationem proprii corporis... superfluum autem erogat ad generationem alterius... Ex parte autem recipientis requiritur quod necessitatem habeat; alioquin non esset ratio, quare eleemosyna ei daretur.

Ex his manifesta est obligatio faciendi 231 eleemosynam. Quam obligationem confirmat Spiritus sanctus Eccli. 4. *Eleemosynam pauperis ne defraudes, inclina pauperis aurem tuam, & redde debitum tuum.* Ezech. 16. *Hec fuit iniquitas Sodoma... manum egeno & pauperi non extendebant.* Matth. 19. *Ite maledicti in ignem æternum: esurivi enim, & non dedistis mihi manducare.* 1. Timoth. 6. *Divitibus sæculi præcipe... facile tribuere.* Confirmant & SS. Patres passim omnes, Nazianzenus orat. de pauperib. amand. Basilius conc. de Epulone. Ambrosius l. de Nabuthe. Augustinus in Psal. 147. & alii quos refert Sinnichius in Saule exrege l. 1. c. 117.

CAPUT XXIII.

Eroganda eleemosyna obligatio, etiam sub moralis, longè frequentior est quam aliqui putant.

232 **T**amet si eroganda eleemosynæ obligationem Scriptura & Patres tam manifestè tradant, Casuistæ nonnulli ad eò extenuant, ut vix non ad nihilum redigant. Lessius namque de perfect. divin. l. 13. n. 142. *Fortè (inquit) inter Christianos pauci sunt, qui propter defectum operum misericordia corporalium damnabuntur: cum nemo ad illa teneatur, nisi in extrema & gravi necessitate, qua rarius occurrit, ut hunc vel illam in particulari graviter obliget. Nec refert quod Dominus Matth. 25. formam judicii universalis describens, rationemque damnationis impiorum exponens, meminerit potius operum misericordia, quam aliorum. Id enim fecit ut homines, præsertim plebeios, qui ad majora & spiritualia parum sunt comparati, in hac vita ad ea excutaret. Hec autem ratio cessat in extremo judicio: tunc enim homines non erunt amplius ad opera misericordia excitandi. Quod profecto non est argumentum urgentissimum solvere, sed eludere, prout infra videbitur.*

Non solus tamen Lessius in ea est opinione, sed & Valquez, utpote qui imprimis obligationem dandi eleemosynam ex iuperfluis vix non penitus sustulit, dum opusc. de eleemosol. c. 1. n. 27. & c. 4. n. 14. sic statuit: *Laici possunt de bonis patrimonialibus servare ad usum suum, vel consan-*

guineorum mutandum: & tunc illud non dicitur superfluum. Unde vix in secularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui. Et ita vix aliquis teneatur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui. Vix ergo non exufflat præceptum istud Domini Luc.

11. quod superest, date eleemosynam. Cum extra necessitatem extremam (rarissimè profectò occurrentem) laici rarò teneantur de necessariis eleemosynam facere, secundum eundem cap. 1. d. 4. n. 11. 21. & 32. dicentem, sibi non placere sententiam Cordubæ asserentis obligationem faciendi eleemosynam de superfluo statui, in necessitate communi. Et n. 24. 26. 28. ad hoc ut sit obligatio faciendi de necessariis statui eleemosynam, in necessitate plusquam communi, duas exigentem conditiones, quæ (saltem in civitatibus magnis & opulentis, in quibus plorimæ sunt personæ ditissimæ, beneficentissimæque) vix simul contingant. Prima namque conditio, ab ipso requisita, est ut sciatur neminem alium opem laturum. Secunda, ut pauper in tanta sit necessitate constitutus, ut isti misero vel mors jamjam impendat, vel famæ jactura. Quæ duo cum rarissimè dictis in locis concurrant, sequitur homines ditissimos, in locis illis degentes, admodum rarò eleemosynæ de necessariis præcepto adstringi. Solum enim adstringuntur in concursu duarum illarum conditionum, in quo (ut n. 42. docet) miseris illis licitum est bona divitum furripere, quantum ad necessitatem suam sublevandam satis est. Vel ergo concursus ille frequens non est, sed valde rarus; vel miseri homines frequenter possunt divitum bona furripere.

234 Clariùs adhuc eleemosynæ obligationem sub mortali è medio tollit Escobar. Vel enim de extrema agitur necessitate, vel de gravi, vel de communi? In extrema (inquit) necessitate non est obligatio succurrendi per eleemosynam; sed sufficit per mutuum (quod non est eleemosyna) apposita conditione restituendi, dum melior fortuna redierit. Tr. 5. exam. 5. n. 99.

In gravi pauperum necessitate dives non peccat mortaliter, non dando superflua. Ibidem n. 154.

Sed quid in communi necessitate? Dives (inquit) habens superflua, non tenetur communibus pauperum necessitatibus subvenire. Unde n. 105. proposita questione, *an actus hic divitis, nolo erogare de superfluis statui eleemosynam in communibus necessitatibus, sit mortale peccatum?* Suarez (inquit) asserit esse mortale. Granadus duntaxat veniale. Hurtadus nullum. Quid ipse Escobar? optionem Lectori dimittit eligendi ex tribus hæc sententiis quam maluerit.

235 Similiter Longuetius in Collegio Ambianensi Soc. Jesu Professor in Dictatis 1. Decal. præcept. q. 12. de eleemos. docet, quòd

non tenetur opitulari proximo gravi necessitate laboranti, nisi possimus cum levi tantum detrimento rerum nostrarum. Communem verò necessitatem patientibus non tenetur eleemosynam largiri, nisi possimus absque ullo incommodo.

Quid verò Tamburinus? Quoniam (inquit l. 5. in Decal. c. 1.) aliqui contendunt probabiliter, ea quæ sunt necessaria ad acquirendum meliorem statum, non esse superflua; ideò rarò quis in hac sententia dicitur habere bona superflua. Consentit proinde Vasquezio supra laudato. Sicut & consentit Escobar loco citato, n. 165. referens Granadum.

Ex his Hermannus Busenbaum l. 2. tr. 3. c. 2. dub. 2. concludit, quòd nulli omnino, quantumvis diviti, omnes pauperes sine eleemosyna repellenti, facile neganda est absolutio: tum ob dubium & dissensum de hac obligatione. Tum quia vix reperitur, qui causam saltem apparentem non præterdat, si superflua se habere fateatur. Ita ferè etiam loquitur Layman l. 2. tr. 3. c. 6. n. 1. ob duas istas rationes dicens, quòd Confessarius absolutionem à peccatis diviti non facile negare debeat, quòd communes hominum miserias per eleemosynam sublevare monitus recuset.

Verum cum divina Scriptura, & concordia sanctorum Patrum sententia, dicendum, erogandæ eleemosynæ obligationem longè frequentiore esse, quàm opiniones illæ (nimum profectò exorbitantes) præseferant: cum eleemosynæ defectus Matth. 25. in generali judicio assignandus dicatur pro causa damnationis eorum qui ad sinistram stabunt: *Ita maledictis in ignem æternum. Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare. Sitivi, & non dedistis mihi potum. Hospes eram, seu peregrinus, & non collegistis me. Nudus, & non cooperuistis me. Infirmus, & in carcere, & non visitastis me.* Atqui verisimile non est, pro causa damnationis hominum, in generali judicio, assignandum peccatum rarò contingens. Imò profus verosimile assignari peccatum, quod frequenter, & frequentissimè, communissimèque committitur. Peccata quippe rarò contingentia in paucissimis hominibus contingunt. Manifestum verò est quòd peccatum istud paucissimis non exprobrabitur, sed vel omnibus, vel majori saltem parti hominum. Enimverò necessitates, in quibus se constitutum, in persona membrorum suorum sublevatum non fuisse Christus conqueretur, indigentia utique cibi, potus, vestitus, hospitii, visitationis in carcere & agritudine, frequentissimæ sunt, nec extremæ duntaxat (nec enim dicit se in extrema horum necessitate fuisse) sed simpliciter & absque restrictione, se in necessitate fuisse, sive utique in extrema, sive in gravi, sive in communi. Nec certè visitationis necessitas respectivè

ad infirmos, & in carcere positos, extrema esse solet, sed ut plurimum communis. Necessitates verò non extremæ, sed vel graves, vel communes, frequentissimæ sunt, communissimæque. Igitur pro causa damnationis hominum Iudex assignabit peccatum frequentissimum, communissimumque.

239 Et rationem hujus optimam suggerit Augustinus serm. 60. aliàs de tempore 50. c. 10. cum allegandam à Iudice causam exponens dicit: *Illis quos damnaturus est, in d plus illis quos coronaturus est, solas eleemosynas imputabit, tamquam dicens: difficile est, ut si examinem vos, & appendam vos, & scruter diligentissimè facta vestra, non inveniam unde vos damnem. Sed ut in regnum, esurivi enim, & dedistis mihi manducare. Non ergo iis in regnum, quia non peccastis, sed quia peccata vestra eleemosynis redemistis. Rursus & illis: ut in ignem aeternum. . . . Et illi tamquam noxii, olim res, serò trementes, attendentes peccata sua, quomodo audent dicere, immeritò se damnari, immeritò in se hanc depromi à Iudice tam justo sententiam: sine dubio videbunt se justè damnari pro sceleribus & criminibus suis. Et quasi eis diceret: non, non inde unde putatis, sed quia esurivi, & non dedistis mihi manducare. Si enim ab omnibus illis factis vestris averfi, & ad me conversi, illa omnia crimina atque peccata eleemosynis redemissetis, illa eleemosyna modo liberarent vos, & à reatu tantorum absolverent. Beati enim misericordes, quoniam ipsis misericordia prestabitur. Modò autem, ut in ignem aeternum. Iudicium sine misericordia ei qui non fecit misericordiam. Ideò ergo impii damnabuntur, quia non fecerunt quod scriptum est Daniel. 4. 24. Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum. Quæ profectò ratio probat obligationem faciendæ frequenter eleemosynæ. Cum enim frequenter peccemus, peccata nostra eleemosynis & misericordiis pauperum frequenter redimere debemus.*

240 Unde 1. Timoth. 6. *Divitibus hujus sæculi præcipe* (inquit Apostolus) *divites fieri in operibus bonis, faciliè tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant vitam aeternam.* Ecce non paucas, sed plurimas eleemosynas, ex præcepto faciendas docet, ut ex iis thesaurus in vitam aeternam cumuletur; nec faciendas rarò, sed frequenter. Quibus enim præcipitur faciliè tribuere; præcipitur frequenter, non rarò tribuere. Neque enim faciliè tribuit, qui rarò tribuit, v. g. in extrema dumtaxat necessitate.

241 Frequenter quoque faciendam eleemosynam, conficitur ex Luc. 3. ubi Præcurfor Domini dicit ad turbas: *Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui habet escas, similiter faciat.* Quòd enim duas quis tunicas habeat, & duplices escas, id est superflua ad victum & vestitum, valdè frequenter acci-

dit. Et observatio dignum est, verba illa Præcurforis responsiva esse ad interrogationem turbarum, quæ audito quòd in ignem mitterentur, quicumque non facerent fructus dignos poenitentia: ab ipso quaesierunt: *Quid ergo faciemus, ne scilicet in ignem mittamur.* Respondit verò Joannes: *Qui habet duas tunicas, &c.* Unde Hieronymus epist. 150. ad Hedibiam, verba ista explicans: *Si plus habes (inquit) quam tibi ad victum vestitumque necessarium est, illud eroga, & in illo debitoricem esse te noveris.*

Nec minore efficacità idipsum conficitur 242 ex 1. Joan. 3. *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauerit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Non enim dicit, & viderit fratrem suum necessitatem extremam, vel gravem & urgentem habere, sed necessitatem quamcumque exprimit. Hanc autem habere fratrem, quàm frequenter videt, qui substantiam hujus mundi habet? Subdit nihilominus, charitatem Dei non manere in eo, si clauerit viscera sua ab eo. Enimverò fraterna charitas esse debet in nobis morali quodam modo continua, uti probavimus cap. 12. Charitas verò fraterna moraliter non præcipitur haberi verbo, neque lingua, sed opere & veritate, ut ibidem Joannes dicit. Charitatem autem opere & veritate non habet, qui videns fratrem suum necessitatem habere, non solùm gravem, sed & communem ac frequentem (nullam enim Joannes excipit) & habens superflua, unde ipsum sublevet, claudit viscera sua ab eo, eleemosynam ipsi vel nunquam vel rarò erogans.*

Denique sancti Patres nihil frequentius 243 urgent, quàm frequentem eleemosynæ faciendæ obligationem: utpote exemplificantes in casibus & necessitatibus frequenter admodum occurrentibus. Augustinus tr. 5. in 1. Joan. explicans iuprà allegata verba, *Qui habuerit substantiam hujus mundi, &c.* Ecce (inquit) unde incipit charitas. . . . Jam percutiat viscera tua charitas. . . . ut consideres illum in egestate positum (indistinctè loquitur). . . . Esurit frater tuus, in necessitate positus est, fortassis. . . . à credulore angustatur. Non habet ipse; habes tu. . . . Vide si misereris, si habes facultates mundi. *Quid ad me pertinet, fortassis dicis? Ego datum sum pecuniam meam, ne ille molestiam patiarur? (Non dicit, ne mortem, vel gravem infamiam, sed ne molestiam, inquit, patiarur; quo quid frequentius?) Si hoc tibi responderit cor tuum, dilectio Patris non in te manet. Si dilectio Patris non in te manet, non es natus ex Deo. Quomodo te gloriaris esse Christianum? nomen habes, & facta non habes.* In Psalm. 147. n. 12. *Scriptura hortatur ad misericordiam faciendam, ut omnino crebrescamus in erogando quod amplius habemus, si non nisi necessaria teneamus.* Et ser. 62. de temp. *Dominus ita hortatur & admo-*

net eleemosynam fieri, ut prope nullus pauper sit, qui se valeat excusare. Sed sermo iste Caesarii est sermo 46. Vide in Append. serm. August. serm. 142. Ambrosius l. 11. in Luc. n. 77. Præcursoris verba supra laudata exponens: misericordia (inquit) communis est usus (non ergo rarus) idco commune præceptum; omnibus officii, omnibus ataribus necessaria, & ab omnibus deferenda. Non publicanus, non miles excipitur, non agricola vel urbanus, dives & pauper, omnes in commune admonentur, ut conferant non habenti... misericordia tamen ipsius pro possibilitate conditionis humana mensura servatur, ut non sibi unusquisque totum eripiat, sed quod habet, cum paupere (non addit extremè vel graviter indigente) partiat. Gregorius Magnus hom. 2. ad eadem Præcursoris verba: Per hoc (inquit) quod tunica est plus necessaria usui nostro, quam pallium, ad fructum dignum paupertatis pertinet, ut non solum exteriora, neque & minus necessaria, sed ipsa valde necessaria dividere cum pauperibus teneamur, scilicet & escam, quæ carnaliter vivimus, vel tunicam, quæ vestimur. Quia etiam in lege scriptum est: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Minus proximum amare convincitur (quem diligere jubetur) qui non cum eo in necessitate illius (non dilinguit necessitatem, nec ditinguendam probat ratio ipsius, deumpta ex obligatione diligenti proximum sicut nosipsum, qui nobis in quacumque necessitate succurri vellemus) etiam qua sunt sibi necessaria partitur. Similia passim habent alii sancti Patres.

244 Et ratio (præter dicta) est, quia ut sanctus Thomas ait 2. 2. q. 32. a. 5. cùm dilectio proximi sit in præcepto, necesse est omnia illa cadere sub præcepto, sine quibus dilectio proximi non conservatur. Ad dilectionem autem proximi pertinet, ut proximo non solum velimus bonum, sed etiam operemur, secundum illud 1. Joan. 3. "Non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate." Ad hoc autem quod velimus & operemur bonum alicuius, requiritur quod necessitati ejus subveniamus... secundum quod recta ratio requirit. Secundum quam est aliquid considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte ejus, cui est eleemosyna danda; ex parte quidem dantis considerandum est, ut id quod est in eleemosynas erogandum, sit ei superfluum, secundum illud Luc. 14. "Quod superest, date eleemosynam."... Ex parte autem recipientis requiritur quod necessitatem habeat. Atqui divites frequenter habent superfluum, & pauperes frequenter habent necessitatem. Ergo frequens est obligatio eleemosynæ: cum ubi superfluum ex parte dantis concurret cum necessitate ex parte recipientis, adfit ratio sufficiens obligationis eleemosynæ.

245 Nec obstat S. Doctor, ibidem subjungens, quod cum non possit ab aliquo uno omnibus necessitatem patientibus subveniri, non

omnis necessitas obligat ad præceptum, sed illa sola, sine qua is qui necessitatem patitur sustentari non potest. Sic enim dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & dare ei qui est in extrema necessitate. Alias autem eleemosynas dare est in consilio.

Non obstat, inquam, quia dum solam extremam excipit necessitatem (sub qua gravem comprehendit, prout Sylvius probat ex respons. ad 3.) loquitur de præcepto dandi eleemosynam huic potius pauperi determinatè, quàm alii, prout Sylvius, & Natalis Alexander probant, tum ex aliis locis S. Doctoris, in quibus eleemosynæ obligationem agnoscit extra necessitatem extremam & gravem. Tum ex ratione quam affert loco objecto: cum non possit ab aliquo uno omnibus necessitatem patientibus subveniri. Unde sequentium verborum, non omnis necessitas obligat ad præceptum, sed... sola... extrema, vel gravis, sensus est, quod non omnis necessitas obligat ad dandum huic pauperi determinatè (alias communis necessitas obligaret ad dandum determinatè omnibus & singulis eam patientibus, ad quod non sufficerent superflua divitis) sed sola necessitas extrema vel gravis. Videri potest S. Doctor q. 66. a. 7. ubi sic: Res quas aliqui superabundanter habent, ex naturali jure debentur pauperum sustentationi. Sed quia multi sunt necessitatem patientes, & non potest ex eadem re omnibus subveniri, committitur arbitrio uniuscujusque dispensatio propriarum rerum, ut ex eis subveniant necessitatem patientibus. Et q. 87. a. 1. ad 4. In nova lege... Dominus... omnia superflua pauperibus jubet exhiberi. Et in 4. dist. 15. q. 11. a. 1. quaestiuic. 4. ad 4. eleemosynæ præceptum affert obligare, quando homo multa habet, quibus non indiget, neque ad sustentationem sui, & suorum, neque ad decemem status sui conservationem, nisi pauperes extrema necessitate non compareant.

CAPUT XXIV.

Prorsus à veritate devia est damnata illa propositio: Vix in sæcularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui; sicut & ratio in qua eam fundant Defensores illius, quia scilicet superfluum non est quod servatur ad augendum statum suum vel suorum, sive ad comparandum sibi vel suis altiore statum.

Sicut necessarium dupliciter dicitur, ita & superfluum. Necessarium uno modo est, sine quo vita conservari non potest, vel sua vel suorum, quos utique alere & vestire quique tenetur, ut sunt parentes, uxor, filii. Alio modo necessarium dicitur, sine quo non potest convenienter vita transiri, secundum conditionem & statum propriæ personæ, & aliarum personarum, quarum cura ei incum-

bit, ait S. Thomas 2. 2. q. 32. a. 6. Et hinc superfluum dupliciter etiam dicitur, uno modo superfluum vitæ (quod etiam superfluum naturæ dicitur) & est illud omne, quod necessarium non est ad vitam nostram, vel nostrorum conservandam. Alio modo superfluum statui, seu personæ, & est illud omne, quod necessarium non est ad vitam nostram, vel nostrorum decenter conservandam, secundum statum in quo sumus.

247 Porro capite superiori vidimus, secundum opinionem aliquorum, superfluum non esse statui, quod licet necessarium non sit ad vivendum convenienter secundum præsentem statum, servatur tamen ad acquirendum in futurum statum altiozem. Authores istius opinionis ibidem retulimus. Ipsi Castro-palaum, aliosque Diana addit tr. 8. resol. 14. Sed eam velut falsam, & obligationem eleëmofynæ, à Scriptura sacra toties inculcatam, eludentem Facultas Lovaniensis ad instantiam Episcopi Gandavenfis, censurâ suâ confixit anno 1657. sicut & deinde Parisensis, & plures Galliarum Episcopi, ac tandem Innocentius XI. die 2. Martii 1679.

248 Et merito, non solum quia eleëmofynæ præceptum vix non redigit ad nihilum, prout eodem capite ostendimus; sed & quia viam aperit ambitioni, per hoc quod nemo qui ambitione non vacaret, haberet superflua: & sic nemo teneretur eleëmofynæ præcepto, saltem extra extremam necessitatem, quæ raro contingit, & rarius cognoscitur.

249 Perniciosa proinde est opinio illa, & nedum divinæ Scripturæ, sed & Patribus omnibus postea referendis adversa. Unde D. Basilii homil. 7. in divites avaros: *Non vestium (inquit) aut ciborum causâ à multis effectantur opes; verum quedam est diaboli methodus ad suggerendas divitiibus mille sumptuum inanium occasiones, ut ea que reverâ superflua, & ad rem pertinentia non sunt, pro necessariis ducantur: ex quo ad sumptuum excogitationem nihil satis homines hujusmodi habent. Substantiam in præsentem & futurum usum (v. g. ad statum sublimiorem comparandum) diducunt. Primum sibi, deinde filiis accumulunt; rursus eandem in sumptus varios (pretiosam supellectilem, superba ædificia, sumptuosa convivium, &c.) pro statu & ordine cuiuslibet dividunt. Sic igitur in usus mille supervacuos distracta opes, etiam in terra condantur, & in secretis arcanisque custodiuntur.*

250 Augustinus quoque in Psal. 147. *Multa superflua habemus, si non nisi necessaria teneamus: nam si inania quaramus (v. g. altiozem statum) nihil sufficit. Fratres quarite quod sufficit operi Dei; non quod sufficit cupiditati vestra, statum sublimiorem ambiendi. Cupiditas vestra non est opus Dei. Forma vestra, corpus vestrum, anima vestra, hoc totum opus Dei. Quare que his sufficiant, & videbis quam pauca sint. Cetera que super-*

Tom. II.

*flua jacent, aliorum sunt necessaria. Superflua divitum, necessaria sunt pauperum. Res aliena possidentur, cum superflua præsentem statui possidentur, & ad statum amplificandum, seu alios sumptus inutiles reservantur. Videatur & serm. 177. ubi ad idem allegat id quod Apostolus 1. Timoth. 6. v. 8. dicit: *Habentes alimema, & quibus rogamur (secundum præsentem conditionem nostram) his contenti simus. v. 9. nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa invidia & nociva. v. 10. radix enim omnium malorum est cupiditas. v. 17. divitiibus proinde hujus sæculi præcipe non sublime sapere, sublimiorem proinde statum non ambire, neque ad illum aspirare in incerto divitiarum, sed v. 18. divites fieri in bonis operibus, facile tribuere. Allegat etiam id quod idem Apostolus Hebr. 13. dicit: *Sint mores sine avaritia, contenti præsentibus.***

Conformiter S. Thomas 2. 2. q. 32. a. 5. 251 ad 1. dicit, quod est aliquod tempus, in quo mortaliter peccat, si eleëmofynam dare omittat. *Ex parte quidem recipientis, cum apparet evidens & argens necessitas, nec apparet in promptu qui ei subveniat. Ex parte vero dantis, cum habet superflua, qua secundum præsentem statum non sunt sibi necessaria, prout probabiliter estimari potest. Nec oportet quod consideret omnes casus qui possunt accidere in futurum. Hoc enim esset de crastino cogitare, quod Dominus prohibet Matth. 6. sed debet judicari superfluum secundum ea que probabiliter ut in pluribus occurrunt.*

Ex se hoc non dicit S. Thomas, sed ex 252 Augustino serm. 177. citato, ubi sic: *“Non intret arcam cordis tineam malæ cogitationis: non dicatur, Non dabo, ne cras non habeam. “Noli multum cogitare de futuris: imò multum cogita de futuris, sed de longè futuris: thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant vitam æternam. . . . “Heb. 13. S. dicit Apostolus: Sine amore modus pecuniæ sufficiens est præsentibus. Propter malas cogitationes, quæ dicunt, Si thesaurum non habuero, quis mihi dabit, cum egere coepero? Deinde, Abundat unde vivam, sufficit mihi unde vivam: sed quid si impinguat mihi calumnia, unde me redimam? Quid si mihi necesse sit litigare, unde sumptus impendam? Quamdiu omnia mala, quæ possunt evenire generi humano, narrare & computare non poteris, plerumque una calamitas turbat computum numerantis, & totum quod numerabatur, non solum perit, sed nec in digitis remanebit. Idè contra istum cogitationis vermiculum, contra malignam tineam apposuit Deus in Scriptura sua, quomodo apponi solent vestibus odoramenta quædam, ne tineent. Quid? cogitabasne tibi calamitates? non timebas unam grandem? Attende quod sequitur: Sine amore modus pecuniæ sufficiens est præsen-*

Kk 2

„tibus. Ipse enim dixit, non te derelinquam,
 „non te deseram. Timebas mala nescio quæ;
 „propterea pecuniam servabas. Tene fide-
 „jussorem, hoc Deus tibi dicit: non te dere-
 „linquam, non te deseram. Homo si pro-
 „mitteret, crederes. Deus promittit, & du-
 „bitas? Promittit, scripsit, cautionem fecit;
 „esto securus.

253 Si non licet, omisâ eleëmofynâ, pecu-
 niam servare pro malis & calamitatibus, quæ
 possunt accidere; quantò minùs id licet pro
 altiori statu per pecuniam acquirendo in ter-
 ra: cum vanum & stultum sit cogitare de
 acquisitione statûs altioris in terra, negli-
 gendo acquisitionem statûs altioris in cælo,
 quem certò acquireret, superflua tua in
 pauperes erogando: *Perde pecuniam propter
 fratrem* (ait Sapiens Eccli. 29.) *pone the-
 saurum in præceptis Altissimi, & proderit ti-
 bi magis quàm aurum*, vel status altior. Nam,
 ut Augustinus ait lib. 1. contra advers. leg.
 & Proph. c. 16. *perparum est quod in eleëm-
 ofynam datur, sed cum pie datur, æternum
 inde meritum comparatur. Imò æternum reg-
 num* (quo nullus status altior) *juxta illud:
 Possidete paratum vobis regnum esurivi
 enim, & dedistis mihi manducare.*

254 Nec solùm id vanum stultumque est; est
 & Evangelio prorsus adversum: cum sit
 diligere mundum, & mundi gloriam, eam-
 que sine meritis quærere & ambire, contra
 id quod scriptum est: *Nolite diligere mun-
 dum, nec ea quæ sunt mundi*. Et rursum:
non quæro gloriam meam. Denique si liceret
 divitibus, solâ pecuniâ, sine aliis meritis,
 gradus, & titulos nobilitatis sibi comparare,
 eoque nomine excusare se ab eleëmofynis,
 deque superfluo ad statum præsentem sese
 excusare; non solùm liceret ipsis eximere
 se ab obligatione dandi eleëmofynam, sal-
 tem extra necessitatem extremam; sed & li-
 ceret, omisâ eleëmofynâ, solâ pecuniæ vi,
 cupiditati atque exaltationi suæ, suorumque
 filiorum, absque termino & mensura indul-
 gere. Neque enim exaltationis mensura es-
 set pro mensura meritorum, sed pro men-
 sura divitiarum; quas si liceret (pauperi-
 bus neglectis) magis & magis augere, ad
 majores & majores honorum titulos compa-
 randos; eundem in finem liceret eas in in-
 finitum augere, majoresque & majores in
 infinitum honorum titulos per eas compa-
 rare. Quod tantò magis irrationabile est,
 quantò magis certum, quòd, ut optime
 Vianæus in l. de ordine amoris tr. 3. c.
 5. via ad novos honorum nobilitatisque
 titulos non est sola pecunia, quæ hominem
 honore dignum non reddit (uti constat
 ex Canonica Jacobi c. 2. & S. Thoma 2.
 2. q. 63. a. 3. de peccato acceptionis per-
 sonarum arguentibus eos, qui, solo divitia-
 rum intuitu, unum præ alio honorant) sed
 præclara gesta, quibus quispiam benè me-
 ritus est de Republica; de cuius bono re-

gimine est, ut janua occludatur comparan-
 dis solâ pecuniæ vi honorum titulis.

Interea vel hinc considerari potest, in quæ 255
 tandem præcipitia dilabuntur Casuistæ ju-
 niores, qui, improbatâ obligatione referendi
 omnes actus nostros deliberatos in Deum
 finem ultimum, permittunt finem actionis,
 saltem negativè ultimum, ponere in creatu-
 ra. Si enim hoc licitum sit, ipsemetagens,
 five gloria ipsius, esse poterit finis negati-
 vè ultimus aliquarum saltem actionum sua-
 rum, v. g. acquisitionis divitiarum. Per or-
 dinem ergo ad agentem, five gloriam exal-
 tationemque ipsius, desumi poterit mensura
 convenientiæ vel disconvenientiæ acquisi-
 tionis divitiarum. Et sic divitias super divi-
 tias, quantum quique poterit, coacervare
 poterit, ad finem negativè ultimum augen-
 di gloriam exaltationemque suam, five ac-
 quirendi sublimiorem & sublimiorem sta-
 tum. Hoc ipso namque quòd status subli-
 mitas, five exaltatio & gloria divitis, esse
 potest finis negativè ultimus acquisitionis di-
 vitiarum ipsius, sublimitas illa, five exalta-
 tio & gloria, major & major sine fine in-
 tendi poterit. Cum (uti tomo 1. demon-
 stravimus) in fine non sit mensura, sed in
 mediis ad finem; & idèò medicus quæ me-
 dicus intendere possit sanitatem quam per-
 fectam procurare potest, quia medicinæ fi-
 nis, sanitas est. Quia ergo divitis exaltatio
 secundum Juniores esse potest finis coacer-
 vationis divitiarum ipsius, majorem & ma-
 jorem sine fine & mensura exaltationem di-
 ves procurare & intendere poterit, eumque
 in finem divitias super divitias coacervare.
 Et sic vera erit damnata propositio, quæ
 dicit vix in secularibus reperiri superfluum,
 & vix aliquem teneri ad eleëmofynam de
 superfluo.

Hunc scopulum facilè declinant, qui no- 256
 biscum, imò cum divina Scriptura & Patri-
 bus, afferunt, quòd Dei (non hominis)
 gloria esse debeat finis etiam negativè ulti-
 mus omnium actionum nostrarum delibera-
 tarum. Unde cum per ascensum ad statum
 sublimiorem, per solam pecuniæ, non per
 meritorum viam, Dei gloria non promo-
 veatur, sed gloria hominis dumtaxat, quam
 homo pro fine etiam negativè ultimo ordi-
 nati amoris sui habere non potest; conse-
 quens est quòd in ordine ad finem istum
 pecuniam nec coacervare, nec aservare pos-
 sit amor ordinatus, sed amor inordinatus,
 seu vitiosa cupiditas dumtaxat.

CAPUT XXV.

Corollaria momentosa ex dictis cap. 23. &
 24. deducuntur.

DEducitur enim 1°. divites frequenter 257
 habere superflua; idque fati infinuari
 per hoc quod Scriptura dicit Luc. 3. *Qui*

habet duas tunicas, det non habenti, & qui habet escas, similiter faciat. Quamvis enim verba ista sumi non debeant in toto suo rigore; apertè tamen insinuant, divites illos decipi, sicut & Casuistas ipsi patrociantes, qui superfluum non reputant, quod servatur vel ad statum sublimiorem solà pecuniâ comparandum, vel quod servatur ad expensas superfluas in superba ædificia, immodesta convivia, plebeie familie apparatus, æquè magnificum, ac sit apparatus nobilium, Baronum, Comitum, &c. vel quod servatur in opes non satis moderatas filiis destinatas, &c. Servatâ namque mediocritate circa apparatus familie, moderatione circa ædificia, convivia, opes filiis destinatas; modestiâ etiam se continent ab ambitu statûs altioris per solam pecuniâ vim, &c. faciliè apparebit, divites valdè frequenter habere superflua, in pauperes eroganda, prout apertè docent SS. Patres, Hieronymus epist. 150. ad Hedibiam q. 1. *Si plus habes, quam tibi ad victum & vestitum statui tuo convenienter necessarium est, illud eroga, & in illo debitoricem te esse noveris.* Chrysostomus homil. 28. in cap. 12. ad Heb. *Illâ sunt supervacanea, sine quibus vivere possumus.* Augustinus in Psal. 147. *Multi superflua habemus, si non nisi necessaria teneamus: nam si inania queramus (superba utique ædificia, magnifica convivia, altiorem statum, &c.) nihil sufficit.* Unde in Psal. 38. improbat excusationem, quâ divites à dandis eleemosynis sese excusatos putant, quia superflua servant filiis suis. *Ista (inquit) est excusatio iniquitatis. . . . Filios habes? unum plus numerâ, da aliquid & Christo.* Et serm. 1°. in Psal. 48. *Servant filiis suis, & illi filiis, & tertii filius. Quid Christo? Quid anime sue? Omnia filiis? Inter filios suos, quos habent in terra, computent unum fratrem, quem habent in celo; cui totum dare debebant, vel dividam cum illo.* Et l. 1. de decem chordis c. 12. *Magna excusatio; filius meus servo. Videamus. Servat tibi pater tuus; servas tu filiis tuis. Et sic per omnes. Et nullus facturus est præcepta Dei. . . . Palliare se volumine nomine pietatis, & dealbare, ut quasi propter filios videantur servare, quod propter avaritiam servant.* Eodem modo eandem excusationem refellit D. Basilii homil. 7. in divites avaros.

258 Deducitur 2°. quod licet sancti Patres, per ea quæ ex ipsis proximè allegata sunt, non prohibeant divitibus, filiis tuis, vel aliis hæredibus, moderatas relinquere opes, ad convenientem eorum sustentationem, secundum statum suum: in eo tamen oportere esse terminum ac mensuram, nec omitendam pauperum curam, prout Basilii & Augustinus graviter monent. Quandoquidem parentes non possunt liberorum causâ divinas prævaricari leges, inquit Basilii. Enimverò cæcitas est magna nimis, adeò sollicitum esse de thesaurizando filiis

tuis in terra, & tam parum de thesaurizando sibi per eleemosynas in celo: cum terrenas divitias Deus in manu tua posuerit, ut per eas cælum lucrifaceres, peccata tua redimeres, ac misericordiam pauperum misericordiam à Deo impetrares. *Cur enim in abundas (querit Basilii apud S. Thomam hæc ad 2.) ille verò mendicat; nisi ut in bona dispensationis merita consequaris; ille verò patientia bravii decoretur? Est panis famelici, quem tu tenes; nuda tunica, quam in conclave conservas; discolleati calcens, qui penes te marcescit; indigentis argentum, quod possides inhumatum.*

In statuenda porrò mensura, seu justa 259 moderatione congregandarum filiis opum, præterquam quod ratio habenda sit pauperum; juxta divinam legem; imitandus est paterfamilias Evangelicus, qui eam in talentorum suorum distributione mediocritatem servavit, ut alia superlucari ipsis foret necessarium. Neque enim gloriam Dei, neque Reipublicæ bonum, neque ipsorum & filiorum utilitatem verè quarunt (ipso proinde verè non amant) qui tantam hæredibus opum abundantiam relinquere fatigunt, ut hæreditariæ opes ipsis plusquam sufficiant, absque ulla necessitate aliquid superlucrandi. Imò magnum ipsis per hoc incentivum tribuunt detrectandi (ut fieri solet) laborem studiorum, vel officii Reipublicæ utilis, honestæve artis occupationem; quin potiùs otio se dedendi. Quo fit ut non solum Ecclesiæ inutiles sint, atque Reipublicæ, sed & ducant in bonis dies suos, iis dediti vitii, quæ otium, nimiaque opum abundantia parere solent. Frequens quippe experientia docet, crebrò fieri, quod postquam, ut filiis divitias congregarent, vix iis usi sunt ad proprias necessitates, eas filii cum extraneis devorent, dissipentque, teste Ecclesiaste, qui c. 6. ait: *Est & aliud malum sub sole, & quidem frequens apud homines: Vir, cui dedit Deus divitias, & substantiam, & honorem, & nihil deest anime sue ex omnibus quæ desiderat; nec tamen tribuit ei Deus potestatem ut comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud. Hoc vanitas, & miseria magna est.*

Deducitur 3°. decipi divites, qui putant 260 sibi licitum, mensam, supellectilem, reliquum familie apparatus metiri à viribus divitiarum, quasi tantum in iis consumere possint, quantum divitiæ patiuntur, augere mensam, supellectilem, & familie apparatus, juxta divitiarum augmentum; ac per consequens mensæ, familie, ædificiorum &c. apparatus; apparatus nobilium, Baronum, Comitum, &c. parificare, si in divitiis pares sint. Aliàs vix darentur divites, superflua statûs habentes.

Deducitur 4°. divites prudenter quidem 261 facere, dum provident casibus fortuitis belli, litis, infirmitatis, &c. dum probabiliter,

& ut in pluribus sunt futuri (prout S. Thomas loquitur) sed non posse hoc facere cum neglectu pauperum, sive cum neglectu providendi sibi in sæculum venturum. Cùm factum sit solum providere corpori pro vita presenti, & negligere provisionem animæ pro vita venturi sæculi. Quem in finem oportet 1°. sic corporales opes dispertere in terris, ut spirituales opes per manus pauperum transportatæ recondantur in cælis. Quidquid itaque, excepto victu mediocri, & vestitu rationabili, superfuerit, non luxuriæ, non vanæ sollicitudini reservetur (hoc enim esset de crastino cogitare, quod Dominus prohibet) sed in thesauro cælesti per eleemosynam pauperum reponatur, ait Augustinus ferm. 277. aliàs 219. de temp. 2°. oportet meminisse angelicorum verborum S. Thomæ q. 33. a. 5. ad 2. *Bona temporalia, quæ homini divinitus conferuntur, ejus quidem sunt quantum ad proprietatem; sed quantum ad usum, non solum debent esse ejus, sed etiam aliorum, qui eis sustentari possunt, ex eo quod ei superfluis ad vitam mediocrem, & vestitum rationabilem.* Et idè ad sapientem repartitionem, 3°. meminisse oportet mediocritatis & moderationis in usu vitæ præsentis, prout supra dixi, & benè explicat S. Gregorius Nyssenus orat. 1. de pauperib. amand. dicens: „ Usui vitæ
 „ modum imponite: ne omnia vestra exitimate: fit pars etiam pauperum, & amicorum Dei. Illius enim verè sunt omnia, quem
 „ habemus patrem; nos autem fratres sumus.
 „ Quapropter ut genere conjunctos, ac fratres, melius quidem & justius erat æquis partibus cernere hæreditatem: verum quando
 „ id factum non est, sed unus aut alter plus
 „ intervertit; reliqui partem unam saltem accipiant. Quòd si quis universam vult hæreditatem avertere, & sextam, aut quintam parte fratres excludere, ille frater non
 „ est, sed acerbis tyrannus, immitis, barbarus; imò verò inexplebilis fera... vel potius ipsis etiam feris sævior & agrestior. Si
 „ quidem & lupus ad devorandum prædam
 „ lupum sibi socium adjungit; & canes multi nonnunquam simul idem dilaniant corpus.
 „ At iste divitiarum suarum nullum ejusdem generis hominem participem facit. Modè
 „ rata mensa sufficit tibi. Ne te in illud luxuriæ pelagus demittas, ut convivia omnigenere ciborum instructa velis. Utere igitur; ne abutaris. Sic enim Paulus etiam edocuit 1. Cor. 7. Qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur. Si sic feceris, facile
 „ invenes, ut & disperteris ac des pauperibus, „ & probabiliter futuris provideas casibus. 4°. denique oportet meminisse divites ejus quod scriptum est Matth. 5. *miseri cordes... misericordiam consequentur.* Cùm ergo Dei misericordiâ omnes vehementer indigeamus, misericordiis pauperum eam nobis conciliare debemus. Cùm etiam omnes peccaveri-

mus, eleemosynis peccata nostra nos oportet redimere, uti suadetur Daniel. 6.

CAPUT XXVI.

Certum est, in extrema necessitate unicuique præceptam esse eleemosynam de superfluis ad vitam, tamen necessariis ad status splendorem, seu decentiam.

Quia in ejusmodi necessitate, amoris ordo postulat, ut plus diligamus vitam proximi, quàm splendorem ac decentiam status nostri: cùm vitam proximi, utpote præstantiorem, superiorisque ordinis, magis æstimare debeamus, eique per consequens postponere status nostri splendorem, patique ipsius jacturam, ne proximis vitæ jacturam patiat. Unde tunc maxime procedit, quod 1. Joan. 3. scriptum est. *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clausit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Quodque Gregorius Magnus homil. 20. in Evang. ait: *Minus proximum amare convincitur, qui non cum eo in necessitate illius etiam ea quæ sibi sunt necessaria partitur.* Enimverò qui succurrere perituro potest, si non succurrerit, occidit. Lactantius l. 6. divinar. Instit. c. 11. *Et quisquis pascendo hominem servare poterat, si non pavisti, occidisti.* cap. pascè distinct. 86. ex Ambrosio, licet Ambrosii non sit, sed Anselmi l. 13. c. 28. Unde Eccli. 34. *Panis egentium, vita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est.*

Nec contrarius est S. Thomas q. 32. a. 263. 6. cùm dicit, quòd *inordinatum esset, si aliquis tantum sibi de bonis propriis subtraheret, ne aliis largiretur, quòd de residuo non posset vitam transigere convenienter, secundum proprium statum, & negotia occurrentia.* Nullus enim inconvenienter vivere debet. Nam ibidem tres excipit casus: quorum tertius est, quando occurreret extrema necessitas alicujus privatæ personæ, vel etiam aliqua magna necessitas Reipubl. Unde in 4. dist. 15. q. 2. a. 1. quaestiu. 4. *Præceptum legis obligat, quòd necessitati extraneorum absoluta (quæ est necessitas vitæ) primò subveniatur, quàm necessitati propria vel propinquorum conditionata; quæ est cùm quis indiget aliquo ad sui status decentem conservationem, ut antè dixit.* Et quomòdò tunc dives negare posset, quandoquidem in tali necessitate constitutus jure posset accipere? Nam ut ibidem ad 2. ait: *Quando alius est in statu extreme necessitatis, efficiuntur ei omnia communia.* Unde etsi per violentiam vel furtum acciperet, non peccaret. Vel ergo tunc dives tenetur dare, nec potest accipientem prohibere, vel dari potest bellum utraque ex parte justum. Si utique in ea necessitate constitutus per vim accipere conetur à divite, & accipientem dives conetur per vim impedire.

Sed difficultas est, an casu quo summa valde notabilis foret necessaria ad salvandam vitam proximi nihil habentis, in latronum manus v. g. dilapsi, qui innocentem crudeliter essent interfecuri, nisi summam illam (v. g. octo vel decem millium scutorum Romanorum) vita ipsius redimeretur, dives (cujus divitiarum summam illam longe superarent) ad salvandam vitam ipsius teneretur eam dare; & supposito quod nollet, homo in extremitate illa constitutus, eam ipsi posset furripere?

265 Tamburinus l. 5. in Decalogum c. 1. adductis argumentis pro parte affirmativa, hæc (inquit) mihi probabile faciunt, posse extremè indigentem furripere modo prædicto pretiosa, & consequenter, ex hujus opinionis vi, debere ea divitem largiri. Sed quia contraria opinio, ut vidimus, probabilis est, ideò poterit dives eam sequi, & illa non tradere. Nec ideò datur bellum justum ex utraque parte absolute, sed ex vi diversarum opinionum probabilium. Quod non esse inconveniens, omnes docemus. Sed fallitur Tamburinus, non docent hoc omnes. Et quid hoc est, nisi conscientias suasque deque vertere, eodemque ex ore frigidum & calidum exsufflare? Sed hæc de re plura to. 1. lib. 11. ubi de opinione probabili. Certè opinioni, quòd dives tunc non teneatur, &c. favere non videtur Ambrosius l. 1. offic. c. 30. cum ait: *Grandis est culpa, si tempore periculi, quo proximus rapitur ad mortem, plus apud te pecunia tua valeat, quam vita moriuri.*

266 Aliud fortè videri posset, si ex illustri statu, datà ejusmodi summam, ad vulgarem quis statum decidere deberet. Quo casu Coninck, Amicus, & alii putant, tanto cum incommodo non obligari. Quia obligatio ista cederet in Reipublicæ detrimentum, cujus communi bono magis expedit illustris itatus plurimorum, quam aliquorum vita privatorum.

267 An probanda sit opinio ista, an improbanda? non est quòd operosius tractemus: cum casus tantæ necessitatis, pro qua sublevanda necessaria sit summa tam notabilis, ut ex illustri statu ad vulgarem deieci quis deberet, adeò rarus sit, ut ferè metaphysicus sit, & rarissimè (si unquam) contingens. Unde nullum, supposità eà obligatione, Reipubl. detrimentum. Cum enim extrema necessitas vix unquam tam multum requirat ad sui sublevationem, vix unquam, si unquam, contingit, quòd ad eam sublevandam dimittere oporteat statum illustrem.

CAPUT XXVII.

In gravi necessitate, tamen illicitum sit alienum invito domino furripere; dives tamen tenetur sub mortali proximo succurrere, etiam diminuendo aliquid de splendore status.

sui, si necesse sit; dummodo decentia status per hoc enormiter non laedatur.

Sic docent Major, Medina, Corduba, Bannes, Sylvius, & alii communiùs contra Dianam. Et prima pars quidem in dubium revocari non potest, cum propositio ista: *Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi, sit trigesima-sexta ex damnatis ab Innocentio XI.*

269 Secunda pars, quòd utique dives teneatur proximo succurrere in gravi necessitate, constat ex Scripturis & Patribus c. 23. & 24. allegatis. Nec enim de extrema dumtaxat necessitate loquuntur (utpote rarà) sed etiam de gravi, & frequenti. Recolantur Augustini verba ex tr. 5. in 1. Joan. 3. *Esurit (inquit) frater tuus, in necessitate positus est (non addit extremam) ... à crediore angustatur, &c. Quid ad me pertinet, fortè dicit. ... Si hoc tibi responderis cor tuum, dilectio Patris non in te manet.* Matth. quoque 25. damnandi dicuntur, qui cibum non dederint esurienti, nec potum sitienti, &c. Atqui esuries, sitis, nuditas, creditoris molestia, &c. mortis periculum rarè habent annexum.

270 Tertia pars, quòd dives ad id teneatur, etiam cum aliqua diminutione splendoris sui status, probatur 1º. quia unusquisque tenetur diligere proximum sicut seipsum; adeoque ipsi facere, quod sibi rationabiliter vellet fieri in pari necessitate. Quis autem non vellet sibi in tali necessitate succurri, etiam cum diminutione aliqua splendoris ex parte succurrentis? Quis (inquam) non vellet se à molestia longè majore liberari, cum aliqua, sed minore, molestia liberantis?

2º. id vehementer insinuant sacra Elo- 271 quia suprà laudata ex Luc. 3. & 1. Joan. 3. sicut & verba ista Ambrosii l. 1. offic. c. 30. *Grandis culpa, si sciente te fidelis egeat, si scias eum sine sumptu esse, famo laborare, arumnam perpeti (qui præsertim egere erubescat) si in causam ceciderit, aut captivitas suorum, aut calumnia, & non adjuves; si sit in carcere, & pœnis, & supplicii propter debitum aliquid justus excrucietur.* Istis namque verbis non extrema, sed gravis necessitas describitur.

Non sum nescius, sanctum Thomam 2. 272 2. q. 32. a. 5. duos tantum casus assignare, quibus eleemosyna sub obligatione est, scilicet cum extrema est necessitas, & cum habetur superfluum. Sed ut suprà cap. 23. dixi, in responsione ad 3. perspicuè ostendit sub extrema se grandem comprehendere.

CAPUT XXVIII.

In communi pauperum necessitate danda est de superfluis ad decentiam status eleemosyna.

- 273 **P** Robatur 1°. quia Scripturæ testimonia supra relata communem etiam necessitatem comprehendunt: siquidem elurys, fitis, nuditas, communibus etiam pauperibus convenit, ipsorumque necessitas verè etiam necessitas est. Et idè ad fratres eam patientes extenditur, quod dilectus Christi Discipulus 1. Joan. 3. dicit: *Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauseri viscera sua ab eo, quomodò charitas Dei manet in eo? Sicut & quod addit ibidem: Filioli non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate.*
- 274 2°. Ad communes obviasque necessitates maximè extenditur monitum Apostoli: *Divitis praeceptè tribuere.* Neque enim facillè tribuit, qui extremam vel gravem necessitatem (utpote fati raram) ad tribuendum expectat.
- 275 3°. Nobis ejusmodi paupertate oppressis de superfluis subveniri optaremus.
- 276 4°. Ordo amoris postulat ut superflua nostra congruè sustentationi proximi postponamus.
- 277 5°. SS. Patres id tradunt, dum indistinctè aiunt, superflua pauperibus eroganda. Augustinus tr. 50. in Evang. Joan. *Si habes superflua, da pauperibus . . . tibi superflua sunt, sed Domini pedibus necessaria.* Serm. 61. alià 5. de verb. Dom. *Non cogam divites cibis pauperum vilibus & inconditis vesci. Utantur divites consuetudine infirmitatis suae; sed doleant aliter se non posse . . . Conceditur tibi . . . Utere pretiosis, da pauperibus vilia, quae tibi sunt superflua.* Quia, ut antè dixerat, *sua superflua, sunt pauperibus necessaria.* Gregorius Magnus l. 3. Pastoral. Cur. admonit. 22. *Cum quilibet necessaria indigentibus ministramus, sua reddimus . . . Terram ficulnea sine fructu occupat, quando mens tenacium hoc quod prodesse multis poterat, inutiliter servat.* S. Thomas 2. 2. q. 87. a. 1. ad 4. *Dominus . . . omnia superflua pauperibus jubet exhiberi.* Quo sensu q. 32. dicat, quòd non omnis necessitas obligat ad praeceptum supra diximus, non obligare utique ad dandum huic potius quàm illi determinatè, dum non potest ab aliquo uno omnibus necessitatem habentibus subveniri.
- 278 Unde qui superflua in notabili quantitate habens, omnes communes pauperes repelleret, vel ita modicum iis tribueret, habità ratione quantitatis superfluum suorum, ut si alii pariter divites similiter facerent, communibus pauperibus sustentatio necessaria notabiliter deflèt, peccati mortalis reus esset, prout benè Sylvius hic, & Natalis Alexander Theol. Dogmat. & Moral. to. 7. l. 3. c. 6. a. 9. reg. 10. post Cajetanum, Navarrum, & alios communissi-

mè, contra Vasquez, & alios, id durissimum existimantes. Cum ipsi econtrà superfluis durissimi sint, avarisque divitibus nimium indulgentes.

*Quod si mihi illud objeceris (ait Cajeta-
nus c. 6. de eleëmof.) quòd scilicet divi-
tum confessiones audiri non possent, & Confessores
damnationem incurrerent, de eo scrupulum divi-
tibus non facientes, tametsi multi divites non
dent, vel vix dent eleëmofynam de superfluis in
communibus pauperum necessitatibus, nec quid-
quam ad eam dandam subtrahere velint, seu
diminuere de splendore status in gravi necessita-
te.*

Respondeo cum eodem, cumque Arragonio, Bannez, & aliis gravissimis Scriptori-
bus, multos reverà Confessarios, ea in re
suo non satisfacere muneri, idèdque dam-
nari cum divitibus, quorum confessiones
audiunt. *Audi (inquit Cajetanus) Christum
in Evangelio divitibus dicentem: facilius est
camelum transire per foramen acus, quàm di-
vitem intrare in regnum calorum. Confessari-
bus autem: si caecus ceco ducatum praebeat,
ambo in foveam cadunt.* Enimverò quis non
videt pleròque divites minùs Deo servire
quàm mammonae? Quis non videt quàm e-
normiter vita ipsorum exorbitet ab Evange-
licis regulis, & supra allatis Sanctorum do-
cumentis? Estne qui non videt, quàm mul-
ti divites in luxus vestium, conviviorum,
aedificiorum inutilium, intertinentiam ca-
num tuorum, &c. notabiles prodigere sum-
mas, dum interim gravibus proximorum
necessitatibus sibi notis suecurrere negligunt,
& in communes pauperum necessitates nihil
aut vix nihil de superfluis suis impendant?
At hos omnes in statu damnationis esse,
sacra nos Oracula, & Sanctorum testimonia
docent, & Innocentius XI. satis inuit,
dum propositionem duodecimam velut ut
minimum scandalosam, & in praxi pernicio-
sam condemnavit. Quàm multi nihilominùs
Confessarii id in divitibus illis dissimulant,
ipsosque in damnabili illa praxi persistentes
absolvunt, nec de eo ipsos vel interrogant
quidem. Vae ergo caecis ambulantibus! vae
caecis ducentibus!

Si & illud objiciatur, quòd cum neces-
sitas communis non sit necessitas magna,
eam non sublevare, non videatur peccatum
magnum.

Respondeo quòd licet hujus vel illius nec-
essitatem communem non sublevare, non
sit peccatum magnum; communem tamen,
vel omnium, vel plurimorum pauperum nec-
essitatem non sublevare, cum superflua no-
tabili in quantitate habeas, & inutiliter re-
tineas, vel in sumptus vanos & inanes ex-
pendas, id profectò peccatum est magnum.
Tum quia notabilem illam quantitatem,
utpote pauperibus debitam, in communes
eorum necessitates impendere tibi Deus prae-
cipit, cujus est aurum & argentum tuum.
Tum

Tum quia si alii divites, superflua pariter habentes, communes pauperes ut tu negligerent, eorum necessitas parva fieret magna. Tum denique quia licet singula communium pauperum necessitates per se non sint miseria magna; multae tamen simul junctae, nec sublevatae, efficiunt in Republica miseriam magnam: quemadmodum multa furta parva, pluribus personis facta, v. g. per pondera iusto minora, simul juncta efficiunt in Republica injustitiam magnam.

282 Si denique petas, quantum pauperibus dare oporteat? citò respondeo: omnia superflua. Audi (inquit S. Thomas à Villanova conc. 2. de S. Martino) audi Joannem: „ Qui habet duas tunicas, det unam non habenti, & qui habet escas, similiter faciat. „ Dices forsitan, dare medietatem multum est, sunt mihi uxor & familia, quas nutriam. His omnibus reliqua non sufficere. Nolo ad ratiocinium te adducere. Sicut filio suo Tobias consuluit: „ quomodo poteris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue. „ Si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude. „ Divites, qui filios habent, quibus providere volunt, inter illos (juxta doctrinam Patrum, fundatam in dictis Christi) debent computare Christum in suis pauperibus, velut unam ex proliis suis, eique portionem aliarum prolium portioni aequalem assignare. Ita S. Cyprianus ferm. de elemosyna. Hieronymus epist. ad Furiam. Augustinus de decem chordis cap. 12. & ferm. 49. de divers. Casarij, alique Patres.

283 Id super omnia cave, ne, nimis molliter & delicatè vivendo, nullam vel modicam pauperum curam habeas. Qui molliter & delicatè vivere instituerunt (ait S. Gregorius Nyssenus orat. 1. de pauperib. amand.) necessario ad excogitandos magnificos adificiorum apparatus alicuiuntur. In his construendis & exornandis maxima vis pecuniarum profunditur. Ad hac cæcus hominum libenter convocant, & invitant, splendendam & variam suppellectilem studiosè comparant, innumerabilia poculorum genera, scurras, mimos, cytharistas, cantores, canatrices, saltatores, saltatrices, totum denique petulantia ludum. Atque dum hæc intus gerantur, assident ad vestibuli fores innumerabiles Lazari, partim gravibus ulceribus pleni, partim oculis orbat, partim pedibus muti. Conclamant, nec tamen exaudiuntur. Si Deus hæc aspicit, ut profecto aspicit, quem exitum fore cogitatis, o pauperum inimici! An nescitis horum causâ in sacro Evangelio poni & commemorari exempla omnia horrenda & terribilia? Quare? quia rapina est (ait Chrysostomus conc. 11. de Lazaro) de suis facultatibus pauperibus non impartiri. Quapropter Deus accu-

sans Judeos per Prophetam, ait: ... rapina pauperis est in domibus vestris... Quoniam rapinis ea quæ sunt pauperum. Ita divites affatur per Malachiam Prophetam, ut intelligant divites, sese res pauperum possidere, etiamsi ex paterna hereditate eis obvenerint, etiamsi aliunde pecunias ex aquo & bono conflaverint. Et alibi: Ne spoliis vitam pauperis. Qui autem spoliat, intervertit aliena. Nam spoliatio quedam admittitur à nobis, cum aliena rapimus & detinemus. Unde discimus, nos, si elemosyne præceptum infregerimus, eodem supplicio affectum iri, quo raptores & spoliatores affici solent. Nostra facultates, undecumque obvenerint, illius sunt Domini, cujus obsequio mancipati sumus. Quod si eas egenibus erogaverimus, maximas opes procul dubio inde capiemus. Ideo enim uberiores divitias nobis indulsit Deus, non ut eas in scortationes, in temulentiam, in ingluviem, superbasque vestes, fœdamque militiam effunderemus, sed egenis & calamitosi earum largitione succurreremus. Quemadmodum enim regalis erarii custos, si commissas sibi pecunias illis ipsis, quibus est iustus, impariti neglexerit, sed in suas contrulerit voluptates & delicias, pleclitur & exauctoratur; ita vir dives sese gerere debet ad instar Quæstoris cuiuspiam, qui ab ipso Deo pecunias pauperibus erogandas acceperit. Quapropter si majorem ejusmodi pecuniarum copiam, quam postulat sua ipsius necessitas, suos in usus converterat, se gravissimè pleclendum esse noverit. Non enim ejus sunt quæ possidet, sed conservorum, quos egestas affluerit. Parcemus igitur nostris opibus, ut alienis, ut verè in nostram possessionem transeant... Parcemus, si eas non contrulerimus in sumptus superfluos, nec in nostros dumtaxat usus converterimus, sed in manus pauperum effuderimus. Nam quantumvis opulentus fueris, crediturum tibi pecuniarum redditurum es rationem, si ex eis impenderis plus quam tua necessitas postularet... Non enim plura ceteris accepisti bona, ut solus ea consumeres, sed ut ea indigentibus proximis impartiendo, boni dispensatoris gloriam tibi comparares. Plena sunt similibus sententiis sanctorum Patrum volumina. Ex iis verò Natalis Alexander reg. 8. concludit, divitum Confessarios in maximo suæ salutis periculo versari, si absolvant eos, qui superflua sua pauperibus, etiam communem duntaxat necessitatem patientibus, non erogant. Quod profecto ipsis non suadere tantum, sed præcipere, & à Deo præceptum (inquit) significare tenentur, uti Pastoribus in persona Timothei præscripsit Apostolus 1. Timoth. 6. Et licet merum id consilium esse Recentiores quidam, inhumane cupiditatis adulatione, effutierint, Christus, Prophetæ, Apostoli, SS. Patres præ ipsis audiendi sunt.

CAPUT XXIX.

Ecclesiastici beneficiati ceteris strictius tenentur ad superflua beneficiorum suorum in pauperes, vel alias pias causas eroganda, nec de iis in usus profanos, vel in consanguineos suos, non pauperes, disponere possunt.

285 **E**st assertio ad eam communis & certa, ut eam Wigers tr. 1. de just. c. 3. dub. 9. omnino certam pronuntiet, ita ut opposita ne quidem (inquit) reputetur ullo modo probabilis. Sylvius 2. 2. q. 185. a. 1. ad eam indubitatam, ut dubium non sit, eos beneficiarios, qui contrafaciunt, peccare mortaliter. Comitulus l. 1. respons. moral. q. 70. oppositam vocat novam, periculi plenam, ab Autoribus nescio quibus, post mille quingentos annos, in Rempublicam Christianam inventam, de qua si in Concilio quopiam Generali disceptaretur, tamquam falsa, & catholicis auribus & mentibus indigna, prorsus exploderetur. Navarrus vero de re ditib. Eccles. q. 2. monit. 7. ait, quod eam ipse tenere percipit, sed urgente conscientia non potuit. Eamque Archidiaconus vocat *Juris haeresim*, alii errorem gravissimum. Eam certe periculosam recte dici, probat exemplum cujusdam Philippi Cancellarii Parisiensis, qui (post mortem apparentis Guilielmo Parisiensi Episcopo) damnatum se aeterna morte dixit, & ab Episcopo interrogatus de causa suae damnationis: *Tres sunt* (inquit) *prima est quod recrescentes fructus annuos beneficiorum meorum contra pauperes timide reservavi.* Quod ipsemet Episcopus in praedicatione sua Clericis omnibus recitavit, uti referunt Dionysius Carthusianus in opusculo de pluralit. benef. Spondanus ad annum 1238. Navarrus loco citato, & ante illos Thomas Cantipratanus, Episcopus, Alberti Magni Auditor, & S. Thomae Condiscipulus, vir integerrima fidei, l. 1. de apibus cap. 19.

286 Probatur itaque assertio nostra 1°. ex epistola Urbani I. Papae ad omnes Christianos c. 2. ubi de bonis Ecclesiae attributis sic ait: *Ipsae res fidelium, qua Domino offeruntur, non debent in aliis usibus, quam Ecclesiasticis, & Christianorum fratrum, vel indigentium converti. Quia vota sunt fidelium, & pretia peccatorum, & patrimonia pauperum.* Refertur in Breviario ad diem 25. Maii.

287 2°. ex sacris Canonibus, citatis in Decreto, causa 12^a. per totam, expressè declarantibus, non esse licitum, opes, & proventus Ecclesiasticos, portionem congruae Clericorum sustentationi necessariam superantes, aliis quam piis usibus, sive ad Dei cultum, sive ad pauperum sustentationem pertinentibus impendere. Atque ita statutum est in octavo Concilio Generali, sub Adriano II. act. 10. c. 15. Et renovatum in

Tridentino sess. 15. cap. 1. de reform. Cleric. hac reddita ratione, cum & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quae Dei sunt, consanguineis donent; sed si pauperes sint, iis ut pauperibus distribuant, &c.

In Concilio quoque Cartaginensi IV. 288 cap. 31. statuitur, ut Episcopus rebus Ecclesiae tamquam commendatis, non tamquam propriis utatur. Et in vetustiori Concilio Antiocheno anni 341. can. 25. Episcopus habeat rerum Ecclesiae potestatem, ut eas in omnes egentes dispense, cum multa cautione, & Dei timore: ipse autem eorum quae opus est sit particeps ad usus necessarios, & fratrum qui apud eum hospitio excipiuntur, secundum divinum Apostolum, qui dicit: "Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus." *Sin autem iis non sit contentus, & res in proprios usus convertat, & Ecclesiae reditus, vel agrorum fructus, suis cognatis, vel fratribus, vel filiis praebeat... det Synodo Provinciae rationem.*

Concilium Aurelianense I. cap. 5. sic 289 statuit: *De oblationibus & agris, quos Dominus noster Rex Ecclesiae suo munere conferre dignatus est... desinimus, ut in reparationibus Ecclesiarum, alimentis Sacerdotum, & pauperum, vel redemptionibus captivorum, quidquid Deus in fructibus dare dignatus fuerit, expendatur. Quod si aliquis Sacerdos, ad hanc curam minus sollicitus, ac devotus exciterit, publice à comprovincialibus Episcopis confundatur. Quod si nec sub tali confusione se correxerit, communionem fratrum habeatur indignus.*

Concilium Parisiense VI. cap. 15. Nulli 290 Sacerdotum liceat res Deo dicatas, siveque commissas, ut proprias tractare, & ad multifarios, secundum libitum suum, eas usus retorquere. Et infra: *Sicut igitur praemissa documenta declarant, non sunt res Ecclesiae ut propria tractanda, sed ut Dominica, & à Domino commendata. Quicumque ergo eas ad suos proprios usus, terrenosque honores & delectationes retorquet, quanti sit discriminis, quantaque transgressionis, aperte animadverti potest.* Et cap. 16. de contrafacientibus dicit, eos à suo ministerio multis modis exorbitasse, & se diabolo mancipasse, multisque laicorum ex hoc facto in damnationis scandalum & perditionis pertraxisse cognovimus. Idem habent Concilium Turonense III. can. 10. Cabilonense II. can. 6. Aquigranense anni 836. p. 2. can. 7. Nannetenf. can. 10.

3°. idipsum probatur ex SS. Patribus, qui 291 unanimi calculo assertionem nostram tradunt. Hieronymus in cap. 3. Sophoniae contrafacientibus applicat illud Prophetae: *Judices quoque ejus quasi lupi Arabia, occidentes vespere, & nil relinquentei in mane, non aspicientes ad ortum solis, sed morantes semper in tenebris, & possessiunculas Ecclesiae, & ea quae in Dei donaria conferuntur, vertentes in lucrum suum, ut non habeant pauperes quod mane comedant. Qui quasi in nocte, & nullo vidente,*

populantur, & cum laborum more cuncta diripiunt, ne parvos quidem cibos indigentibus derelinquant.

292 S. Augustinus epist. 185. aliàs 50. Si privatim quæ nobis sufficiant possidemus, non sunt illa nostra, sed pauperum, quorum procuratorem quodam modo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vindicamus.

293 Julianus Pomerius l. 2. de vit. contempl. c. 9. Nihil aliud sunt res Ecclesie, nisi vota fidelium, pretia peccatorum, & parimonia pauperum.

294 Gregorius Magnus l. 12. epist. 31. Mos Apostolica Sedis est, ordinatis Episcopis præceptum tradere, ut de omni stipendio quod accedit, quatuor debeant fieri portiones; una videlicet Episcopo, & familia ejus, propter hospitalitatem, alia Clero, tertia vero pauperibus, quarta Ecclesiis reparandis.

295 Alexander III. cap. fraternitatem ext. de donationib. Cum Episcopus, & quilibet Prælati, rerum Ecclesiasticarum sit procurator, non dominus.

296 S. Bernardus epist. 11. Clericos omnes in persona Fulconis sic interpellat: „ Conceditur tibi, ut si bene deservis, de altario vivas; non autem ut de altario luxurieris, ut de altario superbias, ut inde compares tibi fræna aurea, sellas depictas, calcaria deargentata, varia griseaque pellicæ, à collo & manibus ornata purpureo diversificata. Denique quidquid præter necessarium vestitum, ac simplicem vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est. „ Serm. 18. in Cant. „ Timeant Clerici, timeant Ministri Ecclesie, qui in terris Sanctorum, quas possident, tam iniqua gerunt, ut stipendiis quæ sufficere debeant minimè contenti, superflua, quibus egeni sustentandi forent, impiè sacrilegèque sibi retineant, & in usus suæ superbiæ, atque luxuriæ victum pauperum consumere non vereantur. Duplici profecto iniquitate peccantes; quod & aliena diripiunt, & sacris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur. „ Idem repetit in Declamationibus in illa Evangelii verba: *Ecce nos reliquimus omnia.* „ Clericus de altario vivat, & non ex Clericatu ditior fiat, non sibi de bonis Ecclesie ampla palatia fabricet; nec in vanitate aut superfluitate dispergat, nec ex tollat de facultatibus Ecclesie consanguineos, aut neptes (ne filias dixerim) nuptui tradat. Res pauperum non pauperibus dare, par sacrilegii crimen esse dignoscitur. Sane patrimonia pauperum, facultates Ecclesiarum, sacrilegè eis crudelitate surripitur, quidquid sibi ministri & dispensatores, non utique domini vel possessores, ultra victum accipiunt & vestitum. Nec enim ordinavit Deus his qui Evangelio serviunt, de Evangelio quærere aut habere delicias, vel ornatum, sed vivere (ait Paulus) ex eo, ut videlicet sint contenti alimenta corporis (non

Tom. II.

irritamenta gulæ, aut incentiva libidinis) & quibus tegantur, non quibus ornentur, accipere. Ne ipsi quidem Episcopis minùs modestum permittit ornatum: me etiam tacente, et si non Curia Regum, tamen penuria pauperum clamat. Sileat licet fama, sed non fames. Clamant nudi, clamant famelici, conqueruntur & dicunt: Dicite, Pontifices, in fræno quid facit aurum? Numquid aurum à fræno repellit frigus, sive euriem? Nobis frigore & fame laborantibus quid conferunt tot mutatoria, vel extensa in perticis, vel plicata in mantis? Nostrum est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis. Et nos enim Dei plasmatio, & nos Christi sanguine redempti sumus. Nos ergo fratres vestri. Videte, quale sit de fraterna portione pascere oculos vestros. Vita nostra cedit vobis in superfluas copias. Nostri necessitatibus detrahitur quidquid accedit vanitatibus vestris. Duo denique mala ex una prodeunt radice cupiditatis, dum & vos vanitando peritis, & nos spoliando perimitis.

Sanctus Thomas 2. 2. q. 185. a. 7. quærit, utrum Episcopi mortaliter peccent, si bona Ecclesiastica, quæ procurant, pauperibus non largiantur? Et respondet, quod aliter est dicendum de propriis bonis, quæ Episcopi possidere possunt, & de bonis Ecclesiasticis. Nam propriorum bonorum verum dominium habent... sed Ecclesiasticorum sunt dispensatores vel procuratores. Dicit enim Augustinus ad Bonifacium... *quorum procuratorem gerimus, non proprietatem*, &c. Ad dispensatorem autem requiritur bona fides, secundum illud 1. Cor. 4. *Hic jam quaritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.* Sunt autem bona Ecclesiastica non solum in usus pauperum, sed etiam ad cultum divinum, & necessitates ministrorum expendenda... Si ergo distincta sint bona, quæ debent in usum Episcopi cedere, ab his quæ sunt pauperibus, & ministris, & cultui Ecclesie eroganda; & si aliquid sibi retinuerit Episcopus de his quæ sunt pauperibus eroganda... non est dubium, quin contra fidem dispensationis agit, & mortaliter peccat, & ad restitutionem tenetur. De his autem quæ sunt specialiter suo usui deputata, videtur esse eadem ratio; quæ est de propriis bonis, quantum ad hoc quod scilicet... peccet, si immoderata sibi retineat, & aliis non subveniat. „ Et quolibeto 6. a. 12. „ Bonorum Ecclesiasticorum Clerici non sunt verè domini, sed dispensatores, secundum illud 1. Cor. 7. *Dispensatio autem mihi credita est.* Pertinet autem ad dispensatorem, ut fideliter distribuatur ea quæ ejus dispensationi committuntur... Verum quia hominum dispensatio fidei dispensatoris committitur; si quis bonâ fide dispenset bona Ec-

L1 2

„clericalia, inde accipiens quod sibi videtur
 „bonâ fide expendere, non peccat mortaliter,
 „etiam si fortè aliquid plus in suos usus con-
 „vertat, quàm oporteat, (modò non fit mul-
 „tus excessus, ut infra), talia enim, quia in
 „singularibus est eorum iudicium, non pos-
 „sunt per omnimodam certitudinem defini-
 „Unde si non fit multus excessus, potest com-
 „pati bonam fidem dispensatoris. Si verò
 „multus excessus fiat, non potest latere: &
 „ita non potest cum bona fide dispensatoris
 „hoc agi. Si autem non conservet bonam
 „fidem in dispensando, peccat mortaliter.

298 Sanctus Carolus Borromæus cum Con-
 cilio Mediolanensi I. posteaquam Clericos,
 quorum tenuis sunt redditus, sic exhortatus
 est: *Alienis necessitatibus subveniatis, & pau-
 peribus optulemini: eos qui pinguiora possi-
 dent beneficia sic alloquitur: Christi visceri-
 bus substantiam Ecclesiasticam erogate, paupe-
 ribus scilicet, peregrinis, viduis, pupillis, agro-
 tis, in vincula coniectis, captivis, quibus egen-
 tius, & esurientibus cum subvenire possitis, si
 alimenta necessaria denegatis, violata charita-
 tis rei estis in conspectu Domini. Memores esto-
 re ejus quod à sanctissimo Patre Ambrosio scrip-
 tum est: sua fideles eo animo obtulisse Ecclesia
 Ministris, ut per eorum manus, quorum fi-
 dei... omnia tribuebant, ad pauperes perve-
 nirent. Vos item alii, quicumque estis, quo-
 rum fidei Christi patrimonium propriè ad di-
 vini cultus, pauperumque usum commissum est,
 cavete, ne ambitione, aut cupiditate prolapsi,
 in alium, quàm cui additum est, convertatis,
 & propterea sacrilegii rei, damnationem aeternam
 subeatis.*

299 4°. probatur assertio: quia superflua pro-
 ventuum Ecclesiasticorum, vel in luxum,
 vel in consanguineos (non pauperes) vel in
 alios profanos usus expendere, vel timidè
 reservare, est contra finem ab Ecclesia in-
 tentum, in proventuum illorum institutione,
 eorundemque factâ Clericis attributio-
 ne. Est etiam contra primarium finem in-
 tentum à Christi fidelibus, in facultatum
 suarum factâ Ecclesiis collatione. Siquidem
 fideles, Dei ardore & amore succensi, ob ani-
 marum suarum remedium, & celestis patriæ de-
 siderium, suis propriis facultatibus sanctam lo-
 cupletem fecerunt Ecclesiam, ut his & milites
 Christi alerentur, & Ecclesie exornarentur,
 pauperes recrearentur, & captivi pro temporum
 opportunitate redimerentur. Verba sunt Con-
 cilio Aquisgranensis I. cap. 16. Similiter lo-
 quitur S. Petrus Damianus l. 4. epist. 12.
 Ecclesia (inquit Leo X. Constitut. 7.) ex
 facultatibus illis proventus Ecclesiasticos in-
 stituit, & Clericis attribuit, ut inde Clerici
 sustententur, & que superflua, in sanctis & piis
 operibus exponantur. Vel, ut qui beneficium
 habet, possit ex eis vivere honestè, pro suo or-
 dine, simulque queat sustinere impensas pro di-
 vino cultu, & templi sacrarumque adum re-
 paratione, & quod reliquum est, impendat in

pios usus, ut dixerant Cardinales & Prælati
 sub Paulo III. congregati. Et ideò sancto-
 rum Canonum decretis statutum est, & sanctis-
 simorum Patrum testimonio celebratum, ut qua
 bona fidelium pietas Deo consecravit, ea vel
 illorum necessitatibus honestè sublevandis, vel
 divinis dicati obsequiis, Christi ministri, &
 dispensatores mysteriorum Dei effecti essent, vel
 Ecclesie respiciendis, earumque ornamentis ad
 divinum cultum necessariis comparandis, vel
 pauperibus sustentandis addicta essent. Siquidem
 ubi primum Ecclesia bona esse cepit, eam
 naturam & conditionem consecuta sunt, ut in
 alium quàm sacrum & pium usum eorum fru-
 ctus converti nefas esset. Concilium Medio-
 lanense I. sub S. Carolo Borromæo tit. 63.
 Igitur bona illa in luxum, consanguineos,
 vel alios non pios usus expendere, magna
 inordinatio est.

Enimverò quisquis considerat, ea quæ ul-
 tra Clericorum sustentationem, Ecclesia-
 rum-reparationem & ornatum supersunt, esse
 vota fidelium, pretia peccatorum, patrimo-
 nium Jesu Christi, cap. cum secundum de
 præbendis. Patrimonium Crucifixi. Extravag.
 Salvator de præbend. Res Dei. Tridentinum
 supra: non potest statim non videre magnam
 inordinationem in eo quod ex rebus Dei, pa-
 trimonio Crucifixi, votis fidelium, pretiis
 peccatorum, patrimoniis pauperum, Cleri-
 cus luxurietur, superbiat, consanguineos
 suos locupletet, in aliosvè usus profanos ea
 dispergat. Cum valde iniquum sit, ea qua
 collata sunt pro remedio peccatorum venera-
 bilibus Ecclesiis, vel relicta, aliis usibus quàm
 piis applicari. cap. conquestus de foro compet.

CAPUT XXX.

Occurritur argumentis in contrarium, casus-
 que notabiles resolvuntur.

Objicies 1°. Clerici sunt domini totius 301
 Oportionis fructuum beneficii sui. Ergo
 de iis pro libitu disponere possunt.

Respondeo vel antecedens esse negan-
 dum, cum gravissimis Doctoribus (quibus
 vehementer favent Canones, & Concilia
 Cartaginensè IV. Parisiensè VI. &c. sicut
 & sancti Patres Augustinus, Bernardus, &c.)
 vel dicendum ipsos non esse dominos do-
 minio absoluto ab omni onere, sed dominio
 vinculado, seu gravato onere impendendi
 superflua in pauperes, seu alias pias causas
 (prout evincunt argumenta pro assertione
 deducta) sive interim onus istud sit iustitia,
 quale competit hæredi in hæreditatem, piis
 legatis à testatore gravatam; sive charitatis,
 statutivè Ecclesiasticæ, in allegatis Canoni-
 bus, & Conciliis expressi, de quo postea.

Objicies 2°. Si hoc ita esset, restitutio- 302
 nis lege tenerentur Clerici, superflua bene-
 ficiarum suorum expendentes in usus non

pios, v. g. in consanguineos non pauperes, in luxum, vel voluptatem, &c. At hæc plerique negant, ipsique favere videtur S. Thomas in verbis n. 296. laudatis.

Respondet verè ad restitutionem teneri Clericos, qui reditus Ecclesiæ in usus vel illicitos vel profanos, v. g. in meretrices, histriones, canes, equos superfluos, ludos, immoderata convivia, consanguineos ditandos expendunt. Ita S. Raymundus in Summa l. 11. tit. de Raptorib. §. 8. S. Antoninus tertiâ parte Summæ tit. 15. c. 1. §. 19. Petrus de Palude apud ipsum, dicens id magis consonare dictis Sanctorum, & Juri Canonico. Panormitanus in cap. cum secundum extr. de præbend. Alvarus Pelagius, Joannis XXII. Penitentiarius, l. 11. de planctu Ecclesiæ c. 28. Major (dicens neminem Doctorem, ante se mortuum, contrarium docuisse.) Navarrus (asserens communem esse opinionem omnium Canonistarum.) Cajetanus, Petrus Soto, alique gravissimi Doctores.

303 Et probatur 1°. quia Clerici non sunt domini bonorum ecclesiasticorum, quæ superfluunt decenti ipsorum sustentationi, vel saltem eorum non habent dominium absolutum, sed vinculatum, ut proximè dixi; adèoque ex intentione Ecclesiæ & Fundatorum onerata sunt, ut scilicet in pauperes, seu alias pias causas expendantur. Igitur ad restitutionem tenentur, si in profanos vel illicitos usus, vel in consanguineos non pauperes dispertantur.

304 Antecedens probatur ex sacris Canonibus, communique traditione Sanctorum, scilicet Urbani Papæ & Martyris suprâ relati. Qui & videri potest cap. videntes 12. q. 1.

Post ipsum S. Basilium ad Julian. Apostat. Reditus mei hi sunt: unus ager, decem olea, decem alvei, una mola, domus una, 40. oves, octo palma, tres fici, parvus hortus, quorum ego me dominum non censeo, sed dispensatorem: cum mihi incumbat eorum cura, ut inde pauperes alantur. Hic status noster tam est arctus, ut si fors quispiam Sacerdotum ea sibi reservet, aut in malos usus expendat, æqualem penam mereatur, ac qui dilapidat, & qui de altari furatur. De altari furatur, quidquid pauperibus negamus. S. Hieronymus in c. 3. Iaiæ: Rapina pauperum in manu Sacerdotum, qui Ecclesiæ opes sibi thesaurizant, & in deliciis abutuntur, quæ ad sustentationem pauperum dantur, & sibi reservant, vel propinquis distribunt. Quoniam (ut ait epist. ad Damasc.) quidquid habent Clerici, pauperum est. S. Augustinus epist. 185. alias 50. ad Macedon. de bonis Ecclesiæ loquens: Pauperum (inquit) procuratorem gerimus, non proprietatem vendicamus.

Alexander III. c. 2. de donat. Cum Episcopus ecclesiasticarum rerum sit procurator, non dominus.

Bernardus Serm. 23. in Cant. Ministri

Ecclesiæ, qui stipendiorum superflua, quibus egeni sustentandi forent sibi retinent, duplici peccant iniquitate, quod & aliena diripiunt, & sacris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur.

S. Thomas 2. 2. q. 100. a. 1. ad 7. Quamvis res Ecclesiæ sint Papæ, ut principalis dispensatoris, non tamen sunt ejus ut domini & possessoris. Et q. 185. a. 7. Ecclesiasticorum bonorum Clerici sunt tantum dispensatores vel procuratores. Quodlib. 6. a. 12. Bonorum ecclesiasticorum Clerici non sunt verè domini, sed dispensatores. Idem docet S. Petrus Damiani opusc. 27. c. 1. per totum. S. Laurentius Justinianus l. de compunct. & compunctu Christi. perfect. O quanta abusus, Christi ditari divitiis, & Christo nihil velle tradere. Nonne thesauri Christi sunt facultates Ecclesiæ? Unde temporalia sunt Ecclesiis prerogata, nonne propter Christum? Nonne ut Christi pauperibus erogentur? Noli igitur tu, qui præses, retinere quod alienum est, ne furis deprehendaris in causa.

Gerson to. 2. de temper. & vest. Prælat. Quid sum viri Ecclesiastici, nisi quidam elemosinaris bonorum ecclesiasticorum, & ipsorum quidem non domini, sed dispensatores?

Ex his Christianus Lupus, Doctor Lovaniensis, in notis ad can. 15. Concilii 8. sic concludit: Ecclesiastica bona, non solum ad Clericos, sed etiam ad captivos, peregrinos, orphanos, viduas, quosvis pauperes, stricto & æquo proportionis jure pertinere, est lucidum dogma Apostolorum, omnium SS. Patrum, cunctarum sub celo Ecclesiarum. . . . Omnis antiqua Christianitas uno ore clamat, ecclesiastica substantia pravos dispensatores Episcopos, esse fures, latrones, &c.

Idem ante ipsum concluderat Joannes Driedo, Doctor & ipse Lovaniensis, de libert. Christi. l. 2. a. 4. his verbis: Verè existimandum est omnia ecclesiastica bona, supra decentem & honestum statum Episcopo decentem longè superflua, esse relicta illi, ut patri & provisorii pauperum, & ad reparandas fabricas, templa, domosque, & alia que sunt necessaria in conservandis Ecclesiæ bonis. Et ideo Episcopi, Abbates, ceterique Prælati Ecclesiastici, ex hujusmodi bonis superfluis (pauperibus, aut fabricis debitis) prodigè exponentes, gravissimè peccant, & juxta omnium SS. Patrum sententiam, rapinam committunt, & sacrilegium, & tenentur restituere ex suis patrimonii quidquid sic prodigè expenderit.

Si nec Doctores istos, nec Paludanum, Majorem, Cajetanum, Navarrum, Petrum Soto, nec S. Raymundum, & S. Antoninum, idem expressè concludentes, audire libeat, audiat saltem Concilium Mediolanense I. sub S. Carolo Borromæo tit. 63. in quo post verba n. 298. in fine laudata, immediatè habentur sequentia: "Quare cavendum est, ne cupiditate prolapsi dum vel propriis, vel propinquorum, vel

„ familiarium divitiis & honoribus studemus,
 „ quæ Deo dicata sunt bona, & Ecclesiæ de-
 „ trimento, & pauperum gemitu, & bonorum
 „ offensione, ad aliorum usum convertamus.
 „ Itaque nos sacrorum Canonum, & sancto-
 „ rum Patrum auctoritate innixi, atque iis in-
 „ ducti, quæ sacra Tridentina Synodus de
 „ officio administrandi bona ecclesiastica signi-
 „ ficavit, eos omnes qui ea obtinent vehemen-
 „ ter monemus, ut muneris sui memores, hæc
 „ quæ sequuntur diligentissime præstent Epif-
 „ copi, Abbates, Præpositi, Parochi, ac cæteri
 „ omnes beneficia ecclesiastica, etiam
 „ simplicia obtinentes, omni diligentia
 „ cognoscere studeant, quibus oneribus ex
 „ bonorum ecclesiasticorum natura subja-
 „ ceant, illisque integrè satisfaciant. Quod si
 „ facere omiserint, sed eos fructus sibi vendi-
 „ care, vel ad alios transferre ausi fuerint,
 „ vel in quem debent usum, (in Ecclesias
 „ utique reficiendas, vel ornandas, vel paupe-
 „ res sustentandos, uti citato n. 298. dixit),
 „ non impenderit; se ex sacris Canonibus
 „ & sanctorum Patrum sententia sacrilegii reos
 „ esse intelligant, & eorum omnium necessa-
 „ riâ restitutione teneri; neque ullâ omninò,
 „ etiam immemorabili consuetudine excusari.
 „ Noverint etiam ii, ad quos scientes hujus-
 „ modi fructus, vel aliquod ex illis commo-
 „ dum quovis nomine pervenerit, se eadem re-
 „ stitutionis lege teneri. Ii verò, qui Eccle-
 „ sias & beneficia quæcumque obtinent, quo-
 „ rum fructus ad eos, tamquam divinorum ob-
 „ sequiorum ministros, honestè sustentandos
 „ propriè sunt attributi, si uberores sint,
 „ quàm ad tuendam vitam, conditionisque
 „ suæ rationem requiratur; dubitare non de-
 „ bent, ad hunc finem hanc copiam illis esse at-
 „ tributam, ut, præter ea quæ ad victum &
 „ cultum eorum satis essent, suppetere etiam,
 „ quibus divini cultus ornatus ac splendor
 „ conservaretur, & pauperum inopia & indi-
 „ gentia sublevaretur; quemadmodum etiam
 „ Deus plerosque divitiis cumulat, ut amicos
 „ sibi faciant, à quibus, cum defecerint, in æ-
 „ terna recipiantur tabernacula. Quamobrem
 „ per viscera misericordiæ Jesu Christi obte-
 „ stamur, atque monemus, ut meminerint ea
 „ bona non esse sibi credita ad luxum, neque
 „ ad augendos consanguineos, sed ad vitam
 „ honestè, ut fidelem Dei ministrum, & pieta-
 „ tis Christianæ Magistrum decet, traducen-
 „ dam; ex eo vero quod supererit, si necessa-
 „ ria pauperibus alimenta denegarint, intelli-
 „ gant se, quos non paverint, occidisse, atque
 „ (præter supra assertam restitutionis obliga-
 „ tionem) ob violatam sanctissimæ chari-
 „ tatis legem, mortale peccatum commississe:
 „ quo sibi iram in die iræ thesaurizaverunt.

308 Hisce omnibus accedit & ratio, quòd nullo titulo Clerici superflua beneficiorum suorum in profanos usus, vel in consanguineos, non pauperes, distrahere possint, cum eorum domini non sint, ut satis est demonstratum

ex sacris Canonibus, Conciliis & Patribus, ex quibus constat bona illa, ex sua institutione, stricto jure esse res Dei, *patrimonium-que Crucifixi*, sive (ut Concilium Burdigalense anni 1583. c. 26. loquitur) *peculium Christi*, Episcopis, Sacerdotibus & Clericis, cum ad honestum eorum vitæ subsidium, & spiritualis sumptum ministerii, tum ad pauperum alimentum atque sustentationem tradita. Igitur eorum in alios usus distractio injusta est, restitutioni proinde obnoxia. Per consequens Molina Carthusianus de Sacerdotio tr. 2. c. 15. in fine rectè scripsit; se vehementer timere, multos esse Ecclesiasticos, qui æternis torquentur suppliciis, quia veram hanc doctrinam secuti non sint, sive per veritatis ignorantiam, quam scire tenebantur, sive per negligentiam; cum scirent, opere tamen implere non fuerint, & singulis horum applicari potest: *Noluit intelligere, ut bene ageret.*

Inftabis: S. Thomas utroque loco n. 309 245. relato contrarium sentire videtur. Respondendo cum S. Antonino, Cajetano, Petro Soto, Natale Alexandro, S. Thomam nullo modo contrarium sentire: cum utroque loco expressè dicat, Episcopos & Clericos Ecclesiasticorum bonorum non esse dominos, sed tantum dispensatores. Atqui dispensator alienorum bonorum contra justitiam peccat, malâ fide administrando bona, bonæ fidei ipsius commissa. Utrouque verò loco illo dicit, Episcopos & Clericos malâ fide bona sibi commissa administrare, si vel ex portione pauperum aliquid in usus suos convertant, vel (si portio pauperum à portione Episcopi & Clericorum divisa non sit) aliquid notabiliter plus in usus suos convertant, quàm oporteat. Quia (inquit) *multus excessus non potest latere, & ita non potest cum bona fide dispensatoris hoc agi. Et ita mortaliter peccat.* Dum autem S. Doctor addit, ipsos non teneri ad restitutionem, sed solum ad poenitentiam, si de his quæ sunt specialiter suo usui deputata, plus retineant quàm oportet ad honestam suam sustentationem, pro qualitate ministrorum, & ministerii sui; certum est ex contextu, quòd id dicat de Ecclesiasticis bonis in quatuor partibus divisis, juxta can. *de redditibus Ecclesie* 12. q. 2. scilicet in partem Episcopi, in partem ministrorum Ecclesie, in fabricam & cultum Ecclesie, & in alimoniam pauperum. Quâ divisione suppositâ, videtur S. Thomas in ea esse sententia, quòd Episcopus possit de parte suo usui deputata disponere, velut de propriis bonis, cum dicit: *De his autem quæ sunt specialiter suo usui deputata, videtur esse eadem ratio, quæ est de propriis bonis.* Verum quia non apparet in bonis & censibus Ecclesiarum, quomodo fuerit quarta pars relicta pauperibus (ait Petrus Soto de vita Sacerdot. lect. 3.) etiam si fortè inveniantur hospitales domus ex aliorum

quorum ministrorum misericordiâ edificatæ, cum sumptibus & redivitibus in pauperum usus. Non apparet etiam, quòd distributio illa juxta antiquam Ecclesiæ regulam facta fuerit (non enim volebant antiqua jura minus dari pauperibus ex redivitibus Ecclesiæ, servatâ proportionem, quàm ipsis Episcopis.) Nullâ ratione videtur satisfactum pauperibus, nisi cùm reliquæ partes oneratæ manent eleemosynâ necessariâ, ut minimum juxta necessitatem pauperum, & propriam facultatem. Unde fatetur S. Thomas suprâ dicto loco ad 2. *quòd est de his quæ deputata sunt usui ministrorum, possit aliquid sibi subtrahere, & consanguineis dare, ut non indigeant; id tamen non permittit, ut ditiores inde fiant.* Per consequens non permittit ipsis dare, nisi velut indigentibus, uti nec S. Ambrosius in libro de officiis, in quo se fundat. Dicit enim Ambrosius: *Hæc est approbanda libertas, ut proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas; non tamen ut illos ditiores fieri velis, ex eo quod tu potes conferre inopibus.* Ditare namque consanguineos ex bonis ecclesiasticis, alienum est à natura bonorum illorum (prosequitur Soto.) Unde S. Doctor addit loco citato . . . *non posse ministrum, qui patrimonialia bona habet, ex redditibus Ecclesiæ vivere, in necessitate vel captivorum, vel pauperum. Ubi verò nulla est necessitas, possit, etiam patrimonium habens, ex Ecclesiæ bonis vivere . . .* Denique asserit eodem loco B. Thomas, nec thesaurizare Ecclesiæ ipsi, nec ejus facultates augere posse quempiam, quando sunt qui egent. Semper autem sunt: quia *semper pauperes habetis vobiscum.* Quodlibeto verò 6. a. 12. ad 4. dicit, quòd *neque moderatus usus divitiarum, neque bona fides dispensationum salvari videtur in eo qui scienter superfluas expensas facit in voluptuosos conviviis, & aliis hujusmodi superfluitatibus. Et sic non dubium, quòd in talibus peccat mortaliter, non solum contra moderatum divitiarum usum, sed etiam contra bonam fidem dispensatoris, adedque contra justitiam.* Neque enim bona fides dispensatoris salvatur, dum scienter expendit pecuniam ecclesiasticam in iis in quibus expendenda non est. *Ecclesiastica verò pecunia solum expendenda est in duobus; primo quidem in his quæ pertinent ad cultum divinum, deinde verò in his quæ pertinent ad pauperum sustentationem.* Lect. 5. super cap. 3. in Joan.

310 Ex his omnibus manifestum videtur, Episcopum, & alium quemlibet beneficiatum, teneri ad restitutionem, non solum eorum, quæ in suos usus impendit ex parte specialiter deputata pauperibus, vel fabricæ, ubi divisio facta est in quatuor partes, ut suprâ, sed & quantitatem, quam in usus superfluos, vel profanos, expendit de parte sibi specialiter deputata, si quantitas illa notabiliter superet eam, quæ satis est ad ho-

nestam suam sustentationem (pro qualitate ministri & ministerii) si facta non sit divisio bonorum ecclesiasticorum, vel facta sit, non designatâ pauperibus suâ parte. Cùm enim reliquæ partes tunc maneat oneratæ eleemosynis pauperum; tunc maximè procedit quòd (ex mente S. Thomæ) Cajetanus 2. 2. ad citatam q. 185. ait, redivitus manifestè excedentes honestam ministri sustentationem, ipsius bonæ fidei commissos esse, ad finem dispensandi eos in pauperes, id exigente naturâ, seu primævâ institutione bonorum ecclesiasticorum, uti etiam Petrus Soto observat loco citato, posteaquam expressè declaraverat: *Nos verò sequemur B. Thomam, &c.* Enimverò cùm S. Thomas expressè doceat, Ecclesiasticos non esse dominos absolutos ecclesiasticorum bonorum, sed dispensatores, tenerique ad restitutionem eorum quæ expendunt ex portione destinata fabricæ, ministris vel pauperibus: casu quo in divisione nulla portio specialiter destinata fuerit pauperibus, necesse est quòd reliquæ partes gravatæ maneat onere subveniendi pauperibus: nam (ut ait quodlib. 6. a. 12. ad 3.) secundùm Canones debent dividi hoc modo, ut aliqua pars cedat in usus pauperum; nec id rationabilius intelligi potest, quàm sic ut ea saltem quantitas, quæ notabiliter excedit eam quæ convenienti ministrorum sustentationi necessaria est, isto onere gravata sit; nec proinde ministri illius habeant dominium absolutum ab omni onere, sed ad summum dominium gravatum onere proximè dicto. Et sic intellectus S. Thomæ fecum, & cum sacris Canonibus, sanctisque Patribus consonat; à quibus alioqui dissonaret, nec sibi metipsum concors esset, nec rationi, quæ docet, Authores divisionis bonorum ecclesiasticorum, mutare non potuisse naturam istorum bonorum, nec à suo ea onere eximere, quo ex natura sua, seu primævâ institutione facta sunt peculium Christi, pauperumque patrimonium, sicut & ministrorum alimenta, fabricarumque intertinentia; per consequens non potuisse ea integrè applicare ad usum unius partis, vel duarum, aut trium, cum præjudicio partis pauperum; quorum proinde pars, si ipsis specialiter designata fuerit, justitia dicitur, ex aliis partibus repetendam esse, & maximè ex ea quantitate, quæ alicui earum notabiliter superflua est. Quam proinde qui vel sibi reservant, vel superflue expendunt, ad restitutionem tenentur, perinde ac si retinerent sibi, vel expenderent aliquid de parte fabricæ, vel aliorum ministrorum. Hæc fusius profèqui necesse fuit, ne tantus Doctor contra id quod n. 309. dixi sentire videretur. Unde (præter dicta) 2. 2. q. 119. a. 11. ad 1. Clerici (inquit) qui sunt dispensatores bonorum Ecclesiæ, quæ sunt pauperum, eos defraudant, prodigè ea expendendo.

311 Instabis 2º. sequeretur ex dictis, quòd si beneficiati superflua illa expendissent in meretrices, collutores, confanguineos, &c. isti ea restituere tenerentur; utpote stricto jure debita pauperibus: injustè proinde ipsis collata.

Respondeo (cum S. Raymundo & S. Antonino ubi supra) omninò debere restituere, non illi qui turpiter dedit (ait S. Antoninus) sed autoritate Superioris convertere in utilitatem illius Ecclesiæ, vel pauperibus erogare. Quod postremum fieri debet, ubi pauperibus assignata non est sua portio.

312 Instabis 3º. sequeretur Clericum, qui habet patrimonium sufficiens ad honestam suam sustentationem, turâ conscientiam vivere non posse ex parte reddituum ecclesiasticorum sibi deputata.

Concedit hanc sequelam Illustrissimus Author Theologiæ Moralis Gratianopolitanae to. 2. tr. 1. c. 9. se fundans in can. Clericos 1. q. 2. ubi ex S. Hieronymo sic habetur: *Clericos autem illos convenit Ecclesiæ stipendiis sustentari, quibus parentum nulla suffragantur bona. Qui autem bonis parentum, & opibus suis sustentari possunt, si, quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium profecto committunt, & per abusionem talium, judicium sibi manducant & bibunt.* Idem sentire videtur S. Prosper, vel potius Julianus Pomerius, citatus can. pastor ibidem. Et S. Augustinus, relatus cap. fin. 12. q. 1. Ad idem facit cap. illi & cap. ex his ibidem, & cap. Sacerdos 1. q. 2. Concilium quoque Aquilgranense anni 816. reg. 107. dicit: *Illi qui sua possidentes, dari sibi aliquid volunt, non sine grandi peccato suo, unde pauper victurus erat, accipiunt.* Et Concilium Antiochenum anni 341. can. 25. *Episcopus ecclesiasticarum rerum habeat potestatem. . . . participet autem & ipse quibus indiget, si tamen indiget.*

313 Contrariam quidem sententiam, velut indubitam, à Doctoribusque omnibus traditam, amplectitur Prosper Fagnanus in 1. p. libri 3. Decretal. ad cap. si quis sanè de pecul. Cleric. Sed reverà non est indubitata, nec Doctorum omnium: cum sit non solum Illustrissimi D. Geneti Vasionensis Episcopi, & Eminentissimi Cardinalis Le Camus, Episcopi Gratianopolitani, qui Theologiam Moralem ipsius adoptavit, sed & Dionysii Carthusiani de vita Canon. a. 24. Adriani VI. in 4. de Sacram. Pœnit. Alexandri de Ales (apud ipsum) Van Espen in suo tract. Historico-Canonico p. 3. c. 3. §. 4. Et ex parte Steyartii in Appendice ad Commentaria Joannis Wigens de jure & just. q. 4. Huygenii in doctissimis observationibus suis de justit. c. 12. ubi sic ait: *Clericus sacris & profanis præditus vivere potest ex utrisque, id est ex bonis Ecclesiæ, & proventus patrimonii, ita ut quod utrisque superfluit, ad sustentationem pauperum, alioque piis usus expendat.*

Enimverò, ut recipi possit Fagnani sententia, quibusdam limitationibus restringi debet (inquit Steyartius) non enim eò roganda licentia, ut qui patrimonium habent, & insuper beneficium, turpi & fordidâ avaritiâ impensam omnem fumentes ex beneficio, reliquum ad usus profanos expendant, vel ad augendos aliquando propinquos, vel hæredes, relinquunt. Certum est, hoc turpissimum fore, & ab officio hominis Ecclesiastici prorsus alienum. Igitur Clericus utriusque bonis, sacris & profanis præditus, cum gratiarum actione sacris ad sustentationem, sic ut quod de iis superfluit, ad usus pios expendat. Tum quandoquidem cæteri proventus ei sint futuri omnes superflui, liberalissimè de illis quoque eleemôlynas faciet. Ita Steyartius, benè quidem; sed meliùs cum Huygenio dixisset, proventus omnes patrimonii, juxta Scripturam & Patres, pauperibus erogandos: utpote omnes superfluos. Fatemur ergo Clericis altario servientibus licitum esse de altario vivere, vel totaliter (si indigent,) vel ex parte, si ex patrimonio divites sint. Imò posse convenientis sustentationis suæ impensam omnem ex beneficio sumere. Dummodò id quod ex utroque superfluit, in usus profanos non expendant, nec ex turpi fordidaque avaritia, officio Clericali indigna, divitiis propinquis, seu hæredibus augendis non referent. Id enim ipsis licitum non esse, ut minùs probant autoritates n. 311. allegatae. Probat & generale juris naturalis principium, cui nulla humana consuetudo potest derogare, quòd utique bona, Deo & Ecclesiæ à fidelibus oblata, ad eos fines expendenda sunt, ad quos ea fideles Deo dicantur, impendique voluerunt. Atqui certum est, ea Deo non dicasse, nec donasse, ut in vanos ac superfluos usus expendantur, sed ut cum Dei timore, omnique religione, in Dei obsequium, Episcopi utique & Clericorum, Ecclesiæ servientium, decentem sustentationem, templique fabricam, & necessitates pauperum distribuere. Ista fuit natura bonorum ecclesiasticorum ante eorum divisionem. Ista quoque mansit eorum natura post divisionem: utpote quæ eorum naturam non mutavit, nec ullâ lege probari potest mutasse. Si eorum naturam non mutavit, in eisdem certissimè fines expendenda sunt post divisionem ac ante. Fatetur verò Fagnanus, ante divisionem (quæ facta fuit sub initium vel medium sæculi quinti, prout ex epistolis Summorum Pontificum Simplicii & Gelassii ostenditur) talem fuisse eorum naturam, ut Episcopis & Clericis non liceret ex solis ecclesiasticis bonis vivere, si ex patrimonio divites fuissent, nisi saltem hoc compensassent, superflua patrimonii in pauperes erogando. Igitur nec hoc licet post divisionem. Et ideo adhuc hodie, si de altario vivere velint (uti possunt)

sunt) saltem hoc compensare debent, patrimonii superflua Deo in persona pauperum largiendo, ut saltem hoc modo æquivalenter obtineantur dicti fines, verificenturque sanctorum Patrum sententiæ ac Canones. Quibus profectò non derogavit Tridentinum, nec Jus Canonicum, dum insinuavit, Clericos ecclesiasticorum bonorum fructus facere suos, sive eorum acquirere dominium. Quia fructus facere suos, eorumque acquirere dominium, ad sensum Juris Canonici, & Tridentini, nihil aliud est, nisi habere potestatem applicandi fructus ad suos usus, salvis salvandis ut supra: non est proinde eorum habere dominium absolutum, sed ad summum vinculum, nec potestatem disponendi de illis ad omnem usum, sed ad dictos fines dumtaxat. Quod si rectè expenderetur, servareturque, non tam multi in Ecclesiæ munia malè intrarent, nec Clerici divites, imò nec divites Laici felices prædicarentur, sicut eos prædicat mundus: cum in magnis versentur periculis, si divitias suas secundum Evangelium non impendant.

314. Objicies 3°. Donatio quantitatis notabiliter excedentis eam, quæ necessaria est ad honestam Clerici sustentationem, ab ipso facta, etiam per ultimam voluntatem, est valida, etiam si facta sit consanguineis, non pauperibus. Ergo quantitas illa stricto jure non est pauperum.

Respondeo esse validam coram hominibus, & in foro externo; sed in foro interno, & coram Deo, non sic esse validam, ut donatarius in quantitatem illam acquirat dominium absolutum ab onere eam restituendi pauperibus. Quia, ut bene Cabastutius in Juris Canonici Theoria & Praxi l. 2. c. 24. quæ fuerunt onera & obligationes reales defuncti, transeunt ad hæredes, & in ejusmodi, defunctus & hæres una eademque persona censentur; idemque jus subire compelluntur cap. *is qui de reg. jur. in 6.* Et *L. qui in jus ff. cod.* Et unaquæque res ad quemcumque transit, transit cum suo onere cap. *ex literis de pignor.* Et *L. si debitor c. de distract. pignor.* Et *L. alienatio ff. de contrah. empt.* Atqui Ecclesiæ redditibus, tamquam Dei rebus, ex natura sua, primæque institutione, annexa est realis obligatio, ut in pios usus impendantur, quorum unus est sustentatio pauperum, ut in superioribus est demonstratum. Igitur ad quemcumque transeunt, cum isto transeunt onere: quia videlicet transeunt secundum quod sunt, tamquam utique Dei res, tamquam pretia peccatorum, tamquam Crucifixi & pauperum patrimonium.

315. Objicies 4°. Clericus favet consuetudo Ecclesiæ bona, usibus ipsorum deputata, in quoscumque usus, etiam profanos, impendendi, etiam quantitatem honestæ suæ sustentationi superfluum. Quam sequendo si

Tom. II.

securi non essent in conscientia, pars magna ipsorum certò damnaretur.

Respondeo consuetudinem illam non excusare, cum manifesta sit corruptela: utpote sacris Canonibus, sanctis Patribus, rectæque rationi manifestè contraria; ab iis proinde fugienda, qui animas suas salvare volunt, juxta illud Clementis Alexandrini in orat. adhortat. ad Gent. *Fugiamus tamquam scopulum difficilem, aut charybdæ minas, aut fabulosos sirenes: suffocat hominem, à veritate avertit, abducit à via. Est laqueus, est barabrum, est malum ventislabrum consuetudo.* Rationem dat Concilium Sueffionense III. anni 866. quia *mala consuetudo, qua non minus quam perniciose corruptela vitanda est, nisi citius radicibus evellatur, in privilegiorum jus ab improbis assumitur, & incipit prævaricationes, & varia præsumptiones, celerrimè non compressa, pro legibus venerari, & privilegiorum more perpetuo celebrari.* Et ideo Concilium Mediolanense n. 306. laudatum declarat, beneficiatos teneri satisfacere oneribus, quibus bona ecclesiastica ex natura sua, juxta sacros Canones, & sanctorum Patrum sententiam, subjacent. Aliàs sacrilegii crimen, & restitutionis obligationem incurrere, si ad alios usus ea expenderint; *neque ullà omninò, etiam immemorabili consuetudine excusari.*

Objicies 5°. Consuetudinem illam tolerare, & tolerando probare videtur Ecclesia. 316

Respondeo id à veritate prorsus alienum esse: cum, eà consuetudine non obstante, sacrorum Canonum ordinationem renovarit Concilium Tridentinum, sicut & Concilium Mediolanense proximè citatum. Enimverò *cum sit sacris Canonibus inimica, à nobis non approbatur, licet præ multitudinem delinquentium à nobis emendari non possit, inquit Alexander III. cap. cum non ignores de præbend. Qui etiam cap. cum jam dudum eod. titulo ait: Multa per patientiam tolerantur, qua, si deducta fuerint in judicium, exigente justitià à nobis non debeant tolerari.*

Objicies 6°. Multorum Authorum opinio est, beneficiatos ex sola charitate teneri superflua in pios usus erogare.

Respondeo opinioni illi contrariam, ex sacris Canonibus, Patribus, ratione, & præcipuis Doctoribus probatam, prævalere. Sed quidquid de eo sit, rectè Bellarminus monet, *perinde esse, sive ex defectu charitatis, sive ex defectu justitiæ, beneficiati ad inferna descendant.* 317

Objicies 7°. Authores non deesse, qui charitatis ad hoc obligationem negant. 318

Respondet Dionysius Carthusianus ubi supra, sanctorum Patrum sententiis stari securius, quam aliorum aliter opinantium. Quorum opinio probabilis non est, nec securura, utpote divinæ Scripturæ, sacris Canonibus, & sanctis Patribus manifestè contraria. Et idem dicendum 1°. de opinione

Mm

Hurtadi de Mendoza apud Dianam p. 5. tr. 8. resol. 37. aientis, Episcopum habentem annuorum redditum 30. millia, si decem millia in opera pia distribuatur, posse de aliis 20. millibus abundè communicare consanguineis, absque ullo scrupulo. Hoc enim non solum Episcopis, & quibuscumque beneficiatis, sed ipsi quoque Cardinalibus omninò interdicit Tridentinum sess. 25. c. 1. de reformat. *Cum & Apostolorum Canones prohibeant (inquit) ne res ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent.... Imò, quàm maxime potest, eos sancta Synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosque carnis affectum, unde multorum malorum in Ecclesia seminarium extat, penitus deponant.*

319 Idem censo de opinione Sanchez & Escobarii, qui tr. 5. exam. 5. c. 5. in praxi sic habet: *Lucentur Clerici ratione alicujus ministerii, v. g. pro Missis dicendis, concionibus, comitandis defunctis, administrandis Sacramentis, &c. tenentur de iis, ut de superfluis, eleëmofynam facere? Ex Sanchez doctrina assero non teneri, etiamsi ad illa ministeria ratione officii obligarentur. Quia quasi patrimonialia bona reputantur. Nihil quippe ex ministeriis illis mercedis loco sperare possunt, sed stipendium vitæ dumtaxat. Cum nihil aliud ministris Evangelii Paulus accipere permittat, nisi ex altari victum & amictum, & quicquid sibi ex sacris ministeriis temporalem mercedem ultra necessaria stipendia ad vitam, pro personæ modo ex christiana disciplina decenter obeundam, exigit, ministerium suum dedecorat, simoniacumque animum gerit. Vendit enim ministeria illa, dum temporale aliquid ex iis per modum mercedis exigit, contra id quod S. Augustinus l. de Pastoribus ait: *Accipiant sustentationem necessitatis à populo, mercedem dispensationis à Domino.... Non expectent illi mercedem, nisi & isti salutem.* Et Julianus Pomerius l. 2. de vit. contemplat. c. 10. *Qui Ecclesia serviunt, & labore suo velut debita reddi oportere credentes, ea quibus opus non habent, aut accipiunt libenter, aut exigunt, nimis carnaliter sapiunt, si putant quòd Ecclesia fideliter servientes, stipendia (id est præmia) terrena, ac non potius præmia aeterna percipiant.... Unde satis indignum est, si fidelis & operosa devotio Clericorum, propter stipendium temporale, præmia sempiterna contemnat. Quòd si quilibet minister Ecclesia non habeat unde vivat, non ei præmium reddat hic, sed ei necessaria præbet Ecclesia, ut in suo præmio laboris sui recipiat.**

320 Eandem ob rationem prorsus improbanda est alia opinio, quæ Sanchez Confil. Moral. l. 2. c. 2. dif. 38. n. 16. dicit, quòd si Clericus dignissimè sui laboris & industriae, impense in Ecclesia regimine, mercede plus meretur, quàm ad decentem suam sustentationem opus sit (ut si, ultra debitum, exercet in sua Ec-

clesia munera, quæ stipendium merentur, ut prædicare, audire confessiones, &c.) potest ex superfluo reddituum deicere aliquam quantitatam, quam plus suo labore meretur, & de illa perinde disponere ac de bonis patrimonialibus.... Quia dignus est mercenarius mercede sua. Illud enim plus (decenti suæ sustentationi superfluum) sibi retinendo, non velut vitæ stipendium, sed sicut mercedem, de eaque ut tali disponendo perinde ac de patrimonio, simoniacus est, saltem mente, ut probatum est.

Nec magis probanda est alia opinio, quæ ibidem D. 43. dicit, *probabilis esse, ea quæ Clerici, fraudantes genium suum, corraserint, posse sicut bona patrimonialia dispendere.* Tum quia docet parcè & frugaliter vivere, non propter Christum, sed propter sæculum, videlicet ad consanguineos ditandos. Tum quia sacra ministeria avaritiæ labe polluit. Et ideo S. Thomas 2. 2. q. 185. a. 7. ad 2. cum S. Ambrosio Clericis permittit quidem, *ea quæ sibi subtraxerint, consanguineis erogare, ut non indigeant; non autem ut divites inde fiant.* Et S. Ambrosius (apud ipsum) *Est illa probanda liberalitas (inquit) ut proximos seminis tui non despicias, si egerere cognoscas.... Non tamen ut illi diviores eo fieri velint, quod tu potes conferre inopibus.... Neque enim propterea te Domino dicasti, ut tuos divites facias; sed ut vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras, & pretio miserationis peccata redimas tua, per eleëmofynam utique.* Igitur bona illa subtracta, in eleëmofynas impendenda esse docent Ambrosius & S. Thomas.

CAPUT XXXI.

Eleëmofyne præcepto non satisfacit, proximi necessitatem (cum simpliciter est pauper) sublevando per mutuum.

PROBatur, quia mutuum propriè non est 322 eleëmofyna. Præcepto verò eleëmofynæ non satisfacit, nisi per eleëmofynam propriè dictam, de qua intelligendum est præceptum illud, tot sacris oraculis expressum: utpote quæ propriè, non figuratè exponenda sunt, secundum regulam generalem exponendi oracula sacra.

Et confirmatur 1º. quia iisdem oraculis 323 eleëmofynæ præceptum accuratè distinguitur à præcepto dandi mutuum. Illud enim sic exprimitur: *Quod superest, date eleëmofynam; istud verò sic: Date mutuum, nihil inde sperantes.*

2º. quia si mutuum foret eleëmofyna, divites 324 censerentur eleëmofynam petere, dum mutuum petunt. Quod alienum est à communi omnium sensu.

Nec refert, quòd eleëmofynæ finis sit 325 sublevatio necessitatis proximi: hæc verò per mutuum sublevetur. Neque enim sub-

levatur eo modo, quo præcipitur per eleemosynæ præceptum. Unde quemadmodum jejunii Ecclesiastici præcepto non fatisit per cilicium, tamen finis istius præcepti sit corporis maceratio, & hæc æquæ fiat cilicio, quàm jejunio. Quia præcepto isto non præcipitur corporis maceratio quomodo-cumque facta, sed facta per jejunium. Ita similiter, &c.

326 Dixi, dum proximus est simpliciter pauper. Si enim non sit simpliciter talis, sed secundum quid dumtaxat, v.g. pecuniâ indigens in hoc loco, dives in alio; respectu ipsius non urget eleemosynæ præceptum; ideòque sufficere videtur ipsum juvare per mutuum.

CAPUT XXXII.

Uxor, absque expresso mariti consensu, non potest de dote, bonisque communibus, facere eleemosynas magnas, quibus familia valde incommodaretur, saltem extra proximi necessitatem extremam.

327 Ita S. Thomas 2. 2. q. 32. a. 8. ad 2. communiter receptus. Et probatur, quia licet uxor sit socia viri, eique æqualis in actu matrimonii; ad ipsam tamen (secundum leges) non pertinet administratio bonorum illorum, sed ad virum, qui caput est mulieris, & ita quidem, ut sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Ephes. 5.

328 Et ideò S. Augustinus epist. 199. nunc 262. arguit Eccliam maritatum, quæ de eiusmodi bonis, absque scitu & consensu mariti, disposuerat summam notabilem in eleemosynas: quia, inquit, *mulieribus conjugatis non licet dicere, facio quod volo de meo: cum & ipsa non sit sua, sed capitis sui, hoc est viri: ipsamque alloquens, jubet ut à marito petat veniam: Scribe ad eum satisfactio-nem, petens veniam, quia in eum peccasti, quod præter ejus consilium & voluntatem de rebus tuis fecisti, quod faciendum putasti.*

329 Dixi 1.º. notabilem summam. Potest namque sine expresso viri sui consensu erogare eleemosynas vulgares, modicas, iisque similes, quas alie suæ conditionis solent communiter erogare. Cùm hoc pertineat ad decentiam status ipsius, nec maritus in eo possit esse rationabiliter invitus. Debet enim ipsam decenter tractare: utpote sociam, non ancillam. Ita Doctores communiter, addentes, quòd maritus non ideò statim judicandus sit absolutè nolle, quòd de eo subinde conqueratur. Tum quia ideò plerumque mariti conqueruntur, quia timent, ne, si sileant, excedat uxor, indiscretas eleemosynas dando. Tum quia mariti quidam adeò morosi sunt, & uxori bus molesti, ut de omnibus ferè conquerantur. Tum denique quia, ut S. Raymundus advertit, fo-

Tom. II.

lent mariti facere prohibitionem uxori bus absolutè, ut sic temperent eas, non à toto, sed ab excessu.

Dixi 2.º. *extra necessitatem extremam.* In ea quippe, si maritus non det, ipsa intrepide dare potest & debet. Alias peccaret. Ita S. Raymundus l. 11. tit. de furt. §. 9. post S. Thomam loco citato.

Si etiam maritus absens fuerit, vel mentis impos, vel uxori administrationem bonorum concesserit, vel si (ultra dotem sufficientem viro allatam) aliquod lucrum (non deferendo familiæ curam) arte vel industria lucretur, vel habeat bona paraphernalia (id est sibi, ultra dotem, à parentibus aut aliis in usus suos donata) ex iis eleemosynam, inconsulto, imò invito marito, erogare potest. Ita S. Thomas, & S. Raymundus ibidem, qui id probat ex L. hac lege C. de pactis conventis.

Sunt etiam qui docent, posse, irrequisito mariti consensu, de bonis communibus moderatas eleemosynas facere pro mariti conversione, vel avertenda æterna temporalivè ipsius punitione, exemplo Abigail 1. Reg. 15. Et generaliter ubi maritus tenetur, nec facit. Si tamen inde præviderentur grandes rixæ domesticæ, vel alia inconvenientia magna, imprudenter ageret uxor, mariti avaritiam supplendo, vel etiam jure suo utendo. Melius proinde faceret, Deo tunc bonam voluntatem suam offerendo, istaque inconvenientia ex charitate, quam familiæ suæ debet, evitando.

Extra istas quoque circumstantias, in quibus maritus ex avaritia debitas omittit eleemosynas, videtur esse licitum uxori, earum medietatem invito marito facere, quas cum ipso facere deberet. Quia lex de necessitate consensu mariti, in quantum provenit ex jure positivo, videtur cedere legi naturali de faciendis eleemosynis, ex bonis, quorum medietas ad ipsam pertinet, dum maritus est irrationabiliter invitus. Cùm jus positivum, non solum in ista materia, sed & in aliis multis obligare desinat, dum jus naturæ contrarium exigit. Idque locum habere videtur etiam in patria Leodiensi, in qua dominium omnium bonorum familiæ competit viro. Quia positivæ leges patriæ Leodiensis sic videntur intelligendæ, ut uxor, absque viri consensu, bona familiæ alienare, vel de iis disponere non possit, extra casus, in quibus naturæ lex ad id obligat: sed non sic, ut de iis, tamquam communibus bonis, uxor vivere non possit, nec de iis eleemosynas facere, ad quas naturæ lex obligat, saltem quoad medietatem, quæ isto casu considerari potest ut pertinens ad uxorem. Et quis Theologus uxorem isto casu argueret culpæ gravis? Levem verò culpam abstergeret charitatis affectus, piam animam tunc movens ad eleemosynas illas. Quis enim nisi Spiritus pietatis & charita-

Mm 2

tis ipsam moveret ad largiendum sua? Hoc tamen dictum fit salvo meliori iudicio.

CAPUT XXXIII.

Non sola corporalis eleemosyna praecepta est, verum & spiritualis, signanter correctio fraterna.

333 **C**um proximi necessitates aliae spirituales sint, corporales aliae, quemadmodum corporaliter ipsi debemus subvenire; ita & spiritualiter. Modos varios suggerit Augustinus Enchirid. c. 72. hisce verbis: *Non solum qui dat esurienti cibum, sitienti potum, nudo vestimentum, peregrino hospitium, fugienti latibulum, agro vel incluso visitationem, captivo redemptionem, debili subvectionem, caeco deductionem, tristi consolationem, non sano medicinam, erranti viam, deliberanti consilium; & quod cuique necessarium est indigenti, verum etiam & qui dat veniam petenti, eleemosynam dat, & qui emendat verbere in quem potestas datur, vel coercet aliquam disciplinam, & peccatum ejus, quo ab illo laesus est, aut offensus, dimittit ex corde, vel orat ut ei dimittatur; non solum in eo quod dimittit atque orat, verum etiam in eo quod corripit, & aliquam emendatorem poenam plectit, eleemosynam dat: quia misericordiam praestat. Multa enim bona praestantur invito, quando eorum consilium utilitati, non voluntati: quia ipsi sibi inveniantur esse inimici; amici vero eorum potius illi quos inimicos putant, & reddunt (errando) mala pro bonis, cum reddere mala Christianus non debeat pro malis. Multa itaque sunt genera eleemosynarum, quae cum facimus, adjuvamus ut dimittantur nobis nostra peccata.*

334 Est itaque correctio fraterna, spiritualis eleemosyna, qua quis proximum, per secretam admonitionem, ex affectu charitatis, revocare conatur a peccato, in quantum est ei nocivum. Ita S. Thomas q. 33. a. 1. dicens, quod *correctio, quae adhibet remedia peccato, in quantum est quoddam malum ipsius peccantis... est proprie fraterna correctio, quae ordinatur ad emendationem delinquentis. Quodque fraterna correctio est actus charitatis: quia per eam repellimus malum fratris, cujus remotio tanto magis pertinet ad charitatem, quam etiam remotio exterioris damni, vel etiam corporalis nocimenti, quantum contrarium bonum virtutis magis affine est charitati, quam bonum corporis, vel exteriorum rerum.*

335 Spiritualis ista eleemosyna cadit sub praeccepto naturali & divino. Naturali quidem, tum quia comprehenditur sub praeccepto naturali dilectionis proximi: utpote quem verè ac sincerè non diligit, qui non vult ipsi bonum vitae aeternae, peccatumque ab ejus consecutione prohibens ab ipso non removel, cum potest. Quisquis verò lethalliter peccantem non corripit, *ubi debet, &*

quando debet, & secundum quod debet (ut loquitur S. Thomas) verè ac sincerè non vult ipsi bonum vitae aeternae, nec peccatum ab eo excludens removere: cum nec bonum illud pro posse procuret, nec peccatum removel. Tum quia innata ratio dicitur, non minùs, imò magis subveniendum esse proximo in necessitate spirituali, quam corporali.

336 Quòd cadat etiam sub speciali praeccepto divino, constat ex Matth. 19. *Si peccaverit in te* (id est coram te, seu te sciente, uti S. Thomas exponit quodlib. 11. a. 12.) *frater tuus, vade & corripe eum inter te, & ipsum solum.* Verbis quippe istis praecceptum contineri, communis est traditio sanctorum Patrum, Chrysostomi homil. 62. Basilii in reg. brevior. ad interrog. 47. Augustini ferm. 16. nunc 82. de verb. Dom. c. 7. Gregorii Magni l. 4. epist. 56. Ambrosii, Hieronymi, &c.

CAPUT XXXIV.

Declaratur quando facienda sit correctio.

337 **S**apienter observat S. Thomas a. 2. quòd *Sactus virtutum non quolibet modo fieri debet, sed observatis debitis circumstantiis, quae requiruntur ad hoc quòd sint actus virtuosus, ut scilicet fiat ubi debet, & quando debet, & secundum quod debet. Quia verò inter istas circumstantias praecipue attendenda est ratio finis... correctio autem fraterna ordinatur ad fratris emendationem; idèd hoc modo cadit sub praeccepto, secundum quod est necessaria ad istum finem; non autem ita quòd quolibet loco vel tempore frater delinquens corrigendus sit. Sunt tamen & alii fines propter quos facienda proximi correctio, uti explicabitur n. 338.*

338 Certae itaque conditiones ac circumstantiae requiruntur ad obligationem hujus praeccepti. Prima est nota tibi necessitas proximi, dum utique scis, aut valde probabiliter cognoscis, proximum peccasse, nec emendaturum se, nisi corrigatur. Quemadmodum enim corporalis eleemosyna praecceptum non obligat, nisi dum proximus est in necessitate ejus corporali; ita nec eleemosyna spiritualis praecceptum obligat, nisi dum proximus est in necessitate ipsius spirituali. In qua non est respectu mei, dum prudenter credo proximum, utpote timoratae conscientiae, suapte sponte se emendaturum, vel emendandum per alium, v. g. per Confessarium, vel Superiorem.

339 Secunda conditio est utilitas correctionis. Ad quam dijudicandam scire par est, obligationem correctionis proximi ex quatuor capitibus oriri posse. Primum est honor Dei, in circumstantiis, in quibus ipsius conservationi specialiter providere tenemur. Secundum est emendatio proximi, uti ex S. Thoma dixi n. 336. Tertium ca-

put est ex parte nostra, ne per interpretativum consensum nostrum unquam communemus operibus infructuosus, seu peccatis alienis, tacendo ubi loquendum est. Quartum est ex parte aliorum, qui probabiliter scandalizarentur, sive in peccatum inducerentur, si non corripeteretur ille, qui coram ipsis peccat. Neque enim folius peccantis salutem consulere debemus, quantum in nobis est, sed & illorum, quos in peccatum traheret malum exemplum ipsius. Dum ex solo secundo capite oritur correctionis obligatio, procedit doctrina S. Thomae citata q. 33. a. 6. *Ubi probabiliter estimatur, quod peccator admonitionem non recipiat, sed ad peiora labatur, est ab ejusmodi admonitione desistendum. Quia ea quae sunt ad finem, debent regulari secundum quod exigit ratio finis.* Ad idem referuntur verba ista velut Augustini cap. si quis de poenit. dist. 7. *Si scirem non tibi prodesse, non te monerem. Sed Augustini non sunt. Imò homil. 41. ex 50. (ex qua ibi referuntur) profus ex adverso dicit: Si scirem tibi prodesse, non te admonerem, non te terrem.* De correctione tamen fraterna hoc non dicit (prout alibi me dixisse meminimus) sed de abolitione data iis, qui poenitentiam differunt usque ad mortem; qui ne tunc quidem eam facere solent, nisi moneantur, terreaturque. De iis dicit Augustinus, se nescire, an tunc verè agant poenitentiam; nec proinde an prosit ipsis absolutio. Et tunc subjungit: *Si scirem tibi prodesse, abolitionem tunc daturam, non te admonerem, non te terrem,* id est non tibi ita exaggerarem pericula differendi poenitentiam ad tempus ultimae infirmitatis. Melius ergo ad intentum laudantur verba ista Augustini ex lib. 1. de Civit. Dei c. 4. *Si propterea quisque oburgandis & corripendis male agentibus parcat, quia opportunum tempus inquirat, vel eisdem ipsis melius, ne deteriores ex hoc efficiantur... videtur hoc consilium charitatis.* Et idèd Proverb. 9. scriptum est: *Noli arguere derisorem, ne odern te.* Et Matth. 7. *Margaritas vestras nolite spargere ante porcos.* Hac proinde in re imitandi sunt Medici, qui opportunum tempus expectant, nec medicinam adhibent, dum ex ea magis timent nocumentum, quam sperent profectum.

340 Non idèd tamen omittenda est correctio delinquentis, dum ex nunc quidem creditur futurus deterior, sed spes probabilis est, quòd postea ad se rediens, sit se emendaturus. Quia tunc finis correctionis obtinetur, ut bene Sylvius hic post S. Thomam in 4. dist. 19. q. 2. a. 2. Simile est in Medico, qui medicinam adhibere non omittit infirmis, licet hic & nunc multum reclamantibus, nec hic & nunc sanandis, dum equidem sperat medicinam illam postea profuturam. Neque ista spes rara, sed frequens est. *Solet enim fieri, & frequenter accidit* (inquit Augustinus epist.

87.) *ut ad horam contristetur, cum reprehenditur, & resstat, & contendat; postea confidat cum silentio, ubi nemo est, nisi Deus & ipse... & deinceps non faciat illud, in quo justè reprehensus est.*

Porro, an proximi emendatio expectari probabiliter possit, aut non, facile adverti poterit. (inquit S. Thomas ibidem a. 3. quæstiunc. 1. ad 2.) *si consideretur, utrum aliquis ex electione, vel passione peccaverit, sive ex malitia, vel infirmitate... Quod quidem perpendi potest ex conditione peccantis, & ex iteratione actus. Quia si aliquis frequenter, & quasi improbitè sine frano in aliquo peccatum lapsus est; signum est, quòd ex malitia vel electione peccat, & non facile emendatur. Si autem semel, occasione peccandi oblata, in peccatum ruit, & postea tristitiam & verecundiam de peccato ostenderit; signum est quòd sit peccatum ex passione, vel ex infirmitate, & quòd de facili emendetur.*

Verum enim verò dum ex primo capite, 341 divini scilicet honoris conservandi, provenit obligatio correctionis (uti contingit in peccatis blasphemiae, juramentorum enormium, irreverentiarum in Templis, &c.) omittenda non est correctio, etiam si nullus fructus expectaretur ex parte delinquentis. Quia finis ipsius tunc principaliter non tam est ipsius emendatio, quam conservatio vel compensatio quædam divini honoris, læsi per irreverentiam Deo illatam. Ad quam coarguendam quilibet Christianus ex zelo divini honoris non minus obligatur, quam quilibet subditus ad coarguendum crimen læsæ Majestatis, vel quilibet filius ad non dissimulandam dilacerationem injustam famæ parentis sui, coram se factam. Unde Leo X. cum Concilio Lateranensi statuit, *ut qui unquam blasphemantem audierint, eum verbis acriter oburgare teneantur, si citra periculum suum id fieri posse contingeret, eumque deferre ad Judicem Ecclesiasticum, seu sacularem.* Quod & sancitum est in Concilio Mediolanensi I. Avenionensi c. 58. Tholofano c. 13. Principaliter verò ad id tenentur, quibus ex officio incumbit Dei honorem tueri, prout generaliter incumbit Ecclesiasticis.

Dum ex quarto etiam capite correctio- 343 nis exurgit obligatio, & per eam speratur avertendum aliorum scandalum, prætermittenda non est, tametsi delinquens per eam non speretur se emendaturus. Quemadmodum enim tenemur proximum delinquentem reprehendere, dum spes est emendationis ipsius; ita & dum speratur delictum ipsius aliis præsentibus non nociturum, si corrigatur; nociturum, si non corrigatur. Neque enim charitas minus obligat nos ad avertendum spirituale nocumentum aliorum, dum possumus, quam spirituale nocumentum ipsiusmet delinquentis.

Denique dum obligatio correctionis ex 344

tertio proficitur capite, dum scilicet qui non corrigit, vel non redarguit, approbare censetur, satis quisque videt, ideò omittendam non esse, quòd nullus fructus expectetur ex parte delinquentis. Quia numquam equidem licet approbare delictum ipsius, ne interpretativè quidem. Propterea namque scriptum est: *Nolite communicare operibus infructuosus tenebrarum, sed magis redarguite.* Ephes. 5. 11. Et, *digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Rom. 1. 32.

345 Interpretativè verò approbare, seu consentire censetur qui non redarguit, iis in peccatis coram se commissis, in quibus timorati omnes, qui non consentiunt, redarguendo displicentiam suam, seu repugnantiam manifestare solent, ut in peccatis, & dictis veneris, quæ sine manifestato renisu, vel displicentia, videre vel audire periculosum est. Similiter iis annuere censetur, qui omisâ correctione (sub prætextu fructus non sperati) subrident delinquentibus, vel eos laudant in eo quod se malè fecisse, vel facturos esse narrant. Quod profectò est ipsos in peccato fovere.

346 Tertia conditio requisita ad hoc, ut obliget præceptum fraternæ correctionis, dum unicus finis ipsius est fratris emendatio, est capacitas eam faciendi discretè, & fructuosè. Quemadmodum enim nemo tenetur ad eleëmofynam corporalem, sine capacitate ad dandum; ita nec ad eleëmofynam spiritualem. Et ideò noti peccatores alios corrigere non debent, nisi priùs emendati, secundum illud Isidori lib. 3. de summo bono c. 32. *Non debet vitia aliorum corrigere, qui est vitii subjectus.* Tales namque ordinariè timere debent, ne ipsis reponatur: *Medice, cura te ipsum.* Luc. 4. Et: *Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo.* Matth. 7. Ubi dicit Hieronymus, quòd Dominus de his loquitur, qui cum mortali crimine detineantur obnoxii, minora peccata fratribus non concedunt. Nec tales ordinariè præsumuntur ex charitate corrigere. Quia, ut Chrysostomus ibidem, in quo propositio alium corrigis? non ex charitate, ut salves proximum tuum: quia te ipsum ante salvas. Vis ergo non alios salvare, sed per bonam doctrinam malos actus celare, & scientia laudem ab hominibus quarere.

447 Propterea Augustinus in l. de ferm. Dom. in mont. (apud S. Thomam q. 33. a. 5.) *Accusare vitia (inquit) officium est bonorum virorum, & benevolentium. quod cum mali faciunt, alienas partes agunt.* Si tamen id facerent cum humilitate, dicentes, se id facere, ne frater in eandem secum ruinam cadat, benè facerent. Rarò tamen fructuosa erit correctio, nisi præcesserit ipsorum emendatio. Quà secutà, alteri, suum ipsi peccatum impropertanti, reponere poterit: *Qui secutus es errantem, sequere penitentem.* Non secutà verò emendatione, alium non

objurgemus (ait Augustinus in eod. lib.) sed congemiscamus, & ad equaliter conandum invitemus.

348 Scrupulosi etiam idonei non sunt ad alios corrigendos. Quia sicut peccatores idonei non sunt ad corrigendum fructuosè; ita nec scrupulosi ad corrigendum discretè. Et alioqui perpetuis vexarentur anxietatibus, utrum hic & nunc corrigere deberent. Unde valdè frequenter indiscretè corrigerent, indefinitique seipsos gehennà cruciarent, non sine periculo stultitiæ, ita ut vix audent cum aliis conversari, ne ipsorum interessent actionibus, vel sermonibus, præ istius obligationis timore, quo indefinenter stimulantur, ubi non esset timor. Et propterea Confessarius, ut spiritualis Medicus, Deique vices gerens, debet ipsos, velut incapaces, ab ista obligatione immunes ex parte Dei declarare, præterquam in casibus extraordinariis, vel criminibus in oculos salientibus, nulloque unquam prætextu excusabilibus.

349 Quarta conditio est ut correctio fieri possit absque notabili incommodo spirituali, uti de scrupulosis proximè dictum est. An etiam ut fieri queat absque notabili incommodo temporali? Varii Doctores affirmant. Verùm cum eleëmofyna corporalis interdum sub obligatione sit, cum notabili dispendio eam dantis, in extrema scilicet, gravique proximi necessitate (prout in superioribus ostensum est) idem procul dubio de eleëmofyna spirituali dicendum. Unde Augustinus l. 1. de Civit. Dei c. 9. illud esse culpabile dicit, quòd hi qui dissimulè vivunt, & à malorum factis abhorrent, parcunt tamen peccatis alienis, quia docere aut objurgare deberent, dum eorum offensiones cavent, ne sibi noceant in his rebus, quibus licitè boni atque innocentes utuntur, sed cupidius quam oportebat. . . . Non solum quippe infirmiores fratres, vitam dicentes conjugalem. . . multa temporalia, multa terrena libenter adipiscuntur, & molestè amittunt, propter que non audent offendere homines, quorum sibi vita contaminatissima & consceleratissima displicet, verùm etiam hi qui superiorem vitam gradum tenent, nec conjugalibus vinculis irretiti sunt. . . plerumque sua fama ac saluti consulentes, dum insidias atque impetus malorum timent, ab eorum reprehensione sese abstinere. Et quamvis non in tantum eos metuant, ut ad similia perpetranda quibuslibet eorum terroribus atque improbitatibus cedant; ea tamen ipsa, qua cum eis non perpetrare, nolunt plerumque corripere, cum fortasse possint aliquos corrigere, ne, si non potuerint, sua salus (corporalis) ac fama in periculum exitiumque perveniat; nec eà consideratione, quâ suam famam ac salutem vident esse necessariam utilitati erudiendorum hominum; sed eà potiùs infirmitate, quâ delectat lingua blandiens, & humanus dies, & reformidatur vulgi iudicium, & carnis excruciatio

vel peremptio; hoc est propter quadam cupiditatis vincula, non propter officia charitatis. Non mihi itaque videtur hac parva esse causa, quare cum malis flagellantur & boni, quando Deo placet perditos mores etiam temporalium penarum afflictione punire. Flagellantur enim simul, non quia simul agunt malam vitam, sed quia simul amant temporalem vitam, non quidem aequaliter, sed... quam boni committere deberent, ut illi correpti atque correcti consequerentur aeternam.

350 Hinc S. Thomas hic a. 2. ad 3. concludit, quod praetermittitur fraterna correctio cum peccato mortali, quando formidatur iudicium vulgi, & carnis excruciatio, & peremptio (ut Augustinus dicit) dum tamen hac (sana scilicet & corporalis vita) ita dominantur in animo, quod fraterna charitati preponantur. Et hoc videtur contingere, quando aliquis presumit de aliquo delinquente probabiliter, quod eum posset a peccato retrahere, & tamen propter timorem, vel cupiditatem praetermittit. Rationem dat in 3. dist. 29. a. 8. quaesito 2. ad 2. quia cum scimus fratrem posse liberari per mortem corporis a morte animae, sine periculo animae nostrae, tunc videre animam pro fratribus, non est perfectionis tantum, sed necessitatis.

351 Si itaque delinquens credatur finaliter liberandus a morte animae, si corripitur, in peccato aliqui moriturus, tenentur (etiam ii quibus non incumbit ex officio, prout incumbit Praelatis, Pastoribus, & patribus familias) in ea extrema necessitate ipsum corripere cum propria vitae periculo. Ita Sylvius hic a. 2. quaesito 6. In necessitate verò gravi ad id cum periculo vitae tenentur (inquit) Praelati, patres familias, & Pastores; non ii quibus ex officio non incumbit. An saltem ad id ipsi non tenentur cum gravi temporalium detrimento? Negative responderet cum Soto, Bannez, Navarro, Valentia, Maldero. Sed cur minus, in gravi necessitate spirituali, proximo succurrere tenentur, cum gravi temporalium detrimento, quam in gravi necessitate corporali, vel temporali? Dispar ratio non apparet, nisi pro quanto in spirituali necessitate sibi ipsi peccator succurrere potest; non pauper in corporali.

352 Quidquid de eo sit, ex dictis satis quique conspicit, admittendum non esse quod Granadus, Ardekinus, Sa, & Valentia aiunt, raro committi a privatis peccatum mortale per omissionem correctionis. Cum non minus frequens sit gravis obligatio fraternae correctionis, dum probabiliter creditur futura utilis, quam gravis obligatio elemosinae spiritualis.

353 Non est etiam admittendum quod Castropalao dicit, a mortali excusari, qui correctionem omittit ex magno pudore humano. Quippe obstant Augustinus & sanctus Thomas n. 349. & 350. laudati. Obstat &

ratio manifesta: quia humanus ille pudor omnino postponendus est spirituali lucro animae proximi, secundum ordinem amoris. Nec a correctione magis excusare potest, quam timor obloquii, vel derisionis, aut iudicii vulgi, de quo Augustinus supra. Denique pudor ille non magis, imò minus excusat, quam timor incurrendi odium proximi. Quem non excusare docet Gregorius Magnus l. 8. Moral. hisce verbis: Si ab increpatione recitemus, quia derisoris odia formidamus, non jam lucra Dei, sed nostra quaerimus... Non timet iustus, ne derisor, cum corripitur, contumelias inferat; sed tractus ad odium peior fiat. Dum ergo, deferrescente passione, speratur probabiliter ad se rediturus, non obstante timore illo odii vel contumeliae, est corrigendus. Tunc quippe spes est, quod ad se reversus erubescet imposturam actionem similem committere, quodque contingeret id quod Proverb. 28. dicitur: Qui corrigit hominem, gratiam postea inveniet apud eum, magis quam ille qui per linguam blanda menta decipit.

Denique multò minus admittendum, a 354 correctione excusari eum, qui timet proximum ex ea contristandum. Ut enim dicitur cap. qui vitis 23. q. 5. Qui vitis nutritur parit, & faveat, ne contristet peccatum voluntatem, tam non est misericors, quam qui non vult cultrum rapere puero, ne audiat plorantem, & non timet, ne vulneratum doleat, vel extinctum. Pulchrè S. Augustinus epist. 210. alias 87. Dissensiones nunquam debent amari, sed aliquando tamen a charitate pascentur, aut charitatem probant. Quis enim facile invenitur, qui velit reprehendi?..... Numquid tamen ideo non debemus reprehendere, & corrigere fratrem, ne securus tendat ad mortem? Solet enim fieri, & frequenter accidit, ut ad horam contristetur cum reprehenditur, & resistat, & contendat; & tamen postea consideret secum in silentio, ubi nemo est nisi Deus & ipse.... & deinceps non faciat illud, in quo iuste reprehenditur, & quantum odit peccatum suum, tantum diligit fratrem, quem sensit hostem peccati sui. Non amat ergo proximum, qui correctionem ipsius praetermittit, ne ipsum ad tempus contristet, vel conturbet: quia, ut dicitur cap. non putes ibidem, non putes tunc te amare servum tuum, quando eum non cedis; aut tunc te amare filium tuum, quando ei non das disciplinam; aut tunc te amare vicinum tuum, quando eum non corripis. Non est ista charitas, sed languor. Ferveat charitas ad corrigendum, ad emendandum, &c.

Ceterum fraternae correctionis omissio 355 tunc est peccatum veniale (ait S. Thomas ubi supra ad 3.) quando timor & cupiditas tardiores faciunt hominem ad corrigendum delicta fratris; non tamen ita, quod si constaret, quod fratrem posset a peccato retrahere, propter timorem, vel cupiditatem omiseret,

quibus in animo suo proponit charitatem fraternam. Et hoc modo viri sancti negligunt corrigere delinquentes.

356 Quinta conditio est materia correctionis necessaria. Quæ ad obligationem privatorum ut plurimum est peccatum mortale, non veniale, ut colligitur ex eo quod Dominus in declaratione hujus præcepti dicat: *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Ex quo Augustinus serm. 16. de verb. Dom. infert: *ergo perierat (per mortale utique peccatum) Quid est enim, quia lucratus est te, nisi quia perieras, nisi lucraretur te? Nam si non perieras, quomodo te lucratus est?* Enimvero venialium correctio ut plurimum magis obesset, quam prodesset: quia pacem tranquillitatemque inter homines turbaret: cum venialia quotidie committantur, imò sæpius quoquo die. Ferè continua proinde atque nimis importuna foret eorum correctio, & valdè frequenter fieret ab iis, qui eisdem obnoxii sunt.

357 Dixi tamen 1º ad obligationem privatorum. Quia indubitatum est Prælatos Regularium non rarò teneri sub mortali corrigere venialia subditorum, præsertim dum notabiliter lædunt regularem disciplinam, quam ex officio manutenere tenentur sub mortali. Ita Doctores communiter.

358 Ideò etiam in Prælati, & patribus familiaribus, non semper requiritur spes emendationis delinquentis, ad obligationem faciendæ correctionis. Quia correctio, ad quam Prælati tenentur, non solum tendit ad emendationem fratris, vel filii delinquentis, sed ad commune bonum, ad regularem utique disciplinam, ad pacem inter fratres & filios servandam, ad avertendum aliorum scandalum. Meminerint itaque Superiores, quòd in correctione fraterna *gravior est contra Prælatos, ut ex Augustino 1. de Civit. Dei 9. dicit S. Thomas a. 3. ad 1. Quòdque, ut idem profectur a. 6. in corp. correctio pertinens ad Prælatos ordinatur ad bonum commune, & habet vim coactivam. Et talis correctio non est dimittenda propterurbationem ejus qui corripitur. Tum quia si propria sponte emendari non velit, cogendus est per poenas, ut peccata dimittat. Tum etiam quia si incorrigibilis sit, per hoc providetur communi bono, dum servatur ordo justitiæ, & unius exemplo alii deterrentur. Longè itaque graviores aliis habent causam speculatores domus Israël. Ad hoc enim speculatores, hoc est populorum præpositi constituti sunt in Ecclesiis, ut non parcant, objurgando peccata, ut Augustinus dicit loco citato. Et à malis Pastoribus inquiris Deus mortem ovium. Serm. 46. de Pastorib. aliàs 165. de temp. c. 9. Pro quo postquam allegavit caput 33. Ezech. pergit sic: Videtis quam sit tacere periculosum. Quia ob neglectum correctionis Præpositus justè damnatur. Ideò multi Christiani perveniunt ad Deum faciliore forsitan timere*

Nos autem excepto quòd Christiani sumus (unde rationem reddemus de vita nostra) sumus etiam Præpositi, unde rationem reddemus Deo de dispensatione nostra.

Dixi 2º peccatum veniale ut plurimum non esse materiam obligantem privatos ad correctionem fraternam; quia etiam privati, præsertim Religiosi, tenentur interdum ad fraternam correctionem de venialibus, dum scilicet post se trahunt notabilia inconvenientia, vel in communitate (per hoc quòd naturaliter relaxetur vigor disciplinæ) vel in ipso etiam subinde delincente, dum v. g. peccatum, ex se veniale, valdè dedecet hominem honestum, uti dedecet v. g. mendacium apertum; vel dum periculum est, ne ex veniali v. g. levitate cum altero, vel facilitate leviter detrahendi deveniat in mortale. Tameñ ergo culpandum esset, qui generatim corripere vellet pro peccatis venialibus; non idè generatim dicendum, fratrem de venialibus non esse corripiendum.

CAPUT XXXV.

Modus faciendæ correctionis, ut verè fraterna sit & proficua.

UT fraterna correctio, quæ dirigitur ad salutem delinquentis, verè fraterna sit & fructuosa, debet imprimis fieri cum mansuetudine magna, & humilitate, ita ut per eam ostendat se ad correctionem ex fraterna charitate moveri. Quia nihil tam impedit profectum correctionis, quam superbia illius qui corripitur: hic verò multò minùs irritatur, dum correctio cum mansuetudine fit & humilitate, quam dum cum calore, verbisque acerbis & imperiosis. Unde ut plurimum admonitione utendum, potiùs quam correctione propriè dictà; imò precibus potiùs quam aliter, ipsùm utique rogando, ut reflectat, se non benè facere. Proderit etiam admonitioni, vel precibus addere excusationem aliquam, quæ monitor dicat, se supponere quòd vel ex ignorantia, vel inadvertentia, seu non reflexione, vel ex bono aliquo fine id fecerit. Et si in de tractionis materia deliquerit, & verba quibus se expressit ad bonum sensum trahi nequeant, monitor consultò ipsi dicet: *Amice, verba quæ dicis possunt hunc vel illum sensum habere. Potest esse quòd illa non capias isto sensu. Aliàs foret detractio.* Charitas namque dicat, parcendum pudori fratris quantum fieri potest, juxta illud Augustini Serm. 82. aliàs 16. de verb. Dom. *Corripe eum inter te & ipsum solum, intendens correctioni, parcens pudori. Fortè enim aliqui præ verecundiâ incipit defendere peccatum suum, & quem vis facere correctiorem, facis pejorem.*

Si itaque præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne

ne & in teneris. Ad Galat. 6. Quem locum exponens Augustinus: Numquam (inquit) alieni peccati oburgandi suscipiendum est negotium; nisi cum inermis interrogationibus examinantes nostram conscientiam; liquido nobis coram Deo responderimus, dilectione nos facere. Quod si conviciam, vel minam, vel etiam persequutiones ejus, quem argueris, laceraverint animum, si adhuc ille per te sanari posse videbitur, nihil respondeas, donec sanus prior; ne forte carnalibus motibus tuis ad nocendum consentias, & exhibeas linguam tuam arma iniquitatis peccato, ad reddendum malum pro malo, aut maledictum pro maledicto. Quidquid enim lacerato animo dixeris, puniendus est impetus, non charitas corrigendus. Dilige, & dic quod vales. Nullo modo maledictum erit, quod specie maledicti sonnerit, si memineris, senserisque te in gladio Verbi Dei liberatorem hominis esse velle ab obsidione vitiorum. Quod si forte, ut plerumque accidit, dilectione quidem talem suscipis actum, & ad eam corde dilectionis accedis, sed inter agendum subrepsit aliquid, dum tibi resistitur, quod te auferat ab hominis vitio percussendo, & ipsi homini faciat infestum; postea te lacrymis lavantem hunc pulverem, multo salubrius meminisse oportebit, quam non debeat super aliorum superbire peccata, quando in ipsa eorum oburgatione peccamus: cum facilius nos ira peccantis iratos, quam misericordia misericordes facit.

362. Nec solum mansuetudinem, sed & humilitatem commendat Apostolus, cum dicit, considerans teipsum, ne & in teneris. Unde Gregorius l. 23. Moral. c. 14. Nos enim, quia infirmi homines sumus... debemus primum meminisse quod sumus; ut ex propria infirmitate pensemus, quo docendi ordine infirmis fratribus consulamus. Consideremus igitur, quia, aut tales sumus; quales nonnullos corrigimus: aut tales aliquando fuimus; etsi jam divina gratia operante non sumus, ut tanto tempore antius, humiliter corde corrigamus, quando nosmetipsos verbi dei, in his quos emendamus, agnoscimus. Si autem tales nec sumus, nec fuimus, quales adhuc illi sunt, quos emendare curamus; ne cor nostrum forte superbiat, & de ipsa innocentia in pejus ruat; quorum mala corrigimus, alia ipsorum bona nobis ante oculos revocemus; que si omnino nulla sunt, ad occulta Dei iudicia recurramus. Quia sicut nos meritis nullis hoc ipsum bonum, quod habemus, accepimus; ita illos quoque potest gratia superna virtutis infundere, ut excusati posterius, etiam ipsa possint bona, qua nos ante accepimus, prevenire. Quis enim crederet, quod per Apostolici meriti Saulus lapidatum Stephanum processurus erat, qui in morte ejus lapideum vestimenta servabat? His ergo primam cogitationibus humilitari cor debet, & tunc demum delinquentium iniquitas increpari.

363. Quia vero frustra venit sonitus ad aures, nisi Deus in corde loquatur (ait Bernardus de perfect. vit. spirit. tit. ult.) quia solus Deus

Tom. II.

conversit corda filiorum hominum; mansuetudini & humilitati jungenda est oratio, quam (saltem per piam aspirationem, si amplio rem orationem tempus non permittat) Dei imploret auxilium, ut aperiat cor fratris intendere his que dicenda sunt, ex illique proficere. Et hoc est quod Bernardus monet ibidem dicens: Fraternalis correctio debet fieri cum magno moderamine, cum gemis & benevolentia, suo loco, suo tempore, semper oratione procedente.

Caveat etiam, qui fratrem corrigit, pro eadem re ad nauseam usque correctionem continuare, nimis frequenter (spatio brevis temporis) eam facere. Nam utilius est, hominem asuetum alicui juramento non enormi, & ideo sine reflexione jurantem, solum aliquoties monere, intervallo temporis non valde notabilis (ut se jurare recedat) quam singulis vicibus, quibus jurat, ipsi importunum esse. Aliud est de blasphemis, & juramentis enormibus, in quibus, si non semper verbis, saltem gestu & vultu manifestandum est, quod nobis graviter displiceant.

CAPUT XXXVI.

Obligatio a quo animo correctionem accipiendi.

Quemadmodum ab unoquoque facienda est fraternalis correctio (unicuique enim mandavit Deus de proximo suo) sic ab unoquoque a quo animo est suscipienda, & tanto quidem libentius, quanto magis unusquisque desiderare debet curationem vulnerum suorum spiritualium, quam corporalium. Attendamus ergo, dum corripimur, 1. quod correctio nunquam nobis nocere possit, nisi culpa nostra, ubi medicina corporalis plerumque plus nociva est, quam proficua. 2. quod per correctionem videamus quid corrigere debeamus; & quid nobis ipsi in nobis debeat displicere, dum aliis videmus displicere. 3. quod in propria causa, seu defectibus nostris, caeci simus, vel saltem sine reflexione saepe peccemus; quodque proinde non minore nos beneficio afficiat, qui fraternaliter nos corrigit, quam errantem homo, qui ei comiter monstrat viam. 4. quod a Deo nos oporteat petere lumen, quo defectus nostros & peccata cognoscamus; lumen vero istud per fratres nostros (a quibus corripimur) nobis Deus communicet. 5. quosdam Sanctos, etiam Reges ac Principes, assumpsisse sibi viros timoratos, qui eos semper comitarentur, monerentque de defectibus, quos in ipsis animadvertent. 6. necesse proinde esse, ut benevolum iis animum ostendamus, a quibus fraternaliter corripimur: ne ipsis nimis molestum sit, beneficium istud morosis, contentiosis, & ingratis exhibere, idcircoque ab ipsis per correctio-

Nn

nis omissionem peccetur. 7°. exemplum S. Petri Apostolorum Principis, supremique in terris Christi Vicarii, Pauli correctionem humiliter patientis, cap. seq. exhibebimus.

CAPUT XXXVII.

Ipsi quoque Superiores subinde ab inferioribus, cum omni reverentia, modestia & humilitate corrigendi sunt.

366 **O**bligationem hanc sanctus Thomas q. 33. a. 4. probat ex verbis Apostoli ad Coloss. 4. scribentis: *Dicite Archiepiscopo (Episcopo) vobis ministerium, quod accepistis in Domino, ut illud impleas.* Et ratio est, quia ipsi etiam Superiores homines sunt, circumdati infirmitate; indigent proinde eleemosynâ spirituali; & tanto magis indigent, quanto in majori sunt salutis periculo. Unde Augustinus in Regula: *Non solum vestri, sed etiam ipsius (Superioris) miseremini, qui inter vos quantum in oculo superiore, tanto in periculo majore versatur.*

367 Non debet tamen quilibet è vulgo Superioris correctionem temerè usurpare per se, sed per personas ætate, pietate, prudentiâ graviores. In correptione etiam, quâ subditi corrigunt Prælatos, debet modus congruus adhiberi, ut scilicet non cum protervia & duritia, sed cum mansuetudine & reverentia corripantur (ait sanctus Thomas ibidem.) Unde Apostolus 1. Timoth. 5. *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem.*

368 Nec licitum est Superiorem publicè corrigere, nisi publicè peccaverit, prout Innocentius III. dicit cap. cum ex injuncto ext. de hæreticis, ibi: *Patrem suum delinquentem reprehendere manifestè, nulli licet, secundum Evangelicam veritatem.* Si tamen alii essent scandalo, alioque suo exemplo vel doctrinâ erroneâ in errorem, vel disciplina relaxationem inducerent, in faciem ipsius resistendum esset, Pauli exemplo, qui in faciem Petro restitit, eò quòd exemplo suo aliis errandi occasionem incautè præbebat. Quia in re sancti Patres Pauli libertatem miramur, Petri humilitatem, correctionem patientis (ait Augustinus epist. 19.) quia multò laudabilius & mirabilius est libenter accipere corrigentem, quàm audacter corrigere deviantem. Specialiter istud S. Petri exemplum plurimum extollunt S. Cyprianus epist. 71. ad Quint. & sanctus Gregorius homil. 18. in Ezech. Petrus (inquit S. Cyprianus) non sibi aliquid insolenter vindicavit, aut arroganter assumpsit, ut diceret se primatum tenere, & obtemperari sibi potius oportere; nec despicit Paulum, quòd prius persecutor fuisset, sed consilium veritatis admisit, & rationi legitime, quam Paulus vindicabat, facile consensit, documentum scilicet nobis, & concordia, & patientia tribuens, ut non pertinaciter nostra a-

memus, sed quæ à fratribus aliquando, & collegis nostris utiliter & salubriter suggeruntur, si sunt vera & legitima, ipsa potius nostra dicamus. Decens erat (ait Gregorius) in Petro, qui primus erat in culmine, esse primus in humilitate. Ipse Petrus (ut dicit Glossa Augustini ad Galat. 5.) exemplum majoribus præbuit, ut scilicet fortè rectam iracundiam reliquissent, non dedignentur etiam à posteroribus corripri.

CAPUT XXXVIII.

Quando delictum fratris est occultum, nec Communis nocivum, nec cedens in grave veriti detrimentum; seque est emendationis ipsius per monitionem secretam, necessario servandus est Evangelicus ordo correctionis, saltem extra Religiosum Institutum, cujus professores renuntiant juri, quod habent ad propriam famam.

Evangelicum fraternæ correctionis ordinem Dominus præscribit Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit, adhibe tecum unum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quòd si non audierit eos, dic Ecclesie (id est Prælato.) Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* De isto ordine Guimenius pag. 7. n. 6. edit. Lugdun. ausus est dicere: *Evangelicus ordo correctionis fraternæ non obligat sub mortali: quia præceptum istud perniciosum foret, nedam inutile. Sed prorsus est improbandus. Quòd enim præcepti sit, adeoque in materia gravi obliget sub mortali, communis est sententia, non solum Scholasticorum, sed & sanctorum Patrum, Ambrosii serm. 8. in Psalm. 118. Chrysostomi homil. 61. in Matth. Hilarii, & Hieronymi in cap. 18. Matth. Augustini serm. 82. alias 16. de verb. Dom. c. 7. ubi sic: *Quia secretum fuit, quando in te peccavi, secretum quare, cum corrigis quòd peccavi. Nam si solus nosti, quia peccavi in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es corrector, sed proditor. Attende, quomodo vir justus Joseph, tanto flagitio, quòd de uxore fuerat suspicatus, tantâ benignitate pepercit, antequam sciret unde illa conceperat. Restabat itaque certa adulterii suspicio. Et tamen, quia ipse solus scierat, ipse solus sciebat, quid de illo ait Evangelium? "Joseph autem, cum esset vir justus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam". . . . Sic agamus, & sic agendum est, non solum quando in nos peccatur ab aliquo, ut ab altero nescitur. In secreto debemus corrigere, in secreto arguere, ne volentes publicè arguere, prodamus hominem, id est diffamemus; & tunc fiat quòd Hieronymus loco citato ait, quòd dum se-**

mel pudorem & verecundiam amiserit, remaneat in peccato. An non hoc impedire, de jure est naturalis? An non in re magni momenti? Quomodo ergo à peccato excusari potest mortali? Quis nostrum est, qui humanam lapsus fragilitate, non vellet salvo honore suo & fama corrigi? At verò *quicumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* Quod profecto notissimum est legis naturalis dictamen.

370 Et confirmatur 1°. quia fraternæ correctionis divinum est & naturale præceptum, uti ostendimus cap. 33. Ordinem verò, seu modum istius correctionis (ut scilicet prius secretò, quàm publicè fiat) eodem modo ac tenore Salvator expressit, ac substantiam ipsius. Si ergo verba, quibus substantiam expressit, præceptiva sunt; talia quoque sunt verba, quibus expressit ordinem ac modum.

371 2°. quia lex naturalis dicit ut proximum curemus sine aliqua læsione ipsius, si fieri possit; vel certè cum minima quàm fieri potest, si sine aliqua fieri non possit.

372 3°. ex doctrina S. Thomæ q. 33. a. 7. *Sicut Medicus corporalis sanitatem aegroto confert, si potest, sine alicujus membri abscissione; si autem hoc non potest, abscindit membrum minus necessarium, ut vita totius conservetur, idque est de jure naturali. Ita etiam ille qui studet emendationi fratris, jure naturali debet, si potest, sic emendare fratrem, quantum ad conscientiam, ut fama ejus conservetur; que quidem est utilis ipsi peccanti, non solum in temporalibus, in quibus, quantum ad multa homo patitur detrimentum, amissa fama; sed etiam quantum ad spiritualia: quia pro timore infamia multi à peccato retrahuntur. Unde quando se infamatos conspiciunt, irrefrenatè peccant. . . . Unde patet, de necessitate præcepti esse, quòd secreta admonitio publicam denuntiationem præcedat. Non solum ergo consilii & congruitatis est, prout Salmeron & Maldonatus putant, sed præcepti divini & naturalis.*

373 4°. est contra justitiam, absque necessitate lædere proximum in bonis temporalibus. Igitur & in fama, quæ bonis temporalibus potior est (juxta illud: *Melius est nomen bonum, quàm divitiae multe*) & ad quam proximus non minus habet jus, quàm ad temporalia bona.

374 Quando ergo absque testium inductione proximum ad emendationem inducere possumus, debemus. Si testis unicus sufficit, duos adhibere non licet. Si fratris emendatio speretur absque delatione ad Superiorem, non licet ad Superiorem deferre: eò quòd bonam de se famam apud Superiorem pluris faciat frater tuus, quàm apud tres, vel quatuor alios. Nam, ut optimè Doctor subtilis Relict. de secret. l. 2. q. 4. d. 3. *optarem ego peccata mea magis esse nota tribus, aut quatuor, quàm uni gravissimo, & mihi con-*
Tom. II.

junctissimo viro; cuius bonam existimationem pluris facio, quàm si quatuor alii bene de me opinentur. Unde concludit: *fama ergo subditi apud Prælatum magis estimanda est; & idè sine extrema necessitate non est prodigenda.*

Conveniunt nihilominus Doctores, Evangelicum illum ordinem in omni casu non esse necessarium, sed duntaxat in circumstantiis expressis in assertione. Et idè discernere debemus, aliquando istud, aliquando illud esse faciendum (ait Augustinus ser. 16. de verb. Dom.) aliquando corripiendo fratrem inter te & ipsum solum, aliquando coram omnibus.

Propterea in assertione dixi, ordinem Evangelicum esse servandum 1°. quando delictum fratris est occultum. Si enim publicum sit, vel proximè publicandum, jam non solum peccavit in te, seu coram te, sed & in alios, eos scandalizando, prout Augustinus observat loco citato. Et idè S. Thomas in 4. dist. 19. q. 2. a. 3. quaestio 1. ad 2. dicit, quòd si peccatum jam ad notitiam aliorum devenit, tunc debet denuntiari ei qui habet potestatem corrigendi, ut qui scandalizati sunt de culpa, edificentur de peccato. Si autem in publicum nondum devenit, sed est in via deveniendi, tunc etiam denuntiandum est, ut scandalo futuro occurratur.

2°. quando nocivum non est Communitati, nec cedens in grave tertii detrimentum. Quia, ut iterum S. Thomas ibidem, si sit infelivum aliorum (& idem est, si noceat bono aliorum nomini, & maxime Communitatis) sicut est hæresis, vel fornicatio, & hujusmodi; aut etiam cedat in aliquod damnum alterius, sicut furtum, vel homicidium, & hujusmodi, debet denuntiari Prælato, ut gregi suo caveat. Sicut enim dicit Hieronymus: *Quæ misericordia est parcere uni, & multos in discrimen adducere? polluitur populus ex uno peccatore, sicut ex una ove morbida univerfus grex. Semper enim bonum multorum debet præferri bono unius. Unde etiam fama unius negligi debet, ut innocentia vel fama multitudinis conservetur. Si autem vergat in damnum corporale alterius, debet fieri comparatio illius damni ad damnum fama alterius, & illi damno, quòd preponderat, obviandum magis, habità etiam ratione innocentia tertii, ob quam justius est, ut à damno illæsus servetur, quàm nocens.*

Limitat tamen hoc S. Thomas 2. 2. q. 378. 33. a. 7. nisi fortè aliquis firmiter existimaret, quòd statim per secretam admonitionem posset hujusmodi mala impedire: verum ubi agitur de crimine hæreticos, vel læsæ Majestatis, de magia, sortilegio, veneficio, vix fieri potest ut certò, sive absque periculo erroris, mala inde imminencia per secretam admonitionem averti possint. Idè rei istorum criminum statim denuntiandi sunt Episcopis, vel (ubi S. Inquisitio viget) Inquisitoribus. Quod de hæreticis faciendum

docet sanctus Leo serm. 5. de jejunio decimi mensis. Idem de Confessariis in confessione, vel occasione illius, vel in confessionali (etiam confessione non secuta) poenitentes ad turpia sollicitantibus, vel cum eis inhonestos sermones habentibus, sub poena excommunicationis ipso facto fieri mandat Gregorius XV. Constitutione data 30. Augusti 1622. mandans etiam omnibus Confessariis, ut suas poenitentes, quas noverint fuisse ab aliis Confessariis sollicitatas, de ista moneant obligatione. Cumque Castro-Palao tom. 1. tr. 4. disp. 9. p. 4. n. 2. probabilem censuisset propositionem sequentem: *Confessarius, qui in sacramentali confessione tribuit poenitenti chartam postea legendam, in qua ad venerem incitat, non est denunciandus.* Propositionem hanc damnavit Alexander VII. 24. Septembris 1665. Prorsus ergo improbanda opinio Fagundes de præcept. Eccl. p. 1. 4. c. 3. n. 31. & Castro-Palao ubi supra p. 10. n. 2. poenitentem denunciare non debere Confessarium sollicitantem, quando adest spes certa emendationis ipsius, per fraternam correctionem. Tanti enim momenti est eliminatio detestabilis istius sollicitationis, ut iudicium de emendatione Confessarii, qui sollicitavit, Summi Pontifices nolint commissum esse feminis sollicitatis, sed Episcopis & Inquisitoribus.

379 Sed & lapsum carnis, cum tertia persona consummatum, Suarez disp. 8. de charit. sect. 6. & l. 1. de Relig. c. 2. censet in Religionibus, absque prævia secreta admonitione, statim Superiori denunciandum. Et revera S. Thomas loco proxime laudato fornicationem refert inter peccata infectiva aliorum. Difficile namque videtur, virum Religiosum eousque lapsum, nisi abjecto timore Dei; quo semel abjecto, periculum est, ne noceat bono nomini Religionis; & tantò majus periculum, quò rarius ex toto corde convertuntur, salvanturque, qui eousque sui, & timoris Dei obliviscuntur, prout & de Sacerdotibus etiam sæcularibus ostenditur tom. seq. ubi de Eucharistia. Similiter periculum est, ne bono Religionis nomini valde noceat Religiosus, proclivis in dicta vel facta parum casta, præsertim cum mulieribus. De eo proinde videtur procedere doctrina Suareziana.

380 Siquis tamen, ad ea non proclivis, unà tantum vice, ex humana fragilitate, aliquid minus castum vel factum commiserit, socius delinquentem fratrem corripiat, si res ita sit occulta, ut bono Religionis nomini non noceat. Quòd si tale dictum vel factum Ordini scandalum

afferret (subaudi, vel de eo periculum foret) quicumque id noverint, statim Superiori denuntient, ut tam fratris salutis, quam Religionis honori opportune provideat.

Prior tamen pars hujus Constitutionis intelligenda est, quando per secretam monitionem, seu fraternam correctionem, spes probabilis est emendationis fratris, prout in assertionem dixi. Si enim (spectatis circumstantiis) prudenter quis existimet, fraternam monitionem non profuturam; speret verò paternam monitionem Superioris ipsi potius profuturam, delinquentem tunc denunciare potest & debet Superiori, non ut Judici, sed ut patri, si eas habeat qualitates, quibus melius prodesse queat. Nam, ut S. Thomas ait quodlib. 11. q. 10. a. 11. *Si ego scio quòd frater per me corrigitur, tunc non debeo hoc denunciare Pralato. Si autem videtur, quòd hoc melius fiat per Pralatum, & Pralatus sit pius, discretus & spiritalis (nota bene) non habens rancorem, seu odium adversus illum subditum, tunc licite potest hoc denunciare ipsi. Et tunc non dicit Ecclesie: quia non dicit ei sicut Pralato, sed sicut persona proficiente ad correctionem proximi & emendam. Sed quia propter diversas conditiones Pralatorum & subditorum, non potest in hoc dari generale iudicium (quia aliquando vel Pralatus movetur ad odium adversus subditum, vel subditus non bene ferret verba Pralati) idè tenendum est hoc pro regula, quòd in omnibus istis semper servanda est charitas, & quòd melius & magis expedire videtur. Et si hoc intendat (scilicet emendam proximi) ac servet, quantum potest, bonum charitatis, tunc denunciando non peccat. Si autem denunciis hoc quicumque persona ex malitia, & ut proximus confundatur, vel deprimatur, tunc denunciatio sive accusatio peccat mortaliter.*

Itaque, ut sanctus Doctor dixerat a. 1. 382 oportet orationem fraternam correctionis sumere secundum ordinem charitatis. Ordo autem charitatis est, ut quis bono proximi præferat commune bonum; item ut velit bonum proximi, & conscientia, & fama; & in his magis velit bonum conscientia, quando utrumque haberi non potest. Et idè, his consideratis, credo quòd si esset aliquod peccatum (carnale seu spirituale) quòd vergeret in detrimentum multitudinis, statim est revelandum: cum præponderet bonum commune, in ordine charitatis, bono proximi, sive sit fama, sive conscientia. Quando verò non timetur multitudinis detrimentum, tunc debet quis utrumque custodire, scilicet bonum fama, & conscientia, corrigendo occultè inter se & ipsum, si speret hoc factò fratrem lucrari posse.

Sed quid si proximus cesserit juri suo ad propriam famam? Hoc enim (ob majorem profectum spirituale, aliasque justas causas, ad commune bonum spectantes) fieri posse docet S. Thomas 2. 2. q. 73. a. 1. ad 1. hinc verbis: *In arbitrio uniuscujusque est*

pate detrimentum fama sua (uti sapienter fecerunt Sancti) nisi id vergat in aliorum detrimentum; idque, Ecclesiam approbante, fieri censetur in Societate, in qua lege perpetua (in quam consentiunt quicumque in Societatem admittuntur) statutum est, ut omnes errores defectusque turbidiorum immediate ad Superiorem deferantur. Ubi ergo ista sit cessio, non obligat fraternæ correctionis ordo supradictus; eoque proinde non servato, defectus omnes fratrum Superiori possunt immediate manifestari, uti Doctores communiter tradunt.

CAPUT XXXIX.

Evangelicum fraternæ correctionis ordinem pro solis secularibus, seu vitam communem ducentibus, Salvator non præscripsit, sed & pro religiosam vitam profitentibus.

384 **Q**uod Christus ordinem illum non præscripsit pro iis qui vitam religiosam profitentur, sed pro iis qui vitam communem seu sæcularem ducunt, expressis verbis affirmat doctus quidam Recentior tom. 2. tr. 4. de charit. disp. 6. n. 68. in respons. ad 2. object. conformiter ad id quod n. 63. dixerat, religiosam professionem esse cessionem juris ad propriam famam, fraternamque monitionem, delationi ad Superiorem præmittendam.

385 Verum - enimvero hoc posterius absque idoneo fundamento asserit, contra communem Religiosorum sensum, sententiamque communiter receptam S. Thomæ, Hugonis Victorini, Soti, Cajetani, Sylvestri, &c. Unius S. Thomæ verba referam, qui q. 33. a. 7. cum sibi objecisset hoc argumentum: *Religiosi tenentur suis Prelatis obedire. Sed quandoque Prelati præcipiunt, vel communiter omnibus, vel alicui specialiter, ut siquid scit corrigendum, eis dicatur: Ergo videtur, quod eis teneantur dicere, etiam ante secretam admonitionem. Non est ergo de necessitate præcepti, saltem respectu Religiosorum, ut secreta admonitio præcedat publicam denuntiationem.* Ad 5. respondet, dicendum, quod Prelato non est obediendum contra præceptum divinum, secundum illud Act. 5. „Obedire oportet Deo, magis quam hominibus.“ Et ideo, quando Prelatus præcipit, ut sibi dicatur quod quis sciverit corrigendum, intelligendum est salvo ordine fraternæ correctionis. Quod si Prelatus expressè præciperet contra hunc ordinem à Domino institutum, & ipse peccaret præcipiens, & ei obediens, quasi contra præceptum Domini agens. Et quodlib. 1. q. 8. a. 11. Religiosus Prelatus in Capitulo præst. seu: *Judex Ecclesiasticus in foro judiciali.* Unde ad ea potest ex præcepto subditos obligare, ut ei pandantur, propter quos potest *Judex Ecclesiasticus in foro judiciali* juramentum exigere. Est ergo sciendum, quod in crimini-

bus triplex est modus procedendi. Unus per denuntiationem; alius per inquisitionem; alius per accusationem. In via ergo denuntiationis intenditur correctio delinquentis. Et ideo, secundum præceptum Domini Mat. 18. debet præcedere fraternæ correctio, ut scilicet corripias eum inter te & ipsum solum. Quod si non audierit, coram duobus, vel tribus testibus, & ultimo dicatur Ecclesie: charitatis enim est ut aliquis parcat fratri, quantum potest. Unde prius debet nisi, ut corrigat conscientiam fratris, servatâ formâ solitarie admonendo; & postmodum coram duobus, vel tribus; tandem negligenda est fama, ut emendetur conscientia, & dicendum est Ecclesie. In quo etiam processu consulitur conscientia. Nam peccator, si à principio videret se publicatum, amitteret verecundiam, & obstinatio fieret ad peccandum. Et infra: Dum proceditur per viam simplicis denuntiationis (in qua Prælatus non procedit ut Judex, sed ut pater) non tenetur Religiosus Prælato præcipienti culpam fratris revelare, nisi præcedente monitione, cum viderit incorrectum. Imò magis peccaret, si ad præceptum Prælatis revelaret: quia plus tenetur obedire Evangelio, quam Prælato. Et multò magis Prælatus peccaret, si subditum induceret ad pervertendum ordinem Evangelii. Tam perspicua sunt verba illa, ut cæcum esse oporteat, qui ex iis non videt, religiosam professionem (juxta sanctum Thomam) non esse cessionem juris, quod quisque Religiosus habet ad famam suam. Evangelicumque fraternæ correctionis ordinem à Domino præscriptum esse, non solum pro sæcularibus, sed & pro Religiosis.

Prorsus ergo dicendum 1º. Evangelicum 386 ordinem illum à Domino præscriptum esse tam pro Religiosis, quam pro sæcularibus. Cum eum præscripsit verbis generalibus, absolutis, & indistinctis. Generalia verò, absoluta, & indistincta divinæ Scripturæ præcepta nobis non licet ratione purè humanâ distinguere (uti distinguit Recentior ille) nec restringere seu coarctare. Ob ea quæ dixi Prolegomeno 1. c. 5. & Prolegomeno 3. c. 12.

Et quo ipse fundamento distinguit, & à 387 divino illo, imò naturali præcepto Religiosos excipit? Quia (inquit) fraternæ correctio æquè fructuose ac securè non fit per inferiorem, sicut per Superiorem, qui præ inferioribus mille habet modos præcavendi periculum relapsus in subdito, disciplinæque regularis, & boni nominis Religiosæ Communitatis damnum.

Sed contra hoc dicendum 2º. cum Ban- 388 nez 2. 2. q. 33. a. 8. dub. 2. Aravio 1. 2. q. 94. disp. 2. sect. 3. Bertrando Loth tr. 7. q. 8. a. 1. videri erroneum, Evangelicæque doctrinæ injuriosum, asserere, quod fratrum in Religionibus correctio ordinariè fructuosius, securiusque fiat per Prælatum, quam per socium, seu fratrem pri-

vatum; vel quòd Evangelicus ordo in Religionibus non sit securus, vel quòd Religiosa Communitas, servato illo ordine, non possit benè, fructuosè & securè gubernari. Si enim ita esset, ordo Evangelicus in Religionibus non solum non esset de præcepto, sed nec de consilio. Quam doctrinam Bannez loco citato non dubitat esse erroneam in fide. Absit proinde ut credam, correctionis modum ab homuncione excogitatum in Religionibus eo meliorem communiter esse, quem increata divini Verbi sapientia præscripsit.

389 Et quo ipse fundamento pro Religionibus meliorem esse putat? Primò (inquit) quia Religiosi profitentur humilitatem. Secundò, in Religionibus major habenda est ratio securitatis boni nominis Communitatis, disciplinæque Regularis (removendo pericula peccandi in damnum utriusque, per immediatam delationem ad Superiorem) quàm aliqualis infamationis alicujus Religiosi privati, ex immediata illa delatione provenientis. Tertiò, securior perfectiorque est correctio per Superiorem, ut patrem, quàm per privatum. Quartò, per crimen in Religione commissum Religiosus amittit jus secreti, respectivè ad Superiorem, ut patrem, prout dicit in responsione ad I. objectionem. Quintò, Innocentius III. cap. *qualiter* & quando de accusatione. loquens de fraternæ correctionis ordine: *Hunc ordinem* (inquit) *circa Regulares personas non credimus usquequaque observandum.*

390 Sed primum fundamentum non videtur solidum. Quia Religiosi profitentur quidem humilitatem, sed secundum ordinem Evangelicum, cui Religiosa non adversatur humilitas. Aliàs ei nostræ adversarentur Constitutiones p. 4. c. 8. dum sic statuunt: *Hunc ordinem correctionis Evangelicæ volumus omnes fratres invicem servare.*

391 Nec solidius videtur secundum: utpote supponens falsum; nempe securitatem illam in Religionibus communiter haberi non posse, illasà proximi famâ. Evangelicum proinde ordinem in Religionibus communiter non esse securum. Quod erroneum in fide censet Bannez supra.

392 Nec id laudatus Recentior asserere potest, nisi consequenter asserat, Constitutiones nostras (à Summis licet Pontificibus Urbano VIII. & Innocentio X. in forma speciali approbatas) loco proximè relatò non præscripsisse securum correctionis ordinem.

393 Tametsi ergo immediata ad Superiorem, ut patrem, delatio dici queat secundum quid securior, pro quanto Superiores timentur ab inferioribus, habentque plures corrigendi, communique bono providendi modos, quos non habent inferiores: pensatis tamen omnibus, invicemque collatis, dici non potest (ut plurimum) simpliciter & absolute securior, ob gravissima inconvenientia, tam

contra commune bonum Religiosorum Communitatum, quàm contra privatum bonum particularium Religiosorum, inde ut plurimum oriunda. Nam (ut omittam infamationem Religiosorum apud Superiorem, non habentem dominium in famam ipsorum; quæ profectò non parum confidabilis est, ob rationem supra allatam) inde ut plurimum oriuntur rixæ, dissensiones, & odia inter Religiosos, præsertim inter delatores & delatos, quibus Religiosæ perturbantur Communitates, & delati, videntes se diffamatos apud Superiorem, adeò conternantur, ut, velut desperabundi, non curent amplius se emendare; imò quamdam cordis duritiem contrahentes, ad novam & novam disciplinæ regularis, bonique nominis Religionis potius quàm emendent antiquam, ita ut fiant novissima illorum pejora prioribus. Nam ut (cum SS. Hieronymo, Augustino, Bernardo, &c.) ait S. Thomas a. 7. sæpè citato: *præ timore infamia multi à peccato retrahuntur. Unde quando se infamatos conspiciunt, irrefrenatè peccant.*

Atque ex his profusus ruit tertium fundamentum. Quod tamen amplius evertitur: quia certum est in hac materia licitum non esse quidquid aliquo modo majorem adferret securitatem, &c. cum delatio immediate facta Superiori, ut, judici, majorem aliquo modo securitatem adferret, pro quanto subditos magis terreret, alioque ipsorum exemplo retraheret à peccato; nec tibi tamen licitum est sic deferre, dum probabiliter credis te posse aliter fratrem delinquentem emendare, uti fatetur Author quocumque disputamus, conveniuntque Doctores omnes.

Sic etiam homines magis terrentur, à peccatoque retraherentur, si omnis peccans statim jugularetur. Magis etiam Religiosi terrentur, in officioque continerentur, si omnes Regulæ transgressores è Religione pellerentur. Non licet tamen omnem hominem peccantem jugulare, nec Religiosum Regulam transgredientem expellere. Denique si Religiosus discolus, fractis carceribus, sæpè fugeret, scandalaque multa in fuga patrarer, ad ista avertenda securius esset ipsi crura effringere, ne posset amplius fugere. Nec hoc tamen licet. Nec per consequens est licitum, quidquid majorem adferret securitatem; sed quemadmodum infirmus, securè curabilis absque membri abscissione, debet sic curari, tametsi forte securius eo abscisso curaretur: sic frater, securè emendabilis absque amissione famæ apud Superiorem, sic debet emendari, licet forte secundum quid securius eà amissione emendaretur.

Nec præcedentibus magis solidum est quintum fundamentum (multò minus quantum, quod gratis & absque ulla probatione asseritur) quia in verbis illis Innocentius III.

non agit de Evangelico fraternæ correctionis ordine; sed de ordine accusationis & processûs judicialis, in quo servandi non sunt apices omnes juris, dum de Regularibus agit personis. Quod quidem manifestum videtur, tum ex ratione quam adfert, tum ex summario illius capituli. Idcõ namque dicit: *Hunc ordinem circa*, seu (ut alia lectio habet) *contra Regulares personas non credimus usquequaque servandûm*: quia, uti proximè subjungit, personæ Regulares, *cùm causa requiritur, faciliùs & liberiori à suis possunt administrationibus amoveri*. Cùm igitur dictorum intelligentia ex causis assumenda sit dicendi; manifestum est in verbis illis sermonem non esse de ordine Evangelico fraternæ correctionis, qui non ordinatur ad delinquentem puniendum per amotionem ab officio; sed de ordine processûs judicialis contra personas Regulares, in ordine ad eas à suis officiis removendas. Fraternalis verò correctionis ordo non est à Christo institutus *contra* corrigendum, sed *pro* ipso, non in odium & pœnam, sed in favorem ipsius.

397 Nec id mindis manifestum est ex dicto sumuario, cujus est hic tenor: *Superior contra subditum, maximè Prælatum* (nota ly *contra*) *de illis tantum inquiret, super quibus præcessit infamia* (non igitur de occultis, de quibus est Evangelicus ordo) *& tunc vocabit eum, & iradet sibi capiula, & nomina, & restium dicta publicabit, & ipsius legitimas exceptiones admittet, & probato gravi crimine, eum ab administratione removebit. In Regularibus verò Prælatis ad iniquem servandus non est hic ordo*. Cùm igitur verba ista, *hic ordo*, manifestè referantur ad immediatè præcedentia, quibus descriptus est ordo processûs judicialis; manifestum est in verbis sequentibus, *in Regularibus verò, &c.* sermonem non esse de ordine fraternæ correctionis, sed processûs judicialis dumtaxat.

398 Pateat ergo evidenter solida non esse fundamenta, quibus idem Author contra S. Thomam, contra Constitutiones nostras, contra communem Religiosorum sensum, probare nititur, Religiosam professionem esse cessationem juris Religiosorum ad propriam famam, per eamque amissum ceteri jus secreti (respectivè ad Superiorem, ut patrem) post crimen occultum in Religione commissum. Quod si verum esset, sequeretur Superiorem præcipere posse, sibi ut patri immediatè denunciari occulta fratrum crimina, ipsique hoc præcipienti inferiores obedire debere. Quod certissimè negat S. Thomas locis n. 384. allegatis. Sequeretur item professionem ejus qui diceret, nolo cedere juri quod habeo ad Evangelicum ordinem, & ad propriam famam, non esse Religiosam; nec talem esse professionem nostram: utpote qui secundum Constitutiones nostras juri nostro non cedimus, uti

perspicuum videtur ex citato earum loco, ubi sic: *Siquis contra suum Superiorem habuerit aliquid, quod in veritate tolerari non debeat, primo inter se & ipsum solum humiliter eum admoreat. Quam monitionem si neglexerit aliquem de discretioribus fratribus ad illum monendum inducat. Quod si necdum respiciat, Superiori Prælato denuntiet. Atque hunc ordinem correctionis Evangelica volumus omnes fratres invicem servare, & exercere in notabilibus culpis, quibus scilicet fratrum fama minuitur. Hunc quippe ordinem servandum non esse in levibus, famam non derogantibus, docet S. Thomas supra ad 4. Constatque ex praxi Religionum omnium, in Capitulis immediatè denuntiantium leves culpas fratrum.*

CAPUT XL.

Quid agere possit vel non possit Superior, visimplicis denuntiationis sibi immediatè facta ut patri.

Constat ex dictis cap. 38. aliquando per 399
Caccidens fratrem delinquentem immediatè denunciari posse Superiorem patri, quando scilicet periculum est ne crimen occultum ipsius noceat bono Religionis nomini, vel quando cedit in damnum tertii, vel spes probabilis non est delinquentem aliter se emendaturum. Queritur ergo quid tunc Superior consequenter ad talem denuntiationem agere possit?

Respondeo 1°. Superiorem ex tali denuntiatione judicialiter procedere non posse, nec pœnam aliquam, quæ infamiam secum afferat, delinquenti infligere. Est certa omnium sententia. Quia delictum non fuit illi manifestatum ut judici ad puniendum, sed ut patri, ad subditum ex amore paterno corrigendum. Et tunc punire, judicialiterque procedere, esset contra jus evulgare delictum occultum, secretò sibi denuntiatum, cum grandi præjudicio communis boni. Inde quippe fieret, quòd à denuntiationibus immediatè factis Superiorem tamquam patri omnes abhorrerent. Quo & salus delinquentis, & commune bonum Religionis plurimum impediretur.

Respondeo 2°. cum Soto, Bannez, Suarez, &c. posse moderatà pœnitentiã, non punitivã, sed correctivã & præservativã, delinquentem suaviter corrigere (modò neque infamiam irroget, nec delictum manifestet. Esset enim contra jus, ut dixi, delicto non probato, illud punire, secretòque manifestatum ad correctionem solam, per pœnitentiã divulgare) ceteraque facere, quæ (salvã famã ipsius) necessaria sunt ad consulendum bono delinquentis, communi-que bono Religionis, occasiones utique tollendo, socium ipsi fidelem assignando, qui ejus actiones exploret, Superiorique referat (non tamen dicendo socio, quòd illum ob-

ferret, si delinquens apud ipsum nondum sit diffamatus: quia per hoc ipsum socio suspectum redderet) à Conventu etiam, & ministerio aliquo ad nutum Superioris amovibili, ipsum titulo honesto, abique infamiae periculo, prudenter removendo. Quòd si Superior ad id egeat auxilio Provincialis, vel consilio discretorum, seu Consultorum suorum, poterit & ipsis, sub secreto naturali, notum facere in ordine ad paternae correctionis remedium; sicut & Provincialis Priori Conventus, ad quem ipsum amoveret, ut super ipsum advigilet (summoperè cavendo, ne pluribus revelet, quam necesse sit, & ne Provinciali quidem revelando, si Prior sufficienter possit providere. Aliàs grave committeretur peccatum, ob injustam læsionem famæ proximi) quia (ut paulò antè dixi) delatio ad Superiorem ut patrem ea omnia permittit, quæ necessaria sunt ad finem istius delationis obtinendum, ad correctionem utique delinquentis, & impediendum ne noceat bono communi Religionis. Atque ita, post accuratam ea de re disputationem, resolutum & declaratum fuit in Congregatione sexta generali Societatis, decreto xxxiii. uti testatur Cardinalis de Lugo disput. 18. de justitia sect. 7.

402 Denique si, post omnia paternè tentata, Superior videat se non proficere, ob contumaciam delinquentis, persistentis in negando crimine, nec ullam dantis spem emendationis; delatori tandem præcipere poterit, ut à paterna delatione transeat ad judicialem. Ob rationem paulò antè datam, & præcipuè quia sic Christus præscribit, dum ad Ecclesiam, seu Prælatum ut Ecclesiasticum Judicem vult recurri, dum fraterna correctio, & testes adhiberi, ad delinquentis emendationem non sufficiunt. Delatione verò judiciali factà, Superior ut Judex poterit causam Religioso fiscali tradere, delatoremque velut testem assumere, aliosque testes quærere. Tenebiturque delator dicto Superioris præcepto obedire, nisi ob grave periculum sibi imminens excusetur. Habità verò ipsius testificatione, Superior procedere poterit ad delinquentem juridicè examinandum, cum prælectione processus, ut delinquens intelligat se juridicè ac legitime interrogari, ad fatendamque proinde veritatem in conscientia teneri. Ita Cardinalis de Lugo loco citato post Suarez tom. 4. de Relig. l. 10. c. 12. n. 30. Quia tamen isto in iudicio alia est ratio Regularium, alia sæcularium, juxta citatum caput *qualiter & quando* de accusat. juxta Suarez ibidem nomina testium suppressere poterit.

403 Meminerint tamen Superiores, in iis quæ sibi delata sunt tamquam patribus, famæ delinquentis parcere, quantum fieri potest, caveantque ipsum, ob dictum unius, à Conventu facile amovere, nisi aliæ præsumptiones concurrant, sciantque 1º, ob solam ma-

jorem securitatem sibi non esse licitum procedere ad revelationes n. 400. dictas. Ob ea quæ dixi cap. præcedenti n. 393. & 394. 2º. in paterna correctione prudenter animadvertere, ne delationes, quæ sibi tamquam patribus sunt factæ, sint falsæ, vel ex aliqua inimicitia vel circumventionem procedant. Nam, ut verissimè Petrus Marchantius tribun. Sacram. tom. 3. tr. 4. tit. 2. q. 3. §. 9. rem in secreto debent explorare, antequam denunciato aliquid indicent. Quia inde frequenter turbationes, odia, contentiones excitantur, quæ postea extinguì non possunt.

CAPUT XLI.

Vitia charitatis opposita recensentur, describunturque, scilicet odium, invidia, acedia, discordia, contentio, rixa, bellum, duellum, seductio, scandalum.

Vitia illa, velut opposita charitati, recenset S. Thomas q. 34. & Doctores passim.

Odium est duplex, scilicet abominatio nis & inimicitia. Odium abominatio nis est alienatio seu averfio voluntatis ab aliquo, propter aliquod malum quod in eo concipimus. Odium verò inimicitia est illud quo alicui malum volumus, quia malum ipsius. Utrumque ex genere suo est mortale: utpote directè oppositum charitati, eamque natum destruere. Omne verò peccatum, per se charitatem destruens, ex genere suo mortale est. Unde 1. Joan. 3. *omnis qui odit fratrem suum, homicida est.* Aliquando tamen odium proximi solum est veniale, ob imperfectum animi consensum, seu ex defectu de liberationis, vel ob materiæ parvitatem, vel quia nonnisi levem quis de proximo displicentiam habet, aut medicam averfionem. Imò nullum foret peccatum, odio habere peccatorem, non quia homo, sed quatenus peccator est, juxta illud Psalm. 118. *linguos odio habui, & abominatus sum.* Vel ipsi malum optare, non quatenus malum est, sed quatenus peccati destructivum, vel proficuum ad conversionem ipsius. Sic enim Psalm. eodem Regius Psaltes dicebat: *Confundantur superbi, quia injustè iniquitatem fecerunt in me.* Et similibus desideris pleni sunt Psalmi, Librique Prophetarum.

Odium abominationis Dei, five averfio nis à Deo, inter alia peccata esse gravius, docet S. Thomas q. 34. a. 7. in corp. Quia in aliis peccatis, v. g. fornicatione, voluntas non avertitur à Deo secundum se, sed secundum aliud, in quantum scilicet appetit inordinatam delectationem, quæ habet annexam averfionem à Deo. At dum aliquis odio abominationis odit Deum, voluntas ejus secundum se avertitur à Deo. Semper autem id quod est per se, est potius eo quod est

est secundum aliud. Et revera peccatum istud diabolicum est, seu infernale.

406 Quantum ad odium proximi, an sit gravissimum eorum quae in proximum committuntur? S. Doctor ait, quod ex deordinatione ejus qui peccat, odium est majus peccatum, quam exteriores actus, qui sunt in proximi nocumentum. Quia scilicet per odium deordinatur voluntas hominis, quae est potissimum in homine, & ex qua est radix peccati. Unde si exteriores actus inordinati essent absque inordinatione voluntatis, non essent peccata; puta cum aliquis ignoranter, vel zelo justitia hominem occidit. Et si quid culpa est in exterioribus peccatis, quae contra proximum committuntur, totum est ex interiori odio. Sed quantum ad nocumentum, quod proximo inferitur, pejora sunt exteriora peccata, quam interiora odium. Ibidem a. 4. in corp.

407 Sed debetne, qui contra proximum habuit odium inimicitiae, in confessione manifestare speciem mali proximo voliti? Negant Valentia, Bonacina, alique plures. Quia voluntas illa non diversificatur specie penes diversitatem specificam malorum volitorum: utpote quae omnia voluntas vult sub eodem motivo formali, quia scilicet sunt malum proximi. Affirmo nihilominus (ordinarie loquendo) cum Sylvio, Merbesio, Suarez, &c. Quia qui vult tale malum proximo, ut plurimum vult illud quae tale malum. Quemadmodum ergo voluntas inferendi malum in vita, specie distinguitur a voluntate inferendi ipsi malum in bonis, vel in fama: sic voluntas quae quis optat ipsi evenire malum in vita, distinguitur specie a voluntate quae optat ipsi evenire malum in bonis, &c. Unde sic est de voluntate malorum, sicut de malis seu nocumentis volitis, de quibus S. Thomas q. 31. a. 4. ad 2um. Omnia (inquit) nocumenta, in quantum considerantur secundum rationem communem mali, reducuntur ad odium; prout autem considerantur secundum aliquas rationes speciales, vel boni, vel mali, reducuntur ad aliquas speciales virtutes, vel vicia.

408 Invidia est tristitia, quae de bono proximi tristatur, quia in eo nos aequat, vel superat. Haud dubie est peccatum mortale ex genere suo. Quia directe etiam opponitur charitati: utpote cui directe contrariatur voluntas, ut proximus bono aliquo careat, ne in eo nos aequet, vel superet.

409 Acedia est tristitia de bono spirituali ac divino, in quantum est divinum, id est quatenus ex ordinatione Dei oportet ei adherere ad salutem consequendam. Ita S. Thomas q. 35. a. 3. in corp. & ad 2. Unde patet quod sit peccatum ex genere suo mortale, contrarium charitati. Nam proprius effectus charitatis est gaudium de Deo, five de iis quae sunt facienda propter Deum, inquit S. Doctor ibidem, & q. 11. de acedia a. 3. : Sicut (inquit) invidia est pecca-

um mortale ex suo genere, in quantum adversatur charitati, quantum ad dilectionem proximi; ita acedia est peccatum mortale ex suo genere, in quantum adversatur charitati, quantum ad dilectionem Dei. Adversatur & praeccepto, quo jubemur gaudere in Domino, Matth. 5. 11. & 12. Et Philipp. 4. 4. Et quo jubemur Deum desiderare, desiderandoque esurire & sitire justitiam, Matth. 5. Et cum timore & tremore salutem operari, Philipp. 2. 12. & 13. Et in charitate proficere, Matth. 25. Et vigilare & orare, Matth. 24. & Marci 13.

Discordia opponitur concordiae, quae cum fit unio voluntatum, non unio opinionum (S. Thomas q. 37. a. 1.) discordia non est contrarietas opinionum, sed voluntatum, quae quis scienter & ex intentione dissentit a proximo circa bonum Dei, vel proximi. Et ideo est mortale peccatum ex suo genere, propter contrarietatem ad charitatem, licet primi motus hujus discordia, propter imperfectionem actus, sint peccata venialia, ait S. Doctor ibidem.

Ubi etiam observat, quod concordia per discordiam dupliciter tollitur. Uno quidem modo per se; alio vero modo per accidens. Per se quidem in humanis actibus & motibus dicitur esse id quod est secundum intentionem Per accidens autem ex hoc quod aliquid est praeter intentionem. Unde cum intentio aliquorum est ad aliquod bonum, quod pertinet ad honorem Dei, vel utilitatem proximi; sed unus aestimat hoc esse bonum, alius autem habet contrariam opinionem: discordia tunc est per accidens contra bonum Dei, vel proximi. Et talis discordia non est peccatum, nec repugnat charitati, nisi hujusmodi discordia sit, vel cum errore circa ea quae sunt de necessitate salutis, vel cum pertinacia, vel contemptu, vel odio, seu etiam diffamatione eorum qui contrarium sentiunt, uti frequenter hodie contingit, non sine gravi Dei offensa, fraternaque charitatis & justitiae laesione.

Ad discordiam pertinent contentio, schisma, bellum, seditio, rixa. Si enim discordia sit circa veritatem, camque cum altercatione verborum quispiam impugnet, vocatur contentio. Si discordia ista eoque procedat, ut se quis ab Ecclesiae unitate sejungat, Romanoque Pontifici, Ecclesiae Capiti, subesse nolit, dicitur schisma. Si ad animorum discordiam violentia armorum accedat inter Rempublicam & Rempublicam, est bellum. Si armorum violentia, vel praeparatio ad illam, non sit inter Rempublicam & Rempublicam, sed inter multitudinem & multitudinem ejusdem Reipublicae, est seditio. Si denique inter paucas personas privatas sit pugna factorum, est rixa, quae (ut sanctus Doctor ait q. 41. a. 1.) videtur esse quoddam privatum bellum, quod inter personas privatas agitur. Ad eam

proinde pertinet *duellum*, privatâ factum
authoritate, de quo sit

CAPUT XLII.

Duelli malitia ostenditur.

- 413 **D**uellum est pugna duorum, vel paucorum ex condicito ad certum locum & tempus, cum periculo vitæ. Certissimè nunquam est licitum privatâ authoritate illud offerre, vel acceptare, etiam prætextu defendendi honorem suum, tamen si eo non oblato, vel non acceptato, officium vel militia cum gravi familiæ detrimento deserenda foret. Idque
- 414 Probatur 1°. quia nefas est quemquam occidere privatâ authoritate; imò solius Dei authoritate hominem occidere licet, uti Deo dante ostendam ad 5. Decalogi præceptum. Et ratio est, quia solus Deus est Dominus vitæ hominis; sine consensu verò Domini (qui duellandi authoritatem nulli privato concessit) rem ipsius destruere non licet.
- 415 2°. quia Concilium Tridentinum sess. 25. c. 19. gravitatem istius criminis declarat, cum dicit, quod *detestabilis duellorum usus, fabricante diabolo introductus est, ut cruentâ corporum morte, animarum perniciem lucretur, ideoque ex Christiano orbe penitus exterminandus sit.*
- 416 3°. illicitum est hominem occidere in defensionem proprii honoris & famæ, uti demonstrabitur loco citato, constatque ex 30. propositione per Innocentium XI. damnata: *Eas est viro honorato occidere invasorem, qui mittitur calumniam inferre, si aliter hac ignominia vitari nequit. Idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percussit, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.* Cum igitur istæ præcipuæ sint duellorum causæ; quemadmodum pro iis non licet occidere; ita nec se & proximum periculo proximo occisionis exponere.
- 417 4°. neque etiam viro equestri duellum acceptare licet ad evadendam timiditatis notam, prout Alexander VII. declaravit, dum propositionem hanc 2^{am}. damnavit: *Vir equestris, ad duellum provocatus, potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.*
- 418 5°. apud Deum & homines, rectam rationem sequentes, nullam incurrit infamiam, sed honorem & gloriam, qui, ut divinis humanisque legibus duella prohibentibus obediat, seipsum & passionem suam vincendo, Christi que patientiam & mansuetudinem imitando, duellum injuriatus non offert, nec provocatus acceptat. Quilibet verò vel illud offert, vel acceptat, apud Deum & homines recta sapientes perpetuam incurrit infamiam, perpetuèque infamis declaratur à Concilio Tridentino, & à Gregorio XIII. excommunicaturque ab u-

troque, & si in duello moriatur, Ecclesiastica privatur sepultura. Errant proinde, ac vehementer errant, qui putant gloriosum esse, se provocanti sistere, vel injuriantem provocare, atque in certamine occidere: non enim fortes, sed furiosi; non generosi, sed ignavi; non illustres, sed turpes & infames existimandi sunt. Cum nihil in furioso illo certamine sit, quod non sit omni feelere, & insigni turpitudine cumulatam. Quòd si hoc gloriosum reputent mundani homines, gloria ista vera non est, nec Christiana, sed fatua & diabolica, utpote non proveniens ex virtute, sed ex enormi scelere, similis insanissimæ gladiatorum gloriæ; vel illi, quam se reportare putant, qui acceptas ulciscuntur injurias; vel etiam illi, quam se reportare existimabant veteres illi Stoici, quibus gloriosum videbatur sibi metipsis mortem adsciscere, ne confusionem, vel injuriam, vel aliud grave malum præsentis vitæ paterentur, ita ut Seneca Catonem magnis extulerit laudibus, quòd se veneno enecasset, ne in potestatem hostium veniret. Quemadmodum ergo in his non est vera generositas, nec vera gloria, sed fallax & inlana, verumque argumentum imbellis ingenerosique animi: utpote non valentis contemnere judicium falsum infensatorum hominum, nec pro Deo & virtute injuriam verè vel imaginariè illatam sufferre, seipsumque & insurgentem passionem vincere (cum tamen fortior, atque adeò generosior sit qui se, quam qui fortissima vincit mania) ita & in casu nostro judicant, qui recta sapiunt, quique Dei, Ecclesiæ, Principumque suorum judicium, vanissimorum insanissimorumque hominum judicio, ut par est, anteponunt.

6°. se & complicem evidenti mortis periculo pro vana illa gloria exponere, æquè patenter est contra amoris ordinem, quam pro ea cum Stoicis seipsum interimere, vel cum gladiatoribus digladiari, vel acceptas injurias privatâ authoritate ulcisci: quemadmodum enim per hæc amoris ordo execrabili pervertitur, non sine multiplici fatuitate; ita similiter, &c. Prima namque id facientium fatuitas est, quòd se taliter exponere sibi gloriosum putent; cum tamen (ut supra dixi) coram Deo, Sanctis omnibus, & cunctis æquis rerum æstimatoribus summè execrabile sit. Secunda, quòd gloriam illam imaginariam vitæ suæ præferant. Tertia, quòd eandem præferant salutis suæ, gloriæque æternæ. Quarta, quòd magis horreant timiditatis notam apud vanissimos homines, quam æternam confusionem, aliaque horribilia inferni supplicia æternum duratura. In his ergo omnibus imitatores sunt execrabilis fatuitatis Stoicorum, de quibus proximè, sicut & gladiatorum, & ulciscantium semetipsos; nec magis excusabiles quam ipsi. Nec certè pro vanissima illa gloria duellantes multum distant à Stoicis illis: cum

distantia non admodum magna sit inter vanè se occidere, & vanè se evidenti periculo occisionis ultrò exponere.

420 Videant proinde Reipublicæ Rectores, quàm grandis culpæ rei sint, si detestabilem, imò diabolicum duellorum usum non impediunt, cum possint, duellantes, velut infames, ab honoribus removendo, bona ipsorum confiscando, aliasque poenas contra duellantes statutas rigorosè exequendo; duella verò recusantes honoribus præmiando.

421 Videant juniores nonnulli Casuistæ, quàm inanis sit ratiocinatio, quæ permittunt, ut provocati ad duellum, horâ condictâ ad locum certaminis se conferant, non animo duellandi, sed se defendendi contra provocantem, si ab ipso invadantur; ne famam viri strenui, quæ nobilibus æquè chara est ac vita ipsa, amittant. Neque enim ad locum destinatum, horâ condictâ, ad conservandam strenui viri notam, comparere possunt sine lethali peccato, excommunicacionisquæ incurfione: cum eo ipso duellum acceptare censeantur, quo se horâ condictâ ad locum illum conferunt, eoque ipso evidenti se periculo occisionis exponant ad conservandam famam strenui viri; quæ profectò est ipsissima vanissima, infanissimaque gloria, de qua antè; pro qua vitam evidenti periculo exponere, est amoris ordinem graviter perturbare. Quid enim aliud ex illa comparitione expectandum est, nisi quòd is qui provocavit, in duellandi voluntate persistens, ipsum ad gladium eximendum, sive ad gladiandum provocaturus sit? Si ergo cum tanto periculo comparere licitum esset ad conservandam viri strenui famam, duellum acceptare liceret, eundem ob finem; vel si hoc non liceat, nec illud.

CAPUT XLIII.

Requisita ad justitiam belli.

422 **B**ellum, certis conditionibus vestitum, etiam in lege nova esse licitum, contra Manichæos, & Erasimum, contra Lutherum etiam (qui voluit illicitum bellare contra Turcas) fide certum est ex Genes. 14. ubi Abraham bellum gessisse legitur, & victor redux à Melchisedech fuisse benedictus. Necnon ex illis Scripturæ locis, in quibus Deus Israëlitis jussit bellare adversus Cananæos, Amalecitas, Madian, &c. In nova etiam lege Joannes Luc. 3. rogatus à militibus, quid ipsis faciendum esset ad salutem, respondit: *Neminem concuatis, neque calumniam faciatis, & estote contenti stipendiis vestris. Quibus verò proprium stipendium sufficere debere præcepit, militare non prohibuit,* ait Augustinus ad eum locum.

423 Ad hoc autem ut bellum licitum sit & justum, tria requirit S. Thomas q. 40. a. 1. Primo, ut publicâ fiat autoritate Princi-

pis, cujus mandato bellum est agendum. Non enim pertinet ad personam privatam bellum movere: quia jus suum in iudicio superiori potest prosequi; nec ad personas privatas pertinet convocare multitudinem, seu exercitum congregare, sed ad Principem, cui commissæ est cura Reipublicæ, defensionisque jurium ipsius, ac subditorum suorum. Et sicut ad eos pertinet subditos suos adversus perturbatores interiores, seu malefactores tueri gladio materiali, juxta illud Rom. 13. *Non sine causa gladium portat: minister enim Dei est, vindex in iram ei qui malè facit;* ita & Reipublicam, membraque illius tueri adversus exteriores hostes gladio belli. Propterea namque Principibus Psalm. 80. dicitur: *Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate.* Unde Augustinus dicit lib. 22. contra Faustum c. 75. *Ordo naturalis mortalium paci accommodatus, hoc postulat, ut suscipiendi belli auctoritas atque consilium penes Principes sit.*

Secundò, requirit causam justam, ut scilicet illi qui impugnantur, propter aliquam culpam, impugnationem mereantur. Unde Augustinus dicit in lib. 83. qq. q. 10. *Justa bella solent desiniri, quæ ulciscuntur injurias, si gens vel civitas peccanda est, quæ vel vindicare neglexerit, quod à suis improbè factum est, vel reddere quod per injuriam ablatum est.*

Tertiò, requirit intentionem bellantium rectam, quæ scilicet intenditur, vel ut bonum promoveatur, vel malum vitetur. Unde Augustinus in lib. de verb. Dom. *Apud veros Dei cultores, vel illa bella peccata non sunt, quæ non cupiditate, aut crudelitate, sed pacis studio geruntur; ut mali coercerentur, & boni subleventur.*

Potest autem contingere, quòd licet sit legitima auctoritas indicentis bellum, & causa justa, nihilominus propter pravam intentionem bellum reddatur illicitum. Dicit enim Augustinus in lib. 22. contra Faust. c. 74. *Nocendâ cupiditas, ulciscendâ crudelitas, implacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandâ, libido dominandâ, & si qua sunt similia, hæc sunt quæ in bellis jure culpantur.* Hactenus S. Thomas.

Ad rectam porò bellandi intentionem, causamque belli justam, ante oculos esse debet doctrina. tomo 1. tradita de ordine amoris, juxta quam Princeps, bellum inferre cogitans pensare debet 1º. hinc commoda belli, inde commoda pacis, ac videre utra pensatis omnibus præponderent. 2º. hinc incommoda belli, quod inferre vult, inde incommoda injuriæ, quam vult bellando propulzare; utque pensatis, similiter videre utra præponderent, non solum habitâ ratione humanarum utilitatum, sed & maximè honoris Dei, Religionis & Ecclesiæ. *Querite enim primum regnum Dei, & justitiam ejus,* dicit Dominus. Si ergo ma-

jora sint incommoda, quam commoda belli & pacis, per ordinem ad honorem Dei, bonumque Religionis, & Ecclesiae; certum est pacem bello praeligendam, secundum ordinem amoris: utpote secundum quem esse oportet talem amoris & electionis ordinem, qualis est ordo rerum quoad praesentiam. In ordine vero rerum certum est, honorem Dei, bonumque Religionis & Ecclesiae (utpote praesentius) bono Status politici praefendum esse.

428 Propterea S. Thomas a. 2. ad 2. angelice dicit, quod *bella carnalia in populo fidei sunt referenda, sicut ad finem, ad bonum spirituale divinum*: hoc est dicere, quod Reges ac Principes, sicut in omnibus, tam publicis, quam privatis actibus suis; ita maxime in bellis gerendis, primam divini honoris rationem habere debeant, eumque tamquam finem respicere; non uno, sed pluribus titulis; quatenus scilicet ad Deum se habent tamquam servi ac vasalli ad dominum; tamquam Vicereges ad Regem regum; tamquam filii ad patrem; tamquam creaturae ad Creatorem; tamquam redempti ad Redemptorem; tamquam beneficiarii ad Benefactorem, à cuius solius nutu, & propter cuius solius cultum & obsequium omnem potestatem suam, regnum, & vitam ipsam feudatario jure acceperunt: *Non enim est potestas, nisi à Deo.* Rom. 13. Et non haberent potestatem ullam, nisi ipsis datum esset, desuper. Joan. 19. *Quidquid verò à Deo est, propter Deum esse oportet. Quia universa propter semetipsum operatus est Dominus.* Prov. 4. *Non enim propter vos ego faciam (ait Dominus) sed propter nomen sanctum meum.* Ezech. 36.

429 Agnovit hoc Constantinus Magnus, dum (apud Eusebium, de laudib. Constant.) sic ait: *Humanus iste principatus, quoniam ad breve tempus est duraturus, summi istius Imperatoris regno amplificando servari necesse est.*

430 Agnoverunt ipsi etiam Ethnici Romanorum Imperatores, dum cultui deorum amplificando tot legibus, & Christianorum persecutionibus infudarunt; in eorum cultu felicitatem imperii sui collocantes.

431 Ipsi quoque sanctissimi Pontifices Romani, Imperatores ipsos hujus officii sui saepius admonuerunt. Unius Leonis Magni ad Leonem Augustum epist. 75. verba referam: *Debes incontinenter advertere (Imperator) regiam potestatem tibi non solum ad mundi regimen, sed maxime ad Ecclesie praesidium esse collatam.* Sanc non ea lege Reges à Deo constituti sunt, ut ipsi soli cum politico Statu suo floreat, atque dominantur, sed ne Respublica Domini à perduellibus Majestatis ejus oppugnata detrimentum patiat; ne fides, quae ipse Dominus dominorum à subditis cognoscitur, & Religio, quae coli-

tur, & in animis hominum, velut in propria sede regni sui, dominatur, per infidelium & haereticorum conatus pereat, vel detrimentum patiat.

Videant proinde Reges ac Principes, quam grandi se crimine implicant, dum bella inferunt, vel foveant, in Ecclesiae stragem; vel sua haeretici arma jungunt, adversus Catholicum Regem suum rebellantibus, vel provinciis, aut civitates Catholicas oppugnantibus, Catholicæque Religionis exercitium ab expugnatis civitatibus ac provinciis exterminantibus. Neque enim tanti mali causa sunt per accidens dumtaxat, ac praeter intentionem: quia licet hoc expressè non intendant, intendunt indirectè, dum sine causa tantis malis praeponderante, vel illa compensante, divini honoris, Catholicæque Religionis bonum, Status politici bono postponentes, per milites suos murorum Catholicæ civitatis defensores occidunt, moenia dejiciunt, portas aperiunt, haereticos introducunt, ac per hæc in causa sunt, quod haereticorum rabie ac furori Antistites, Sacerdotes, Religiosi, virgines, Pastores plebis; ipse denique Christus in augustissimo suo Sacramento, sacraque Tempia ipsius, imagines, Sacrificium, Sacramenta, cultus divinus, & Catholica fides exponantur; eliminatæque Religione Romano-Catholicæ, Lutherana, & Calviniana pseudo-religio stabiatur. Ista mala à supra dictis Catholicis Principibus, saltem indirectè intendi, ex eo videtur manifestum, quod eorum per se causa sunt, non per accidens dumtaxat. Tam enim per se causa sunt invasionis, quæ haeretici invadunt Corpus Christi verum & mysticum, quam illi per se causa sint occisionis innocentis, in cubiculo suo latitantis, qui fores ipsius effringunt, & in istud cubiculum ficiarium armatum immittunt, à quo innocens occiditur.

Monendi sunt etiam Reges ac Principes, à se gravissimè amoris ordinem perverti, dum bellum movent allaturum mala, secundum Christianam æstimationem longè atrociora iis, quæ bello omisso sequerentur. Neque enim tunc excusabiles sunt per principium istud, à plerisque Casuistis malè intellectum: *Quando una eademque causa plures habet effectus, unum bonum, alterum malum, licitum est eam ponere, intendendo effectum bonum, se se permittit habendo circa malum.* Neque enim principium istud verum est, sed falsum, ordinatoque amoris contrarium, dum ex una parte effectus malus tam certè & per se, sive ut in pluribus sequitur, quam bonus; ex alia verò parte bonitas effectus boni non compensat malitiam effectus mali, sed hæc illi plurimum præponderat, ut demonstratum est tomo 1.

CAPUT XLIV.

*Peccata, quae usurimum committuntur
in bello.*

434 **P**eccant imprimis Reges ac Principes, si bella moveant, neglectis conditionibus, capite superiori requisitis; vel hæreticis cooperentur ad occupandas ab ipsis Catholicas ditiones, in quibus sacra Tempia profanabuntur, Catholica Religio minuetur, Lutherana, Calviniana, &c. ampliabitur, aliaque ejusmodi sequentur; vel si bellum moveant, contra fidem datam in fœdere pacis, vel induciarum. Nec excusantur, quia timent ne Princeps, quem aggredi volunt, fiat nimis potens, vel etiam ne ipse, postea rupto fœdere, cum sibi opportunum fuerit bellum indicat. Non ex priori capite: quia asserere, quod alterius nimium excrevissent potentia, justa sit belli ipsi inferendi causa, pertinet ad pseudopoliticam Machiavelli, quam Apostolus improbat dicens: *Non sunt facienda mala, ut eveniant bona.* Atqui malum est innoxie possidentem turbare per bella, secum trahentia tot mala, humano generi tam perniciosâ. Cum enim alienum non possideat, nec cuiquam injuriam faciat, nulla est justa causa ipsi bellum inferendi. Sine justa verò causa bellum inferre malum est. Et si malum non esset ipsum bello impetere, daretur bellum materialiter utrimque justum: cum & ipse procul dubio justè se defenderet, & alter justè ipsum aggrediretur. Omnes autem Doctores fatentur, impossibile esse dari bellum utrimque justum, saltem materialiter. Cum ad unam eandemque rem duo jus in solidum habere nequeant, nec justitiæ veritas stare queat, nisi ab una parte ex duabus sibi mutuo contradicentibus.

435 Non potest etiam ipsi bellum inferre posteriori ex capite: quia scilicet timet ne ipsi postea bellum indicat, &c. Quia justa belli causa non est ille timor, quamdiù alter nullam injuriam facit: quamdiù enim injuriam nullam facit, innocens est: bello proinde impeti non potest. Accedit quòd si timor foret justa belli inferendi causa, daretur bellum utrimque materialiter justum, ut antè, mundusque totus sub illo prætextu facilè bellis innoxie flagraret. Cum timor ille vicinis Principibus facilè semper occurrat.

436 Quando verò Princeps necessitate coactus bellum gerit, providere debet de expertis timoratisque belli Ducibus, ne mala, quæ per Duces minùs expertos & minùs timoratos Reipublicæ obveniunt, ipsi imputentur. Providere item, ut sua militibus stipendia statis temporibus solvantur. Aliàs causa est damnorum innocentibus obvenientium ex spoliis militum, nisi per impotentiam excusetur.

Secundò, belli Duces contra justitiam 437 graviter peccant, dum milites stipendiis suis fraudant, militumvè concussiones, rapinas, stupra, &c. justis non coërcent poenis. Cum ex officii debito & illa solvere, & ista teneantur impedire. Ad restitutionem proinde tenentur, dum pro posse non impediunt. Rapinæ quoque rei sunt; & obnoxii restitutioni, dum, accepta ab aliquibus pagis pecuniâ, eos oneri communi subducentes, alios pagos majori militum copiâ gravant. Quia tenentur ex officio servare justitiam distributivam, ut pagi, in quos milites sunt distribuendi, æqualiter, quantum fieri potest, graventur. A pagis verò, per quos transitus ipsorum non est à Principe vel Duce supremo præscriptus, jus nullum habent quidquam exigendi, nullumque titulum pecuniam ab ipsis extorquendi.

Tertiò, contra justitiam etiam graviter 438 peccant belli Duces, si non compleant numerum militum, pro quo stipendia accipiunt, sed fictitios milites substituant. Nec excusantur prætextu compensationis debiti, quo Princeps ipsis obstringitur, propter ingentia mala contra Reipublicæ bonum inde nata sequi. Nec sola restituere debent stipendia, quæ injustè accipiunt, sed & refarcire damna, quæ Principi vel Reipublicæ ex imminutione legionum vel cohortium proveniunt.

Quartò, rapinæ rei sunt milites, qui rusticos, aut cives, apud quos sive in itinere, sive in prædiis hospitantur, hostiliter vexant, spoliant, pecuniasque, aut alia ad ipsos spectantia auferunt, vel extorquent, præter id quod ipsis constitutum est. Et idem est de Ducibus ista dissimulantibus. Istæ namque sunt injustæ concussiones, quibus justitia violatur, sicut & præceptum à Præcurfore Domini militibus annuntiatum Luc. 3. *Neminem concutatis*, &c. Nec excusantur, propterea quòd stipendia ipsis non supeditantur. Non enim idè bona innocentium ipsis in compensationem obligantur.

Quintò, tametsi militibus liceat, jussu 440 Principis, vel Ducis, in bello justo deprædari hostes, & ea quæ per violentiam ab ipsis accipiunt, ipsorum efficiantur, uti docet S. Thomas 2. 2. q. 66. a. 8. ad 2. peccant tamen in acceptione prædæ per cupiditatem, ex prava intentione, si scilicet non propter justitiam, sed propter prædam principaliter pugnent, ait S. Doctor ibidem: dicit enim Augustinus in lib. de verb. Dom. quòd *propter prædam militare, peccatum est.* Imò rapinæ rei sunt milites (ait Natalis Alexander to. 10. lib. 4. c. 9. a. 3. reg. 19.) qui in bello, etiam justo, prædas agunt, occidunt, domos incendunt, &c. absque jussu Principis, vel Ducis. Tunc enim privatâ autoritate bellum gerunt, hostilesque actus exercent. Multo magis rapinæ rei sunt rustici (inquit) qui hæc at-

tentant, cum militiæ non sint inscripti. Nec ipsos excusat dictum Tertulliani: *Contra publicos hostes omnis homo miles est.* Cum ne ipsi quidem milites inscripti id facere possint, nisi jussu Principis, vel Ducis militiæ, uti proximè dictum est. Si tamen rustici hostilium partium, rusticos nostros hostiliter persequerentur & spoliarent, isto casu Natalis Alexander licitum putat rusticis nostris, qui aliter satisfactionem obtinere non possunt, hostiles in agros excurrere, usque ad damnorum & injuriarum compensationem. Bello enim fervente, pars utraque consensum sui Principis habere præsumitur, ad sic repetenda sua, quæ aliter recuperari non possunt. Sed circa hoc dubito, an non requiratur expressa concessio Principis, sicut ad repræsaliam. Neque enim rustici id facere posse videntur, nisi jure repræsaliam, ad quam si non sufficiat præsumptus Principis consensus; nec ad illud sufficit.

Porro ad repræsaliam justam, requiri videtur expressa Principis concessio, ne aliqui repræsaliam nimis facile fiant. Cum tamen fieri non debeant, nisi magnâ consideratione, examinâtâ justitiæ causâ, cum cautela etiam, ne in personas innocentium nimis læviatur, & ne ad Clericos, seu personas Ecclesiasticas, vel earum bona repræsaliam extendantur. Id enim Gregorius X. cum Concilio generali Lugdunensi, sub pœna excommunicationis prohibet, cap. *pignorationes de injur. & damno dato in 6.*

441 Sextò, graviter peccant milites, qui ad militandum cuilibet Principi, etiam Catholico, sese offerunt cum indifferentia, nihil aliud quærentes, nisi militare illi qui plus vel ampliùs solvit. Quia isto factò suo satis ostendunt, parum sibi curæ esse, justo an injusto bello se addicant, seque avaritiæ potius quàm justitiæ militare.

442 Septimò, graviter peccant in bello cives vel rustici, qui istos vel illos milites spoliant vel occidunt; eo prætextu, quòd ab aliis ejusdem cohortis, legionis, vel exercitûs, vel ipsimet, vel alii ad ipsos aliquo modo spectantes vexati, spoliati, vel occisi fuerint. Graviter (inquam) peccant contra justitiam. Tum quia sine legitima potestate hoc faciunt. Tum quia ista est vindicta in eos qui non peccaverunt. Tum quia causa sunt injusta damnorum, quæ aliis civibus vel rusticis ejusdem oppidi vel pagi evenire solent, à militibus, qui commilitonum suorum injurias ulcisci solent.

443 Octavò, graviter peccant contra justitiam cives & rustici, qui merces suas militibus carius vendunt quàm aliis.

444 Nonò, graviter etiam utrique peccant contra justitiam, dum res alienas à militibus furto sublatas emunt: tametsi emere possint res quas milites Principis aut Ducis jussu surripuerunt, ne iis hostilis exercitus uteretur, ut sunt grana, arma, equi, pabula equo-

rum, &c. Isto namque casu, jure gentium, militum efficiuntur. Peccant similiter contra justitiam, dum res à militibus furto sublatas, discedente exercitu derelictas, sibi vendicant, nisi similes sint iis, quas milites ipsis surripuerunt. Quo casu licita est ipsis compensatio, si discerni nequeat cujus sint in individuo.

Decimò, peccant Clerici, si se militiæ implicent. Quia ipsis prohibitum est bellare, sub pœnis gravissimis, privationis utique usûs Ordinum, reclusionis in Monasterio, & si in bello moriantur, prohibetur offerri pro iis sacrificium. Et ratio est, quia bellica exercitia maximè repugnant statui ipsorum: quia militant Deo, & nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, 2. *Timoth. 2.* Is præsertim, quæ aliena sunt à mansuetudine Christi, qui proprium pro nobis sanguinem fudit, non alienum. Et propter hoc statutum est, ut effundentes sanguinem, etiam sine peccato, sint irregulares, ait S. Thomas q. 40. a. 2. in corp. Non incurrunt tamen irregularitatem, si bello injusto impetiti, se & commune bonum defendant. Pro quo videri potest Clementina *si furiosus.* Videnda etiam quæ to. 3. lib. 7. sub finem dicturi sumus.

Cæterum conveniunt Doctores, Clericis, de licentia Superioris, concessum esse bello interesse, non ut ipsi manu propria pugnent, sed ut justè pugnantibus spiritualiter subve-niant exhortationibus suis, Sacramentorum administratione, &c. Siquidem hunc in finem Episcopi & Clerici olim ad bella procedebant, & in veteri lege Sacerdotes jubebantur sacris buccinis in bello clangere. Josue 6. Quòd autem aliqui propria manu pugnent, abusionis est, ait sanctus Thomas ibidem a. 2. ad 2. Et quia bella carnalia populi fidelis ad bonum spirituale divinum referenda sunt, sicut ad finem, cui Clerici deserviunt; ideò ad Clericos pertinet dispo-nere & inducere alios ad bellandum bella justa. Non enim ipsis interdicitur bellare, quia peccatum sit, sed quia bellandi exercitium personæ & statui ipsorum non congruit, ait S. Thomas ibidem.

CAPUT XLV.

Definitio, divisio, & malitia scandalii.

Scandalum à S. Thoma q. 43. a. 1. defini-tur, dictum vel factum minus rectum, præbens alteri occasionem spiritualis ruinae. Unde patet esse peccatum ex suo genere mortale, contra charitatem: utpote quæ prohibet voluntariè inferre proximo spiritu-ale nocumentum.

Dicitur 1º. *dictum vel factum minus re-ctum*; non quòd ad scandalum necesse sit, dictum vel factum scandalizans esse reipsà malum; sed vel reipsà malum, vel habens spe-

speciem mali. Sub dicto verò, vel factò, comprehenditur omisso, præbens similiter proximo occasionem spiritualis ruinae. Sub dictis etiam comprehenduntur scripta, sive impressa, sive non.

449 Per consequens pars illa prior complectitur 1.º cantilenas, vel colloquia impudica, inter quæ frequenter magis scandalizant impudicitiam verbis æquivocis partim insinuantia, partim tegetia; quæ proinde fatuum est à malitia scandali titulo recreationis excusare.

2.º verba contumeliosa, contemptiva, irrisoria, seu quocumque modo irritativa.

3.º libros fabulosos, vulgò Romanos, qui libidinem, vel alios vitiosos affectus legentibus inspirant, & hodie tam mulierum, quam virorum, præsertim juvenum, nobiliumque manibus tam frequenter teruntur.

4.º sententias, seu propositiones & doctrinas, quas Ecclesia velut scandalosas damnat, quibus Dei & Ecclesie mandata tot limitationibus, perniciosisque interpretationibus convelluntur, ut vix remaneat præceptis locus. Unde fit, ut vivant homines, non sicut oportet, sed sicuti volunt, ferèque liceat quidquid lubet, ait Cardinalis Bona princip. vit. Christ. p. 2. §. 46.

450 Posterior verò pars definitionis, factum, &c. ea omnia facta complectitur, quæ vel ex expressa, vel ex interpretativa agentis intentione proximo dant occasionem spiritualis ruinae. A speciali proinde peccato scandali excusabiles non sunt vanissimæ illæ puellæ ac feminae, quæ vel ornatu suo meretricio, vel illecebrosâ nuditate, juvenum animos ad libidinem excitant, tametsi hoc expressè non intendant. Nec magis excusabiles sunt Ecclesiastici illi, ex quorum lasciva, vel fastuosa, vel ebriosa, vel nimis mundana vita tot hodie scandala in plebe nascuntur. Nam (ut rectè Sylvester, Navarrus, Suarez, & Doctores passim contra Cajetanum tradunt) ad contrahendam specialem malitiam scandali, expressa non requiritur intentio causandi aliis mortem spiritualem; sicut ad contrahendam specialem malitiam corporalis homicidii, necessaria non est intentio expressa causandi ipsis mortem corporalem, sed sufficit interpretativa: quæ est dum quis prævidet, vel potest & debet prævidere, ex dicto vel factò suo minus recto periculum ruinae spiritualis in proximo. Tunc enim charitas (quæ non permittit exponere proximum isti periculo) distat à factò illo vel dictò abstinendum; & qui non abstinere, æquè indirectè vult & causat ruinam spiritualem ipsius, quàm indirectè vult & causat ruinam corporalem vel temporalem proximi, per furtum vel homicidium, qui abstinere non vult à dictò vel factò, quo proximum exponit illius periculo. Et sicut ad malitiam peccati contrahendam necesse non est, ut malitia ista expressè in-

tendatur (quod profectò magis diabolicum est, quàm humanum) sed sufficit quòd interpretativè: sic ad malitiam scandali contrahendam, &c.

Fateor tamen allatam scandali definitionem, solum esse definitionem scandali activi, non passivi. Unde ad utrumque comprehendendum, scandalum generaliter definiti potest, occasio spiritualis ruinae ex dictò vel factò alterius; occasionem amplè sumendo, pro occasione tam accepta, quàm data. Et sic

451 Scandalum dividitur in activum & passivum. Activum est dictum vel factum minus rectum, præbens alteri occasionem cadendi in peccatum. Passivum est peccatum occasionatum, sive in quod quispiam labitur, occasione accepta ex dictò vel factò alterius.

Passivum subdividitur in datum, seu pusillum, & acceptum, seu Pharisaorum. Datum est, quod oritur ex activo, sive ex dictò vel factò alterius, quod attentâ humanâ fragilitate, vel ignorantia, dat alteri occasionem peccandi. Acceptum, seu pharisaicum, est illud, quod non oritur ex activo, sed ex sola peccantis malitia: qualiter Scribæ & Pharisei occasionem odiendi, calumniandi, & persequendi Christum acceperunt ex innocentissimis, sanctissimisque dictis & factis ipsius.

Itaque sanctus Thomas loco citato ad 1. 453 rectè observat, quòd dictum vel factum alterius potest esse dupliciter alteri causa peccandi; uno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem, quando aliquis suo malo verbo vel factò intendit alium ad peccandum inducere; vel etiamsi hoc ipse non intendat, ipsum factum est tale, quod de sui ratione habet quòd sit inducivum ad peccandum, puta cum aliquis publice facit peccatum, vel quod habet similitudinem peccati. Et tunc ille qui hujusmodi actum facit, proprie dat occasionem ruinae. Unde vocatur scandalum activum.

454 Per accidens autem aliquod verbum vel factum unius est alteri causa peccandi, quando, etiam præter intentionem operantis, & præter conditionem operis, aliquis malè dispositus, ex hujusmodi opere inducitur ad peccandum, puta cum aliquis invidet bonis aliorum. Et tunc ille qui facit hujusmodi actum rectum, non dat occasionem, quantum in se est; sed alius sumit occasionem, secundum illud Rom. 7. "Occasione autem accepta, &c." Et idè hoc est scandalum passivum sine activo. Quia ille qui rectè agit, quantum est de se, non dat occasionem ruinae, quam aliter patitur. Quandoque ergo contingit, quòd etiam sit simul scandalum activum in uno, & passivum in altero, puta cum ad inductionem unius, alius peccat; quandoque scandalum activum sine passivo, puta cum aliquis inducit alium verbo vel factò ad peccandum, & ille non consentit; quandoque verò est scandalum passivum sine activo.

CAPUT XLVI.

Ad vitandum scandalum pharisæicum, nulla bona, seu spiritualia, seu temporalia, dimittenda sunt: licet, ad vitandum scandalum pusillorum, aliquando dimittenda sint bona temporalia; imò & spiritualia vel occultanda, vel differenda, si ad salutem non sint necessaria.

455 **T**ota hæc assertio est sancti Thomæ, eam solidè probantis q. 43. a. 7. & 8. In septimo namque considerandum est (inquit) quid sit dimittendum, ne aliis scandalizetur. Est autem in spiritualibus bonis distinguendum: nam quadam horum sunt de necessitate salutis, quæ prætermitti non possunt sine peccato mortali. Manifestum est autem, quòd nullus debet mortaliter peccare, ut alterius peccatum impediatur. Quia secundum ordinem charitatis, plus debet homo suam salutem spiritualem diligere, quàm alterius. Et ideo ea quæ sunt de necessitate salutis, prætermitti non debent propter scandalum vitandum.

456 In his autem spiritualibus bonis, quæ non sunt de necessitate salutis, videtur distinguendum. Quia scandalum quod ex eis oritur, quandoque ex malitia procedit, cum scilicet aliqui volunt impedire huiusmodi spiritualia bona, scandala concitando; & hoc est scandalum Pharisæorum, qui de doctrina Domini scandalizabantur. Quòd esse contemnendum Dominus dicit Matth. 15. Quandoque verò scandalum procedit ex infirmitate, vel ignorantia; & huiusmodi est scandalum pusillorum, propter quod sunt spiritualia bona vel occultanda, vel etiam interdum differenda, ubi periculum non imminet, quousque reddita ratione huiusmodi scandalum cesset. Si autem, post redditam rationem, huiusmodi scandalum duret, jam videtur ex malitia esse; & sic propter ipsum non sunt huiusmodi spiritualia bona dimittenda.

457 In octavo verò articulo dicit, quòd circa temporalia bona distinguendum est; aut enim sunt nostra, aut sunt nobis ad conservandum pro aliis commissa, sicut bona Ecclesie committuntur Prælati, & bona communia quibuscumque Republicæ Recloribus. Et talium conservatio, sicut & depositorum, imminet his, quibus sunt commissa, ex necessitate. Et ideo non sunt propter scandalum dimittenda, sicut nec alia quæ sunt de necessitate salutis.

458 Temporalia verò bona, quorum nos domini sumus, dimittere, ea tribuendo (si penes nos ea habeamus) vel non repetendo (si apud alios sint) propter scandalum quandoque quidem debemus; quandoque autem non. Si enim scandalum ex hoc oriatur propter ignorantiam vel infirmitatem aliorum (quòd est scandalum pusillorum) tunc vel totaliter dimittenda sunt temporalia bona, vel aliter scandalum sedandum, scilicet per aliquam admonitionem. Aliquando verò scandalum nascitur ex malitia,

quod est Pharisæorum: & propter eos qui sic scandala concitant, non sunt temporalia dimittenda. Quia hoc & noceret bono communi (daretur enim malis rapiendi occasio) & noceret rapientibus, qui rapiendo aliena, in peccato remanerent.

Unde patet, totam angelicam istam doctrinam fundari in ea, quam to. 1. ex S. Augustino, & aliis Patribus tradidimus, de ordine amoris. Quòd enim pro nullo scandalo vitando prætermittenda sint bona ad salutem necessaria, ratio est, quia tenemur nos magis diligere, quoad salutem, & necessaria ad illam, quàm proximum, imò quàm mundum univèrsùm.

Quòd autem pro vitando Pharisæorum scandalo, nulla bona, seu spiritualia, seu temporalia, licet ad salutem non necessaria, prætermittenda sint, idè est, quia secundum ordinem amoris appetiatiui id à nobis prælegendum est, ac præ cæteris amandum, quod magis promovet gloriam Dei, removetque occasionem peccati. At verò Dei gloria magis promovetur, peccati que occasio magis removetur, non prætermittendo bona illa, pro vitando scandalo pharisæico, quàm prætermittendo. Id enim quoad temporalia diuicius sancti Doctoris probat. Id ipsum probatur & quoad spiritualia: tum quia si propter pharisæicum scandalum forent prætermittenda, vix ulla exteriora opera bona, quàmlibet sancta, fieri possent (quod profectò Dei gloria plurimùm diminueretur) cum vix ulla sint, ex quibus improborum hominum malitia scandali non accipiat occasionem, uti manifestum est ex sanctissimis dictis & factis Salvatoris, ex quibus Pharisæorum malitia scandali occasionem sumpsit. Tum quia ordo amoris postulat, ut dum incommoda utrimque imminet, ea pars præ alia eligatur, in qua incommoda minora imminet. Minora verò imminet, bona illa spiritualia non prætermittendo. Si enim prætermittenda forent, majoribus incommodis aperta foret janua. Quanta enim bona non debuisset Christus omittere, si ad vitandum Pharisæorum scandalum, ea omnia prætermittere debuisset, quorum occasione scandalizati fuere! Quanta namque exempla humilitatis, paupertatis, tolerantie passionis, quanta documenta salutis prætermittere debuisset, quibus & Patris sui gloriam, & hominum promovit salutem!

Tandem quòd, ad vitandum pusillorum scandalum, non solum negligenda sint quandoque bona temporalia, sed & spiritualia (ad salutem non necessaria) ad tempus vel occultanda, vel differenda, donec reddita ratione scandalum cesset, hoc est quod amoris ordo postulat, juxta quem uti majus bonum præferendum est minori, sic majus malum potius vitandum quàm minus, dum utrumque non potest. Occultatio verò, vel dilatio ejusmodi bonorum per se loquendo

non est tam grave malum, seu incommodum, quam scandalum pusillorum.

462. Per se loquendo, inquam, id est quando periculum non imminet alterius mali, quam dictæ occultationis vel dilationis. Si enim periculum imminet alterius mali, quod una cum incommodo istius occultationis vel dilationis præponderet scandalo illi, tunc ordo amoris non permittit bona spiritualia occultari vel differri, v. g. non permittit doctrinæ veritatem dissimulari vel fileri, ob scandalum aliquorum pusillorum, dum illius prædicatio necessaria est ad salutem, vel christianam perfectionem plurimorum, vel alicui ex officio incumbit eam docere & prædicare. Ita sanctus Thomas q. 43. a. 7. ad 2.

463. Et idè Parochus, & Concionator nunquam cessare debet à reprehendis peccatorum illecebris, quas plurimi, consuetudinis errore decepti, pro nihilo putant, ut sunt vanus; & plerumque lascivus mulierum ornatus, pectoris nudationes, choreæ, saltationes, vestium luxus, de quibus S. Antoninus p. 2. tit. de scandalo: *O quam hoc miserabile peccatum in mundo abundat, & nullam videtur sibi homines facere conscientiam! Ornatus mulierum tam vanus, tripudians, & canus nimis mundanus, quid est nisi scandalum, & laqueus animarum? Nec consuetudo excusat. Non enim ista desunt esse occasio plurium peccatorum, sive ad ea inclinare, propter consuetudinem. Et idè Tertullianus, agens de virginibus, ut ipse persuaderet obligationem se velandi: Dominus noster Christus (inquit) Veritatem se, non consuetudinem nominavit. Et S. Cyprianus epist.*

73. ad Jubajan: *Frustrà quidam, cum ratione vincuntur, consuetudinem nobis opponunt, quasi consuetudo sit major veritate. Et Dionysius Carthusianus in directorio vitæ nobilium art. 12. Super Christi præcepta (inquit) ac jura divina de scandalis pusillorum vivandis, non cadit dispensatio, nec eis præjudicare potest aliqua consuetudo. Quidquid enim contrariatur bonis moribus, aut Scripturis, seu juri divino, est corruptela, non consuetudo bona. Imò tantò est vitiosius, quanto consuetius, ut sancti Doctores & Praesules Cyprianus Martyr, & Augustinus Confessor testantur.*

464. Publicam ergo istorum reprehensionem Parochus vel Concionator prætermittere non debet, ex hoc quòd inde aliqui per infirmitatem vel ignorantiam scandalizentur, causati (ut hodie moris est) Jansenistas seu Rigoristas esse, qui ista reprehendunt: quia si inde isti scandalizentur, alii corrigentur, ædificabunturque; qui per consequens ex istius reprehensionis omissione ingenti privarentur bono, quod ut plurimum majus est damno, quod ex aliorum scandalo nascitur. Et idè Gregorius Magnus homil. 7. in Ezech. monet, quòd si de veritate scandalum nascitur, vel sumitur, utilis nasci permittitur

Tom. II.

scandalum, quam quòd veritas relinquitur. Et ante Gregorium Augustinus in lib. de dono persever. c. 16. *Dicatur ergo verum, maxime ubi aliqua questio ut dicatur impellit, & capiant qui possunt; ne forte cum taceatur, propter eos qui capere non possunt, non solum veritate fraudentur, verum etiam falsitate capiantur; qui verum capere, quo caveatur falsitas, possunt. Et postea: Inter causas verum tacendi.... hæc una est, ne peiores faciamus eos qui non intelligunt, dum volumus eos qui intelligunt facere doctiores; qui nobis aliquid tale tacentibus, doctiores quidem non sum, sed nec peiores sumus. Cum autem res verà ita se habet, ut fiat peior, nobis eam dicentibus; ille qui capere non potest; nobis autem tacentibus, ille qui potest: quid putamus esse faciendum? Nonne potius est dicendam verum, ut qui potest capere, capiat, quam tacendum, ut non solum id ambo non capiant; verum etiam qui est intelligentior, ipse sit peior, qui si audiret, & caperet, per illum etiam plures discerent? Quò enim est capacior ut discat, èò magis est idoneus ut alios doceat.*

Hicce Augustini verbis docemur, in hujusmodi circumstantiis, ubi hinc scandalum pusillorum timetur, inde fructus aliorum speratur; videndum, an fructus speratus major sit damno quòd timetur: & tunc prætermittenda non est veritatis prædicatio, ob scandalum nonnullorum. Si autem lucrum speratum non compenset istorum scandalum, differenda est ista prædicatio in tempus magis opportunum.

CAPUT XLVII.

Reflexio ad dicta capite præcedenti, & inde deducta gravitas malitia scandali, v. g. provenientis ex ornatu mulierum, ad lasciviam provocante.

466. **E**Xpavefcant ex dictis vanissimæ mulieres, quæ ob infirmorum scandalum, non solum prætermittere nolunt opera ex se bona (quæ secundum amoris ordinem demonstravimus aliquando prætermittenda, vel saltem occultanda seu differenda) sed ne quidem vana, & de se mala, vel mali speciem habentia, v. g. ornatum ad lasciviam provocantem, scandolosaque nuditates scapularum, & pectoris, ipsarum etiam subinde mamillarum: quæ certè denudatio semper visa est sanctis Patribus meretricia, prout videre est in vita S. Pelagiæ apud Surium ad diem 8. Octobris, ubi legitur, quòd ut eam viderunt Episcopi impudenter, & inverecundè prætereuntem, nihil velato capite, & nudis scapulis omnium oculis petulanter expositis, taciti ingemiscabant, & facies suas, tamquam à re execrabili, & immani scelere avertabant. Meritò certè: si enim sancto Cypriano in lib. de disciplina & habitu virg. post Tertullianum

Pp

lib. 2. de cultu feminarum, tanto horro-
 ruit vanus ornatus mulierum, sumptuosius
 se comentium, auroque, serico, purpurâ,
 gemmis, & facis nativam pulchritudinem
 decorantium, sicque per publicum inceden-
 tium: si tanto (inquam) in horrore hunc
 ornatum habuit, ut nonnisi prostituta &
 impudicis feminis congruere dixerit; quan-
 to in horrore non habuisset eas, quæ nu-
 dis scapulis, imò nudatis etiam saltem ex
 parte mammis, per publicum incedunt?
 quæ non potiori jure hoc nonnisi prosti-
 tuta & impudicis feminis congruere dixisset?
 quæ non potiori jure istis, quàm illis adap-
 tasset S. Scripturæ verba, quibus describitur
 civitas meretrix, *compta pulchrius & orna-
 ta, & cum ornamentis suis, ac propter ipsa
 potius ornamenta peritura?* „ Et venit (in-
 quit) unus ex septem Angelis, habentibus
 phialas septem, & aggressus est me, di-
 cens: Veni, ostendam tibi damnationem me-
 reticis magnæ... Et duxit me in spiri-
 tu: & vidi mulierem sedentem super bes-
 tiam, & mulier illa amicta erat pallio pur-
 pureo, & coccineo, & adornata erat auro,
 & lapidibus pretiosis, & margaritis, tenens
 poculum aureum in manu sua plenum exe-
 crationum, & immunditiæ, & fornicationis
 totius terræ. „ Apocal. 17. *Fugiant ca-
 ste virgines (imò & maritatae, ut paulo post
 dicit) incestuarum cultus, habitus impudica-
 rum, lupanarium insignia, ornamenta meretricum.
 Clamat etiam Spiritus sancto plenus Esaias,
 & filias Sion, auro & argento, ac veste cor-
 ruptas increpat & objurat, perniciosas opibus
 affluentes, & a Deo per sæculi delicias receden-
 tes: „ Exaltatae sunt (ait) filiae Sion, &
 ambulaverunt alto collo, & nitu oculo-
 rum, & incessu pedum trahentes tunicas,
 & pedibus simul ludentes. Et humiliabit
 Dominus principales filias Sion, & revelabit
 Dominus habitum earum, & auferet Do-
 minus gloriam vestis illarum, & ornamen-
 ta earum, & crines, & cincinnos, & lunu-
 las, & discriminalia, & armillas, & botro-
 natum, & dextralia, & annulos, & inau-
 res, & serica contexta cum auro & hya-
 cintho. Et erit pro odore suavitatis pul-
 vis, & pro cingulo, veste cingèris, & pro
 ornamento capitis aureo, calvitium habe-
 bis... „ Exaltata ceciderunt, compta turpi-
 tudinem, fœditatemque meruerunt, sericum &
 purpuram induta, Christum induere non pos-
 sunt; auro & margaritis, & monilibus ador-
 nata, ornamentum cordis perdidit. Quis
 non id excretur & fugiat, quod alii fuerit
 exitio? Quis id appetat & assumat, quod ad
 necem alterius pro gladio fuerit & telo? Si
 haurito poculo moveretur ille qui biberat, vene-
 num scires esse quod ille potavit... Nunc
 quanta ignorantia veri est, animi quanta do-
 mentia, id velle quod & nocuerit semper, &
 noceat; & putare quod inde ipsa non pereas,
 unde alios perisse cognoscas? ... Et quidem*

*isto in loco... non virgines tantum, aut vi-
 duas, sed & nuptas puto, & omnes omnino fe-
 minas admonendas, quod opus Dei, & factura
 ejus, & plastica adulterari nullo modo debeat,
 adhibito flavo colore, vel nigro pulvere, vel
 rubore, aut quolibet denique lineamento nativa
 corrumpente medicamine. Dicit Deus: facia-
 mus hominem ad imaginem & similitudinem
 nostram: & audeat quisquam mutare & con-
 vertere quod Deus fecit? Manus Deo inferunt,
 quando id quod ille formavit, reformare &
 transfigurare contendunt, nescientes quia opus
 Dei est omne quod nascitur: diaboli, quodcum-
 que mutatur... Viderint quid sibi nupte per
 placendi studium de conjugum solatio blandian-
 tur, quos dum in excusationem suam proferunt,
 ad societatem criminosa consensio adficiunt...
 Quid verò que promiscuas balneas adeunt,
 quæ... cum viros, atque à viris nude vident
 turpiter ac videntur, nonne ipsa illecebram vi-
 tii præstant? nonne ad corruptelam & injuriam
 suam desideria præstium sollicitant, & invi-
 tant? Viderit, inquis, quæ illuc mente quis
 veniat: mihi tantum reficiendi corporis cura
 est & lavandi. Non te purga ista defen-
 sio, nec lascivia & petulantia crimen excu-
 sat... Impudicè tu neminem conspici, sed ipsa
 conspiceris impudicè, oculos tuos turpi oblecta-
 tione non polluis, sed dum oblectas alios, pol-
 lueris. Quæ omnia in incedentes per pu-
 blicum, vel ad januam aut fenestram do-
 mûs suæ, nudato se pectore, nudatis scapu-
 lis, & mammis, conspiciendas exhibentes,
 à fortiori procedere quis non videt? Te igitur 408
 tur, quæcumque id facis, Cyprianus alo-
 quitur, & increpat, eò quod oculos in te ju-
 ventutis illicias, suspiria adolescentium post te
 irabas, concupiscendis libidinem nurias, suspi-
 ranti fomonta succendas, ut etsi ipsa non pe-
 reas (viros concupiscendo) alios tamen per-
 das, & velut gladium te & venenum videntibus
 præbeas. Væ ergo, væ tibi, dicit Domi-
 nus Luc. 17. quia vae homini illi per quem
 scandalum venit. Utilius est illi, ut lapis molaris
 imponatur circa collum ejus, & projiciatur
 in mare, quam ut scandalizet unum de pusilli-
 sis istis. Noli (inquit Apostolus) cibo tuo (vel,
 quod pejus est, nuditate tuâ) illum perdere
 pro quo Christus mortuus est. Rom. 14. Si Chri-
 stus (ait Bernardus serm. 1. in convers. san-
 cti Pauli) proprium sanguinem dedit in pretium
 redemptionis animarum, non tibi videtur gra-
 viorem ab eo sustinere persecutionem, qui sug-
 gessione malignâ, exemplo pernicioso, pectoris
 nudatione, teu aliâ scandali occasione, aver-
 tit ab eo animas, quas redemit, quàm à Judæo,
 qui sanguinem suum fudit? Quasi dicat: de-
 dit Christus pro salute animarum sanguinem
 suum, per hoc ostendens, cariorem sibi earum
 esse salutem, quàm proprium sangui-
 nem. Igitur Christus graviorem dicendus
 est persecutionem pati ab eo qui animas ipsi
 per scandalum auferit, quàm passus est à Ju-
 dæis, qui sanguinem ipsius fuderunt. Et*

idèd agnoscite dilectissimi (prosequitur Bernardus) & expavescite consortia earum, qua salutem impediunt animarum. Horrendum peccatis sacrilegium, quod & ipsum videtur excedere facinus, qui Domino Majestatis manus sacrilegas injecerunt.

469 Ex his facile videt, qui oculos habet, quam gravis sit malitia scandalum per quod pereunt, & Christo auferuntur, diaboloque traduntur animæ, pro quibus ipse mortuus est. Sunt tamen innumeri, & innumera, quibus nunquam tranquilla foret conscientia, si corporalis homicidii causam dedissent; nullam tamen anxietatem habent, dum tot spiritualibus homicidiis, seu animarum moribus causam præbent. Nec solæ in eo peccant mulieres, de quibus proximè, sed & Prælati & Sacerdotes, seu Ecclesiastici, sicut & omnes Superiores respectu subditorum, & parentes respectu filiorum filiarumque suarum, dum ipsis malo suo exemplo, v. g. verbis vel actibus impudicis, blasphemis, imprecationibus, juramentis, seu aliis scandalosis verbis vel factis, dant occasionem similiter peccandi. Rei proinde sunt tot spiritualium filicidiorum, quot filii & filiabus scandalum seu mortem animæ creant. Et hoc est, quod Gregorius Magnus ait homil. . . . super Ezech. *Scire Prælati debent (& eadem ratio est de parentibus respectu filiorum) quia si perversa unquam perpetrant, tot moribus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt.*

470 Porro ad augendam scandalum malitiam hæc tria concurrunt, 1º. gravitas peccati, cujus causam, seu occasionem quis proximo præbet: tantò namque gravior est scandalum malitia, quantò gravior peccatum, in quod per dictum vel factum tuum proximus inducitur. 2º. magnitudo influxus dicti vel facti in peccatum proximi: quantò enim magis in illud influit, & quantò major est verisimilitudo, quòd istud ex illo sequetur, tantò gravior est malitia scandalum, cæteris paribus. 3º. multitudo eorum, quibus dictum vel factum tuum natum est causare scandalum: quia quantò pluribus istud causare natum est, tantò major est malitia dicti vel facti tui scandalosi.

471 Dixi natum est causare: neque enim scandalum malitia dijudicanda est penes malum effectum de facto secutum, neque dictum vel factum tuum esse definit scandalosum, eò quòd ex eo proximus non acceperit occasionem peccati; sed ad contrahendam scandalum malitiam, sufficit, quòd dicto tuo, vel facto minùs recto, dederis ipsi causam, natam ipsum inducere in peccatum (saltem attentà hominum ignorantia, vel fragilitate) quòd enim tunc peccatum proximi non sequatur, per te non stat, sed per alium, cui equidem tu causam dedisti sufficienter inductivam. Et hoc est quod graviter monet D. Chryostomus homil. 17. in

Tom. II.

Matth. *Siqua mulier idèd ornatur & comitur, ut in se oculos irriat, etiamsi nullum pulchritudine sua fortè vulneraverit, dabit tamen extrema supplicia. Paravit quippe viros, temperavit venenum, porrexit poculum, etiamsi nullus qui biberet inventus est. Nec ipsam excusat, quòd dicat, hoc præter intentionem suam accidere. Quia licet hoc non intendat directè, intendit indirectè & interpretativè, dum voluntariè facit id quod tenetur non facere, ne sequatur talis effectus in proximo, quem vel prævidet, vel prævidere potest ac debet, attentà communi fragilitate hominum, sequi natum ex causa à se data.*

Sed tametsi ex dictis valdè graviter scandalosæ sint mulieres, sui ornatus vanitate, vel scapularum & pectoris nuditate, juvenum oculos ad sui conspectum provocantes, & tantò gravius, quantò pluribus juvenibus pravorum desideriorum incentivum subministrant: nulli gravius ac perniciosius impli- cantur peccato scandalum, quàm qui docent & divulgant doctrinas perversas in materia fidei, vel Christianæ vitæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes in materia morum; necnon Confessarii peccatoribus nimis blandientes, eorumque absolutionem præcipitantes. Cum causa sint perditionis innumerabilium animarum, uti partim ostensum est to. 1. & amplius ostenditur (Deo dante) to. 3. ubi de pœnitentia.

CAPUT XLVIII.

Probabiliter aliquando tenemur prætermittere ea que alias sunt juris naturalis affirmativi, vel juris positivi, divini & humani, ad vitandum scandalum pusillorum.

PROBABILITER (inquam) tametsi enim Do- 473 ctiores conveniant, ea quæ sunt contra jus naturale negativum, quæque à Theologis dicuntur intrinsecè mala, nunquam esse faciendâ ad vitandum scandalum: nunquam enim (juxta Apostolum) sunt faciendâ mala, ut eveniant bona; circa ea tamen quæ sunt juris affirmativi, sive naturalis, sive positivi, etiam divini, variant Doctores. Siquidem alii, ut Vasquez, & alii, referentes D. Antoninum, Sylvestrum, Paludanum, Navarrum; aiunt, nullius præcepti affirmativi, etiam humani, observationem pro vitando pusillorum scandalum prætermittendam esse. Primò, quia cap. *coram* de nov. oper. nuntiat. Innocentius III. dicit, nullum præceptum violandum esse propter scandalum aliorum. Secundò, regula una Juris dicit: *Ut illius scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur.* Tertio D. Basilius in regul. interrogat. §4. *Quotiescumque (inquit) in his que ex mandato sunt, vel dicuntur, homines offensionem incurrunt, toties scandalum est negligendum.* Quarto, obli-

Pp 2

tio vitandi scandalum ex charitate provenit. Charitas verò non obligat, nisi juxta Dei, & Ecclesiæ mandata: per quorum observantiam prius unusquisque salutem propriam consulere debet, quam alienam.

474 Alii nihilominus probabilius contra sentiunt, ut Bannez, Suarez, Merbesius, Tannerus, & Doctores communiter (ipso teste to. 3. disp. 2. q. 6. dub. 9.) favetque sanctus Thomas, uti postea videbitur. Favet etiam Prosper Fagnanus in cap. *quia circa* de sanguin. & affinit. n. 7. dicens, quod propter scandalum pusillorum receditur à dispositione juris positivi. Quod probat ex cap. *super his supra eodem c. 2. de tempor. ordin. & cap. cum ex injuncto*, de nov. oper. nuntiat. Et ratio est, quia prout Innocentius III. cap. *illo cum ex injuncto* dicit, *ab his qua sine mortali peccato committi possunt, pariter & dimitti, est pro scandalo tollendo cessandum, vel insistendum.* Eiusmodi verò sunt ea quæ sunt juris naturalis affirmativi, & positivi, divini vel humani: utpote quæ non obligant pro semper, sive pro quibuscumque circumstantiis, uti fatentur omnes, demonstraturque exemplis communiter receptis, etiam à S. Thoma 2. 2. q. 122. a. 4. ad 3. Præceptum quippe correctionis fraternæ juris est naturalis affirmativi, sicut & præceptum eleemosynæ corporalis. Correctio tamen fraterna secundum omnes præmittenda est, cum proximus inde creditur pejor futurus. Similiter eleemosyna (extra necessitatem extremam) omittenda est circa specialem personam, dum necesse est ad vitandum scandalum pusillorum. Integritas quoque confessionis est de jure divino positivo. Si tamen mulier sciret, Confessarium ex infirmitate lapsurum, casu quo manifestaret ipsi certum luxuriæ peccatum, deberet illud omittere, cæteris detectis, si alterius Confessarii copiam non haberet. Denique si in die festo viderem proximum in ea dispositione, ut seipsum ex desperatione interfectorius esset, nisi ipsum impedirem, apud ipsum manendo, ad id ex charitate tenerer, etiam cum omissione auditionis Sacri.

475 Et ratio à priori est, tum quia omnia ista præcepta charitati deserviunt. Ergo non obligant in circumstantiis, in quibus charitas dicitur, omittendam hic & nunc eorum observantiam, ut succurratur spirituali proximorum necessitati, & impediatur ruina spiritualis ipsorum; sicut non obligant, dum charitas dicitur, omittendam eorum observantiam, ut succurratur gravi necessitati corporali propriæ vel alienæ. Unde Matth. 12. Discipulos suos ob necessitatem Sabbato vellentes spicas excusat Salvator, exemplo David, quando esuriit cum iis qui cum eo erant, & panes propositionis comedit, quos non licebat edere... nisi sacerdotibus, juxta legem Domini Le-

vit. 24. 8. & 9. Tum quia ruina spiritualis proximi, sive scandalum pusillorum, quandoque præponderat malo resultanti ex præteritione ejusmodi præceptorum, seu alicujus ex illis. Atqui, juxta ordinem amoris, in ejusmodi circumstantiis malum præponderans præcavendum est.

Ad 1. in oppositum nego suppositum: 476 in talibus utique circumstantiis præcepta violari. Cum enim in circumstantiis illis non obligent (uti probatum est) non violantur.

Ad 2. respondeo inde solum esse consequens, nihil esse faciendum vel dicendum contra veritatem, v. g. non esse mentium, ad cavendum scandalum. Quia hoc nullo casu licet. At consequens non esse, quod ad cavendum scandalum prætermitti hic & nunc non possit observantia alicujus præcepti affirmativi. Neque enim tunc veritas relinquitur, magis quam in casu quo David panes propositionis comedit, &c. imò charitas tunc verè praticatur.

Ad 3. dico quod S. Basilius loquitur de 478 scandalo pharisaico, uti ex contextu ipsius colligitur.

Ad 4. respondeo ut ad 1. mandata divina in dictis circumstantiis non obligare: propriam proinde salutem non negligi, dum eorum observantia postponitur fraternæ charitati, cui mandata ista deserviunt.

CAPUT XLIX.

Variorum casuum resolutio ex præmissis.

EX dictis sequitur 1º. interdum omitten- 480 da esse aliqua de se indifferentia, vel etiam bona, etiamsi ad ea alioqui habeas jus, si proximus prævideatur inde ex infirmitate, vel ignorantia scandalizandus, dummodò ea abique notabili incommodo omittere possis. Aliquale enim incommodum (spectatis omnibus, secundum Christianam æstimationem non notabile) ad vitandum pusillorum scandalum oportet sustinere. Notabile verò incommodum propter proximum sustinere non tenemur, nisi dum est in extrema necessitate, vel taliter gravi, ut aliter juvari, vel nonnisi difficulter juvari possit, uti Doctores communiter censent.

Sequitur 2º. facientem aliquid, de se quidem non malum, sed quod mali speciem præfert, si legitimam habeat faciendi causam, justam utique necessitatem, vel magnam utilitatem, non esse reum scandali, si quod inde sequatur, saltem si causam illam astantibus declaret, ne scandalizentur. Ita S. Thomas loco citato, pluribus exemplis declarans, opera speciem mali præ se ferentia, seu alias prohibita, fieri posse, dum justa id postulat necessitas. Et declaratur quoque exemplo Judith, justa de causa se præsentantis oculis Holofernis, cum omnibus

ornamentis suis, incomparabilique pulchritudine, cui etiam Dominus addiderat splendorem, tametsi praveret, Holofernem sui aspectu capiendum. Ad idem servire potest exemplum Naaman Syri 4. Reg. 5. Regem suum in templo Remnon adorantem solito fulciantis obsequio, sive se inclinantis, adorante eo idolum suum in eodem loco. Quod tamen Elizeus ipsi permisit. Quia post miraculosam sanationem sciebat non adorare amplius idola, nec proinde inclinationes suas facere idolo Remnon, sed soli Regi. Et ideo licitum id ipsi fuisse docet Tertullianus lib. de idololatria c. 6. & 17.

482 Possit tamen scandalum esse tantum, ut non obstante iusta causa aliquid faciendi, id omittendum foret, ut si Catholicus inter infideles constitutus, vel ab ipsis detentus, nihil aliud haberet, vel habere posset, quod manducaret, nisi veritas in Quadragesima carnes. Quo casu siqui, sive fideles, sive infideles, per infirmitatem gravissimum scandalum paterentur, existimantes ipsum ab Ecclesia Catholica defecisse, carnes manducando, durante tanto scandalo abstinere deberet, etiam cum vitæ suæ, seu valetudinis periculo, ut bene Estius in c. 8. 1. Cor. Par est ratio (inquit) si cederet eiusmodi comestio in detrimentum honoris divini, ut si carnes offerrentur in contemptum Religionis, aut legis divinæ, vel Ecclesiasticæ: quemadmodum olim Eleazar seni, & septem fratribus Machabæis, quorum martyria describuntur lib. 2. Machab. c. 6. & 7.

483 Sequitur 3° feminam, quæ prudenter timet, se turpiter concupiscendam, si eat ad Sacrum tali die festo, debere illud omittente, saltem semel & iterum. Secus, si scandalum istud timeret frequenter, seu omnibus penè vicibus. Neque enim ad tam frequentem omissionem adstringitur: utpote sibi nimis graviter incommodam.

484 Sequitur 4° feminam, quæ prudenter timet hunc vel illos in particulari, seu determinatè exarsuros in sui concupiscentiam ex sui decoris aspectu, si eat ad istud vel illud templum, vel si transeat per hanc vel istam plateam, debere per aliam transire, & ad aliud templum ire, si sine pari periculo possit. Id enim Christiana dicitur charitas: cum id possit absque incommodo secundum Christianam æstimationem notabili.

485 Sequitur 5° feminam, quæ pusillorum scandalum, non pro una vel altera vice, sed pro multo tempore timet, si eat in publicum; non teneri tanto tempore se domi continere, sed ob fines necessarios vel utiles exire posse. Cum habeat gravem exeundi, seu domi tanto tempore se non continendi causam. Quia foret ipsi nimis incommodum longo se quasi carceri mancipare, ob aliorum infirmitatem, aliter curabilem. Tunc itaque scandalum ipsi non imputatur, prout imputaretur, si ipsam causa gravis non ex-

cusaret. Sic enim puella ex levitate, seu joci gratiâ viri manum suâ manu tangenti, imputatur scandalum, si gnara sit virum illum occasione istius tactus, adulterii concupiscentiâ exarsurum. At si, lapsa in flumen, in evidenti sit periculo submerstonis, nisi manum eidem viro porrigat, ut extrahatur, licitè porrigit, etiam si gnara sit, ipsum eâ occasione eodem adulterii desiderio exarsurum.

Non omnis tamen causa, sufficiens ad excusandum à peccato scandali facientem hanc vel illam actionem, ex se indifferentem, ex qua prudenter timetur scandalum pusillorum, eadem sufficiens reputabitur ad excusandum facientem rem quamcumque, de se pariter indifferentem, ex qua similiter scandalum timetur pusillorum. Quia nec qualibet actio, vel res indifferens, est æqualiter provocativa: neque scandalum, quod timetur, semper æquale est, nec pari proximitate, vel certitudine, aut probabilitate semper timetur: nec per consequens eadem vel æqualis causa semper proportionata est ad excusandum; sed ad id quandoque major, quandoque minor necessaria est, arbitrio prudentis viri. Quod ut prudens sit, consideranda est ex una parte causa quam habes ad istam rem vel actionem non omittendam, ex alia parte scandali quantitas, propinquitas, certitudo, probabilitas: tuncque videndum, an, spectatis omnibus, secundum Christianam æstimationem censeri possit notabile incommodum, ob tale scandalum, talem rem seu actionem omittente, vel non? Si primum, causa eiusmodi censenda est sufficiens ad excusandum, si non agatur de scandalo Communitatis, vel de præjudicio fidei, vel honoris Dei. Si secundum, censenda non est sufficiens.

Sequitur 6° feminam, quæ prudenter timet, se turpiter amandam ab aliquo, vel aliquibus vagè sumptis, casu quo exeat, si nesciat ubi & quando id contingeret, non teneri se continere domi. Aliàs teneretur perpetuo, vel quasi perpetuo se continere. Quod foret ipsi incommodum valde grave. Si verò nesciat ubi & quando, nempe in tali vel tali occasione particulari, tenetur ab ea se subtrahere, si absque notabili incommodo possit. Aliàs non minus censetur dare occasionem scandali his vel illis indeterminatè cognitis, quàm si eos determinatè cognosceret. Siquidem æqualem utroque casu daret illis occasionem scandali: utpote quæ non provenit ex eo quòd illos in particulari cognoscat, vel non cognoscat; sed ex eo quòd faciat aliquid, à quo abstinere potest, & debet, ob scandalum infirmorum, quod prævidet inde nasciturum.

Sequitur 7° gravis scandali reos esse, qui in numerofo convivio alios provocant ad bibendum tam copiosè, ut prævideant, vel prævidere debeant, aliquem vel aliquos, de-

terminatè, vel indeterminatè inebriandos. Est per se ad eò manifestum, ut in eo Doctores omnes conveniant.

489 Sequitur 8°. gravis pariter scandali reum esse, qui juramentum exigit ab eo quem scit pejeraturum, nisi publicè id faciat auctoritate ad instantiam partis, id exigente juris ordine: quo casu non videtur ille exigere, sed ille ad cuius instantiam exigit. Ita S. Thomas q. 98. a. 9. tam in corp. quam ad 2. & 4. Et probatur, quia juramentum istud in talibus circumstantiis privatè exigens auctoritate, causa est perjurii ipsius: cum nulla ipsum excuset causa justa. Nec enim in talibus circumstantiis expectare potest finem juramenti, confirmationem utique veritatis: nec proinde recuperationem rei suæ; sed negationem potius veritatis, sacrilegamque assumptionem divini testimonii in confirmationem falsitatis. Unde Augustinus serm. 11. inter Parisienses, qui est secundus in Decollat. S. Joan. *Scribe (inquit) in cordibus vestris quod dico, ille qui hominem provocavit ad jurationem, & scit eum falsum esse juraturum, vincit homicidam: quoniam homicida corpus occisurus est; ille animam.*

490 At, inquis, licitè juramentum exigitur ab eo qui scitur juraturus per falsos deos. Igitur & ab eo qui scitur pejeraturus.

Nego consequentiam. Quia in casu juramenti per falsos deos, obtinetur finis juramenti, non in casu nostro: justa proinde necessitas aliquando permittit primum, uti Augustinus epist. 154. ad Publicolam probat exemplis Isaac & Jacob. Et ratio est, quia hoc petere, est justa de causa petere id quod alter potest benè facere, & de facto bonum habet effectum, fidelitatem utique in pacto servando. Et idè utens *fide illius, qui per falsos deos jurat, non nititur ad malum, sed ad bonum, nec peccato illius se sociat* (ait Augustinus) *quo per demonia juravit, sed pacto ejus bono, quo fidem servavit.* Cui nihil simile in casu exigentis juramentum ab eo quem scit pejeraturum.

491 Sequitur 9°. justa de causa licitum esse ab altero petere, quod facere potest, sed facturus non est absque peccato. Patet exemplo proximè allato petentis juramentum ab eo qui scitur juraturus per falsos deos; quod exemplum cum S. Augustinò sanctus Thomas admittit loco citato. Patet etiam exemplo petentis mutuum ab usurario, quod in necessitate licitum esse docet idem S. Thomas q. 78. a. 4. Necnon exemplo petentis Sacramentum à malo Ministro, quod licitè fieri idem docet 3. p. q. 64. a. 6. ad 2. Et ratio horum omnium est, quia justa de causa licitum est ab alio petere quod potest, si velit, benè facere, licèt prævideatur facturus non benè. Quòd enim malè facturus sit, solà malitià suà malè facturus est, quam cum notabili meo incom-

modo non teneor impedire; sed permittere possum, velut utendo malo ipsius ad bonum, ut loquitur sanctus Thomas citatà q. 78. a. 4.

CAPUT L.

Solvuntur objectiones, simulque varii decidentur casus præcedentibus affines.

DIces: ex proximè dictis sequitur 1°. esse licitum locare domum meretricibus. 2°. esse licitum offerre munera concubinæ Judicis, ut intercessione ipsius, Judex sententiam ferat in favorem offerentis. 3°. famulum posse, ex præcepto heri, adducere concubinam in domum ipsius, licèt prævideatur cum ipsa peccaturus. 4°. posse etiam famulum domino apponere scalas, & similia adjumenta, ut perveniat ad meretricem, cum qua scitur peccaturus. 5°. Christianos captivos apud Turcas, posse licitè remigare contra Christianos, licèt occidendi prævideantur à Turcis. 6°. esse licitum petere à malefico, ut maleficium dissolvat, quod sine maleficio dissolvere potest, licèt prævideatur maleficio dissoluturus. 7°. maritum posse permittere adulterium uxoris, ut possit eam in flagranti delicto adhibitis testibus deprehensam convincere. 8°. patrem etiam posse permittere furtum filii, relicta ipsi ad hoc in loco opportuno pecunià, ut in furto deprehensum à furtis ulterioribus cohibere possit. 9. caupones posse parare cenam in die jejunii nolentibus jejunare, copiosum etiam potum iis ministrare, quos inde prævident inebriandos.

Ad 1. Tamburinus lib. 5. in Decal. c. 1. 493 n. 35. cum Sanchez responder, esse licitum elocare domum meretrici, etiam nullà excusante causà; eò quòd utique æquè commodè posset aliis elocare. Verùm communis sensus timoratorum fidelium est in contrarium: utpote pro personis honestis tales locatores non reputantur. Enimverò per elocationem istam omnibus prostitutionibus & turpitudinibus (quæ ibi fiunt) cooperantur, dum locum commodum peccandi tam meretricibus, quam ad eas adventantibus præbent. Nec refert quòd alii equidem ipsis elocarent. Quia non licet alienam iniquitatem proprià iniquitate prævenire. Unde Justinianus Imperator novellà 14. decem librarum auri multà punit eum, qui patitur in sua domo lenonem.

Sylvius tamen q. 77. a. 4. quæsto 1. ex-494 cipit casum, quo Respublica certam meretricibus plateam designavit, cum facultate in ea consistendi, ne totam alioqui inficiant civitatem. Quo casu licitum putat iis locare domos ista in platea sitas.

Ad 2. nego id esse licitum (quidquid dixerit Bonacina) quia concubina non habet favorem Judicis, nisi quatenus concubina ipsius,

ipſius, five ratione nefarii concubinatûs. Petere ergo favorem Judicis, per interventio- nem concubinæ, eſt petere favorem Judicis intuitu nefarii concubinatûs. Eſt enim inducere concubinam, ut intuitu turpis com- mercii quod habet cum Judice, procuret ab ipſo deſideratum favorem. Quod certiffimè illicitum eſt.

496 Eliminetur ergo à Chriſtianiſch ſcholis opi- nio contraria, ſicut & duæ ſequentes P. Si- monis de Leſſau, allegatæ in Facto Cura- torum Ambianenſium de 27. Julii 1658. *Mortaliter non peccant mulieres, que ſe præbent conſpiciendas adoleſcentibus, à quibus ſe cre- dunt turpiter conſpiciendas, ſi hoc faciant ali- quâ neceſſitate, aut utilitate, aut ne ſe privent ſuâ libertate, vel jure excedendi domo, vel ſtan- di ad oſtium vel feneftram domûs. Non pec- cant etiam mortaliter, dum ſuperſuis ſe veſtibus ornant, vel nuntur veſte tam exili, ut earum tranſpareant ubera, nec dum ea nuda abſque prava intentione exponunt, ſecundum patri- am morem.* Propudioſe ſunt iſtæ propoſitiones, nec hîc ſine rubore deſcriptæ, ut pateat evi- denter, quàm corrupta ſit nonnullorum Ca- ſuiſtarum Ethica, & quàm neceſſariò refor- manda.

497 Ad 3. proſus etiam negandum, id eſſe licitum, improbanduſque eſt Bonacina, non ſolum id permittens, ſed & permittens fâ- mulo deferre munera concubinæ, eique juſ- ſu heri ſcribere litteras, ut ad ipſum tali ve- niat horâ. Hoc eſt enim cooperari peccato heri, ſicut in caſu ſequenti. Sicut etiam peccato alterius cooperari cenſetur, qui ipſi deſert venenum, vel laqueum, quo ſcit ip- ſum ſeſe enecaturum. Nec propoſitio illa Bonacina minùs aperit januam lenociniis excuſandis, quàm iſta anno 1659. ab Epiſ- copo Namurcenſi, Synodoque ſua Dicece- ſana proſcripta: *Famuli comitantes herum nô- ſtri, vel die, ad domum concubinæ, qui ſine eo- rum ſocietate eò non iret, vel ſerum internun- tia, vel litteras, vel referum hinc inde horam ad peccandum, vel faciunt excubias, vel cuſto- diam, dum ſimul cum concubina, vel alia, com- mittit peccatum, abſolvi non poſſunt, ſi conſen- tiant in peccatum dominorum: ſecus ſi id fiat propter temporalem commoditatem.* Neque iſtius propoſitionis praxim excuſat autori- tas Caſtro-Palai to. 1. tr. 6. diſp. 6. p. 11. n. 6. & 7. Sa verbo peccatum n. 9. edit. complet. Tamburini l. 5. c. 1. §. 4. n. 18. ei patrocinantium. Quia opinio eorum in multis nova eſt, periculoſa, & ſalutis ani- marum deſtructiva, & ut talis in puncto præ- ſenti ab Epiſcopo & Synodo Namurcenſi reprobata. A præcipitio proinde non excu- ſatur, qui tales duces ſequitur. Et de tali- bus loquens Auguſtinus lib. de catechiſ. rud. c. 25. *Cum videris (inquit) multos non ſo- lum hac facere, ſed etiam defendere.... tene- re ad legem Dei.... non enim ſecundum il- lorum ſenſum, ſed ſecundum illius veritatem*

judicaberis. Cui concinit Gregorius Na- zianzenus orat. 27. dicens, quod *ſola Veritas, non contra eam ſentientium opinio curande eſt.* Quia ſola, inquit, *Veritas vel me condem- naverit, vel abſolverit, aut miſerum, vel bea- tum reddiderit.*

Ad 4. reſpondeo Caſtro-Palaum & Hur- tadum apud Dianam p. 5. tr. 7. reſol. 27. Eſcobarium tr. 7. exam. 4. n. 23. Bau- nium in Sum. pag. 710. edit. 1. docuiſſe quidem hanc propoſitionem: *Famulus quæ ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum, aſcendemem per feneftram ad ſtuprandam vir- ginem, & multoties ei deſervit, deſerendo ſca- las, aperiendo januam, aut quid ſimile coope- rando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne à domino malè trahatur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur.* Sed contrarium etiam hîc pro- ſus eſt dicendum: cum propoſitio illa ſit quinquageſima- prima ex iis quas Eccleſia per Innocentium XI. velut ut minimum ſcandalofas, & in praxi pernicioſas condem- navit, eamque Generalis Cleri Gallicani Conventus anni 1700. *verbis Dominicis & Apoſtolicis aperte contrariam & hereticam de- claravit propoſit. 68.* Enimverò *quam da- bit homo commutationem pro anima ſua? Matth. 26.* Et, *digni ſunt morte, non ſolum qui ea fa- ciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Roman. 1. *Conſentit autem, quiſquis moraliter cooperatur.* Moraliter verò coope- ratur ſtupro heri, qui per ſimilia ministeria ipſi ſcienter infervit: quemadmodum moraliter cooperaretur occiſioni innocentis, quæ per ſimilia ministeria ſcienter inferviret do- mino, nitenti per ministeria illa pervenire ad innocentem trucidandum. Refert Natalis Alexander in Paralipomen. Moral. pag. 352. ingenuam ac nobilem puellam, immiſſo clanculum à corrupta ancilla in cubiculum ſuum juvene, ejuſdem virginis amaſio, per vim ab ipſo ſtupratam fuiſſe. Cui dubium eſſe po- teſt, immiſſionem illam juvenis moralem fuiſſe cooperationem ad violentam ipſius ſtuprationem, tametſi eam corrupta ancilla expreſſe non intendiſſet, ſed ſolam pinguem mercedem obſequii ea in re illi amaſio præ- ſtiti? Idem eſt in caſu noſtro. Et ideo Ter- tullianus lib. de idololatria c. 11. *Graviora (inquit) delicta queque pro magnitudine pe- riculi diligentiam extendunt observationis, ut non ab his tantum abſcedamus, ſed ab iis mi- niſteris per que ſunt... In nullo neceſſarius eſſe debeo alii, cum facit quod mihi non li- cet. Ex hoc quod vetor facere, intelligere de- beo, curandum mihi eſſe, ne fiat per me (id eſt per ministerium meum)... nam quod mihi de ſtupro interdicitum ſit, aliis ad eam rem nihil aut opera, aut conſcientia exhibeo... Sed conditionalis (id eſt ſervus) ſum: nemo duobus dominis ſervire poteſt. Si vis Domini diſcipulus eſſe, crucem tuam tollas, & Domi- num ſequaris neceſſe eſt.* Paulo antè verò

præcluserat excusationem: *Non habeo quo vivam... egebo, si non serviam præcipienti domino. Sed felices egenos Dominus appellat. Vitium non habeo: sed nolite cogitare de victu... Fides famem non timet, &c.*

499 Nec Adversarii bene se fundant in factu Naaman, de quo supra: quia ratio cur Naaman non sit moraliter cooperatus peccato domini, adorantis in templo Remnon, est quia cooperatus non est adorationi istius idoli, neque causaliter se habuit ad illam (prout delatio illa scalarum, apertio januarum, &c.) sed merè concomitanter, ac per accidens, prout famulus deferens caudam dominæ euntis ad fanum idoli, vel illud adorantis.

500 Et hinc ad 5. nego (cum gravissimis Authoribus) id licitum in bello injusto. Neque enim Turcarum remiges & mancipia id magis possunt, quàm famuli (remigando) adjuvare possunt heros suos, navi pergentes ad stuprandas virgines, vel ad trucidandos innocentes. Quos enim adjuvare non possunt, scalas deferendo, humeros ascendentibus heris supponendo, januam aperiendo, &c. (prout Ecclesia declaravit) nec possunt remigando.

501 Nec dicas (cum eximio P. Farvacques) remiges illos non censerī Turcis moraliter cooperari ad injustam Christianorum occisionem: quia justam habent causam ponendi actionem de se bonam, ex qua Christianorum occisio sequitur præter intentionem ipsorum. Si enim id dici posset de illis Turcarum mancipiis, dici pariter posset de famulis heri Christiani (quod fatetur dici non posse) neque enim dispar apparet ratio; nec eximius ille Doctor ostendit, quòd remigatio illa mancipiorum in dictis circumstantiis sit bona, vel licita, magis quàm remigatio famulorum dicti heri, vel delatio scalarum, &c. Tamen si enim actiones istæ, extra huiusmodi circumstantias, licitæ sint, non profectò in circumstantiis illis, in quibus censentur morales cooperationes ad flagitia dominorum.

502 Quod licet satis sit declaratum, amplius tamen triplici declaratur similitudine. Prima est, quia bellare & pugnare in bello, sunt actiones mancipiis absolute licitæ; non tamen in circumstantiis, in quibus bellare & pugnare censentur pro Turcis, Christianos injustè aggredientibus. Secunda, quòd famula ad iussionem heri ascendat in lectum suum, denudet se, eumque corporis situm teneat, quem herus jubet, sunt actiones absolute quoad substantiam indifferentes; sed prout factæ in circumstantiis, in quibus famula scit herum hæc omnia jubere ad finem constuprandi ipsam, sine dubio sunt cooperationes morales ad ipsius flagitium, ac per consequens hinc & nunc illicitæ, etiam si famula eas recusando, jugulanda foret ab heri. Tertia, clamoris ommissio absolute est

indifferens; sed non talis in circumstantiis, in quibus impudicus juvenis vim inferre nititur ingenuæ puellæ. Si enim non clamet, cum potest, domesticorum, vel vicinorum auxilium contra violentum pudicitie suæ aggressorem implorando, non resistit quantum potest: cum non clamet cum potest. Et idè violentiam perfectam pati non censetur, sed aliquo modo consentire. Maxime cum deberet usque ad sanguinis effusionem resistere stupratori, etiam distracto in pectus pugione mortem comminanti. Dicit enim Apostolus: *Nondum usque ad sanguinis effusionem resistitis adversus peccatum repugnantes.* Videatur D. Ambrosius l. de lapsu virginis consecratæ cap. 3. ubi virginis, quæ non clamaverat, excusationem hanc refellit: *Sed dices: nolui hoc malum, violentiam passam sum. Respondet tibi fortissima illa Susanna, cujus tu nomen fallaciter bajulas: ego inter duos Presbyteros posita, inter duos utique Judices populi, sola inter sylvas paradisi constituta, vinci non potui: quia nec volui, etiamsi mortem comminarentur. Tu ab ineptissimo adolescente, & in media civitate, quomodo vim potuisti perferre, nisi quia ultro vitari voluisti? Quis denique tuas voces audivisti? Quis oblationis sensu? Videatur & caput 22. Deuteronomii v. 23. & 24. ubi sic: *Si puellam virginem desponderit vir, & invenerit eam aliquis in civitate, & concubuerit cum ea, educes utrumque ad portam civitatis illius, & lapidibus obruentur, puella, quia non clamavit, &c.* Videatur denique Natalis Alexander loco citato, ubi stupri ream censet ingenuam illam puellam, quæ vim passam à juvene subintroducto, non clamavit (quamvis animo se non consentisse diceret) eò quòd distracto in pectus ejus pugione minas mortis ipsi intenterat, si domesticorum auxilium clamando invocasset.*

Ad 6. primam faciem videri posset admittenda sequela, eamque reverè admittunt Petrus Ledesma, Sanchez, Perez, Dicastillo, Franciscus Bardi, Filiutius, &c. Quia iusta de causa licitum est ab altero petere, quod facere potest absque peccato, licet absque peccato cognoscatur non facturus, ut pluribus exemplis probatum est n. 491. Dicendum nihilominus 1º. non esse licitum absolute petere à malefico, ut maleficium tollat, quod certò vel probabiliter cognoscitur non sublaturus, nisi dæmonis ope, licet aliter possit. 2º. esse tamen licitum petere, ut maleficium tollat absque ulla dæmonis ope. 3º. in dubio, an tollere possit, vel non possit, absque dæmonis ope, eligendum est quod tutius est, nec proinde tunc malefici dissolutioni à malefico petenda.

Ratio primæ partis (quam tradunt Sylvester, Cajetanus, Binsfeldius, Delrio, Malderus, ipsique citatis Wiggers tr. 8. de Relig. c. 6. n. 158. sicut & Sylvius hic q. 43. a. 4. quæstio 2. conclus. 2.) est quia ta-

lis petitio (inquit Sylvius) pertinet ad amicitiam cum dæmone, tamquam benefactori.

506 Si petas, quare petitio rei, quam maleficus, absque ope dæmonis, licite facere potest, magis pertinet ad amicitiam cum dæmone, tamquam benefactori; quam petitio juramenti ab eo qui scitur juraturus per falsos deos, pertineat ad societatem cum falsis diis, tamquam testibus & confirmatoribus juratæ veritatis? Respondeo rationem esse, tum quia qui scit, aut probabiliter cognoscit, maleficum usum maleficio, eoque non obstante; absolute petit, cum petitionem determinare possit ad modum licitum, protestarique se nolle illicitum, censetur moraliter consentire; ut maleficium tollatur dæmonis ope (quod est consentire in societatem cum dæmone) satis enim indicat, sic petendo, sibi perinde esse utrovis modo maleficium tollatur, dummodo effectum obtineat petitionis suæ. Tum quia quemadmodum si dæmon se offerret, absque petitione tua, & absque opera magi, ad tollendum maleficium, si oblationem acceptares, censeris ope ipsius uti, in eamque consentire, ac per consequens in societatem cum ipso. Et idem est, si magus ipse, absque petitione tua, ultro se offerret ad tollendum maleficium per maleficium, si hoc absolute acceptares, censeris acceptare opem dæmonis. Et idem rursus est, si permitteres quod magus, in præsentia tua, tibi vel tuis rebus applicaret medium aliquod superstitiosum, ad tollendum à te maleficium. Ita dum non solum permittis quod magus, in absentia tua, tollat maleficium, quod scis, vel probabiliter cognoscis non sublatum iri, nisi dæmonis ope, sed & dum absolute peris id quod supra, dæmonis opem acceptare censeris, nec satis consulere honori Domini, acceptando opem capitalis inimici ipsius. Propter quod Levit. 20. dicit: *Anima que declinabit ad magos. . . . ponam faciem meam contra eam, &c.*

507 Ratio secundæ partis est, quia petendo, ut maleficium tollat absque dæmonis ope, expresse declaras te in dæmonis opem non consentire; nec uti velle operâ magi, quâ magi; sicut S. Godolena suo nos exemplo docuit. Cum enim Bertulfus, maritus ipsius, ei dixisset, suæ in eam ferociæ causam esse maleficium; sed à se cognosci feminam, quæ jactabat se posse illud tollere, mutuumque amorem conciliare. Respondit: *Ancilla Christi sum: illi ego omnia mea commendo. Si tamen absque sceleris alicujus commixtione id fieri potest quod dicis, non refragor, uti videre est in vita ipsius apud Surium die 6. Julii. Sanctus quoque Theodorus Siceota malefico respicienti jussit, ut quoscumque homines, aut domos, aut animalia maleficis suis obstrinxerat, dissolveret, modo haud dubiè licito, ut refert Georgius*

Tom. II.

Presbyter in vita ipsius apud Continuatores Bollandi to. 3. Aprilis ad diem 22.

Ratio tertie partis est, quia qui dubitat, an magus possit, sine dæmonis ope, maleficium tollere, vel non possit, si durante dubio ab ipso absolute petat, ut maleficium tollat, tam ipsum periculo moraliter exponit ope dæmonis tollendi, quam seipsum, opem dæmonis acceptandi. Per consequens non satis consulit divino honori, satisque indicat, sibi indifferens esse, utro modo tollatur, licito an illicito, ope vel non ope dæmonis. Et ideo Doctores communiter id damnant contra Tamburinum. Et Delio l. 6. c. 2. sect. 1. q. 2. circa finem monet, illum qui dubitat ut supra, debere ab eo inquirere & examinare, quibus mediis sit usus, & declarare se nolle uti ipsius operâ, nisi modo licito.

Nec dicas, in dubio bene præsumendum de proximo, quod utique modo licito usus sit. Neque enim id præsumendum de hominibus magicæ arti addictis, sed id quod ab ipsis frequentius fit. Frequentius autem magi in similibus ope dæmonis utuntur, quocum societatem habent, & cui ad nutum ipsius serviunt.

Ad 7. respondeo, maritum id non posse, sed teneri adulterium uxoris impedire, si suppetat alia via impediendi ulteriora uxoris adulteria, v. g. per Pastoris admonitionem. Si tamen alia via non suppetat ea impediendi, sitque probabilis spes sic impediendi, videtur ad istum finem posse permittivè se habere, ut deprehensos in flagranti delicto deterreat, deterrendoque impediatur ab ulteriori peccato. Quamvis enim non sint facienda mala, ut eveniant bona, possunt tamen permitti mala, ut occasionaliter sequantur bona. Cum ista de causa uxor ab alio importunè & frequenter ad adulterium sollicitata, nec aliter valens se liberare ab importunitatibus ipsius, de consensu mariti possit condicere horam, ut veniat tali nocte, ut si fortè veniat, deprehensus caveat in futurum. Pater etiam aliquando potest permittivè se habere ad furtum filii, ut deprehensus, & insigniter castigatus, à furtis ulterioribus coerceretur. Ex gravi namque causa permitti possunt aliqua peccata, ne graviora sequantur, si ista impediuntur. Sic enim meretrices Respublica licite permittit, secundum S. Augustinum & S. Thomam. Sic etiam Deus peccata hominum permittit.

Ad 8. id absque distinctione non concedendum, eo solum prætextu, quod si ego recusem, alius dabit (uti concedunt Petrus Ledesma, Lessius, &c.) cum hoc sit habenas nimis laxare. Distinguendum ergo cum Sylvio q. 77. a. 4. quæsitio 1. & dicendum 1º. cum S. Thoma q. 169. a. 2. ad 4. non posse ab artificibus fieri, nec proinde vendi res, quibus homines uti non possunt

absque peccato, vel quibus certæ conditionis homines nunquam utuntur absque peccato, nec proinde licitum esse vendere paganis idola. Quia hoc est illis præbere directè occasionem peccandi, ait S. Doctor.

512 Dicendum 2º non esse licitum vendere res, quibus homines ut plurimum malè utuntur, v. g. venena, nisi constet hîc & nunc ad bonum usum peti. In dubio namque præsumitur id frequentius, & ut plurimum accidit, & saltem id timere, periculumque cavere, prudentia dicitur. Unde etiam S. Thomas ibidem ait, quòd si operibus alicujus artis, ut in pluribus aliqui malè uterentur, quamvis de se non sint illicita, sunt tamen per officium Principis à civitate extirpanda, secundùm documenta Platonis.

513 Dicendum 3º non esse licitum vendere res indifferentes, v. g. gladium, vel pugionem, cum scientia, vel probabili cognitione, quòd emptor iis malè utetur in damnum tertii, maxime si damnum istud præponderet utilitati, quæ venditori provenit ex ipsius venditione. Quia ordo amoris postulat illi damno postponendam utilitatem meam; & aliàs censebor eidem damno cooperari.

514 Dicendum 4º etiam citra damnum tertii, non esse licitum vendere res indifferentes illi, qui scitur, vel probabiliter cognoscitur abusus ad peccatum: nisi venditor habeat causam rationabilem, ob quam negligere queat peccatum proximi, pro quanto scilicet illud impedire non potest, absque gravi damno suo, ut si homines perdit, nullaque disciplinâ coerciti, minentur incendium domûs, vel necem, aut vulnera hospiti, nisi ipsis petentibus cœnam vetitam, vel carnes die vetito ministraret. Aliàs enim censebitur peccato eorum cooperari, si non quoad initium, saltem quoad executionem prævæ voluntatis. Peccant proinde graviter caupones, & alii, qui in die jejunii, cœnam ministrant iis, quos sciunt benè pransos, & jejunii lege adstrictos, vel vinum copiosum iis, quos norunt sese inebriaturos, si absque gravi nocumento suo recusare possint, vel etiam absque probabili periculo graviorum peccatorum, v. g. blasphemiarum, perjuriorum, &c. Ita Sylvester, Angelus, Medina, & S. Antoninus p. 2. tit. 6. c. 3. §. 1. inde concludens, malo in statu esse venditores rerum indifferentium, qui parati sunt quibuscumque, sive ad bonum, sive ad malum u-

sum emptoris, eas vendere; nec sacramentaliter absolvendos, nisi illam animi præparationem, seu voluntatem abjiciant. Quemadmodum enim unusquisque impedire tenetur, ne proximus se corporaliter occidat, si absque gravi nocumento suo possit (v. g. ipsi non vendendo ensem, quo seipsum vult occidere) ita & ne occidat se spiritualiter per peccatum.

Nec dicas 1º talem jam esse spiritualiter mortuum per peccatum prævæ voluntatis. Quia quamdiu peccatum istud externo opere non est consummatum, debemus equidem id impedire (dum absque nocumento possumus) utpote gravius malum, quàm sit mors corporalis ipsius.

Nec dicas 2º quòd me negante quod peccata illa non impediuntur. Quia alii equidem sunt ipsis venditori, vel ministratori. Nam & alii peccabunt vendendo, vel ministrando (ob dictam rationem.) Non licet autem tibi tuo peccato peccatum ipsorum prævenire, sive peccare, eò quòd alii equidem sint peccaturi. Et ideo Concilium Mediolanense V. sub S. Carolo Borromæo tit. de his que ad dies festos, & sacra tempora pertinent, districtè prohibet, ne caupones, tabernarii, & alii, qui cœnularum faciunt, vetitis in Quadragesima cibos vendant, etiam hospitibus, peregrinis, &c.

Nec dicas 3º quòd si caupones similia recusent, deserentur ab hospitibus, cum gravi jactura sua. Id enim timere non novit fides Christiana: cum scriptum sit: *Quærite primum regnum Dei, & cætera adjicientur vobis.*

Cæterùm si viri honesti sint, qui cœnam petunt, licet benè pransi, non tenentur caupones scrupulosius inquirere, an legitimam solvendi jejunii rationem habeant, ait Natalis Alexander to. 9. Theol. Dogm. l. 4. c. 5. a. 7. reg. 2. Et idem est dum carnes petunt. Quia judicare possunt, & plerumque debent in illorum favorem, & præsumere, illos ex necessitate, atque ex Medicorum consilio, cum Pastoris licentia, his cibis uti, nisi evidenter constet de contrario. De quo si constaret, graviter peccarent, si ministrarent, maxime si scirent carnes, die vetito, peti ab hæreticis in contemptum Ecclesiasticæ legis, eas prohibentis. Quo casu famuli domo potius egredi deberent, quàm eas parare, vel ipsis ea in re obsequi.

